

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Petra Feniková

**Činnost mimořádných lidových soudů v období let
1945–1948**

Disertační práce

Školitel: prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

Studijní program: Teoretické právní vědy – Právní dějiny a římské právo

Datum vypracování práce: 30. 8. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 561 910 znaků včetně mezer.

.....

Petra Feniková

V Praze dne 30. srpna 2021

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému školiteli, prof. JUDr. Janovi Kuklíkovi, DrSc., a dalším členům katedry právních dějin, se kterými jsem mohla svojí práci konzultovat. Děkuji jim za cenné rady a motivační přívětivý přístup.

Obsah

Úvod.....	1
1. Retribuce v Československu.....	21
1.1. Právní zakotvení retribuce v Československu	22
1.1.1. Velký retribuční dekret a mimořádné lidové soudy.....	24
1.1.2. Činy trestné dle VRD.....	27
1.1.3. Obsazení MLS	30
1.2. Procesní práva obžalovaných v řízení před MLS	35
1.3. Tresty za retribuční zločiny.....	46
1.3.1. Trest dočasné ztráty občanské cti a ztráta nároku odsouzeného na důchod	48
1.3.2. Trest propadnutí jmění v kolizi s exekučním řízením	55
1.3.3. Přechod osobních závazků odsouzeného v souvislosti s trestem propadnutí majetku.....	56
1.3.4. Odsouzení MLS a náhrada škody	57
1.3.5. Odsouzení MLS ve vztahu k restituci majetku	59
1.4. Okresní vyšetřovací komise	60
1.5. Změny velkého retribučního dekretu	63
1.6. Další retribuční předpisy	64
1.7. Ukončení činnosti MLS a výsledky jejich působení.....	67
1.8. Obnovení mimořádných lidových soudů	70
1.8.1. Procesní práva v obnovené retribuci.....	72
1.9. Potrestání zrádců, kolaborantů a válečných zločinců v dalších zemích Evropy.....	74
1.9.1. Očista ve Francii	75
1.9.2. Potrestání válečných zločinců v Norsku	76
1.9.3. Potrestání válečných vin v dalších státech Evropy	77
1.9.4. Norimberk.....	78
2. Retribuce a JUDr. Bohuslav Ečer.....	82
2.1. Život JUDr. Bohuslava Ečera do roku 1938	82
2.2. Činnost JUDr. Bohuslava Ečera na poli mezinárodního práva.....	83
2.2.1. Francie.....	84
2.2.2. Působení JUDr. Ečera v Londýně	85
2.2.3. Stíhání Karla Hermanna Franka.....	88

2.3.	Závěr života JUDr. Bohuslava Ečera	90
2.3.1.	Mezinárodní význam činnosti JUDr. Bohuslava Ečera	91
3.	Činnost mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech	92
3.1.	Činnost MLS v Liberci	92
3.2.	Průběh retribuice na Jičínsku	93
3.3.	MLS v Ostravě	94
3.3.1.	Obnovené lidové soudnictví na Ostravsku	95
3.4.	Lidové soudnictví v Klatovech	95
3.5.	Retribuční soudnictví v Hradci Králové	96
3.5.1.	MLS v Hradci Králové v roce 1948	97
3.6.	MLS v Chebu	98
4.	Mimořádný lidový soud v Praze	100
4.1.	Dozorce gestapa František Kubo	103
4.2.	Dozorce gestapa František Jenne	108
4.3.	Lékař udavačem	115
4.4.	Poprava státního zástupce Kurta Blaschtowitschky	118
4.4.1.	Hlavní líčení	120
4.4.2.	Aktuální zkoumání viny	124
4.5.	Propagátor nacismu Arthur Söhnel	127
4.6.	Udavač a člen NSDAP Josef Schatt	130
4.7.	Udavači Holub a Kárník	134
4.8.	Hudebník a příslušník SA Willy Möbius	138
4.9.	Člen organizace Vlajka	140
4.10.	Postrach okolí Josef Hemerka	142
4.11.	Člen Národní obce fašistické Jiří Gajda	146
4.12.	Válečný zrádce Augustin Přeučil	149
4.12.1.	Osoba a život Augustina Přeučila před válkou	149
4.12.2.	Trestní stíhání Augustina Přeučila	150
4.12.3.	Podání obžaloby	152
4.12.4.	Obhajoba a provádění důkazů v průběhu hlavního líčení	153
4.12.5.	Vyšetření duševního stavu Augustina Přeučila	168
4.12.6.	Rozsudek a trest pro Augustina Přeučila	170
4.12.7.	Výkon trestu smrti	172

4.13. Karl Hermann Frank	174
4.13.1. Výslech	176
4.13.2. Kauza Vladimíra Krajiny	181
4.13.3. Trestní oznámení.....	183
4.13.4. Obžaloba	185
4.13.5. Hlavní líčení.....	187
4.13.6. Vynesení a vykonání rozsudku	188
5. K přezkumu rozhodnutí mimořádných lidových soudů v podmínkách soudobého právního řádu	190
5.1. Stížnost pro porušení zákona	190
Závěr	203
Seznam zkratk	217
Použité prameny a literatura	218
Seznam příloh	235
Abstrakt.....	252
Abstract.....	254

Úvod

Bezprostředně po skončení druhé světové války vyvstala v Československu nejen nutnost hospodářské obnovy, ale i potřeba vypořádání se s minulostí, a to především potrestáním nacistických zločinců, zrádců a kolaborantů, kteří se svými činy provinili na českém a slovenském národě. Osudem válečných zločinců se zabýval již v průběhu druhé světové války český domácí i zahraniční odboj, jehož oficiální představy o řešení této problematiky byly vyjádřeny v Košickém vládním programu, který byl vyhlášen 5. dubna 1945. Faktická realizace plánů obsažených v tomto dokumentu byla uskutečňována převážně dekrety prezidenta republiky.¹

V důsledku mimořádnosti poválečné situace, kterou vyvolaly zločiny nacistického aparátu podporovaného početnou skupinou i československého obyvatelstva, byl zvolen i mimořádný způsob potrestání těchto provinilců. Na základě dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. z 19. června 1945, o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, který se nazýval také jako tzv. velký retribuční dekret, bylo v českých zemích postupně zřízeno 24 mimořádných lidových soudů.²

Mimořádné lidové soudy měly stanný charakter obvyklý ve většině zemí, které se vypořádávaly s nacistickými zločiny. Právní úprava velkého retribučního dekretu navazovala na mezispojenecké dohody.³

Obsahem této disertační práce je zhodnocení činnosti právě mimořádných lidových soudů v období let 1945–1948. Zvláštní důraz je kladen na zkoumání matérie procesních práv obžalovaných v rámci řízení před těmito soudy. Dle mého názoru zůstávala procesualistická část retribučního soudnictví vždy stranou zájmu, a spíše se pozornost zaměřovala na hmotněprávní část velkého retribučního dekretu.

V rámci zpracování tématu jsem si stanovila dva hlavní cíle. Prvním bylo popisně identifikovat a podrobit teoretickému rozboru procesní práva obžalovaných, která byla spojena s řízením před retribučními soudy. S ohledem na skutečnost, že sám velký

---

¹ PAVLÍČEK, Václav. O dekretch prezidenta republiky v kontinuitě státu a práva. In: SOUKUP, Ladislav, ed. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0217-2, s. 99.

² BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X, s. 43.

³ Velký retribuční dekret vycházel jednak z moskevské spojenecké deklarace z 30. října 1943 o navrácení válečných zločinců do zemí, kde spáchali své zločiny, a dále ze spojenecké Dohody o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců evropské Osy z 8. srpna 1945.

retribuční dekret odkazoval na použití tehdy platného trestního řádu⁴, bylo nutno rovněž zkoumat, která další procesní práva, mimo ta uvedená přímo v textu dekretu, se v řízení uplatňovala. Druhým cílem bylo v rámci podrobného zkoumání konkrétních případů projednávaných před mimořádnými lidovými soudy zodpovědět otázku, zda procesní práva obžalovaných byla v praxi reálně aplikována a dodržována, nebo zda byla jen prázdou proklamací. Těmto vytčeným cílům pak odpovídá i obecné členění práce.

První, spíše popisná část se věnuje rozboru jednotlivých práv a jejich katalogizaci v širším slova smyslu, včetně geneze a historického pozadí jejich vzniku. Navazující část pak, jak je uvedeno výše, podrobuje zkoumání jednotlivé případy projednávané před retribučními soudy.

Integrální součástí postupu při zpracování tématu bylo, za účelem dosažení v pořadí druhého cíle, stanovení jednotných kritérií a systematiky ve zkoumání případů. Jinými slovy bylo tedy nutno předem definovat, jaká data či skutečnosti budou u každého případu izolovány a porovnávány.

Prvním okruhem zkoumaných dat byl počet zprošťujících rozsudků vydaných mimořádnými lidovými soudy. Při této úvaze jsem vycházela z obecné premisy, že pokud dojde ke zproštění viny obžalovaného, pak bylo takové rozhodnutí projevem zejména skutečně dodržovaných procesních práv obžalovaného. Nicméně taková úvaha je pouze obecná a neplatí ve všech případech, neboť ke zproštění obžaloby může naopak dojít právě na základě porušení procesních předpisů.

Z tohoto důvodu pak bylo nutno toto první obecné kritérium doplnit o podrobné studium spisové dokumentace trestních případů, ve které je zachycen průběh hlavního líčení. S ohledem na znalost jednotlivých práv obžalovaných popsanych v první části práce pak byl spis případu nahlížen optikou toho, zda byla taková práva obžalovaných v rámci řízení skutečně naplňována, a to nejen formálně, ale i v materiálním slova smyslu.

Například pokud se týkalo práva obžalovaného na obhajobu, bylo ze spisové dokumentace zjišťováno nejen to, zda obviněný měl možnost si obhájce zvolit sám či mu byl přidělen, ale rovněž to, zda bylo obhájci umožněno obhajobu reálně vykonávat. To v praxi znamenalo, zda se mohl obžalovaný se svým advokátem radit a byl mu k tomu poskytnut dostatečný časový prostor.

Co se týče práva na vyjádření se obžalovaného k věci nebo práva navrhnout důkazy na svou obhajobu, pak jsem ve spisové dokumentaci vyhledávala také v protokolu

---

⁴ Zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád).

o hlavním líčení, kde jsem zjišťovala, zda obžalovaný takového práva formálně využil. Následně jsem se ale zaměřila na skutečnost, zda například obhajobou navržené svědky mimořádný lidový soud skutečně předvolal či zda soud vyjádření obžalovaného k věci vzal do úvahy při svém rozhodování o vině a trestu.

Praktickým problémem při užití zvoleného systému zkoumání byl fakt, že některá spisová dokumentace nebyla psána na stroji, ale ručně, a v některých částech bohužel nečitelně. Nicméně pokud se takové nečitelné pasáže ve spisu vyskytly, jednalo se o marginální části, a s ohledem na jeho komplexní znalost je bylo možno překlenout bez zásadního vlivu na vyvození závěrů.

V této souvislosti je vhodné dodat, že při zkoumání problematiky nebylo na procesní materii práv nahlíženo optikou dnešního pojetí práva na spravedlivý proces. V opačném případě by se totiž jednalo o nepřiléhavé porovnávání neuspořádané poválečné doby s dnešní realitou poznamenanou desítkami let právního vývoje. Na zkoumaný problém jsem se tak snažila nahlížet pouze v intencích tehdejší procesněprávní úpravy.

K naplnění cílů práce byla v úvodu podrobena zkoumání dekretální i jiná normotvorba spojená s činností mimořádných lidových soudů. Tato úvodní a obecná část má prokázat, že právní základ retribuční, zejména ve smyslu VRD, nebyl živelně tvořen až na samém konci válečného období, ale naopak, že formulace dekretu byla diskutována již několik let před koncem války. Současně má také prokázat, samozřejmě s ohledem na mimořádnost situace, že dekretální a navazující normotvorba tvořila legitimní základ pro fungování retribučního soudnictví.

Hlavním zdrojem pro zkoumání dekretální normotvorby, zejména pak retribučního zákonodárství, je dobová i aktuální literatura. Za historiograficky přesnější je nutno považovat díla publikovaná po roce 1989, a to s ohledem na absenci politické zabarvenosti obsahu.

Zásadní jsou tak soudobá díla prof. JUDr. Jana Kuklíka, DrSc., která osvětlují genezi vzniku tohoto zákonodárství a historické souvislosti. Mezi ně se řadí publikace *Mýty a realita tzv. Benešových dekretů*⁵, *Vývoj československého práva 1945–1989*⁶

---

⁵ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-352-1.

⁶ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6.

a další⁷. Teoreticko-právním rozbohem dekretů se zabývají i další soudobí přední čeští historici, jako je například doc. JUDr. Ladislav Soukup, CSc.⁸, doc. Dr. Ing. Ján Gronský, CSc., dr. h. c.⁹, nebo prof. JUDr. Václav Pavlíček, CSc., dr. h. c.¹⁰

Genezi jednotlivých ustanovení velkého retribučního dekretu i ostatních retribučních předpisů můžeme dohledat v diskuzích, písemně zachycených při přípravě dekretů v rámci exilové vlády.¹¹ Obecně se přípravou stíhání válečných zločinů zabýval i právní rozbor Eduarda Táborského, osobního tajemníka prezidenta Edvarda Beneše, který byl vydán anglicky již za války v Londýně¹², a až teprve poté v osvobozené vlasti pod názvem *Naše věc: Československo ve světle mezinárodního práva za druhé světové války*.¹³

Jako rozšiřující doplněk tohoto zkoumání sloužily dobové projevy a diskuze exilových politiků, kteří se podíleli na tvorbě retribučních předpisů, a to již v průběhu 2. světové války. Nikoliv podružným cílem těchto projevů bylo seznámit jak válečné zločince, tak domácí kolaboraci s tím, že jejich činy budou v budoucnu potrestány a jakým způsobem. K národu tak z exilu promlouvali Jan Masaryk¹⁴, Edvard Beneš¹⁵ nebo jeden

---

⁷ KUKLÍK, Jan. Dekrety prezidenta republiky. In: DEJMEK, Jindřich, Jan KUKLÍK a Jan NĚMEČEK. *Kauza: tzv. Benešovy dekrety. Historické kořeny a souvislosti: (tři české hlasy v diskusi)*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1999. ISBN 80-7286-001-1.

KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6.

KUKLÍK, Jan. Dekrety prezidenta republiky v bezprostředně poválečném období roku 1945. In: *Rok 1945 v českých a evropských dějinách: sborník referátů z vědecko-osvětové konference Českého svazu bojovníků za svobodu: 4. října 2000*. Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 2002. ISBN 80-7005-034-9.

DEJMEK, Jindřich, Jan NĚMEČEK a Jan KUKLÍK. *Historické, právní a mezinárodní souvislosti dekretů prezidenta republiky*. Praha: Medea Kultur, 2003.

⁸ SOUKUP, Ladislav. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0217-2.

⁹ GRONSKÝ, Ján. *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa (1945–1968)*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-765-8.

¹⁰ PAVLÍČEK, Václav. O dekretch prezidenta republiky v kontinuitě státu a práva. In: SOUKUP, Ladislav, ed. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0217-2, s. 99.

¹¹ PAVLÍČEK, Václav. Poválečné dekrety a zákon č. 115/1946 Sb. In: MALÝ, Karel a Ladislav SOUKUP, ed. *Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0863-4.

¹² NĚMEČEK, Jan, Ivan ŠTOVÍČEK, Helena NOVÁČKOVÁ, Jan KUKLÍK a Jan BÍLEK, ed. *Zápisy ze schůzí československé vlády v Londýně*. Praha: Historický ústav Akademie věd ČR, 2016. ISBN 978-80-87782-01-9.

NĚMEČEK, Jan, Ivan ŠTOVÍČEK, Helena NOVÁČKOVÁ, Jan KUKLÍK a Jan BÍLEK, ed. *Zápisy ze schůzí československé vlády v Londýně*. Praha: Historický ústav Akademie věd ČR, 2016. ISBN 978-80-87782-02-6.

¹³ TÁBORSKÝ, Eduard. *The Czechoslovak cause: an account of the problems of international law in relation to Czechoslovakia*. London: H. F. & G. Witherby, 1944.

¹⁴ TÁBORSKÝ, Eduard. *Naše věc: Československo ve světle mezinárodního práva za druhé světové války*. Praha: Melantrich, 1946.

¹⁵ MASARYK, Jan. *Volá Londýn*. 2. vyd. Praha: Práce, 1947. Tvář století.

BENEŠ, Edvard. *Šest let exilu a druhé světové války: řeči, projevy a dokumenty z r. 1938–45*. 7. dopl. vyd. Praha: Orbis, 1947. Stopami dějin.

z tvůrců velkého retribučního dekretu – Jaroslav Stránský¹⁶. Zajímavé a poutavé byly projevy následovníka Jaroslava Stránského, pozdějšího ministra spravedlnosti Prokopa Drtiny, který publikoval pod pseudonymem Pavel Svatý.¹⁷ Tyto odhodlané projevy tvrdě a nekompromisně potrestat domácí kolaboraci byly později Drtinovi, již v pozici ministra spravedlnosti, kriticky predestirány v komparaci s údajně mírnými rozsudky nad členy protektorátní vlády vydanými Národním soudem.

Projevy byly často velmi emotivně zabarveny, neboť povětšinou následovaly po tragických událostech spáchaných v Československu nacistickou okupací, například po teroru rozpoutaném po atentátu na R. Heydricha. „*Je to soud dějin: odplata, která jistě přijde, bude strašná, vzkazoval 1. října 1941 rádiem z Londýna domů prezident Beneš, když začaly první popravy heydrichiády. Po tragédii Lidic učinil 13. června 1942 slavnostní slib: Za všechno to budou zodpovídat a pykat!*“¹⁸

Jistou protiváhu k těmto idealistickým představám o potrestání válečných provinilců tvořily texty komunistických politiků.¹⁹ Ti upřednostňovali provádění revolučního a neinstitucionalizovaného trestání válečných zločinců před ustavením MLS. Řízení by v takovém případě prováděly revoluční národní výbory a závodní rady. Rovněž se snášela kritika na ministerstvo spravedlnosti, které bylo pod vedením národních socialistů údajně na překážku v rychlé očistě společnosti. Naopak favorizováno bylo ministerstvo vnitra vedené komunistou Václavem Noskem. Takový pohled nalzáme například v publikaci *Program revoluce*²⁰, která se zabývá genezí Košického vládního programu, v *Historických meznících ve vývoji Československa*²¹, *Československá společnost a komunisté v letech 1945–1948*²² a ve druhém díle této publikace s názvem *Ve službách ČSR*²³ od ministerského předsedy Zdeňka Fierlingera, který kritizoval

---

¹⁶ STRÁNSKÝ, Jaroslav. *Hovory k domovu*. 2. vyd. Praha: František Borový, 1946.

¹⁷ DRTINA, Prokop. *A nyní promluví Pavel Svatý: londýnské rozhlasové epistoly z let 1940–1945*. Praha: Vladimír Žikeš, 1945. Mezinárodní politická knihovna.

¹⁸ BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X, s. 21.

¹⁹ GOTTWALD, Klement. *Deset let: sborník statí a projevů 1936–1946*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1946.

²⁰ BOUČEK, Miroslav, Marta VARTÍKOVÁ a Miloslav KLIMEŠ. *Program revoluce: ke vzniku Košického vládního programu*. Praha: Svoboda, 1975. Knižnice moderních dějin.

²¹ KRÁL, Václav. *Historické mezníky ve vývoji Československa*. Praha: Horizont, 1978. Na pomoc politickému vzdělávání.

²² DVORÁKOVÁ, Eva a Petr LESJUK. *Československá společnost a komunisté v letech 1945–1948*. Praha: Svoboda, 1967.

²³ FIERLINGER, Zdeněk. *Ve službách ČSR [2. díl]: Od přepadení SSSR do konce druhé světové války*. 3. vyd. Praha: Svoboda, 1949. Gottwaldova knihovna.

exilovou londýnskou vládu za to, že poválečnou retribuci nesvěřila právě do rukou revolučních národních výborů.

Kritický pohled nalézáme i u politiků, kteří se po únoru 1948 uchýlili do zahraničního exilu. Z těchto považují za významného organizátora zahraničního odboje a člena Benešovy československé exilové vlády Huberta Ripku²⁴, který se na tvorbě velkého retribučního dekretu sám podílel. Jeho život a také postoje k retribuci jsou zachyceny v díle historika Jiřího Pernese.²⁵ Mezi kritiky retribuční se řadili i bývalý šéf čs. zpravodajské služby v londýnském exilu generál František Moravec²⁶ nebo příslušník národně socialistické strany Ota Hora²⁷. Z moderních autorů, kteří retribuci podrobují i s odstupem času kritice a spíše v ní spatřují prostředek mocenského boje v rukách komunistů, je nutno zmínit Pavla Tigrida²⁸, historika Karla Kaplana²⁹ nebo bývalého politického vězně Viléma Hejla³⁰. Mimo exilových politiků vytýkal nedostatky velkého retribučního dekretu i generální prokurátor působící u MLS v Praze, dr. Jaroslav Drábek.³¹ Ten mimo jiného hodnotil ze své pozice negativně absenci řádných opravných prostředků proti rozhodnutí MLS.

Kritiku ve smyslu tvrdosti postupu retribuční a jejího zneužití jako zbraně ze strany komunistů proti buržoazii nacházíme také v díle *Noviny a novináři: z poznámek a vzpomínek*.³² Pokud se týká počátků již prováděné retribuční, pak byl význačnou osobností již zmíněný ministr spravedlnosti Prokop Drtina, jehož resort byl odpovědný za uskutečňování retribuční. Drtina ve svých pamětech *Československo můj osud: Kniha života českého demokrata 20. století. Svazek druhý. Kniha 1. Emigraci k vítězství*³³ popisuje počátky faktického provádění retribučního soudnictví. Zejména jsou zde ale zachyceny osobní zkušenosti autora se způsoby, jakými se komunistická moc snažila

---

²⁴ RIPKA, Hubert, Adriana BOROVIČKOVÁ, Hana POSPÍŠILOVÁ, ed. *Únorová tragédie: svědectví přímého účastníka*. Brno: Atlantis, 1995. ISBN 80-7108-098-5.

²⁵ PERNES, Jiří. *Hubert Ripka: tragédie demokrata: život bojovníka za Československou republiku*. Brno: B/P, 2018. ISBN 978-80-7485-170-4.

²⁶ MORAVEC, František. *Špión, jemuž nevěřili*. 3. vyd. Praha: Rozmluvy, 1990.

²⁷ HORA, Ota. *Svědectví o puči: z bojů proti komunizaci Československa*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1978.

²⁸ TIGRID, Pavel. *Kapesní průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu*. Praha: XYZ, 2013. ISBN 978-807388-756-8.

²⁹ KAPLAN, Karel. *Dva retribuční procesy: komentované dokumenty (1946–1947)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČSAV, 1992.

³⁰ HEJL, Vilém. *Zpráva o organizovaném násilí*. Praha: Univerzum Praha, 1990. ISBN 80-85207-01-X.

³¹ DRÁBEK, Jaroslav. *Z časů dobrých i zlých*. Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0365-4.

³² DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři: z poznámek a vzpomínek*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963.

³³ DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9.

zneužít retribuční k odstranění svých politických odpůrců. Drtina ještě během činnosti MLS v roce 1946 pronesl několik projevů, které byly vydány v publikaci *O soudcovské nezávislosti*³⁴, která pojednává nejen o přípravě velkého retribučního dekretu v londýnském exilu, ale i zhodnocuje dosavadní výsledky lidového soudnictví, jež můžeme dnes vnímat jako polemiku s komunistickou kritikou údajné nedostatečnosti poválečné očisty zaviněné ministerstvem spravedlnosti. Po ukončení první vlny retribuční si Drtina vyžádal zprávu od MLS za účelem jejího zhodnocení, kterou poté využil jako podklad pro svůj projev v plénu Ústavodárnyho Národního shromáždění 29. května 1947 a následné projevy reagující na rozpravu k dané problematice 11. června 1947 a 2. července 1947, všechny tři později vydané v knize *Na soudu národa*.³⁵

Tato práce obsahuje i rozbor dobové judikatury řádných, převážně civilních soudů, která je nyní z našeho pohledu užitečným zrcadlem výkladových problémů dekretální normotvorby. Výběr většiny rozhodnutí navazuje na pojednání o trestech za retribuční zločiny dle VRD. Takové zařazení není náhodné. Rozhodnutí totiž řeší přesah trestů udělených MLS do civilního života odsouzených. Zajímavá je tak například otázka, zda závazky osoby odsouzené mimořádným lidovým soudem k trestu propadnutí majetku přechází na stát, či zda trest ztráty občanské cti znamená pro odsouzeného ztrátu nároku na starobní důchod. Rozbor judikatury řádných soudů také poskytuje možnost zkoumat, zda osoby, které se cítily být poškozeny retribučním soudnictvím, měly možnost se domáhat ochrany u řádných soudů, a zda taková ochrana nebyla poskytnuta pouze formálně k zastření užití retribučního soudnictví jako likvidačního prostředku politických odpůrců.

Retribuční zákonodárství a jeho soudní realizace byly provázány řadou právních a filosofických problémů, které jsou dodnes předmětem řady diskuzí a kritik. Mezi ně se řadí například zpětná účinnost retribučních norem, kriminalizace samotného členství a zastávání funkce ve vyjmenovaných nacistických organizacích nebo odlišení morální odpovědnosti od viny v právním smyslu.³⁶

---

³⁴ DRTINA, Prokop. *O soudcovské nezávislosti, lidovém soudnictví a jiných časových otázkách čs. justice*. Praha: Mladá fronta, 1946.

³⁵ DRTINA, Prokop. *Na soudu národa: tři projevy ministra spravedlnosti Dr. Prokopa Drtiny o činnosti mimořádných lidových soudů a národního soudu*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1947.

³⁶ KOZÁK, Jiří. Činnost Mimořádného lidového soudu v Liberci 1945–1948. In: MALÝ, Karel a Ladislav SOUKUP, ed. *Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0863-4, s. 579.

DRTINA, Prokop. *Na soudu národa: Tři projevy ministra spravedlnosti Dr. Prokopa Drtiny o činnosti mimořádných lidových soudů a národního soudu*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1947, s. 49.

Součástí práce je i komparace MLS zřízených na českém území s retribučními v jiných evropských státech, které byly rovněž zasaženy nacistickým terorem, včetně Slovenska.³⁷ Takové srovnání právní úpravy jsem do práce zařadila pro deklaraci předpokladu, že i jiné státy zvolily podobný mechanismus vypořádání se s válečnými zločiny, a tedy, že Československo nebylo se svými MLS jediným osamoceným ostrůvkem uprostřed Evropy, jak by se mohlo jevit dle projevů retribučních kritiků.

Pokud jde o potrestání válečných zločinců na mezinárodněprávní úrovni, pak velká pozornost, a to i v tehdejších Československu, byla věnována procesu s největšími nacistickými zločinci u Mezinárodního tribunálu v Norimberku. O tom svědčí zveřejnění řady dobových publicistických reportáží³⁸ a publikací³⁹ informujících o jeho přípravě a průběhu. Zásadními publikacemi týkajícími se tohoto tématu jsou ty z pera československého zástupce v Komisi Spojených národů pro válečné zločiny a předsedy československé delegace u Mezinárodního tribunálu v Norimberku JUDr. Bohuslava Ečera.⁴⁰

Právě pojednání o této snad nejvýraznější osobnosti české retribuční plynule navazuje na kapitolu o potrestání válečných zločinců na mezinárodní úrovni. Kapitola o JUDr. Ečerovi tvoří spojnici mezi první, spíše teoretickou částí disertační práce, a druhou částí, která se zabývá konkrétním popisem činnosti mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech. Podrobné pojednání o práci a životě JUDr. Ečera jsem do textu zařadila rovněž z důvodu, že jeho působení se prolíná téměř všemi částmi práce. Konkrétně je o něm zmínka již u teoretické formulace skutkových podstat válečných zločinů, přes jeho působení u Mezinárodního tribunálu v Norimberku až po jeho ingerenci u MLS v Praze, kdy se zásadním způsobem zasloužil o to, aby před tímto soudem stanul

---

³⁷ BEŇA, Jozef. *Slovensko a Benešove dekréty*. Bratislava: Belimex, 2002. ISBN 80-89083-22-6.

³⁸ KOCOUREK, Rostislav. *Svět žaluje v Norimberku*. Praha: Fr. Borový, 1946. Knihovna dneška.

³⁹ *Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu o zločinech nacistů proti Československu*. Praha: Ministerstvo informací ČSR, 1946.

BLÁHA, František. *Zločin a trest*. Praha: J. Otto, 1946. Ohlasy války.

KOCOUREK, Rostislav. *Svět žaluje v Norimberku*. Praha: Fr. Borový, 1946. Knihovna dneška.

SUK, Ivan. *Reportáž o Norimberku: 1945–1946*. Praha: Nová osvěta, 1946.

HERBEN, Ivan. *Žalujeme v Norimberku: reportáž o nacistických zločinech proti Československu*. Praha: Athos, 1946. Knihovna svobodného světa.

⁴⁰ EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: Orbis, 1946. Stopami dějin.

EČER, Bohuslav. *Poučení norimberského soudu pro Slovany*. Brno: Zář, tiskové a vydavatelské podniky, 1947. Knihovna politické výchovy.

EČER, Bohuslav. Zločiny nacistických právníků: Ze zprávy o procesu proti představitelům nacistické justice před americkým vojenským soudem v Norimberku. *Právní prakse: měsíčník československých právníků*. 1948–1949, roč. 12, s. 258–278.

EČER, Bohuslav. Hlavní materiálně-právní normy norimberského procesu. *Právník: časopis věnovaný vědě právní i státní*. 1946, roč. 85.

nepřítel českého národa, německý státní ministr pro Protektorát Čechy a Morava K. H. Frank.

JUDr. Bohuslav Ečer se téměř již od počátku války zabýval právním základem retribuční a později, jako člen Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů (United Nations Commission for Investigation of War Crimes), měl zásadní vliv na formulaci skutkových podstat válečných zločinů.⁴¹ Současně tato část poskytuje zajímavou komparaci mezi formováním právního základu domácího a zahraničního retribučního zákonodárství. Související teoretické poznatky o nově se formujícím mezinárodním právu trestním nalézáme v díle profesora mezinárodního práva Univerzity Karlovy JUDr. Antonína Hobzy.⁴² Ten prosazoval teorii o nemožnosti aplikace původního práva mezinárodního na katy nacistické okupace, které by do jisté míry válečné počínání Německa ospravedlňovalo. Svě stanovisko podepíral úvahou, že akty okupantů se vymykají regulím tehdejšího mezinárodního práva.

Určitý komplexní pohled na tuto osobu podává životopis JUDr. Ečera z pera Karla Křepelky *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*⁴³ a dále publikace Michala Dudáše⁴⁴, která vychází z jeho diplomové⁴⁵ a navazující rigorózní práce⁴⁶.

S druhou částí disertační práce, která popisuje již praktické fungování mimořádných lidových soudů, zejména pak Mimořádného lidového soudu v Praze, spojuje osobu JUDr. Bohuslava Ečera, jak už bylo řečeno výše, asi nejvýznamnější případ projednávaný Mimořádným lidovým soudem v Praze. Konkrétně je to případ K. H. Franka, který se mimo dalších svých zločinů podílel jako vedoucí osoba na vyhlazení Lidic.

Pokud se týká již faktického fungování mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech, případně Národního soudu (jak v Praze, tak i v Bratislavě), pak jsou kritickým zdrojem poznání až historiografická díla vydaná po roce 1989 bez

---

⁴¹ EČER, Bohuslav a Edvard ČENEK. *Jak jsem je stíhal*. Praha: Naše vojsko, 1946.

EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946. Knihovna Zář. Knižnice politické výchovy.

EČER, Bohuslav. *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního: (se zvláštním zřetelem k československé účasti na potrestání zločinů druhé světové války a zejména na přípravě, zřízení a díle Mezinárodního vojenského tribunálu v Norinberku)*. Praha: V. Linhart, 1948. Sbírká právních pojednání.

⁴² HOBZA, Antonín. *Přehled mezinárodního práva válečného: Dodatek*. Praha: Spolek československých právníků Všechno, 1946.

⁴³ KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Zář, dříve Novina, 1946. Knihovna Zář. Sbírká životopisů našich ministrů.

⁴⁴ DUDÁŠ, Michal. *Bohuslav Ečer: český lovec nacistů*. Praha: Academia, 2019. 1938–1953. ISBN 978-80-200-3002-3.

⁴⁵ DUDÁŠ, Michal. *Generál prof. JUDr. Bohuslav Ečer*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jiří Hnilica.

⁴⁶ DUDÁŠ, Michal. *Generál prof. JUDr. Bohuslav Ečer*. Praha, 2017. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jiří Hnilica.

politického zabarvení. V porevoluční době můžeme spatřovat dva směry ve zkoumání retribuice. Průlomovou publikací prvního směru je dílo historika Karla Kaplana *Dva retribuční procesy: komentované dokumenty (1946–1947)*⁴⁷, které se zabývá procesy s Josefem Tisem a členy protektorátní vlády. Na tento směr navazují badatelské počiny, které se zabývaly retribuicí jako celkem, jejím legislativním rámcem, průběhem, významnými případy či politickými konsekvencemi. Zásadní je v tomto smyslu rozsáhlá edice prezidentských dekretů⁴⁸, v níž se nachází mimo jiné jejich úplné znění.

Naproti tomu druhý směr souvisel se zpřístupněním spisových materiálů MLS, které výrazně prohloubilo znalost poválečné očisty a posunulo i stupeň její rozpracovanosti, zejména pak ve smyslu statistického vyhodnocení retribučního trestání. V letech 1994 a 1995 publikovali autoři Dušan Janák⁴⁹ a Mečislav Borák⁵⁰ studie věnované MLS v Opavě a Moravské Ostravě. Jejich přínos spočíval zejména ve vytvoření metodiky statistického zpracování spisových materiálů, která je aplikovatelná i na další MLS. Právě tyto statistiky byly výrazným zdrojem pro můj výzkum, kdy jsem separovala počty zprošťujících rozsudků v porovnání s celkovým nápadem jako jeden z ukazatelů dodržování procesních práv obžalovaných.

Složitě období působnosti mimořádných lidových soudů je dodnes objektem historického zkoumání⁵¹ a hodnotících soudů. V současnosti se badatelské činnosti mimořádných lidových soudů věnoval například již zmíněný Mečislav Borák, který podrobně zkoumal činnost MLS v Ostravě v díle *Spravedlnost dle dekretu*.⁵² Tato monografie je přelomová v tom smyslu, že podává první ucelený obraz o poválečné očistě na našem území, včetně zasazení do jejího mezinárodního kontextu. Borák se ve své

---

⁴⁷ KAPLAN, Karel. *Dva retribuční procesy: komentované dokumenty (1946–1947)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČSAV, 1992.

⁴⁸ JECH, Karel, Karel KAPLAN, ed. *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945: dokumenty*. Brno: Doplněk, 1995. ISBN 80-85270-41-2.

⁴⁹ JANÁK, Dušan. Činnost mimořádného lidového soudu Opava v letech 1945–1948. *Časopis Slezského zemského muzea*. Série B, 1994, roč. 43, č. 3, s. 245–283. ISSN 1211-3131.

⁵⁰ BORÁK, Mečislav. Činnost mimořádného lidového soudu Moravská Ostrava v letech 1945–1948. *Časopis Slezského zemského muzea*. Série B, 1995, roč. 44, s. 64–90. ISSN 1211-3131.

⁵¹ V současnosti se tematice činnosti mimořádných lidových soudů věnuje například:

BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X.

JIRŮ, Václav. *Nedaleko od Norimberku: z dějin Mimořádného lidového soudu v Chebu v letech 1946 až 1948*. Cheb: Svět křídel, 2000. ISBN 80-85280-68-X.

JARKOVSKÁ, Lucie. *Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-206-3.

⁵² BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X.

bohaté faktografii věnuje dalším tématům spojeným s retribučním soudnictvím.⁵³ Příspěvky Boráka nalézáme i v zahraniční literatuře.⁵⁴

Na výše uvedená díla navazuje řada moderních děl, které zkoumají MLS na regionální úrovni. Například Lucie Jarkovská⁵⁵ svůj výzkum zaměřila na MLS v regionu královehradeckém. Jiří Grézl analyzoval činnost MLS v Olomouci 1945.⁵⁶ K dalším pracím věnovaným MLS v jednotlivých regionech patří také *Klatovské oprátky*⁵⁷.

MLS v Liberci a Litoměřicích se zabývá publikace Kateřiny Kočové, Zdeňka Radvanovského a Jitky Suché *Mimořádný lidový soud v Liberci a Litoměřicích v letech 1945–1948*⁵⁸, liberecký MLS v roce 1948 a litoměřický případ Alfreda Bauera zpracovala opět K. Kočová⁵⁹. Liberecký MLS byl také zpracován Magdalénou Bittnerovou.⁶⁰ Mosteckým MLS se zabývá i kniha z pera Ivany Rapavé *Mimořádný lidový soud v Mostě*

---

⁵³ BORÁK, Mečislav. Protektorátní novináři před retribučními soudy v letech 1945–1948 (na příkladu Mimořádného lidového soudu v Ostravě). In: HÁJEK, Jan, Jiří KOCIAN a Milan ZÍTKO. *Fragmentsy dějin: sborník prací k šedesátinám Jana Gebharta*. Praha: Historický ústav AV ČR ve spolupráci s Ústavem soudobých dějin AV ČR, 2006. ISBN 80-7286-102-6.

BORÁK, Mečislav. Kolaborace kněží z Těšínska s okupanty v letech 1938–1945 v materiálech poválečných soudů. In: MALÍŘ, Jiří a Pavel MAREK. *Andros probabilis: sborník prací přátel a spolupracovníků historika prof. PhDr. Miloše Trapla, CSc., k jeho 70. narozeninám*. Brno: Matice moravská, 2005. ISBN 80-86488-16-0.

BORÁK, Mečislav. Mimořádný lidový soud Moravská Ostrava a projevy antisemitismu v jeho spisech. In: *Poválečná justice a národní podoby antisemitismu. Postih provinění vůči Židům před soudy a komisemi ONV v českých zemích v letech 1945–1948 a v některých zemích střední Evropy. (Sborník příspěvků)*. Praha, Opava: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR a Slezský ústav Slezského zemského muzea, 2002. ISBN 80-86224-39-2.

BORÁK, Mečislav. Archivní fondy k retribučnímu soudnictví v České republice. In: *Vězeňství ve střední Evropě v letech 1945–1955. Sborník z mezinárodního semináře konaného dne 25. 10. 2000 v Praze v rámci grantového projektu GA 409/99/2000. Příloha časopisu České vězeňství č. 3/2001*. Praha: Vězeňská služba, 2001.

⁵⁴ BORÁK, Mečislav. Die tschechoslowakische Retributionsgerichtsbarkeit und die deutsche Problematik 1945–1948. Die Ausserordentlichen Volksgerichte in Moravská Ostrava, Opava a Nový Jičín. In: BRENNER, Christiane a Peter HEUMOS, ed. *Sozialgeschichtliche Kommunismusforschung: Tschechoslowakei, Polen, Ungarn und DDR, 1948–1968: Vorträge der Tagung des Collegium Carolinum in Bad Wiessee vom 22. bis 24. November 2002*. München: R. Oldenbourg, 2005. Bad Wiesseer Tagungen des Collegium Carolinum. ISBN 3-486-57696-8.

⁵⁵ JARKOVSKÁ, Lucie. *Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královehradecku*. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-206-3.

⁵⁶ GRÉZL, Jiří. *Činnost Mimořádného lidového soudu v Olomouci 1945*. Šumperk: Reprintisk, 2007. ISBN 978-80-903905-0-8.

⁵⁷ JIŘÍK, Václav. *Klatovské oprátky*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-376-0.

⁵⁸ PORTMANN, Kateřina, Jitka SUCHÁ a Zdeněk RADVANOVSKÝ. *Mimořádný lidový soud v Liberci a Litoměřicích v letech 1945–1948*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2001. Juvenilia. ISBN 80-7044-326-X.

⁵⁹ KOČOVÁ, Kateřina. *Mimořádný lidový soud v Liberci v roce 1948*. In: *Fontes Nissae. Prameny Nisy: regionální historický sborník*. Liberec: Technická univerzita, 2004. ISBN 80-7083-889-2.

KOČOVÁ-LOZOVIUKOVÁ, Kateřina. *Mimořádný lidový soud v Litoměřicích – případ Alfred Bauer*. In: *České, slovenské a československé dějiny: moderní přístupy k soudobým dějinám*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2006. ISBN 80-86845-63-X.

⁶⁰ BITTNEROVÁ, Magdaléna. *Odsun Němců z Liberecka a situace Němců na Liberecku ve stínu odsunu Němců*. Liberec, 2000. Gymnázium a SPgŠ v Liberci.

v letech 1945–1948.⁶¹ MLS v Chrudimi se zabývá studie Zuzany Dubové⁶², MLS v Písku zase příspěvek Petra Justina⁶³.

Cenným zdrojem byla nejen zmíněná odborná literatura nebo i časopisecké statě, ale také kvalifikační práce.

Z těchto bylo čerpáno nejen, pokud se týká obecného popisu ustavení, fungování a výsledků činnosti jednotlivých MLS, ale i pokud jde o údaje o počtu zprošťujících rozsudků v komparaci s celkovým nápadem případů či s odsuzujícími rozsudky; to vše za předpokladu, že tyto údaje byly u jednotlivých retribučních soudů statisticky zpracovány. Z uvedené numeriky si je možno utvořit rovněž představu, jak byly jednotlivé soudy vytíženy a také v jaké míře se retribuční kriminalita vyskytovala v jednotlivých krajích, ve kterých byly příslušné MLS zřízeny.

Závěrečné práce detailně popisují činnost většiny MLS. Nicméně jejich podrobným studiem je možno detekovat regionální rozdílnosti v jejich tehdejšímu fungování. S použitím různorodé metodiky, včetně různorodosti vytčení cílů, byla popsána činnost MLS v Mladé Boleslavi a v Kutné Hoře⁶⁴, Klatovech⁶⁵, Jihlavě⁶⁶, Poličce⁶⁷, Plzni⁶⁸ a Mostě⁶⁹, Znojmě⁷⁰,

---

⁶¹ RAPA VÁ, Ivana. *Mimořádný lidový soud v Mostě v letech 1945–1948*. Ústí nad Labem: Albis international, 2010. ISBN 978-80-86971-22-3.

⁶² DUBOVÁ, Zuzana. *Mimořádný lidový soud Chrudim*. In: *Sborník prací východočeských archivů č. 12*. Zámorsk: Státní oblastní archiv Zámorsk, 2008. ISBN 978-80-254-4348-4.

⁶³ JUSTIN, Petr. *Mimořádný lidový soud v Písku 1945–1948*. In: *Jihočeský sborník historický č. 71*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2002. ISBN 80-86260-18-6.

⁶⁴ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Retribuční soudnictví mimořádných lidových soudů ve středních Čechách*. Praha, 2017. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

⁶⁵ BURDOVÁ, Michaela. *Mimořádný lidový soud v Klatovech*. Praha, 2007. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

BURDOVÁ, Michaela. *Retribuční soudnictví a Mimořádný lidový soud v Klatovech letech 1945–1948*. Praha, 2008. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

⁶⁶ HANÁK, Zdeněk. *Předsedové senátů Mimořádného lidového soudu v Jihlavě (Třebíči) a jejich role v retribučním procesu (1945–1947)*. Praha, 2019. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Miroslav Michela, Ph.D.

⁶⁷ CHADIMOVÁ, Jana. *Mimořádný lidový soud v Poličce ve světle výslechnů*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Dušan Foltýn.

⁶⁸ KUREČKOVÁ, Tereza. *Retribuční procesy v letech 1945–1948 na území ČSR se zaměřením na region Plzeňska*. Plzeň, 2013. Diplomová práce. Západočeská univerzita. Právnická fakulta, Katedra právních dějin. Vedoucí práce JUDr. et. Mgr. Vendulka Valentová.

⁶⁹ PŘIBÍK, Adam. *Ženy před Mimořádným lidovým soudem v Mostě a v Plzni v letech 1945–1947*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Vedoucí práce prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.

⁷⁰ NOHEL, Tomáš. *Mimořádný lidový soud ve Znojmě v letech 1945–1948*. Brno, 2009. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta, Historický ústav. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Dvořák, Ph.D.

Chebu⁷¹ a v Litoměřicích, České Lípě a v Liberci⁷². Na tomto místě je nutné zmínit, že jsem rovněž hojně čerpala poznatky ze své diplomové⁷³ a rigorózní⁷⁴ práce.

K podrobnému zkoumání jsem si zvolila Mimořádný lidový soud v Praze, a to oproti jiným, pouze obecně popsaným mimořádným lidovým soudům v jednotlivých regionech. Tento soud byl zvolen z několika důvodů.

Mimořádný lidový soud v Praze byl nejvýznamnější co do počtu případů, které jím prošly, což činilo až 11 tisíc. Z tohoto pohledu skýtá jistou záruku širokého portfolia případů, jak pokud jde o rozmanitost trestných činů, tak o tresty za ně uložené. S ohledem na velký počet projednávaných věcí z nich lze snáze dovést přesnější zobecňující závěry než u soudu, který retribučních trestných činů projednal o poznání méně.

Na tento konkrétní soud se také upírala asi největší pozornost veřejnosti, když oproti mimořádným lidovým soudům v jiných regionech projednával činy známých osobností české i zahraniční kolaborace, a to již zmíněného K. H. Franka nebo Viliama Gerika a Karla Čurdy. Vysoký počet projednávaných případů a také velká pozornost veřejnosti navozují předpoklad, že tento vybraný soud bude stížen nejmenším počtem excesů, které by mohly narušit zobecňující výsledky zkoumání.

Cenným zdrojem pro poznání fungování MLS v Praze jsou zejména práce vědecké pracovnice Ústavu právních dějin PF UK Daniely Němečkové, která se ve svých mnoha pracích zabývá právě činností tohoto soudu.⁷⁵ Za významnou je možno také označit rovněž její diplomovou práci⁷⁶, která podrobně zkoumá fungování MLS v Praze, a to včetně popisu praktických problémů, které jeho funkci ovlivňovaly.

Na obecný popis fungování MLS v Praze navazuje podrobný popis několika konkrétních případů projednávaných před tímto soudem. Jednotlivé kauzy byly za účelem

---

⁷¹ HOLEČKO, Vojtěch. *Znárodnění a konfiskace v letech 1945–1948 – činnost Mimořádného lidového soudu v Chebu*. Plzeň, 2015. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. et Mgr. Vendulka Valentová.

⁷² KOČOVÁ, Kateřina. *Činnost mimořádných lidových soudů. MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice*. Hradec Králové, 2006. Disertační práce. Univerzita Hradec Králové. Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce doc. PhDr. Zdeněk Radvanovský, CSc.

⁷³ FILAROVÁ, Petra. *Znárodnění a konfiskace v letech 1945–1948 – činnost mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

⁷⁴ FENIKOVÁ, Petra. *Konfiskace v letech 1945–1948 a činnost mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech*. Praha, 2018. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

⁷⁵ ŠLOUF, Jakub a Daniela NĚMEČKOVÁ. *Mimořádný lidový soud v Praze (1945–1948): retribuce jako služební úkol na hraně možností i profesní cti zaměstnanců justice*. Praha: Academia, 2020. 1938–1953. ISBN 978-80-200-3070-2.

⁷⁶ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Mimořádný lidový soud v Praze*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

zobecnění závěrů vybírány nikoli nahodile, ale na základě kombinace dvou hlavních hledisek.

Prvním kritériem byla známost případu i mezi současnou veřejností, kdy má i laický čtenář možnost si projednávanou věc zasadit do okolností, které jsou mu obecně známé, a učinit si vlastní úsudek. Dále jsem se pokusila v kombinaci s prvním hlediskem zvolit takové případy, aby tato část disertační práce obsahovala popis praktického projednání většiny činů trestných dle velkého retribučního dekretu, včetně ukládání různých druhů trestů za tyto činy. Díky tomu pak bude aplikace procesních práv deklarována na co nejširším možném vzorku. Rozsah popisu kauzy povětšinou závisel na obsáhlosti spisové dokumentace.

Zcela zásadním zdrojem pro tuto část práce je spisová dokumentace jednotlivých případů. Její obsah, zejména pak protokoly z jednání, dávají mně, jako praktikujícímu advokátovi, možnost zhodnotit, jak dalece byly v rámci těchto procesů dodržovány dekretální a jiné právní předpisy ve smyslu zachování zejména procesních práv obžalovaných, a nakolik bylo rozhodování spravedlivé, konzistentní a nikoliv nahodilé, vedené snahou získat mocenskou převahu. Prostřednictvím velmi podrobného popisu jednotlivých kauz, zejména pak výpovědí svědků a obžalovaných, má do jisté míry sám čtenář možnost si učinit vlastní úsudek, zda následný rozsudek soudu byl spravedlivý a nejednalo se o vykonstruovaný proces.

První část spisového materiálu byla do Státního oblastního archivu (SOA), kde je nyní uložena, předána Krajským soudem v Praze dne 21. května 1986. Dodatečně byly 4. června 1987 předány spisy některých význačných delikventů (Frank, Krebs, Čurda, Gerik). Fond MLS Praha má rozsah 934 kartónů, dalších 92 kartónů tvoří fond veřejného žalobce MLS v Praze. Celkem je zde evidováno 8 349 spisů.

Jedním z prvních významných případů projednávaných před MLS v Praze byl případ bývalého státního zástupce dr. Kurta Blaschtowitschky, který skončil jeho popravou. Vyjma obsáhlé spisové dokumentace uložené v SOA Praha bylo možno čerpat z řady novinových článků. Jejich specifikace je uvedena v kapitole o Blaschtowitschkovi a v pramenech. Blaschtowitschkova vina byla i v moderních dějinách podrobena zkoumání, kdy na výsledcích těchto moderních prací lze zpětně ověřit spravedlnost retribučního procesu, včetně dodržování procesních práv obžalovaných. Výsledky zkoumání se dělí na dvě skupiny. První skupina autorů, mezi které patří Jaroslav Pospíšil

se svým dílem *Hyeny*⁷⁷, se snaží Blaschtowitschku očistit a staví ho do role oběti komunistického režimu a retribučního soudnictví. Pospíšil byl rovněž autorem námětu k dokumentu České televize s názvem *Vizovická Mata Hari*⁷⁸, kdy tento dokument se nesl ve stejném duchu jako jeho dílo. Nutno ovšem dodat, že jak v díle *Hyeny*, tak ve zmiňovaném dokumentu je možno detekovat celou řadu nepřesností, až zcela mylných informací. To činí závěry o údajném nespravedlivém Blaschtowitschkově odsouzení značně nevěrohodnými. Naproti tomu druhá skupina autorů, jako je Daniela Němečková⁷⁹ nebo Jiří Plachý⁸⁰, hájí správnost rozsudku MLS v Praze a kriticky upozorňují na zásadní nepřesnosti v díle Pospíšila.

Při zpracování dalšího případu, a to obžalovaného Augustina Přeučila, bylo čerpáno zejména z jeho trestního spisu vedeného u MLS v Praze, který je uložen v SOA Praha (Ls 1422/45), a dále z publikací autorů Jana Němečka, Daniely Němečkové^{81,82} nebo Jiřího Rajlichy⁸³, věnovaných této kontroverzní osobnosti.

Záměrně byl zcela na závěr této části zpracován případ K. H. Franka, neboť na tento případ, respektive na jeho osobu, se zaměřila celá řada autorů, a jedná se tak o publikačně nejzpracovanější případ. Případu se věnovala oficiální publikace ministerstva informací *Český národ soudí K. H. Franka*⁸⁴, které ale bylo řízeno komunistickým ministrem Václavem Kopeckým. Řada detailů v knize tak byla právě pod vlivem komunistické strany zkruslena. Například dle výše zmiňovaných pamětí veřejného žalobce dr. Drábka ministerstvo odmítalo do knihy vložit jeho fotografii. Až na základě intervence ministra spravedlnosti Prokopa Drtiny se tato fotografie ocitla na obálce knihy. Sám dr. Drábek popisuje velmi barvitě trestní řízení s K. H. Frankem ve své výše uvedené

---

⁷⁷ POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. 4. vyd. Vizovice: Lípa, 1998. Otisky (Lípa). ISBN 80-86093-31-X.

⁷⁸ *Vizovická Mata Hari*. *Česká televize* [online]. Praha, 2005 [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1186450336-vizovicka-mata-hari/>

⁷⁹ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Právo a spravedlnost: Kurt Blaschtowitschka před mimořádným lidovým soudem*. Praha, 2014. VII. ročník SVOČ. Studentská vědecká a odborná činnost. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

⁸⁰ PLACHÝ, Jiří. *Vizovická Mata Hari. Securitas imperii*. Praha: ÚDV, 2006, č. 14, s. 440–453. ISSN 1804-1612.

⁸¹ NĚMEČEK, Jan a Daniela NĚMEČKOVÁ. *Prototyp zrady: životní příběh Augustina Přeučila*. Praha: Epocha, 2015. Traumata války. ISBN 978-80-7425-281-5.

⁸² NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Prototyp zrady: Augustin Přeučil před mimořádným lidovým soudem*. Praha, 2013. VI. ročník SVOČ. Studentská vědecká a odborná činnost. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

⁸³ RAJLICH, Jiří. *Na nebi hrdého Albionu: válečný deník československých letců ve službách britského letectva 1940–1945*. Praha: Ares, 2004. Edice leteckých sil. ISBN 80-86158-17-9.

⁸⁴ ZAJÍČEK, Karel, Jiří ROUBAL a Fr ČMOLÍK. *Český národ soudí K. H. Franka*. Praha: Ministerstvo informací, 1947.

publikaci. Další dobové pojednání vyšlo z pera Karla Vykusy pod názvem *Zpověď K. H. Franka*.⁸⁵

Z moderních autorů, kteří se věnovali osobě K. H. Franka, včetně jeho procesu před MLS v Praze, je možno jmenovat Ladislava Tunyse⁸⁶, který ve svém díle *Noc před popravou: K. H. Frank a jeho obhájce: archivy promluvíly* popisuje i poslední chvíle života K. H. Franka, dále pak Miloslava Moulise⁸⁷ nebo Emila Hrušku⁸⁸. Ze zahraničních titulů je nutno poukázat na dílo německého historika Carolina René Küppera⁸⁹, který se po německém vydání dočkal i českého překladu.

V ostatních zkoumaných případech bylo čerpáno ze spisové dokumentace specifikované u jednotlivých případů.

Následnému výkonu trestu se věnuje práce Tomáše Staňka *Retribuční vězni v českých zemích: 1945–1955*.⁹⁰ V tomto ohledu cenné poznatky přinesl především grant Grantové agentury České republiky *Retribuční vězni a české vězeňství 1945–1955* řešený Slezským ústavem Slezského zemského muzea v Opavě ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR.

Pokud se týká zahraničních autorů, kteří publikovali o retribuci na českém území, pak je nutno zmínit dílo amerického historika Benjamin Frommera *National cleansing: retribution against Nazi Collaborators in Postwar Czechoslovakia*⁹¹, které bylo rovněž vydáno v českém překladu⁹². Frommer se v této publikaci věnoval jak přípravě velkého retribučního dekretu, tak i průběhu retribučního soudnictví. Dále se problematice retribuice, a zejména polemice o jejích nedostatcích, věnoval v příspěvku *To prosecute or to Expel?*

---

⁸⁵ FRANK, Karl Hermann. *Zpověď K. H. Franka podle vlastních výpovědí v době vazby u krajského soudu trestního na Pankráci*. Praha: Cíl, 1946.

⁸⁶ TUNYS, Ladislav. *Noc před popravou: K. H. Frank a jeho obhájce: archivy promluvíly*. Praha: J & J, 1995. ISBN 80-901084-4-X.

⁸⁷ MOULIS, Miloslav a Dušan TOMÁŠEK. *K. H. Frank: vzestup a pád karlovarského knihkupce*. 2. rozš. vyd. Praha: Epoque, 2003. ISBN 80-86328-21-X.

⁸⁸ HRUŠKA, Emil. *Pán protektorátu: K. H. Frank známý a neznámý*. 2., přeprac. vyd. Praha: Epoque, 2019. ISBN 978-80-7557-226-4.

⁸⁹ KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898–1946): politická biografie sudetoněmeckého nacionálního socialisty*. Praha: Argo, 2012. Ecce homo. ISBN 978-80-257-0521-6.

⁹⁰ STANĚK, Tomáš. *Retribuční vězni v českých zemích: 1945–1955*. Opava: Slezský ústav Slezského zemského muzea, 2002. ISBN 80-86224-33-3.

⁹¹ FROMMER, Benjamin. *National cleansing: retribution against Nazi Collaborators in Postwar Czechoslovakia*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. Studies in the social and cultural history of modern warfare. ISBN 0-521-00896-4.

⁹² FROMMER, Benjamin. *Národní očista: retribuice v poválečném Československu*. Praha: Academia, 2010. Novověk. ISBN 978-80-200-1838-0.

*Czechoslovak Retribution and the 'Transfer' of the Sudeten Germans*⁹³. Přínosným, a to zejména z hlediska komparačního, je cizojazyčný sborník příspěvků *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*⁹⁴, ve kterém autoři publikují o průběhu potrestání válečných zločinců, většinou v zemi, kde žijí, a takto je zastoupena Velká Británie⁹⁵, Řecko⁹⁶, Nizozemí⁹⁷, Francie⁹⁸, Belgie⁹⁹, Dánsko¹⁰⁰, Norsko¹⁰¹, Polsko¹⁰² a i tehdejší Československo ze strany tuzemských autorů Kateřiny Kočové a Jaroslava Kučery¹⁰³.

---

⁹³ FROMMER, Benjamin. To prosecute or to Expel? Czechoslovak Retribution and the 'Transfer' of the Sudeten Germans. In: THER, Philip a Ana SILJAK, eds. *Redrawing Nations: Ethnic Cleansing in East-Central Europe, 1944–1948*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2001. ISBN 0-7425-1094-8.

⁹⁴ FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006. ISBN 978-3-89244-940-9.

⁹⁵ BLOXHAM, Donald. Pragmatismus als Programm. Die Ahndung deutscher Kriegsverbrechen durch Grossbritannien. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006, s. 140–179. ISBN 978-3-89244-940-9.

⁹⁶ FLEISCHER, Hagen. Endlösung der Kriegsverbrecherfrage. Die verhinderte Ahndung deutscher Kriegsverbrechen in Griechenland. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006. ISBN 978-3-89244-940-9.

⁹⁷ DE MILDT, Dick, MEIHUIZEN, Joggli. Unser Land muss tief gesunken sein--: die Aburteilung deutscher Kriegsverbrecher in Niederlanden. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006. ISBN 978-3-89244-940-9.

⁹⁸ MOISEL, Claudia. Résistance und Repressalohn. Die Kriegsverbrecherprozesse in der französischen Zone und in Frankreich. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006. ISBN 978-3-89244-940-9.

⁹⁹ LAGROU, Peter. Eine Frage der moralischen Überlegenheit? Die Anhdung deutscher Kriegsverbrechen in Belgien. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006. ISBN 978-3-89244-940-9.

¹⁰⁰ LAMMERS, Karl Christian. Späte und milde Strafen. Die Kriegsverbrecherprozesse gegen Deutsche in Dänemark. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006. ISBN 978-3-89244-940-9.

¹⁰¹ LARSEN, Sten Ulgevik. Ahndung des Unvorhersehbaren. Die strafrechtliche Aufarbeitung deutscher Kriegsverbrechen in Norwegen. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006. ISBN 978-3-89244-940-9.

¹⁰² WLODZIMIERZ, Borodziej. Hitlerische Verbrechen. Die Anhdung deutscher Kriegs- und Besatzungsverbrechen in Polen. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006. ISBN 978-3-89244-940-9.

¹⁰³ KOČOVÁ, Kateřina a Jaroslav KUČERA. Sie richten statt unser und deshalb richten Sie hart: Die Abrechnung mit deutschen Kriegsverbrechern in der Tschechoslowakei. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006. ISBN 978-3-89244-940-9.

Z moderních děl věnujících se retribuci je nutno také ještě zmínit sborník příspěvků *Kapitoly z osvobození Československa 1945*¹⁰⁴, zejména pak statě Daniely Němečkové¹⁰⁵, Jana Kuklíka¹⁰⁶ a Vojtěcha Kyncla¹⁰⁷. Stav poznání do roku 2002 shrnuje, pokud se týká literatury, sborníkový příspěvek *Česká literatura o retribučním soudnictví*¹⁰⁸ a dobovému tisku se ve shodném sborníku věnuje Petr Bednařík¹⁰⁹.

Praktickým zdrojem poznání je i obsah dobového tisku. Ten byl odrazem tehdejších názorů a nálad ve společnosti, byť je nutno tyto zdroje rovněž poměřovat optikou toho, jaká politická strana měla vliv na jeho obsah.

Otázka potrestání válečných zločinců se hned po konci 2. světové války dostávala na první stránky českého tisku. Za nejdůležitější periodika můžeme označit Rudé právo, Lidovou demokracii, Mladou frontu, Práci, Právo lidu, Svobodné noviny a Svobodné slovo. Na rozsahu a umístění příspěvků můžeme ilustrovat zájem o retribuci. Zpočátku byly zprávy o přípravách a průběhu umísťovány na první strany periodik a zabíraly 2–3 sloupce. Postupem doby se rozsah zpráv umenšoval a posouval se z prvních stran na ty následující. Obecně, a to zejména z počátku, se k nim veřejnost upínala a žádala rychlé, ale spravedlivé potrestání provinilců.¹¹⁰

Největší pozornost se zpočátku upínala k MLS v Brně¹¹¹, který začal soudit jako první, a dále, jak je podrobně rozvedeno výše, k MLS v Praze¹¹². Současně tisk hojně, s ohledem na zájem veřejnosti, informoval o procesech s nejdůležitějšími válečnými

---

¹⁰⁴ NĚMEČEK, Jan a kol. *Kapitoly z osvobození Československa 1945*. Praha: Academia, 2018. 1938–1953. ISBN 978-80-200-2781-8.

¹⁰⁵ NĚMEČKOVÁ, Daniela. Retribuce a mimořádné lidové soudy. In: NĚMEČEK, Jan a kol. *Kapitoly z osvobození Československa 1945*. Praha: Academia, 2018. 1938–1953. ISBN 978-80-200-2781-8, s. 147–150.

¹⁰⁶ KUKLÍK, Jan. Dekrety prezidenta republiky. In: NĚMEČEK, Jan a kol. *Kapitoly z osvobození Československa 1945*. Praha: Academia, 2018. 1938–1953. ISBN 978-80-200-2781-8, s. 117–120.

¹⁰⁷ KYNCL, Vojtěch. Stíhání válečných zločinců. In: NĚMEČEK, Jan a kol. *Kapitoly z osvobození Československa 1945*. Praha: Academia, 2018. 1938–1953. ISBN 978-80-200-2781-8, s. 143–146.

¹⁰⁸ ZEMAN, Pavel. Česká literatura o retribučním soudnictví. In: BORÁK, Mečislav, ed. *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu: židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945–1948: (sborník příspěvků)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 2002. ISBN 80-86224-35-X.

¹⁰⁹ BEDNAŘÍK, Petr. Retribuční soudnictví a český tisk. In: BORÁK, Mečislav, ed. *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu: židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945–1948: (sborník příspěvků)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002. ISBN 80-86224-35-X.

¹¹⁰ Zahájení procesu před lidovým soudem v Praze. Spravedlnost bude přísná a tvrdá. *Rudé právo*. 2. září 1945, č. 99.

¹¹¹ Mimořádný lidový soud v Brně. První rozsudky nad zrádci národa. *Rudé právo*. 28. června 1945, č. 45, s. 2.

¹¹² Nacističtí vrahové a jejich pomahači budou potrestáni. Mimořádný lidový soud v Praze 3. září. *Rudé právo*. 25. srpna 1945, č. 92.

zločinci.¹¹³ Taková pozornost se upínala také k procesu s K. H. Frankem¹¹⁴, kdy byly procesu opakovaně věnovány první strany a několik odstavců. Tisk zveřejnil nejen podrobné výpovědi svědků, ale rovněž rozsáhle popisoval Frankovo chování a reakce.¹¹⁵ Tisk měl také označení pro kritiky retribuice, které nazýval „bolestíny“, kteří chtějí zpomalovat proces národní očisty.¹¹⁶ Mimo dobový tisk je nutno poukázat také na soudobé časopisecké statě, jakou je například výzkum provedený Danielou Němečkovou a Lukášem Blažkem.¹¹⁷ Tento výzkum byl zaměřen na statistické zhodnocení výsledku obnovené retribuice. Jedná se o první kompletní souborné¹¹⁸ statistické zpracování obnovené retribuice v roce 1948. Toto téma disertační práce jsem si zvolila také proto, že uspořádání vztahů na základě dekretů prezidenta republiky je dodnes předmětem nejen mnoha politických, právních a historických diskuzí, ale i řady soudních sporů a také nálezů Ústavního soudu ČR.¹¹⁹

I když se většinou jejich ustanovení vyčerpala provedením určitých záměrů, dosud platné dekry se staly po zániku československé federace formálně součástí právního řádu ČR. Praktickým příkladem přesahu VRD do dnešního práva je snaha zejména potomků a potenciálních dědiců o změnu pravomocných rozsudků MLS, a to za účelem pouhého

---

¹¹³ Dramatické usvědčování katana Blaschtowitschky. *Rudé právo*. 14. září 1945, č. 109.

¹¹⁴ Lidový soud v Praze soudí K. H. Franka. *Lidová demokracie*. 23. března 1946, 2. roč., č. 70.

¹¹⁵ Největší nacistický zločinec před soud českého lidu. Co je s K. H. Frankem. *Rudé právo*. 14. července 1945, č. 57.

¹¹⁶ BEDNAŘÍK, Petr. Retribuční soudnictví a český tisk. In: BORÁK, Mečislav, ed. *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu: židovská problematika a antiseminismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945–1948: (sborník příspěvků)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002. ISBN 80-86224-35-X, s. 23.

¹¹⁷ BLAŽEK, Lukáš a Daniela NĚMEČKOVÁ. Analýza revize retribuice v roce 1948 s využitím statistických metod. *Moderní dějiny*. 2018, č. 26. ISSN 1210-6860.

¹¹⁸ Partikulárně o výsledcích obnovené retribuice publikoval např. FROMMER, Benjamin. *Národní očista: retribuice v poválečném Československu*. Praha: Academia, 2010. Novověk. ISBN 978-80-200-1838-0, s. 437–439.

¹¹⁹ Ústavní soud v odůvodnění svého nálezu z 8. března 1995 č. j. Pl ÚS 14/94: „Legality a legitimita dekretů prezidenta republiky – dekret č.108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a FNO“, publikovaném na internetových stránkách <http://nalus.usoud.cz>, který se týká konfiskačního dekretu č. 108/1945 Sb. konstatuje, že exilové zákonodárství, jakož i bezprostředně poválečné zákonodárství osvobozeného Československa představuje ve své podstatě dnes již uzavřený okruh problémů a otázek úzce souvisejících s válečnými událostmi a hospodářskou obnovou země. Normativní akty z této doby tak splnily svůj účel v bezprostředně poválečné době a z hlediska současnosti jsou již vesměs bez aktuálního významu. Právní vztahy založené těmito akty jsou nejen důsledkem válečných událostí, ale jsou současně výsledkem legálně projevené československé (české) zákonodárné moci, sledující odstranění škod vzniklých v důsledku mimořádných poměrů z doby nesvobody, a proto jim přísluší ochrana vyplývající z předpisů československého (českého) právního řádu. Blíže k tomu: PAVLÍČEK, Václav. O dekretěch prezidenta republiky v kontinuitě státu a práva. In: SOUKUP, Ladislav, ed. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0217-2, s. 98.

očištění jména souzeného nebo zrušení rozsudku jako překážky pro nabytí majetku po předkovi, který svým odsouzením před MLS ztratil trestní zachovalost.¹²⁰

Tato práce se tak zejména rozborem aktuální judikatury specifikované v textu pokusí odpovědět zcela na závěr na otázku, zda případné porušení procesních práv obžalovaných v rámci řízení před MLS může mít v dnešní době praktický dopad na změnu jeho rozsudku. Jinými slovy, zda porušení procesních práv obžalovaného, může být důvodem pro zrušení či změnu pravomocného rozsudku MLS v podmínkách dnešního platného právního řádu.

---

¹²⁰ Dne 1. 7. 2020 byl v deníku Právo (str. 1) uveřejněn článek s názvem *Soud možná otevře 72 let starý případ kolaborace*. V něm se potomci odsouzeného snaží prostřednictvím návrhu na obnovu řízení a s odkazem na nová svědectví zvrátit odsuzující rozsudek, kterým byl mimo jiné zkonfiskován majetek odsouzeného.

1. Retribuce v Československu

Zločiny, jichž se okupanti dopouštěli v průběhu druhé světové války, vyvolaly otázku, jak naložit s válečnými zločinci, domácími kolaboranty, pomahači a zrádci, neboť již 14. srpna 1940 varoval v londýnském rozhlasu Prokop Drtina, že „*nikdo neunikne odpovědnosti za to, čím se provinil proti svým vlasteneckým a státním povinnostem. Ti všichni budou jednou souzeni přísně a nebude tentokráte odpouštěno!*“¹²¹

Nutnost vypořádat se s nacistickým terorem a domácí kolaborací byla podložena i historickými zkušenostmi, zejména z první světové války, kdy byly vítěznými mocnostmi sestaveny seznamy asi 900 osob odpovědných za činy spojené s první světovou válkou. Nejvýznamnější osobností na tomto seznamu byl císař Vilém. Tyto seznamy byly předány německé justici k potrestání viníků. Nicméně s ohledem na plynutí času a nezáměr států o odsouzení těchto osob byla souzena jen hrstka z nich a uložený trest nevykonal žádný z odsouzených. A právě absence povědomí o možném potrestání patrně zapříčinila, že mnozí lidé zavrženíhodné činy páchali zcela bez zábran, kdy takovou zábranou mohla být jistě hrozba vysokého trestu.¹²² Potrestání válečných zločinců a domácí kolaborace tak mělo sloužit i jako prevence před dalším válečným konfliktem. Vypořádání se s válečnými zločiny se připravovalo v různých formách ve všech státech, které byly jimi dotčeny.

Na mezinárodní úrovni deklarovalo Československo svůj institucionalizovaný postoj k válečným zločincům prostřednictvím své exilové vlády dvěma nótami (první byla deklarace z 29. května 1942 a druhá nota přišla v reakci na vypálení Lidic dne 17. června 1942) zaslányi spojeneckým vládám po německém teroru vyvolaném atentátem na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.¹²³

Konečně pak důvodem institucionalizovaného potrestání jak válečných zločinců, tak domácí kolaborace byla obava ze samozvaných lidových soudů, které by bez právního základu soudily, a hlavně trestaly nejen skutečné, ale i domnělé provinilce. Tato obava vzlínala z činů prováděných nacistickým aparátem, které se vymykaly jak dosavadním zkušenostem s válečnými konflikty, tak i předválečným teoriím mezinárodního práva. Bohužel další události ukázaly, že ani realizovaná snaha zabezpečit potrestání viníků

---

¹²¹ DRTINA, Prokop. *A nyní promluví Pavel Svatý: londýnské rozhlasové epištoly z let 1940–1945*. Praha: Vladimír Žikeš, 1945. Mezinárodní politická knihovna, s. 40.

¹²² DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9, s. 251.

¹²³ KUKLÍK, Jan a Jan NĚMEČEK. Československá exilová vláda, Britové a atentát na Reinharda Heydricha. *Moderní dějiny*. 2010, roč. 18, č. 2. ISSN 1210-6860.

právním rámcem nezabránila vzniku divokých lidových tribunálů ulice, které rovněž trest bezprostředně vykonaly. Tyto nekontrolované procesy probíhaly zejména v prvních dnech po osvobození nejen v Československu, ale obdobně i v jiných zemích.

Revoluční soudy rozhodovaly nahodile a bez právního základu. Jako jeden z těchto případů lze uvést událost ze dne 9. května 1945, kdy se pět samozvaných soudců z lidu sešlo v Praze na Střížkově a prohlásilo se za revoluční lidový soud. Tento tribunál odsoudil minimálně tři osoby k trestu smrti zastřelením. Trest byl vykonán ihned na místě samém veřejně. Oběti byly zakopány ihned po výkonu trestu do kráteru po leteckém náletu. Tyto poválečné tribunály měly daleko k poválečné spravedlnosti dle velkého retribučního dekretu, byť i MLS odsuzovaly k těžkým trestům, a mnohdy i k trestům smrti.¹²⁴ V Ostravě v internačním táboře vedl samozvané lidové tribunály Vladimír Sedlář. On a další jeho spolupracovníci mučivým způsobem vynucovali na internovaných osobách doznání a následně je popravovali. Činili to takovým způsobem, že se odsouzení seřadili pod šibenici, druhý v řadě popravil prvního, třetí se stal katem druhého a tak dále.¹²⁵

Nastolení zákonného režimu v rámci trestání válečných zločinců bylo nutné i s ohledem na chaos, který nastal bezprostředně po osvobození. Tato zjištěná atmosféra podporovala obecnou nenávist proti všemu německému a excesy páchané na německém obyvatelstvu.¹²⁶

1.1. Právní zakotvení retribuce v Československu

Retribuce na našem území probíhala na základě dekretů prezidenta republiky. Pojem retribuce se v té době obecně užíval jako výraz pro potrestání válečných zločinnů a domácí kolaborace. V latině toto slovo znamená nápravu, odčinění, ale také odměnu nebo náhradu.

Dekrety obecně můžeme z časového hlediska rozdělit do dvou kategorií. Do první kategorie spadají dekrety vydávané československým válečným exilem v Londýně na základě ústavního dekretu č. 2 Úředního věstníku československého o prozatímním

---

¹²⁴ NĚMEČKOVÁ, Daniela. Retribuce a mimořádné lidové soud. In: NĚMEČEK, Jan a kol. *Kapitoly z osvobození Československa 1945*. Praha: Academia, 2017. 1938–1953. ISBN 978-80-200-2781-8, s. 147.

¹²⁵ HORA, Ota. *Svědectví o puči: z bojů proti komunistům Československa*. Praha: Melantrich, 1991. Memoáry. ISBN 80-7023-088-6, s. 133 an.

¹²⁶ BORÁK, Mečislav. Die tschechoslowakische Retributionsgerichtsbarkeit und die deutsche Problematik 1945–1948. Die Ausserordentlichen Volksgerichte in Moravská Ostrava, Opava a Nový Jičín. In: BRENNER, Christiane a Peter HEUMOS, ed. *Sozialgeschichtliche Kommunismusforschung: Tschechoslowakei, Polen, Ungarn und DDR, 1948–1968: Vorträge der Tagung des Collegium Carolinum in Bad Wiessee vom 22. bis 24. November 2002*. München: R. Oldenbourg, 2005. Bad Wiesseer Tagungen des Collegium Carolinum. ISBN 3-486-57696-8, s. 381.

výkonu moci zákonodárné ze dne 15. října 1940. Do druhé skupiny řadíme dekrety, které byly vydávány již na osvobozeném území. Časový úsek doby nesvobody byl právně upraven v ústavním dekretu prezidenta republiky č. 11 z 3. srpna 1944, o obnovení právního pořádku, později byl na území republiky novelizován a vyhlášen zákonem č. 12/1946 Sb. V textu dekretu je stanoven počátek doby nesvobody ode dne 30. září 1938, kdy byla narušena svrchovanost republiky.

Tento dekret předvídal vydání vládního nařízení č. 31/1945 Sb. ze dne 27. července 1945, které stanovilo 4. květen 1945 jako konec nesvobodného období. Tento dekret byl pro poválečný právní vývoj v obnoveném Československu klíčový, protože stanovil, co je platným právem, a právě časovým předělem pro platnost práva se stala dekretem definovaná doba nesvobody. V této právní normě také můžeme spatřovat koncepci kontinuity československého právního řádu. Shora jmenované dvě velké skupiny dekretů se neliší jen dobou vydání, ale též způsobem přípravy a mechanismem přijímání. Hlavní rozdíl spočíval v přesunu dekretální normotvorby od prezidenta republiky a jeho kanceláře do vlády. Až do 5. dubna 1945 byl prezident jediným nositelem moci zákonodárné a vláda, v níž zasedali příslušníci různých politických stran, text dekretů navrhovala. Přesun normotvorby nastal vytvořením první domácí vlády v Košicích dne 4. dubna 1945. Státní rada, která fungovala jako poradní orgán, byla zrušena, vláda se stala zákonodárcem a také narůstal vliv politických stran Národní fronty na obsah dekretů. Toto druhé období vydávání dekretů trvalo poměrně krátkou dobu a jeho konec nastal dne 28. října 1945 ustanovením Prozatímního národního shromáždění.

V Košickém vládním programu, který byl vyhlášen dne 5. dubna 1945 novou československou vládou, byl rovněž formulován plán na potrestání provinilců. Tomuto tématu se věnuje kapitola X. Košického vládního programu, která uvádí opatření směřující: *„k odčinění zločinů napáchaných okupanty a jejich zrádnými pomocníky na českém a slovenském národním a soukromém majetku, k vykořenění cizáckého a fašistického vlivu z českého a slovenského hospodářství a k zabezpečení plodů národní práce pro potřeby českého a slovenského národa.“*¹²⁷

Pro komplexní pochopení národní očisty, která probíhala, je nutné přiblížit i bezprostředně poválečnou atmosféru ve společnosti a postavení justice v této době. Uvnitř národa probíhala revoluce ve smyslu odklonu od striktně pojatého byrokratického

---

¹²⁷ Košický vládní program, kapitola X, odst. 1. In: GROSPÍČ, Jiří, Jaroslav CHOVANEC a Juraj VYSOKAJ. *Košický vládní program-program budování lidově demokratického Československa*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 133.

aparátu, který zahrnoval speciálně vyškolený personál a nezávislost při výkonu úřadu. Ve společnosti sílil tlak na méně přísné dodržování těchto striktních pravidel ve prospěch efektivity a prosazení cílů nové společnosti, které neměly odraz jen v procesních pravidlech. Současně se stále více prosazoval laický prvek v rozhodování státní správy a justice. Odrazem těchto nových pořádků bylo například zřízení národních výborů. Oproti tomuto pojetí, takzvanému lidově demokratickému konceptu, se stavěla dobová justice, která byla postižena revolučními změnami mnohem méně. Justiční aparát prošel mnohem menšími, zejména personálními transfery, a zachoval si tak své původní profesní postupy, hodnoty a pravidla. Právě tento střet dvou rozdílných systémů velmi často vyvolával kritiku na vrub retribučního soudnictví. Kritika se snášela z řad politických či jiných nově zformovaných společenských struktur právě z důvodu respektování původních postupů a pravidel, údajného ochránářství či nespravedlivé mírnosti při trestání válečných zločinců. Právě kritika dodržování původních pravidel vytykala negativní vliv na efektivní potrestání provinilců.¹²⁸

1.1.1. Velký retribuční dekret a mimořádné lidové soudy

Patrně nejvýznamnějším retribučním předpisem byl dekret č. 16/1945 Sb. z 19. června 1945, o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, který se nazýval také velký retribuční dekret (dále také jen „VRD“). Na základě tohoto předpisu byly zřízeny v českých zemích v sídle každého krajského soudu mimořádné lidové soudy. U MLS se měly obligatorně projednávat retribuční zločiny, jestliže pachatelem, spolupachatelem či účastníkem byl člen spolků, jakými byly např. SS nebo Rodobrana. Pro ostatní byly MLS příslušné jen fakultativně, a to na návrh veřejného žalobce.

Retribuční soudnictví ale bylo zřízeno již londýnským dekretem se stejným názvem ze dne 1. února 1945. Tvorba této normy byla reakcí na narůstající nacistický teror během války. *„Je to soud dějin: odplata, která jistě přijde, bude strašná, vzkazoval 1. října 1941 rádiem z Londýna domů prezident Beneš, když začaly první popravy heydrichiády. Po tragédii Lidic učinil 13. června 1942 slavnostní slib: Za všechno to budou zodpovídat*

---

¹²⁸ ŠLOUF, Jakub a Daniela NĚMEČKOVÁ. *Mimořádný lidový soud v Praze (1945–1948): retribuce jako služební úkol na hraně možností i profesní cti zaměstnanců justice*. Praha: Academia, 2020. 1938–1953. ISBN 978-80-200-3070-2, s. 11.

a pykat!“¹²⁹ „A naopak, postižení neměli být zejména příslušníci pracujících vrstev, kteří nevolně sloužili okupačnímu a válečnému stroji, aby uchovali životy a živobytí.“¹³⁰ Příprava tohoto dekretu započala již v březnu 1942. Tehdy ministr exilové vlády, Jaroslav Stránský, požádal Právní radu, aby ve smyslu § 5 svých stanov uvážila, jaké doporučuje doplnění platného trestního zákona¹³¹, aby se mohlo po válce postupovat proti osobám, které se provinily proti povinnostem řádného občana republiky v době německé okupace.¹³² Osnovu tohoto dekretu vypracoval a předložil prezidentu Benešovi právě tehdejší ministr spravedlnosti Jaroslav Stránský, a to již v červnu roku 1943. Tento dekret se ale neuplatnil a po obsahových změnách byl nahrazen právě VRD.

Nejvýraznější změnou oproti londýnskému dekretu bylo přidání nové skutkové podstaty, a to udavačství. Již v Londýně se o přidání této skutkové podstaty zasazoval náměstek předsedy vlády Jan Šrámek. Dále byla přeformulována některá ustanovení, například o možnosti zmírnění trestu nebo o zbavení pachatele viny za zločiny spáchané při výkonu služební povinnosti. Přijetí nového znění VRD si vyžádala pozměněná politická situace po přijetí tzv. Košického vládního programu. Tento vznesl, mimo jiné, zásadní požadavek přísného potrestání domácí kolaborace, a zejména protektorátního prezidenta Emila Háchy. Také zkušenosti z jiných evropských zemí s prováděním retribuice byly příčinou změn „londýnského dekretu“ a přijetí dalších retribučních norem, o kterých bude níže pojednáno.¹³³

V úvodu dekretu byl vystižen cíl mimořádného lidového soudnictví:

„O přísnou spravedlnost volají neslýchané zločiny, kterých se dopustili nacisté a jejich zrádní spoluviníci na Československu. Porobení vlasti, vraždění, zotročování, loupení a ponižování, jehož obětí byl československý lid, a všechna ta stupňovaná německá zvěrstva, kterým bohužel pomáhali anebo asistovali, i zpronevěřivší se občané českoslovenští, z nichž někteří zneužili při tom i vysokých úřadů, mandátů nebo hodností,

---

¹²⁹ BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X, s. 21.

¹³⁰ JIŘÍK, Václav. *Nedaleko od Norimberku: z dějin Mimořádného lidového soudu v Chebu v letech 1946 až 1948*. Cheb: Svět křídel, 2000. ISBN 80-85280-68-X, s. 11.

¹³¹ Jednalo se o tehdy platný recipovaný trestní zákon č. 117/1852 ř. z. (dále jen „trestní zákon“) a zákon na ochranu republiky č. 50/1923 Sb.

¹³² NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Mimořádný lidový soud v Praze*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 58–62, s. 28.

¹³³ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 353.

*musí dojít zaslouženého trestu bez průtahy, aby nacistické a fašistické zlo bylo vyvráceno z kořene.*¹³⁴

VRD vycházel z koncepce právní kontinuity Československa. Na základě tohoto předpokladu platil na území republiky jak pro její občany, tak i pro příslušníky okupační moci zákon na ochranu republiky č. 50/1923 Sb. z. a n. Dne 10. 7. 1945 byla otištěna v Rudém práva zpráva informující o podpisu VRD ze strany prezidenta. Mimořádné lidové soudnictví je zde hodnoceno jako účinná zbraň proti škůdcům národa. V závěru článku jsou opět kritizovány okresní národní výbory, které zdržují provedení řádné retribuční nevypracováním seznamů personálního obsazení soudů.¹³⁵

Text velkého retribučního dekretu byl ale podroben i rozsáhlé kritice. Například generální prokurátor MLS v Praze dr. Jaroslav Drábek hlavní nedostatek dekretu spatřoval v absenci postihu méně závažných kolaborantských činů. Dále vytýkal minimální vliv domácí politické a odborné veřejnosti na text dekretu, když jeho text byl připravován exilovou vládou v Londýně, nebo nemožnost využití řádných opravných prostředků.¹³⁶ Další kritik retribuční, Pavel Tigríd, líčí, že již v Londýně byla kritizována osnova dekretu, který předložil Stránský Benešovi. Zejména pak členové slovenské Státní rady považovali tuto za vágní až ostudnou. Spatřovali v ní potencionální legální zástěrku pro všemožné udavačství, kolektivní mstu a jiné „podrazy“, tedy pravý opak spravedlnosti. Dle Tigrída sice prezident Beneš měl k osnovám velkého retribučního dekretu několik kritických poznámek, ale k těmto se nepřihlédlo. Tigríd označuje velký retribuční dekret jako ostudné společné dílo demokratů a komunistů.¹³⁷

Na Slovensku probíhala retribuce dle nařízení SNR č. 33/1945 Zb., ze dne 15. května 1945, o potrestání fašistických zločinců, okupantů, zločinců a kolaborantů a o zřízení lidového soudnictví. Toto nařízení se ale na rozdíl od svého českého protějšku neopíralo o žádnou předchozí právní normu a bylo kritizováno pro odchýlení se od vládního programu z Moskvy. Norma sice lépe odpovídala podmínkám na Slovensku a výrazně se neodchylovala od znění londýnského dekretu, byla ale kritizována jeho osnova zvláště proto, že dle ní nemusel být předseda soudu soudcem z povolání, a tudíž hrozilo neuznání instituce lidových soudů ze strany mezinárodního práva veřejného.

---

¹³⁴ Sběrka zákonů a nařízení republiky Československé. Ročník 1945, částka 9 ze dne 9. 7. 1945.

¹³⁵ Lidové soudy v krátké době zahájí činnost. *Rudé právo*. 10. července 1945, č. 53, s. 1.

¹³⁶ DRÁBEK, Jaroslav a Jan DRÁBEK. *Z časů dobrých i zlých*. Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0365-4, s. 106.

¹³⁷ TIGRID, Pavel. *Kapesní průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988, s. 182 an.

K dalším rozdílům patřilo zřizování slovenských okresních lidových soudů v sídlech soudů okresních, ne krajských. Existovala zde také možnost zřízení místních lidových soudů, jež měly soudit členy fašistických organizací. Slovenské místní lidové soudy judikovaly v pětičlenném až jedenáctičlenném senátu ve složení jednoho předsedy spolu se čtyřmi až deseti přísedícími.¹³⁸

Konečnému výsledku separátní právní úpravy retribuice na Slovensku předcházela politická debata, jejímž obsahem bylo několik variant provedení potrestání válečných provinilců na Slovensku. Většinový názor vlády i jejího předsednictva byl, že není možné bránit Slovensku, aby si vydala samostatné nařízení, a to z hlediska psychologického a politického. Objevil se však například i návrh Dr. Púlla, aby rozdílné předpisy platily pouze pro potrestání hlavních viníků, ale jednotné pro potrestání ostatních válečných zločinů.¹³⁹

Dle paměti tehdejšího vedoucího politické sekce Kanceláře prezidenta a pozdějšího ministerstva spravedlnosti, Prokopa Drtiny, probíhal úporný boj mezi Čechy a Slováky o to, aby si Slováci prosadili samostatnost v provedení retribuice. Tento jejich boj byl úspěšný a dle Drtiny česká část politické reprezentace nakonec tento výsledek vítala, když byla zbavena odpovědnosti za výsledky souzení přívrženců Slovenské ľudové strany, a zejména jejího pozdějšího vůdce a prezidenta Slovenského státu ThDr. Jozefa Tisa. Tento byl následně dne 15. dubna 1947 odsouzen slovenským Národním soudem v Bratislavě k trestu smrti oběšením.¹⁴⁰

1.1.2. Činy trestné dle VRD

VRD rozděloval zločiny do čtyř skupin: na zločiny proti státu, proti osobám, proti majetku a udavačství. Většina skutkových podstat upravených dekretem byla převzata z platných předmnichovských zákonů. Dekret však zostřoval trestní sazby, navíc formuloval některé nové skutkové podstaty, mezi které patřilo například členství a výkon vedoucích funkcí nejen v maďarských či německých nacistických nebo fašistických organizacích, ale týkalo se to i českých a slovenských uskupení, jako byla například organizace Vlajka. A právě kriminalizace samotného členství v takových organizacích

---

¹³⁸ BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X, s. 25.

¹³⁹ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 371.

¹⁴⁰ DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9, s. 83.

se stala terčem kritiky, když bylo obecně známým faktem, že téměř všichni Němci byli členy příslušných organizací, buďto dobrovolnými, či nucenými. Tedy hrozilo, že MLS bude trestáním řadových členů s ohledem na jejich velký počet zahlcen. Právě trestání pouze řadových členů bylo později mnohými soudci a veřejnými žalobci označeno jako největší selhání retribuice. Předseda MLS v Litoměřicích v rámci kritiky tohoto ustanovení zhodnotil, že právě kvůli trestání řadových členů se MLS dostaly na úroveň obyčejných policejních soudů.¹⁴¹

Nicméně zkoumáním jednotlivých případů bylo zjištěno, že ve většině případů MLS, zejména pak MLS v Praze, pečlivě zkoumal, zda členství bylo jen formální, které končilo podáním přihlášky, nebo zda obžalovaný či obviněný v rámci hnutí či spolku skutečně aktivně působil. Jak vyplývá ze zkoumané spisové dokumentace, pak MLS a rovněž i veřejný žalobce působící při MLS zkoumali, zda obviněný nebo obžalovaný například aktivně přispívali do stranických časopisů, nosili stranické odznaky či se jinak nepřátelsky chovali zejména k českému obyvatelstvu.

V případě obviněného Jiřího Gajdy¹⁴² předložil ONV návrh MLS v Praze obžalovat jej právě za členství ve fašistickém spolku Národní obec fašistická. Jiří Gajda byl vzat do vazby. Nicméně k podnětu veřejného žalobce působícího u MLS v Praze bylo zjištěno, že Jiří Gajda nejenže v tomto spolku nebyl aktivně činný, ale dokonce nebyl ani formálním členem. Na základě rozhodnutí veřejného žalobce byl z vazby propuštěn a trestní řízení proti jeho osobě zastaveno. Dále MLS v Praze v případě obviněného Otomara Pekárka¹⁴³ rozhodl o zastavení trestního stíhání z důvodu absence důkazů o aktivním stranickém životě obviněného. Obviněný Pekárek sice byl formálním členem hnutí Vlajka a Ligy proti bolševizmu, ale ani v rámci dodatečného šetření nebylo zjištěno, že by se účastnil schůzí hnutí nebo nosil uniformu, odznak či měl jinak proněmecké smýšlení. Pekárek své formální členství zdůvodnil jako případnou ochranu před činností gestapa, když před válkou byl organizován jako komunista. Dále bylo v rámci vyšetřování MLS zjištěno, že naopak Pekárek zaměstnával a jinak podporoval Ing. Schneebergera, ačkoliv věděl o jeho proněmecké činnosti.

---

¹⁴¹ FROMMER, Benjamin. To prosecute or to Expel? Czechoslovak Retribution and the 'Transfer' of the Sudeten Germans. In: THER, Philip a Ana SILJAK, eds. *Redrawing Nations: Ethnic Cleansing in East-Central Europe, 1944–1948*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2001. ISBN 0-7425-1094-8, s. 233.

¹⁴² SOA Praha, Fond MLS Praha, LS VII 4/46.

¹⁴³ SOA Praha, Fond MLS Praha, LS 1/46.

Naopak MLS v Praze uznal obžalovaného Willyho Möbiuse¹⁴⁴ vinným právě z účasti v oddílech SA, když v rámci hlavního líčení bylo mimo jiné zjištěno, že obžalovaný nosil uniformu oddílu a stranické odznaky.

Lze tedy uzavřít, že kritika ustanovení VRD o stíhání za účast v příslušných organizacích ve smyslu přetížení MLS nebyla opodstatněná v případech, kdy MLS, případně veřejní žalobci, v praxi posuzovali, zda byla materiálně naplněna skutková podstata, tj. že obžalovaný byl skutečně aktivním členem, a nikoliv jen formálním. Postup MLS je nutno i odstupem času hodnotit jako správný, když netrestal ty osoby, jejichž aktivita se omezila pouze například na podpis přihlášky.

Z hlediska osobní působnosti mohl být dle dekretu stíhán i cizinec, který spáchal některý zločin proti státu nebo nějaký další retribuční trestný čin v cizině, pokud se jich dopustil na československém státním občanovi nebo na československém soukromém nebo veřejném majetku. Dekret také zakotvil velmi důležitou zásadu, že se nikdo nemůže zprostit odpovědnosti poukazováním na to, že trestné jednání dovolovaly předpisy cizího práva nebo orgány cizí státní moci. Hlavním znakem retribučního dekretu bylo zpětné působení hmotněprávních norem, které postihovaly i činy spáchané před jejich vydáním v době zvýšeného ohrožení republiky, tj. v době od 21. května 1938. Vládní nařízení č. 217/1946 Sb.¹⁴⁵ z 22. listopadu 1946 pak stanovilo konec tohoto období na 31. prosinec 1946.

Mezi zločiny proti státu patřily například úklady proti republice, zrada nebo ohrožení bezpečnosti. Zde bylo možno uložit trestní sazbu v rozpětí dvacet let až doživotí, při existenci přitěžujících okolností bylo možno uložit trest smrti.

Zločiny proti osobám (§ 5–7 VRD) měly svůj základ především v trestních kodexech habsburské monarchie z roku 1852 a 1878. Pokud se jednalo o těžší případy, mezi které patřily vražda nebo zabití, byl uplatňován pouze jediný trest, a to trest smrti. V lehčích případech, například při spáchání omezování osobní svobody nebo vydírání, byla uplatňována sazba od deseti do dvaceti let. Dále dekret postihoval ty, kdo nařizovali a organizovali nucenou a povinnou práci, a také ty, kdo zavinili občanovi republiky ztrátu svobody. Zde se rozlišovalo, jestli se jednalo o individuální případ, nebo zde existovalo více obětí téhož pachatele: pak se uplatnila vyšší trestní sazba.

---

¹⁴⁴ SOA Praha, Fond MLS Praha, LS 4/45.

¹⁴⁵ Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé. Ročník 1946, částka 95 ze dne 7. 12. 1946.

Do třetí části, která obsahovala skutkové podstaty majetkových trestných činů, patří zločiny zhářství a loupeže, za které byl vymezen nejvyšší trest. Za spáchání krádeže či zpronevěry se ukládaly sazby nižší. Tato část dekretu postihovala jednání, kdy pachatel způsobil vynesení soudních rozsudků či správních nařízení, na jejichž základě došlo k částečnému nebo úplnému odnětí státního majetku nebo jiného majetku ve vlastnictví fyzické či právnické osoby. Postihovány byly i případy, kdy pachatelé zneužili situace a obohatili se na úkor republiky nebo na úkor právnické či fyzické osoby.

Samostatně bylo upraveno udavačství. V případě, že tento čin neměl žádné následky, uplatňovala se nižší trestní sazba. Vyšší trest byl uložen v případě, kdy udavačství způsobilo následky ve formě ztráty svobody více osob nebo těžké újmy na zdraví. Pokud došlo k úmrtí udané osoby, měl být vynesena trest smrti. Dekret tak postihoval hlavně profesionální konfidenty, kteří z různých pohnutek, mimo případy neodolatelného donucení, udali jinou osobu za skutečnou nebo vymyšlenou činnost.¹⁴⁶ Udavačství bylo vedeno různými motivy, mezi něž patřilo například vyřizování rodinných sporů, pomsta či sousedské spory. Trest 25 let těžkého žaláře byl uložen Marii Kreisingerové za udání Josefa Flégra z Dobrušky a jeho syna. Pokusili se zabránit synovu totálnímu nasazení tak, že si syn s otcovou pomocí usekl poslední článek levého ukazováčku. Německý soud oba odsoudil za sabotáž k trestu smrti. Kreisingerová byla MLS v Hradci Králové odsouzena k devíti letům těžkého žaláře. Přestože z vězení v roce 1947 uprchla, trest jí byl snížen amnestií na 15 let a na podzim 1954 byla podmíněně propuštěna na svobodu.¹⁴⁷ Udavačství obecně patřilo k nejčastějším žalobním důvodům.

Zločiny trestné dle VRD byly prohlášeny za nepromlčitelné z důvodu jejich závažnosti a nepromlčitelné byly i uložené tresty.

1.1.3. Obsazení MLS

Retribuční dekret i slovenské nařízení o lidovém soudnictví v sobě obsahovaly výstavbové předpisy (§ 21–24 VRD), které upravovaly organizaci retribučních soudů. Stanovily, které trestné činy podléhají jejich jurisdikci, a upravovaly také řízení před nimi. Mimořádné lidové soudy mohly zasedat kromě sídla příslušného krajského soudu také

---

¹⁴⁶ SOUKUP, Ladislav. Retribuční dekrety prezidenta ČSR dr. Edvarda Beneše. In: SOUKUP, Ladislav, ed. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0217-2, s. 144.

¹⁴⁷ JARKOVSKÁ, Lucie. *Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-206-3, s. 226-227.

v jakémkoli místě soudního obvodu. Soudy zasedaly v pětičlenných senátech, předsedou byl vždy soudce z povolání a ostatní byli soudci z lidu. Jimi byl vnesen do retribučního soudnictví prvek zlidovění. Původní londýnská verze dekretu navrhovala jen dva soudce z lidu a poválečná vláda změnila tento počet soudců z lidu na čtyři. Tento zvolený počet soudců z lidu nebyl náhodný, ale odpovídal předpokladu, že každá ze čtyř legálních politických stran v zemi bude mít v senátě svého zástupce. Taková úvaha nejenže vedla k ještě větší převaze nad hlasem soudce – profesionála, ale též ve svém důsledku k politizaci poválečného veřejného života.¹⁴⁸

Potřebný počet senátů i s náhradníky sestavoval přednosta MLS či jeho náměstek. Soudce z lidu jmenovala vláda na základě seznamů, které vytvářely okresní národní výbory. Ti měli pocházet ze všech stran národní fronty, preferováni byli především věznění odbojářů. Na sestavení seznamů záviselo samotné zřízení retribučních soudů. Ale i přes výzvy v rozhlase a v tisku k urychlenému sestavení seznamů příslušné orgány ve většině případů nepostupovaly dostatečně rychle a návrhy na jmenování docházely se zpožděním.

V případě MLS v Praze přicházelo pro jmenování v úvahu celkem 255 osob, a to 80 ze seznamu ONV Praha, 30 ze seznamu ONV Praha-jih, 20 ze seznamu ONV Beroun, 16 z ONV v Brandýse nad Labem, 12 z Českého Brodu, 12 z Hořovic, 12 z Jílového, 20 z Kladna, 12 z Kralup, 7 z Mělníka, 10 z Příbrami, 12 z Rakovníka a 12 ze Slaného. Někdy samotné ONV nedodržely stanovený postup a zasílaly pražskému lidovému soudu přihlášky těch osob, které se chtěly stát soudci z lidu. Ministerstvo spravedlnosti je vracelo zpět, neboť mohly být jmenovány jen ty osoby, které byly zahrnuty v seznamech příslušných ONV. Tudíž nemohly tyto osoby žádat o jmenování přímo MLS Praha, ale příslušné ONV.¹⁴⁹

V několika případech požádali soudci z lidu ihned po jmenování o zproštění z funkce, a to většinou ze zdravotních důvodů. Jediným předpokladem pro výkon této funkce byla občanská bezúhonnost a úcta spoluobčanů. Protože ale nikdo jejich minulost neprověřoval, objevily se i případy, kdy soudci z lidu byli v minulosti soudně trestáni. Tyto situace se řešily například tím, že přednosta soudu rozhodl nepovolávat je k hlavnímu líčení.¹⁵⁰

---

¹⁴⁸ FROMMER, Benjamin. *National cleansing: retribution against Nazi Collaborators in Postwar Czechoslovakia*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. Studies in the social and cultural history of modern warfare. ISBN 0-521-00896-4, s. 268.

¹⁴⁹ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Mimořádný lidový soud v Praze*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 41–42.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 14.

Z dobového tisku¹⁵¹ a z oběžníku z 1. července 1946, kterým přednosta MLS v Praze zaslal lidovým soudcům z lidu, vyplývala skutečnost, že se soudci z lidu nedostavují včas nebo vůbec k hlavním líčením. V důsledku toho byla hlavní líčení zpožděná i o několik hodin, než se telefonicky podařilo obstarat jejich zastoupení v senátu. Bohužel za tato neplnění povinností nebylo z počátku možno uložit žádnou sankci.¹⁵²

Za výkon funkce jim náležela náhrada cestovného, nocležného, stravného do výše 80 korun a náhrada ušlého výdělků do výše 100 korun za den.¹⁵³ ONV vytvářely také seznamy přednostů MLS, jejich náměstků a profesionálních soudců, které na návrh vlády jmenoval prezident republiky.¹⁵⁴

Nejrychleji zvládl splnění administrativních úkolů MLS v Brně. Veřejný žalobce zde započal činnost již 25. května 1945 a první hlavní líčení se zde konalo 8. června 1945. Brněnský MLS ale začal jako jediný soudit ještě podle původního londýnského dekretu. Toto první potrestání dle velkého retribučního dekretu popisoval dobový tisk. Jednalo se o proces s příslušníkem gestapa a dvěma českými udavači, kteří udávali své sousedy v jednom případě za poslech cizího rozhlasu a v druhém případě za stržení plakátu s nacistickou tematikou. Prvním dvěma obžalovaným byl uložen trest smrti, který byl vykonán veřejně. Třetímu souzenému byl uložen trest těžkého žaláře ve výměře osmi let se zařazením do zvláštních pracovních oddílů.¹⁵⁵

Dne 28. června 1945 ministerstvo spravedlnosti opětovně prostřednictvím tisku urgovalo okresní národní výbory k předložení seznamů soudců z povolání, veřejných žalobců a soudců z lidu. Tuto výzvu akcentovalo s ohledem na nutnost co nejrychleji započít s činností MLS.¹⁵⁶

---

¹⁵¹ Jednalo se o článek s názvem „Soudci chodí pozdě“ v novinách Právo lidu z 15. 8. 1946. Redakce vysvětlila v dopise z 26. srpna 1946 ministerstvu spravedlnosti, že uvedený článek byl napsán právě proto, aby soudcové z lidu docházeli k soudu včas a nezdržovali již tak přetížený MLS Praha.

¹⁵² NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Mimořádný lidový soud v Praze*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 43.

¹⁵³ ŠLOUF, Jakub a Daniela NĚMEČKOVÁ. *Mimořádný lidový soud v Praze (1945–1948): retribuce jako služební úkol na hraně možností i profesní cti zaměstnanců justice*. Praha: Academia, 2020. 1938–1953. ISBN 978-80-200-3070-2, s. 69.

¹⁵⁴ BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X, s. 41–42.

¹⁵⁵ Mimořádný lidový soud v Brně. První rozsudky nad zrádci národa. *Rudé právo*. 28. června 1945, č. 45, s. 2.

¹⁵⁶ Před započítáním činnosti mimořádných lidových soudů. Všem okresním národním výborům. *Rudé právo*. 27. července 1945, č. 171, s. 3.

Dne 10. 7. 1945 byla otištěna v Rudém práva zpráva, jejímž obsahem je opět kritika ONV, které dle autora článku zdržují provedení řádné retribuční nevypracování seznamů personálního obsazení soudů.¹⁵⁷

Poslední zahájil svou činnost dne 12. února 1946 chebský retribuční soud. Po svém jmenování skládali soudci z lidu slib do rukou přednosta MLS či jeho náměstka. Slib byl stanoven prováděcím vládním nařízením č. 18/1945 Sb. ze dne 19. června 1945: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že se budu při svém rozhodování řídit jen zákonem, že budu hlasovat podle svého nejlepšího a přesvědčení a že zachovám přísnou mlčenlivost o obsahu porady a hlasování soudu.*“¹⁵⁸

Důležitou součástí retribučního aparátu, zejména s ohledem na dodržování procesních práv obviněných a později obžalovaných, byl institut vyšetřujících soudců. Vybudování jejich aparátu si v praxi vynutila nekvalitní práce OVK, které MLS předkládaly řadu neúplných spisů či byl obsah spisu tendenčně upraven, většinou v neprospěch obviněných.

Tito soudci nedoplňovali pouze skutková zjištění před hlavním líčením dle § 224 trestního řádu¹⁵⁹, nýbrž převážně jako soudcové vyšetřující, resp. vyhledávací, za účelem zjištění skutkové podstaty trestného činu. Jejich činnost zmírňovala přetěžování nalézacích senátů případy, jež by nemohly skončit jinak než osvobozujícími rozsudky. Zároveň výsledky vyšetřování těchto soudů umožnily veřejnému žalobci, aby takové případy skončily návrhem na zastavení trestního řízení. Tímto postupem se tak zkrátila nejen časově doba obviněných ve vazbě, ale rovněž to znamenalo ekonomickou úsporu pro státní pokladnu (svědečné, znalečné, odměny přisedících a lidových soudců). Činnost senátů byla totiž daleko složitější než pouze pouhé pročtení spisu veřejným žalobcem. Pro ilustraci početního zastoupení vyšetřujících soudců je nutno uvést, že v květnu 1946 měl MLS Praha přiděleno celkem pět vyšetřujících soudců.¹⁶⁰ Stát byl u MLS zastoupen osobou veřejného žalobce (§ 24 VRD). Kandidáty na tento post jmenoval z řad státních zástupců,

---

¹⁵⁷ Lidové soudy v krátké době zahájí činnost. *Rudé právo*. 10. července 1945, č. 53, s. 1.

¹⁵⁸ JARKOVSKÁ, Lucie. *Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-206-3, s. 79.

¹⁵⁹ Znění § 224 zákona č. 119/1873 (dále jen „trestní řád“): „*Navrhoval-li by obžalovaný nebo jeho obhájce, aby některá okolnost k obhájení jeho příhodná ještě důkladněji se vyhledala, a shledá-li přisedící, že tato žádost jest podstatná, tedy má toto ohledání bez průtahů naříditi, a když se ohledání vykoná, má to oznámiti žalobníkovi a obžalovanému nebo jeho obhájci, aby dle vůle své ve spisy nahlédli a další návrhy učinili. Týmž způsobem může se také přípravné vyšetřování k návrhu žalobníka nebo soukromého účastníka doplniti.*“

¹⁶⁰ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Mimořádný lidový soud v Praze*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 49.

právníků, okresních soudců a soudních čekatelů. Zkušených právníků byl ale v té době nedostatek, proto obsazování veřejné žaloby provázely personální problémy a jejich počet byl neustále doplňován nebo obměňován. Nedostatek těchto osob byl řešen například jmenováním z řad advokátů, či později dokonce z řad advokátních koncipientů. S ohledem na skutečnost, že advokáti při této funkci vykonávali i svoji praxi, pak o funkci veřejného žalobce nebyl mezi advokáty příliš velký zájem.¹⁶¹

Veřejní žalobci byli velice pracovně vytíženi. Zastavovali trestní řízení nebo vraceli spisy ke správnímu rozhodnutí trestním nalézacím komisím, prostudovávali tedy nejen spisy případů, které se poté projednávaly před soudem. Dále také pravidelně informovali retribuční referát ministerstva spravedlnosti o chystaných přelíčeních, odůvodňovali zastavení trestního stíhání nebo osvobození obžalovaného. Rovněž byli vytíženi dotazy příbuzných obviněných či jiných osob na průběh řízení. Také oni byli vázáni slibem: „*Slibuji, že budu šetřiti zákonů, svůj úřad vykonávati svědomitě a nestranně a že budu zachovávat úřední tajemství.*“¹⁶²

Cenným zdrojem informací a detailů o případech, které náležely veřejnému žalobci, je jeho pomocná spisová dokumentace, nazývaná též deník veřejného žalobce. Ten obsahoval informace, odkud přichází podnět ke stíhání, další získané údaje o obviněném, a příslušný paragraf retribučního dekretu, který měl obviněný spáchat. Ve zmíněném deníku se nacházely i záznamy o postupu předběžného vyšetřování při vypracování obžaloby, údaje o výpovědích svědků apod. V některých případech obsahoval i návrh obžaloby a její konečné znění. A pokud proběhlo soudní řízení, je v něm též uložena kopie rozsudku. V případě odsouzení k trestu odnětí svobody jsou v deníku žalobce údaje o dalším osudu odsouzeného, a to například nastoupení trestu, údaje o jeho přerušení, o útěku vězně, žádosti o obnovení řízení, žádosti o milost a výsledky jejich projednávání.¹⁶³

---

¹⁶¹ ŠLOUF, Jakub a Daniela NĚMEČKOVÁ. *Mimořádný lidový soud v Praze (1945–1948): retribuce jako služební úkol na hraně možností i profesní cti zaměstnanců justice*. Praha: Academia, 2020. 1938–1953. ISBN 978-80-200-3070-2, s. 65–66.

¹⁶² JARKOVSKÁ, Lucie. *Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-206-3, s. 80.

¹⁶³ JECHOVÁ, Květa. Deník žalobce jako přístupová cesta k porozumění fondu mimořádného lidového soudu anebo jen oklika? In: BORÁK, Mečislav, ed. *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu: Židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945–1948: (sborník příspěvků)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002. ISBN 80-86224-35-X, s. 107.

1.2. Procesní práva obžalovaných v řízení před MLS

Jak uvedeno v předchozí kapitole, pak VRD obsahoval mimo hmotněprávních ustanovení rovněž svoji vlastní procesní část, kterou bylo upraveno řízení MLS, včetně procesních práv obžalovaných.

Pro řízení před MLS platily zásady řízení před stannými soudy v úpravě provedené podrobně v ustanovení § 25–31 VRD. Dle ust. § 25 odst. 1 VRD platilo, že tam, kde VRD odkazuje na předpisy řízení řádného, jsou míněny předpisy platného trestního řádu.

Tedy platným trestním řádem byl recipovaný zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád).¹⁶⁴ Tento procesní předpis byl na našem území účinný dokonce až do července roku 1950.¹⁶⁵ Trestní řád byl označován za počátek tzv. reformovaného trestního procesu, a to s ohledem na širí nově zavedených procesních práv k ochraně postavení obviněného. Tento trestní řád zavedl veřejné trestní řízení založené na obžalovací zásadě s důrazem na zásadu ústnosti. Asi nejvýznamnějším prvkem tohoto trestního řádu posilujícím postavení obviněného v trestním řízení bylo jeho právo zvolit si obhájce (§ 39), a to dokonce neomezeně v jakékoli trestní věci. V této souvislosti je třeba dodat, že předchozí trestní řády právo zvolit si obhájce v takovém rozsahu neznaly. Pokud si obviněný svého obhájce nezvolil, byl mu v zákonem stanovených případech (např. k hlavnímu přelíčení) soudem ustanoven. Dostí významným prvkem trestního procesu podle tohoto zákona byla také poučovací povinnost příslušných orgánů, a to pokud se týkalo poučení obviněného o jeho právu ustanovit si obhájce. Obviněný měl právo rozmluvy se svým obhájcem bez přítomnosti jiné osoby a poměrně významné právo nahlížet do trestního spisu (§ 45).¹⁶⁶ Mezi další práva obviněných dle trestního řádu patřilo právo obviněného/obžalovaného být přítomen při prohlídce domu či ohledání listin (§ 97), vyjádřit se k obžalobě (§ 245), navrhnout důkazy (§ 246), předvolat svědky a být při jejich výslechu přítomen (§ 247) nebo vyjádřit se k provedeným důkazům (§ 255).¹⁶⁷

---

¹⁶⁴ Zákon č. 119 ze dne 23. května 1873, jímž se zavádí nový řád soudu trestního. Ročník 1873, částka 119.

¹⁶⁵ Trestní řád č. 119/1873 byl zrušen ke dni 1. 8. 1950 zákonem č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řízení).

¹⁶⁶ ADAMOVIČ, Karolína a Ladislav SOUKUP. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Dokumenty (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-271-4, s. 355–359.

¹⁶⁷ Přehled procesních práv obžalovaných dle trestního řádu použitelných v řízení před MLS je obsažen v příloze č. 1.

Trestní řád ve svých ustanoveních také velmi podrobně upravoval v ust. § 429–446 řízení dle stanného práva. Dle těchto bylo možno tohoto řízení využít i v jednotlivých okresech, kde došlo ke vzbouření obyvatelstva. O použití stanného práva rozhodoval zemský správce s předsedou soudu druhé instance a vrchním státním zástupcem. Pokud by zde bylo nebezpečí z prodlení, pak byli příslušní k rozhodnutí předseda okresního úřadu ve spojení s předsedou soudu první stolice a státním zástupcem. K aplikaci stanného práva se mohlo přikročit také v případech velkého výskytu vražd, loupeží či zhářství. V tomto případě pak stanné právo zaváděli ministr práva a ministr vnitřních záležitostí. Osoby nemocné a těhotné ženy neměly být před takový soud postaveny. Stanný soud mohl soudit i osoby, které podléhaly vojenské soudní pravomoci. Řízení se mělo konat bez přerušení a nemělo trvat déle než tři dny. Řízení bylo ústní veřejné a z důvodu rychlosti se neprojednávala náhrady škody. Rovněž z důvodu rychlosti se neměly projednávat jiné skutky obviněného než ty, pro které bylo zavedeno stanné právo. Rozsudek se vyhlášoval veřejně, o uložení trestu smrti muselo být rozhodnuto jednomyslně. Takový trest se vykonal do dvou hodin po vyhlášení odsuzujícího rozsudku, na žádost odsouzeného mohl být výkon trestu odložen ještě o další hodinu. Proti rozhodnutí neexistoval žádný opravný prostředek a případná žádost o milost neměla odkladný účinek.

Z komparace trestního řádu a VRD je zřejmé, že úprava stanného soudnictví byla z velké části převzata právě do ustanovení VRD.

Řízení se dle ust. § 26 VRD zahajovalo na návrh veřejného žalobce, mělo se konat bez přerušení a nesmělo trvat déle než tři dny. Pokud zde byl předpoklad, že lhůta nebude dodržena, soud měl věc postoupit řádnému soudu, ale v praxi nebyla tato zásada vždy striktně uplatňována. Toto ustanovení ovšem nereflektovalo složitější kauzy, které nemohly být ani přes veškerou snahu všech zúčastněných stran vyřešeny do tří dnů, proto si praxe vynutila novelu č. 22/1946 Sb., kdy mohlo být i po uplynutí této lhůty pokračováno v řízení, pokud to navrhl veřejný žalobce, který zastupoval obžalobu. Soudit nebylo možno těhotnou ženu a dle výkladu ministerstva spravedlnosti ani mladistvé.

Dle ust. § 26 odst. 3 VRD platilo, že v přípravném vyhledávání nebo v přípravném vyšetřování, které by předcházelo řízení před mimořádným lidovým soudem, má veřejný žalobce práva a povinnosti státního zástupce, tedy práva a povinnost stanovená tehdy platným trestním řádem. Zde byla taková úprava zanesena v kapitole 3 (§ 31–37 trestního řádu). Asi nejpodstatnější z povinností veřejného žalobce aplikovatelných i na řízení před MLS byla povinnost za každých okolností vyhledávat pravdu (§ 34 trestního řádu). Do dnešního jazyka je možno toto přeložit jako povinnost shromažďovat důkazy jak

v neprospěch, tak i ve prospěch obviněného. Za tím účelem pak byli veřejní žalobci oprávněni nahlížet do spisů, žádat si zprávy o stavu řízení a dále byli také povinni učinit opatření proti průtahům v řízení.

Řízení před mimořádným lidovým soudem bylo ústní a veřejné, neveřejnost se vztahovala jen na poradu senátu. U některých soudních přelíčení se očekával velký zájem veřejnosti o jeho průběh. Proto bylo rozhodnuto, že se na tato přelíčení budou vydávat vstupenky. Přebírala je krajská odborová rada, která je dále přerozdělovala národním výborům, závodům, politickým stranám nebo takovým spolkům, jako byl například Svaz českých novinářů.¹⁶⁸

Každý obžalovaný měl právo na svého obhájce (§ 27 VRD). Toho si mohl zvolit sám, nebo mohl požádat soud o jeho ustanovení. Pokud se tak nestalo, byl mu přidělen z moci úřední. Obžalovaný a jeho obhájce měli právo na poslední slovo.¹⁶⁹ Pokud bylo řízení konáno v nepřítomnosti obžalovaného, pak mu soud obhájce přidělil rovněž z moci úřední (§ 26 odst. 4 VRD).

Pokud se týká práva na obhajobu, jeho realizace byla komplikována skutečností, že v dané době nebylo společensky zcela únosné, aby český advokát bez dalšího hájil nacistické zločince a domácí kolaboraci. V této souvislosti se v dobovém tisku objevuje zpráva o usnesení pardubických advokátů, kteří nebudou dle svého rozhodnutí přijímat plné moci za účelem obhajoby před MLS. Pokud se týká obhajoby ex-offo, tuto ze zákona přijmout museli, a žádali tak ministerstvo spravedlnosti, aby ustanovila přesný advokátní tarif za takový výkon činnosti. Výtěžek hodlali věnovat na podporu obětí války.¹⁷⁰ Právě z důvodů nedostatku vhodných obhájců stanovil VRD ve svém ust. § 27, že obhájcem mohla být osoba nezapsaná do seznamu obhájců. Postačilo, když taková osoba dosáhla doktorátu práv nebo složila tři státní právnické nebo judičiální zkoušky. Naproti tomu trestní řád striktně stanovil pravidlo, že obhájcem v trestním řízení může být pouze osoba, která je zapsána v seznamu obhájců (§ 39).

Aby se řízení zbytečně neprotahovalo, neprojednávala se dle ust. § 28 odst. 3 VRD náhrada škody způsobená trestným činem a ze stejného důvodu neměly být působeny

---

¹⁶⁸ ŠLOUF, Jakub a Daniela NĚMEČKOVÁ. *Mimořádný lidový soud v Praze (1945–1948): retribuce jako služební úkol na hraně možností i profesní cti zaměstnanců justice*. Praha: Academia, 2020. 1938–1953. ISBN 978-80-200-3070-2, s. 83–84.

¹⁶⁹ BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X, s. 42.

¹⁷⁰ Pardubičtí advokáti nebudou přijímat obhajoby před lidovými soudy. *Rudé právo*. 21. července 1945, č. 63, s. 1.

průtahy zjišťováním případných spoluviníků. S nárokem na odškodnění se měl poškozený obrátit k civilnímu soudu. Řízení se mohlo dle ust. § 26 odst. 4 dekretu konat i v nepřítomnosti obžalovaného, v tomto případě soud ustanovoval obžalovanému obhájce z úřední povinnosti, stejně jako v případě, kdy si obžalovaný svého obhájce sám nezvolil. Začátek soudního líčení byl upraven v ust. § 27 dekretu a začínalo vyvoláním věci, zjištěním osobních údajů obžalovaného a přednesem obžaloby.

Výslech obžalovaného a provádění důkazů se mělo řídit obecnými předpisy trestního řízení, tedy trestním řádem (§ 28 odst. 1 VRD). Výslech obžalovaného byl v trestním řádu upraven v ust. § 198–206. Dle těchto ustanovení mohl vyslýchat jak předseda senátu, tak i vyšetřující soudce. Obžalovaný/obviněný měl právo sedět, měla mu být při výslechu sňata pouta. Otázky na obžalovaného neměly být návodné nebo nesrozumitelné, a pokud obžalovaný uvedl okolnosti na svoji obhajobu, pak se tyto měly řádně prošetřit, nicméně tento postup nesměl činit průtahy v řízení. Obžalovaný neměl být k doznání ani k výpovědi nucen. Obžalovaný měl být konfrontován s rozpory, které se vyskytly v rámci jeho předchozích výpovědí, a tyto rozpory měly být odstraněny. Ani přiznání obviněného nezbavovalo soudce jeho povinnosti vyhledat úplnou o pravdu o skutku, který se stal.

Mezi pravomoci předsedy senátu upravené v ust. § 28 VRD patřilo povolování předčítání výslechových protokolů a znaleckých posudků během hlavního líčení. Řízení se v souladu s ust. § 28 odst. 2 VRD mělo omezit jen na činy trestné dle tohoto dekretu, které byly předmětem obžaloby, a proto se soud neměl zabývat již dalšími skutky obžalovaného.

Průvodní řízení zakončoval návrhem veřejný žalobce (§ 28 odst. 5 VRD). Senát se poté odebral k neveřejné poradě, kde se hlasováním usnesl na rozsudku (§ 29 VRD). Nejdříve hlasovali soudci z lidu, a to starší před mladšími, a poslední hlas měl soudce z povolání. Rozsudek byl vyhlašován veřejně na zasedání.

Proti rozsudku MLS nebylo možno podat opravný prostředek a ani žádost o milost neměla odkladný účinek pro výkon trestu. Důvodem mohla být jednak tendence vyhradit konečné rozhodnutí soudu složeného převážně ze soudců z lidu a jednak snaha urychlit řízení a výkon rozsudku.¹⁷¹

---

¹⁷¹ SOLNAŘ, Vladimír. Jsou přípustné tzv. mimořádné opravné prostředky proti rozsudkům mimořádných lidových soudů a Národního soudu? *Právník*. 1946, č. 11, s. 161. ISSN 0231-6625.

Charakteristickým znakem stanného soudnictví byla rychlost procesu a potrestání provinilců bez průtahů. Z tohoto důvodu se mělo řízení před MLS konat bez přerušení a nemělo trvat déle než 3 dny. Současně nebylo možno rozsudek MLS napadnout zpočátku řádnými opravnými prostředky a ani žádost o milost neměla odkladný účinek. Takováto opatření byla často podrobována kritice, aby rychlost řízení nebyla na újmu řádnému a spravedlivému procesu. K formálně přípuštěné žádosti o milost dobová i pozdější kritika namítala, že se jedná pouze o ustanovení iluzorní, neboť trest smrti byl vykonán dvě hodiny po vynesení rozsudku. V tomto tak krátkém časovém intervalu ji nikdo nemohl ani doručit prezidentovi, natož se dočkat výsledku.¹⁷²

Tehdejší ministr spravedlnosti Prokop Drtina v této souvislosti vyložil, že nutnost rychlosti potrestání válečných provinilců vychází z historické zkušenosti. K případu uvedl situaci po první světové válce, kdy byla rovněž vítěznými mocnostmi diskutována možnost potrestání válečných zločinů. Dokonce byl sestaven seznam asi 900 osob, jež byly všechny označeny za válečné zločince. Nejvýznamnější osobností na tomto seznamu byl císař Vilém. Nicméně spojenci se nebyli schopni dohodnout na způsobu jejich potrestání. Anglie a Spojené státy americké zastávaly stanovisko, že Němci nesou mravní odpovědnost za válečné zločiny, nezaobírali se však otázkou právní. Seznam byl předán německé justici, kdy bylo nakonec před soud postaveno pouze dvanáct osob, z nichž pouze šest bylo skutečně odsouzeno, ale ani jeden z nich si uložený trest neodpykal. Dále průtahy v řízení způsobily opadnutí zájmu na potrestání těchto provinilců. To se dle názoru tehdejšího ministra spravedlnosti „*krutě vymstilo*“, když se následně začala v Německu opět formovat nová válečná skupina, která vyústila ve druhou světovou válku. Dle jeho názoru většina provinilců spoléhala na zkušenost z první světové války, kdy s jejím koncem přišel i generální pardon pro pachatele válečných zločinů. Drtina poznamenal v této souvislosti významný rozdíl mezi situací po první a druhé světové válce, tedy to, že před první světovou válkou zde neexistoval samostatný stát a absentovaly povinnosti československých občanů. Doplnil, že se žádný provinilec nemůže vylouvat na nevědomost o trestnosti svého konání, když v četných projevech Edvarda Beneše z Londýna byli všichni varováni před svým kolaborantským jednáním.¹⁷³

---

¹⁷² HEJL, Vilém a Karel KAPLAN. *Zpráva o organizovaném násilí*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1986, s. 22.

¹⁷³ DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9, s. 251.

Odpovědnost za provedení a průběh retribuice byla svěřena resortu ministerstva spravedlnosti, který vedl nejdříve Jiří Stránský a následně Prokop Drtina. Ten vnímal jako hlavní úkol svého úřadu rychlé, ale spravedlivé a objektivní potrestání válečných zločinů. Byl také jedním z velkých zastánců institucionalizovaného potrestání takových provinilců. O tomto svědčí i skutečnost, že hned druhý den po svém jmenování do úřadu vydal referát adresovaný jak ministerským úředníkům, tak soudcům a žalobcům s následujícím obsahem:

„Jsem přesvědčen, že bychom se dopustili velké chyby na příští generaci, kdybychom otázku retribuice nevyřídili energicky a ovšem se vši objektivitou a vskutku spravedlivě. Je to povinností národa, který chce svoji povinnost zajistit. A jsme tím povinni též těm nespočetným vlastencům, kteří ve válce obětovali své životy, aby národ mohl svobodně žít. Jako je pravda, že lidové soudnictví musí být řízeno zásadou spravedlnosti, tak je i nejmenší pravdou, že musí svůj odpovědný úkol vyřídit co nejrychleji. Jsem si plně vědom, že tím je soudům a veřejným žalobcům ukládáno velké zatížení, ale nelze jinak. Mimořádná doba ukládá i mimořádné úkoly. Musíme napsat všechny síly, abychom otázku retribuice vyřídili bez průtahů a co nejdříve. Je to v zájmu klidu a v zájmu morálky v národě. To ovšem neznamená jen potrestání všech skutečných viníků, ale znamená to taky zlikvidovat zajištění všech osob, které se proti našim zájmům a národní cti ve skutečnosti neprovinily a zajištěny byly v porevolučních dnech pouze pod dojmem vnějších okolností.“¹⁷⁴

Tato řeč ministra spravedlnosti, který se mimo jiné podílel jak na právní podobě retribučního soudnictví, tak na její konkrétní realizaci, deklaruje skutečnost, že retribuice, ač byla vnímána jako rychlé vypořádání s válečnými provinilci, nemohla být k tíži spravedlivému procesu. A právě respektování zásad spravedlivého procesu, byť v dané době nebyla skupina procesních práv obžalovaných takto výslovně pojmenována, je jedním z atributů právního a demokratického státu, který odlišuje tento od fašistické zvěle. Spravedlivý proces měly zajistit jak předpisy upravující vedení procesu u MLS, tak například dohled ministerstva spravedlnosti nad jejím faktickým průběhem. O osobním zápolení právě ministra Drtiny, zejména pak s komunistickým ministrem vnitra Noskem, o obranu retribučního soudnictví, proti jeho využití k likvidaci politických odpůrců ze strany komunistů, bude podrobně pojednáno v této práci později.

---

¹⁷⁴ DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9, s. 113.

Právě procesní předpisy upravující vedení řízení před MLS skýtaly primární záruku zachování spravedlnosti procesu a postavení obžalovaného. V této souvislosti je nutno zmínit, že druhá část této práce se věnuje podrobnému popisu konkrétních hlavních líčení konaných u MLS v Praze. Možno již nyní předeslat, že z obsahu zpracovaných protokolů zachycující průběh hlavního líčení je zřejmé, že tyto předpisy byly skutečně v praxi respektovány, až samozřejmě na excesivní výjimky, které se ale, nutno dodat, vyskytují v každé době. Například striktně bylo dodržováno právo obviněného na svého obhájce. Byť kritika označovala retribuční soudnictví za „narychlo zbité“ a nespravedlivé, pak při podrobném studiu spisů nebylo ani v jednom případě zjištěno, že by obžalovanému například nebyl ustanoven obhájce, pokud si ho sám nezvolil. Také sám MLS vedený předsedou senátu prováděl poměrně široké dokazování, a to zejména výslechem svědků. Právě ve výslechu svědků, jak deklaruje odůvodnění rozsudků, spočívalo těžiště dokazování. Činy kolaborujících provinilců nebo jiných válečných zločinců mohli totiž nejlépe dosvědčit právě poškození nebo jejich rodinní příslušníci či známí, pokud již poškozené nebylo možno slyšet.

Pokud docházelo v první vlně retribuce k excesivnímu zneužívání soudnictví k likvidaci politických odpůrců komunistické strany, dělo se tak ve většině případů prostřednictvím zmanipulovaných svědků a nepravdivých svědeckých výpovědí.

Konkrétní případ takové činnosti byl odhalen na ministerstvu spravedlnosti, když tehdejší ministr, Prokop Drtina, byl informován o tom, že komunistické ministerstvo vnitra a jemu podřízená státní bezpečnost navádí zejména zadržené příslušníky gestapa k falešným svědectvím proti odpůrcům komunistů. O tomto Drtinu zpravil poslanec a sociální demokrat dr. Paleček, který ho informoval o případu u MLS v Praze, kde byl odsouzen obviněný jen na základě zjevně smyšleného svědectví bývalého příslušníka gestapa. Následným šetřením ze strany ministerstva spravedlnosti bylo zjištěno, že státní bezpečnost pod taktovkou ministerstva vnitra neúměrně dlouho vazebně stíhá tyto osoby pod příslibem možného zproštění, namísto jejich postavení před MLS. Na oplátku tyto osoby podávají smyšlená svědectví o údajné trestné činnosti osob nepohodlných komunistům. Dokonce přímo ministrowi Drtinovi tyto praktiky podrobně vylíčil osobně právě jeden z agentů Státní bezpečnosti jménem Čmolík. Na toto Drtina ve svých pamětech vzpomíná se slovy:

„Já jsem ho sám pak přijal a měl jsem z něho nejlepší dojem. Bylo to otřásající a strašné poznání, jakých neslýchaných zločineckých metod je připravena a ochotna používat komunistická policejní služba. Přirozeně, že jsme za tím usilovně šli, abychom

*si vše bezpečně ověřili a abych pak s tím mohl jít do vlády. Tehdy jsem si ještě myslel, že Nosek o tom nic neví a že se to děje za jeho zády.*¹⁷⁵

V reakci na toto zjištění, a to téměř bezprostředně, vydalo ministerstvo spravedlnosti direktivu všem MLS a veřejným žalobcům. Jejím obsahem byl zákaz používat proti obviněným z řad československým státních občanů svědectví takzvaných „gestapáků“, pokud nejsou tyto činy prokazovány jinými svědectvími či důkazy. Tímto měla být položena účinná zábrana proti pokusům zneužít stíhání válečných vin k jiným účelům, než který sledovalo retribuční zákonodárství. Nutno dodat, že příslušný výnos vzbudil u tehdejších komunistických poslanců vlnu odporu. Nicméně podklady předložené ze strany ministra Drtiny byly natolik jednoznačné, že tato událost vedla, alespoň z větší části, k utlumení shora popsaných praktik komunistů.

Činnost Prokopa Drtina měla pozitivní odraz v nekomunistické společnosti a na politické scéně. Například ministr zahraničního obchodu Hubert Ripka, byť velký kritik retribuční, označil Drtinu za bojovníka za nezávislost soudů a nedotknutelnost soudců, který se odvážně postavil proti komunistickým snahám zneužít trestání kolaborace k likvidaci svých politických odpůrců.¹⁷⁶

Nicméně i přes shora uvedené vytykají doboví i současní kritici retribuční právě celou řadu justičních omylů, kdy bylo mimořádnými lidovými soudy odsouzena řada zcela nevinných lidí. Jak v první, tak v druhé vlně retribuční, byly zjištěny justiční omyly, například z důvodu záměny jména nevinně souzeného za skutečného válečného zločince. Takové případy se bohužel vyskytovaly téměř u všech zřízených MLS. Například v Klatovech byl odsouzen občan, který soudu marně tvrdil, že došlo k záměně jmen. Bohužel až po výkonu trestu smrti bylo zjištěno, že obviněný mluvil pravdu.¹⁷⁷ Nebo bylo odsouzení provedeno, jak popsáno shora, na základě falešných udání či svědectví. V těchto případech se zdaleka nejednalo pouze o smyšlená svědectví gestapáků proti komunistům nepohodlným osobám. Tak jako v době německé okupace, i nyní řada českých občanů smyšleně udávala své blízké, sousedy či jiné osoby pouze za účelem osobní msty, která s válečnými zločiny či domácí kolaborací neměla nic společného.

---

¹⁷⁵ DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9, s. 114.

¹⁷⁶ RIPKA, Hubert, Adriana BOROVIČKOVÁ, Hana POSPÍŠILOVÁ, ed. *Únorová tragédie: svědectví přímého účastníka*. Brno: Atlantis, 1995. ISBN 80-7108-098-5, s. 57.

¹⁷⁷ ULČ, Ota. *Malá doznání okresního soudce*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1974, s. 145.

Kritika toto dávala za vinu nepřipustně rychle utvořenými MLS:

„Lidové soudy mohly odsoudit kteréhokoliv Čecha označeného za donašeče nebo udavače (za války) nejméně k pětiletému trestu těžkého žaláře nebo dokonce k trestu smrti. Byla to nepřehledná, narychlo stlučená, za nepřipustně spěšných podmínek pracující justice, operující pod politickým heslem národní očisty.“¹⁷⁸

Se shora uvedenou kritikou nelze souhlasit. V každé době docházelo a do dnešního dne dochází v rámci trestního řízení k záměnám osoby obžalovaného (nebo trestně stíhaného) za zcela jinou osobu v důsledku shodnosti či podobnosti jmen. Rovněž na základě falešných udání a svědectví dochází i v dnešní době k odsouzení či k zahájení trestního stíhání zcela nevinné osoby. Takové justiční omyly tedy nelze klást na vrub pouze MLS. Poválečná chaotická doba však poskytovala takovým udáním větší prostor. Na druhou stranu, jak uvedeno výše i níže, zejména v popisu konkrétních případů, pak MLS jako rychlojustice skutečně nefungovala, což vyplývá z širě prováděného dokazování, počtu zproštěných osob či odhalených falešných udání.

Kritiku mimořádných lidových soudů je možno nalézt i v dobových periodikách. Tomuto tématu se věnovaly například týdeníky *Dnešek*¹⁷⁹ a *Obzory*¹⁸⁰. Právě v *Obzorech* byla uveřejněna ze strany sociálně demokratického poslance, Vojty Beneše (bratra prezidenta Edvarda Beneše), jakási morální bilance retribuice. Ten dovodil z počtu osob, proti kterým sice bylo vzneseno obvinění, ale byli v rámci retribuice tohoto obvinění zproštěni, že do konce roku 1945 udalo své spoluobčany 240 000 Čechů.¹⁸¹ S touto generalizující statistikou lze na základě dnes již nabytých vědomostí zásadně polemizovat, zejména pokud se jedná o počet údajných udavačů z řad Čechů. Toto číslo musí být především korigováno o ty případy osob, u nichž se jednalo o ryzí omyl například v záměně jména. Dále je nutno toto číslo ponížít o ta obvinění, která se až na základě dokazování či právě absencí důkazního materiálu označila jako nepodložená, aniž by ale došlo k falešnému udání či křivé svědecké výpovědi. Poslední okolnost, která relativizuje daný počet, jsou výše zmíněné akce komunistické strany, která obviňovala jiné ať již

---

¹⁷⁸ TIGRID, Pavel. *Kapesní průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu*. Praha: XYZ, 2013. ISBN 978-807388-756-8, s. 209.

¹⁷⁹ *Dnešek* byl československý společensko-politický publicistický týdeník, který vycházel od března 1946 do února 1948. V jeho čele stál žurnalista Ferdinand Peroutka.

¹⁸⁰ Časopis s podtitulem *Týdeník pro politiku a kulturu* vydávala od srpna 1945 Lidová demokracie a od prosince téhož roku pak Výkonný výbor Československé strany lidové. Řízen byl Ivo Ducháčkem a Pavlem Tigridem.

¹⁸¹ TIGRID, Pavel. *Kapesní průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu* Praha: XYZ, 2013. ISBN 978-807388-756-8, s. 209 an.

z důvodu zbavení jejich občanských práv, zejména práva volebního, nebo za účelem konfiskace jejich majetku.

Dlužno ale dodat, že takové justiční omyly nebylo možno klást za vinu a na vrub pouze retribučnímu jako takové, obsazení soudu či rychlosti řízení. Ani dnes není lehké studiem příslušných protokolů odhalit, zda svědek vypovídal pravdu, či jeho výpověď nebyla pravdivá a byla vedena jiným motivem. Za těmito excesy vždy stojí určitá skupina lidí, která může i sebedokonalejší systém zneužít k prosazení svých záměrů, tehdy komunistická strana k likvidaci svých politických odpůrců. Pozdější, ale i předchozí historické zkušenosti prokázaly, že absolutistické nebo totalitní režimy si vždy našly způsob k likvidaci svých politických odpůrců. Nicméně vedle obhajoby je nutno kriticky částečně souhlasit s řadou odpůrců VRD, kteří ho označovali za nedokonalý a vágní. Osobně shledávám nedostatek VRD v absenci postihu za falešná udání. Lze zpětně uvažovat o tom, že pokud by velký retribuční dekret taková ustanovení obsahoval, eliminovalo by se mnoho takových případů falešných udání. Nicméně na obranu tvůrců osnovy dekretu lze uvést, že v tehdejší poválečné atmosféře plné očekávání potrestání zejména domácí kolaborace by byla stěžejní průchodná debata o tom, že zachovalý český občan by smyšleně udával jiného zachovalého českého občana. Tedy že by dekret postihoval i dosud ničím neproviněné české občany za shodné jednání, za které trestal domácí kolaboranty, a tedy by české občany stavěl na stejnou úroveň jako domácí kolaboranty.

Pokud se týká diskusí o zneužití retribuce k politickým manévřům, pak je nutno dodat, že historické zkušenosti prokázaly, že ani sebedokonalejší právní text nezabrání jeho zneužití proti jeho pravému účelu a smyslu.

Další kauzou, ve které se významně projevila snaha komunistické moci ovlivnit zejména prostřednictvím státní bezpečnosti výsledek řízení, byla na první pohled nevýznamná kauza údajné udavačky Anny Velíškové. Ta byla postavena před MLS v Praze pro údajné udání svého souseda, pana Adolfa Pitruše, za poslech cizího rozhlasu. Ten byl společně s jejím manželem zatčen a odsouzen nacistickou mocí k trestu odnětí svobody. Pitrus v káznici během války zemřel. Věc napadla do senátu vedeného soudcem JUDr. Karlem Černíkem. Jemu a jeho spolupracovníkům se zdálo při studiu spisu podivné, že ve věci nebyla vyslechnuta manželka zemřelého Pitruše, paní Zdena Holubová. MLS tak prostřednictvím svého vyšetřujícího soudce, JUDr. Jiřího Lišky, provedl vlastní šetření a zjistil následující.

Ve věci byla původně podezřelou manželka poškozeného Pitruše, Zdena Holubová. Ta se netajila tím, že by se manžela ráda zbavila. V říjnu 1945 bylo trestní řízení proti Holubové bez jakéhokoliv odůvodnění zastaveno a jí se týkající část spisu nebyla postoupena k MLS, ale k národnímu výboru pro řízení dle malého dekretu.

Důležitou svědkyní v této věci byla kartářka Marie Kaňková. Ta při výslechu prováděném na Ředitelství národní bezpečnosti v Praze uvedla, že právě Holubová jí nabízela 1 000,- Kčs, aby jejího manžela, Pitruše, udala pro jakoukoli nepřátelskou činnost. Svědkyně Kaňková své svědectví neodvolala, ani když byla i fyzickým násilím ze strany příslušníků národní bezpečnosti nucena, aby tak učinila. Současně jí příslušníci Josef Volf a Ladislav Čadek vyhrožovali, že ji samotnou udají retribučnímu soudu, a požadovali úplatek 50 000,- Kčs, aby tak neučinili. Její právní zástupce podal na příslušníky státní bezpečnost trestní oznámení. Soudce MLS Černík učinil na základě těchto zjištění poměrně neobvyklou věc, když obžalobu ve věci Velíškové rozšířil i na oba příslušníky státní bezpečnosti, a to pro nadřívání retribučnímu zločinu, což VRD umožňoval. Oba příslušníci byli zatčeni justiční stráží a byla na ně uvalena vazba. Z této kauzy střetu retribuční justice a bezpečnostních složek se stala prestižní a ostře sledovaná kauza. Napříště tak bylo nařízeno, že příslušníky bezpečnostních sborů lze zatýkat jen po konzultaci s ministerstvem vnitra.

Tímto byl na JUDr. Černíka spuštěn mediální tlak, kdy byl zejména ze strany Rudého práva nařčen, že soudí revolucionáře a nadřívuje udavačům. Rovněž komunistický poslanec Jan Vodička podal na soudce Černíka trestní oznámení. Státní bezpečnost se ještě pokusila proces zmanipulovat prostřednictvím nové svědkyně, která u soudu vypověděla, že slyšela přiznání obviněné Velíškové ve vazbě. Nicméně se svědkyně v rámci výslechu vedeného ze strany předsedy senátu zhroutila a doznala, že k výpovědi byla donucena ze strany příslušníků bezpečnosti.

S ohledem na tlak, nejen ze strany novinářů, který postup JUDr. Černíka vyvolal, byla věc Volf a Čadka předána k rozhodnutí řádnému soudu – Krajskému soudu trestnímu v Praze – pro ublížení na těle a zneužití veřejné moci.

Senát JUDr. Černíka nakonec ve věci vynesl nad Annou Velíškovou zprošťující rozsudek, a naopak odsoudil Zdeňku Holubovou k 15 letům vězení.¹⁸²

---

¹⁸² ŠLOUF, Jakub a Daniela NĚMEČKOVÁ. *Mimořádný lidový soud v Praze (1945–1948): retribuce jako služební úkol na hraně možností i profesní cti zaměstnanců justice*. Praha: Academia, 2020. 1938–1953. ISBN 978-80-200-3070-2, s. 114–123.

Shora uvedený postup rovněž prokazuje, jak byl skutečně, a to společenské náladě navzdory, prováděn soudní proces ze strany MLS. Ten opravdu řádně za účelem zjištění pravdy zkoumal fakta a respektoval zejména procesní pravidla. MLS se nesnížil pouze na úroveň mechanického stroje, který odsuzuje na základě podkladů, které dodají národní výbory nebo bezpečností složky. Tento konkrétní případ tak zcela zásadně rozmělnuje slova kritiků na adresu MLS.

Komparací obecné právní úpravy trestního procesu uvedené v trestním řádu a procesní části VRD je možno zhodnotit, že základní procesní práva k ochraně obviněného a později obžalovaného, jako právo na obhájce, na veřejný a ústní proces, na možnost vyjádřit se k obžalobě nebo navrhopvat důkazy ve svůj prospěch, zůstala osobám souzeným před MLS zachována. Pokud se týká ostře kritizované absence opravných prostředků v řízení před MLS nebo rychlosti řízení, pak se opět nejednalo o nové bezprecedentní ustanovení, ale mělo svůj základ právě již v trestním řádu, který v sobě zahrnoval úpravu řízení před stannými soudy.

Při hodnotících úvahách bylo důležité zodpovědět otázku, kdy mohlo být dle původního trestního řádu řízení dle stanného práva aplikováno, a porovnat tak přiměřenost jeho použití při souzení válečných zločinců. Dle trestního řádu tak bylo možno učinit při vzbouření obyvatel či při mnohosti závažných zločinů, jako byly vraždy, loupeže nebo žhářství. Nutno dodat, že válečné zločiny páchané nacistickým aparátem, ale i domácím obyvatelstvem, daleko přesahovaly důvody uvedené v trestním řádu. Tedy opodstatněnost stanného práva pro souzení zločinů spáchaných během druhé světové války byla dle mého názoru zcela na místě.

Samozřejmě je možno namítat, že trestní řád vznikl v době monarchie. Nicméně tento předpis platil na našem území až do roku 1950, včetně úpravy stanného práva.

1.3. Tresty za retribuční zločiny

Pokud soud neupustil od potrestání dle § 16 odst. 2 VRD, ukládal vedle trestu hlavního, jakým byl například těžký žalář, také tresty vedlejší, kterými byly trvalá nebo dočasná ztráta občanské cti, trest vykonávaný ve zvláštních nucených pracovních oddílech nebo konfiskace celého či jen části majetku (§ 14 VRD). Upustit od potrestání bylo možné v případech hodných zvláštního zřetele, když bylo obecně známo nebo prokázáno, že obžalovaný jednal v úmyslu prospět českému nebo slovenskému národu. Dekret poměřoval pachatelem způsobenou škodu s tímto obecným prospěchem a byla vyslovena

zásada, že způsobená škoda nesměla být neúměrně vyšší.¹⁸³ Soud měl také možnost snížit trest pod dolní hranici stanovené sazby, nebo zde také byla možnost zaměnit trest za mírnější (§ 14 odst. 1 VRD).

Pokud se týká výkonu trestu v krajských a okresních soudních věznicích, trestních ústavech a v pracovních táborech, pak zejména v bezprostředně poválečném období docházelo k nerespektování příslušných předpisů a porušování elementárních principů demokratického státu.¹⁸⁴

Dekret připouštěl i uložení trestu smrti, a to celkem v šesti paragrafech (§ 1, 3, 5, 7, 8 a 11). Aby mohl být uložen tento absolutní trest, musel být například spáchán zločin za zvláště přitěžujících okolností nebo se musel obžalovaný dopustit několika provinění a spáchat je zvlášť surovým způsobem. Trest smrti byl vynesena například nad udavačem, který svým udáním způsobil ztrátu svobody většího počtu obyvatel republiky. Výkon trestu se pak řídil platným trestním řádem. Tento trest byl jediný, jehož provedení zajišťoval příslušný MLS. Provedení ostatních trestů bylo úkolem krajských soudů. K výkonu trestu smrti oběšením mělo dojít dvě hodiny po vynesení rozsudku, poprava mohla být odložena o hodinu na přímou žádost odsouzeného. V případě odsouzení pachatele k trestu smrti v jeho nepřítomnosti byla lhůta pro vykonání rozsudku dvacet čtyři hodin. To, jestli poprava proběhne veřejně, bylo na rozhodnutí MLS.

Volné rozhodování v této věci bylo ukončeno vládním usnesením ze dne 14. září 1945. Toto usnesení reagovalo na popravu bývalého náměstka pražského primátora, německého univerzitního profesora historie, Josefa Pfitznera, které přihlížely dokonce i malé děti a katovi pomocníci byli při ní oblečeni podobně jako příslušníci SS. Svědectví o této popravě podal ve svých memoárech ministr spravedlnosti Dr. Jaroslav Drábek: *„Poprava se odehrála před pankráckým soudem a zvrhla se ve vzrušující divadlo pro kratochvíli davů, mezi nimiž byly dokonce i děti. Mně nebylo dobře, když jsem kráčel v průvodu za odsouzeným. Připomínalo mi to příliš obrázky z francouzské revoluce. Kat byl v nějaké gestapácké uniformě s vysokými botami a svědci tvrdili, že dal Pfitznerovi pod šibenici políček, protože provolával slávu Německa. Já to neviděl, protože jsem s předsedou soudu stál na opačné straně. Ale jakmile jsme se to dozvěděli, žádali jsme, aby věc byla vyšetřena. Ministr Nosek, do jehož kompetence kati spadali, se však o takové maličkosti nestaral tím spíše, že kat byl bývalý vězeň koncentračního tábora a patrně*

---

¹⁸³ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 169.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 384.

*komunista.*¹⁸⁵ Usnesení stanovilo pravidla pro výkon tohoto trestu, napříště se měl výkon uskutečnit na místě veřejnosti volně nepřístupném a vstup byl umožněn pouze osobám starším 18 let, a to na zvláštní povolení předsedy senátu MLS, který trest smrti uložil.

V dalších podobných závažných případech bylo prostřednictvím MLS uloženo 778 trestů smrti a 741 trestů odnětí svobody na doživotí.¹⁸⁶

1.3.1. Trest dočasné ztráty občanské cti a ztráta nároku odsouzeného na důchod

Jak uvedeno shora, pak jedním z trestů dle VRD byla i dočasná ztráta občanské cti. Zajímavou konsekvencí, kterou se zabýval Nejvyšší soud Československé republiky ve svém rozhodnutí ze dne 17. června 1953 pod sp. zn. Cz 56/53¹⁸⁷, byla skutečnost, že odsouzení MLS k dočasné ztrátě občanské cti nemělo za následek trvalou ztrátu nároku na důchod z národního pojištění a trvalou ztrátu způsobilosti k jeho nabytí. Soud dále dovodil, že pokud však ztráta občanské cti trvá, nemá pojištěnec nárok na vyplácení důchodu.

Případ se vyvíjel následovně.

Ústřední národní pojišťovna nejprve zamítla výměrem ze dne 29. prosince 1951 nárok navrhovatelky na invalidní důchod z toho důvodu, že rozsudkem MLS ze dne 29. listopadu 1946, jímž byla odsouzena pro zločin podle § 3 odst. 1 VRD, bylo vysloveno, že pozbývá občanské cti na dobu pěti let, a tato doba dosud neuplynula.

Okresní soud civilní v Brně k opravnému prostředku navrhovatelky zrušil tento výměr a invalidní důchod navrhovatelce přiznal od 13. listopadu 1950. V odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že ztráta občanské cti znamenala sice v takovém případě ztrátu odpočivných (zaopatřovacích) platů a jiných platů z veřejných peněz, nikoli však ztrátu důchodu z veřejnoprávního sociálního pojištění, který se pobírá hlavně z peněz, na něž přispívají pojištěnci, a který tedy nelze ztotožňovat s penzemi veřejných zaměstnanců. Ztráta takového nároku byla dle Okresního soudu v Brně i v rozporu s ústavní zásadou o zaopatření pracujících pro případ stáří, takže jeho názor o této otázce odpovídal též duchu lidově demokratického zákonodárství.

---

¹⁸⁵ JIŘÍK, Václav. *Nedaleko od Norimberku: z dějin Mimořádného lidového soudu v Chebu v letech 1946 až 1948*. Cheb: Svět křídel, 2000. ISBN 80-85280-68-X, s. 14–15.

¹⁸⁶ DRTINA, Prokop. *Na soudu národa: Tři projevy ministra spravedlnosti Dr. Prokopa Drtiny o činnosti mimořádných lidových soudů a národního soudu*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1947, s. 12.

¹⁸⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR – senátu ze dne 17. července 1953, sp. zn. Cz 56/53 [ASPI ID: JUD10157CZ].

Krajský soud v Brně zrušil k odvolání odpůrce rozsudek soudu první stolice a vrátil mu věc k dalšímu projednání a novému rozhodnutí. Uznal sice odvolání za oprávněné, ale jen potud, že v řízení zůstalo pochybné a nebylo osvětleno, zda navrhovatelka splnila před nápadem dávky základní podmínku nároku podle § 61 zákona č. 99/1948 Sb., o národním pojištění, alespoň v rozsahu ustanovení § 268 odst. 1 téhož zákona. Jinak se však připojil k názoru okresního soudu, že odsouzení navrhovatelky spojené se ztrátou cti na dobu pěti let podle § 15 VRD nemá v zásadě za následek ztrátu nároku na důchod z národního pojištění opírajícího se o veřejnoprávní pojištění navrhovatelky. V důvodech poukázal v podstatě na to, že požitky důchodu národního pojištění nelze považovat za totožné s odpočivnými a zaopatřovacími požitky a jinými platy z veřejných peněz. Jak z označení těchto požitků příslušnými zákony, tak z jejich právní povahy dovoditelné z celé řady předpisů plyne, že jde o nároky zásadně různé. Ztráta odpočivných (zaopatřovacích) platů, které byly součástí veřejnoprávního pracovního poměru a byly na jeho trvání vázány, byla prý přirozeným důsledkem ztráty cti, neboť jejím následkem byla i ztráta veřejných služeb. Naproti tomu ani zákon o národním pojištění, ani dřívější zákony o veřejnoprávním pojištění nestanovily trestní odsouzení či ztrátu cti za podmínku zániku nároku na důchod nebo za důvod vylučující nárok na takovou dávku. Také vládní nařízení č. 113/1950 Sb. vyjádřilo prý zcela jasně v ustanovení § 3, že výrokem o ztrátě cti chce postihnout jen ty výhody státních a veřejných zaměstnanců, které tkví v jejich dřívějším druhu pojištění a které takovým výrokem dříve zanikly. Proto se mohl výrok o ztrátě cti ve svých důsledcích vyslovených v § 14 a § 15 VRD dotýkat jen státních a veřejných zaměstnanců. Nedotýkal se však v zásadě důchodových nároků podle zákona o národním pojištění a podle předpisů o veřejnoprávním pojištění platných do 1. října 1948, podle nichž nutno především posuzovat nárok navrhovatelky, neboť při zmíněné zákonné povaze těchto nároků pojištěnce vznikajících z jeho pojistně povinného pracovního poměru a z pramene úhrady tohoto pojištění, které se opírá o práci a produktivitu práce pojištěnců, nelze nároky pojištěnců z tohoto pojištění považovat za nároky na plat z peněz veřejných.

Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona, že rozsudkem okresního soudu a usnesením krajského soudu byl porušen zákon.

Nejvyšší soud své rozhodnutí odůvodnil tím, že je sice možno souhlasit s názorem krajského soudu, že penzijní nároky státních a jiných veřejných zaměstnanců na jedné straně a důchodové nároky z národního či veřejnoprávního pojištění na straně druhé jsou podle své právní povahy nároky od sebe rozdílnými a že jde i o dvě různé kvality pojištění. Nároky z národního či veřejnoprávního důchodového pojištění neměly jako nároky

na odpočivné (zaopatřovací) platy z veřejného penzijního zaopatření povahu státního zabezpečení. Instrukce sociálního pojištění byla oddělena od státní správy a nositelé tohoto pojištění byly samostatné právnické osoby. Ani tyto, ani ostatní krajským soudem uváděné okolnosti nemohly však, dle rozhodujícího soudu, vést k názoru, že požitky důchodu z národního či veřejnoprávního pojištění nemají a neměly povahu platů z veřejných peněz. Bylo-li sociální pojištění jakožto veřejnoprávní inštituce založeno na zákonném příkazu jak v otázce, kdo musí být pojištěn, tak v otázce povinnosti převzetí pojištění jeho nositelem, bylo-li dále součástí veřejné správy a podléhalo-li dozoru státu, který na ně také v určitém rozsahu přispíval z veřejných prostředků, nemohly všechny tyto skutečnosti zůstat bez vlivu i na povahu požitků z něho vyplácených. Třebaže ještě ani zákonem o národním pojištění nebyla uskutečněna zásada prohlášená v Košickém programu, aby výdaje na sociální pojištění byly hrazeny v rámci celkového státního rozpočtu, znamenalo podstatné zlepšení a přebudování sociálního pojištění provedené tímto zákonem také tomu odpovídající zvýšení státního příspěvku, který zůstal významným činitelem i v úhradovém systému národního pojištění. Ostatně všechny potřebné prostředky, které si nositel pojištění opatroval k plnění svých úkolů, včetně pojistného, nebyly a nesmí být pro jiné účely vybírány a používány na jiné účely.

Nejvyšší soud dále podrobně řešil otázku, zda odsouzení spojené se ztrátou občanské cti má podle § 15 bodů 1 a 3 VRD za následek trvalou ztrátu nároku na důchod z národního pojištění a způsobilosti k jeho nabytí, či nikoliv. Krajský i okresní soud konstatoval, že nároky pojištěnce z důchodového pojištění jsou vlastně výsledkem jeho práce a jsou také vypořádávány podstatně z výtěžků jeho práce, když tyto výtěžky jsou hlavním pramenem úhrady důchodového pojištění. Z této premisy nižší soudy dovodily soulad s ústavní zásadou zabezpečení pracujících pro případ stáří a invalidity, z níž vychází i další vývoj jednotného národního pojištění, a zachování nároku pojištěnce z pojistně povinného pracovního poměru i pro případy závažných odsouzení pro trestné činy.

Nejvyšší soud ke shora uvedenému závěru nižších soudů kontroval, že tyto se zabývají věcí toliko po jedné její stránce, totiž jen z hlediska ústavně zaručených sociálních práv občanů, což ovšem nepostačuje ke správnému a úplnému pojetí této otázky. Ústava 9. května vymezuje společně v první kapitole jednak základní práva, jednak i základní povinnosti občanů k státu a ke společnosti. Jako základní práva sociální přiznává všem občanům právo na práci (§ 26 odst. 1) a právo na zaopatření jak ve stáří, tak i při nezpůsobilosti k práci a při nemožnosti obživy (§ 29 odst. 1). Zabezpečení těchto sociálních práv předpokládá však nepochybně – jak plynulo jasně i z ústavy – plnění

základních občanských povinností ke státu a ke společnosti uložených Ústavou 9. května v téže kapitole, tedy zejména věrnost republiky a jejím zájmům a práci podle schopností k prospěchu celku (§ 30 a násl.). Porušení těchto základních občanských povinností nemohlo být proto bez významu pro otázku nároků na zabezpečení ve stáří a pro případ invalidity, i když nelze pochybovat o tom, že tato ústavně zaručená práva a nároky nabyly zcela nové povahy a jsou v podstatě výrazem odměny za vykonanou práci. Bylo by naopak v odporu se zásadami tehdejší ústavy nakládat s občany, kteří plnili poctivě své základní povinnosti ke státu a ke společnosti, stejně jako s těmi, kdo je porušili a výstavbu státu brzdí a narušují nebo jiným způsobem jeho obnovu a novou výstavbu poškodili. Proto v případě hrubého porušení některé ze základních povinností občana ke státu a ke společnosti nemůže být ten, kdo se takto provinil, účasten v takovém rozsahu na sociálních opatřeních jako ti, kteří je poctivě a neochvějně zachovávají, a jeho hrubé provinění nemůže být vyváženo jen skutečností, že snad k těmto opatřením přispěl předtím svou prací a jejími výtěžky.

Z hlediska všech těchto ústavních zásad vycházel Nejvyšší soud při výkladu § 15 VRD. Nejvyšší soud v tomto smyslu vyložil, že úkolem VRD bylo potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů za zločiny spáchané na Československu, které, jak se praví v úvodu dekretu, volají o přísnou spravedlnost a musí dojít zaslouženého trestu. Zločiny podle tohoto dekretu nepřipouštějí svojí povahou žádných pochybností o tom, že pokud se jich dopustili občané našeho státu, jejich spáchání znamenalo těžké porušení těch základních povinností k státu a ke společnosti, které byly obsaženy již v první ústavě a které byly přejaty a zakotveny také v Ústavě 9. května. Toto hledisko muselo proto dle soudu vést k závěru, že je zcela spravedlivé a odpovídá ústavním zásadám lidově demokratického státu a jeho společenskému zájmu, aby osoby odsouzené pro zločiny tak výjimečně těžké byly postiženy ve svých sociálních právech a nárocích, které jsou jim jinak ústavně zajištěny, zvláště když zajištění těchto práv bylo především umožněno a je podstatně uskutečňováno plněním právě těch ústavou vytýčených povinností, které způsobem zavrženíhodným porušily. Nemůže být proto správný názor, že je v souladu s ústavní zásadou o zabezpečení pracujících pro případ stáří a invalidity ponechat pojištěnci jeho nároky z pojistně povinného pracovního poměru jakkoli nedotčeny i pro případy odsouzení pro závažné trestné činy, a tedy i pro zločiny podle retribučního dekretu.

Naopak Nejvyšší soud souhlasil s tím, že bez vlivu na posouzení této otázky nemohou zůstat ani okolnosti zdůrazňované oběma soudy, že totiž nároky pojištěnců

z důchodového pojištění jsou výsledkem jejich práce a jsou také podstatně z výtěžku této práce uskutečňovány. Soud tedy konstatoval, že zaručuje-li lidově demokratický právní řád za vykonanou práci spravedlivou odměnu a je-li právo na zaopatření ve stáří a při nezpůsobilosti k práci nepochybně výrazem odměny za vykonanou práci, je pak také v souladu s ústavními zásadami právního řádu, aby osoby, jejichž provinění odůvodňuje postižení v těchto nárocích, byly takto postiženy toliko v rozsahu přiměřeném tomuto provinění a jen po dobu trvání trestních jeho následků.

Správnost těchto závěrů byla dle odůvodnění Nejvyššího soudu potvrzena vládním nařízením č. 22/1953 Sb. Podle § 1 první věty tohoto nařízení se zastavuje osobám, které byly odsouzeny ke ztrátě čestných občanských práv proto, že trestným činem projevily nepřátelství k lidově demokratickému řádu, výplata důchodu z důchodového zabezpečení, a to na dobu, po kterou ztráta těchto práv trvá. Z toho, co bylo již dříve řečeno o povaze trestných činů podle VRD, plyne, že nelze pochybovat o tom, že odsouzení ke ztrátě občanské cti podle tohoto dekretu je třeba označit za ve své podstatě stejně závažné co do společenského významu, jako odsouzení ke ztrátě čestných práv občanských, na něž se vztahuje ustanovení § 1 cit. vládního nařízení. Soud uzavřel, že význam těchto odsouzení pro nároky z důchodového zabezpečení je nutno posuzovat v obou případech zásadně stejně a že opatření podle § 1 uvedeného vládního nařízení znamená vlastně jen provedení úpravy těchto nároků podle zásadních požadavků lidově demokratického řádu, s nimiž bylo třeba od chvíle účinnosti Ústavy 9. května uvést stejným způsobem v soulad i příslušné předpisy VRD.

To všechno Nejvyšší soud vedlo k závěru, že ustanovení § 15 odst. 1 a 3 citovaného dekretu, pokud jde o otázku významu ztráty občanské cti podle tohoto dekretu pro nároky z národního důchodového pojištění, lze vykládat v souladu s ústavními zásadami jen tak, že pozbytí občanské cti podle tohoto dekretu nemůže sice znamenat trvalou ztrátu těchto nároků ani způsobilosti k opětovnému jejich nabytí, znamená však, že po dobu, po kterou ztráta těchto práv trvá, není nárok na to, aby důchod byl vyplácen.

Na shora uvedený judikát částečně navazovalo rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 22. srpna 1958, sp. zn. Cz 251/58¹⁸⁸, které se zabývalo otázkou, zda je pro zastavení výplaty důchodu na podkladě pravomocného odsouzení

---

¹⁸⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR – senátu ze dne 22. srpna 1958, sp. zn. Cz 251/58 [ASPI ID: JUD166632CZ].

ke ztrátě čestných práv občanských podle § 15 dekretu VRD rozhodné, že vládní nařízení č. 22/1953 Sb. bylo zrušeno.

Jak uvedeno shora, pak dle ust. § 1 zmíněného vládního nařízení č. 22/1953 Sb. byla zastavena výplata důchodu z důchodového zabezpečení osobám, které byly odsouzeny ke ztrátě čestných práv občanských proto, že trestným činem projevily nepřátelství k lidově demokratickému řádu.

V dané věci se výplaty důchodu z důvodu zrušení vládního nařízení domáhala osoba, která byla pro účast ve sdružení Vlajka odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání 15 let a ke ztrátě čestných práv občanských. Výměrem Státního úřadu sociálního zabezpečení jí byl přiznán invalidní důchod v částce 949,40 Kčs měsíčně od 9. ledna 1956 z průměrného ročního výdělku 12 660 Kčs za 34 let v hornictví, zároveň však bylo vysloveno, že výplata tohoto důchodu se zastavuje po dobu trvání vedlejšího trestu ztráty čestných práv občanských.

Okresní soud v Ústí nad Labem nejdříve rozhodl o tom, že odsouzenému svědčí měsíční nárok na výplatu celého důchodu 949,40 Kčs od 9. ledna 1956, neboť vládní nařízení č. 22/1953 Sb. bylo zrušeno zákonem č. 55/1956 Sb. Proto přiznal odsouzenému nárok na výplatu důchodu 949,40 Kčs od 1. 1. 1957.

Krajský soud v Ústí nad Labem vyšel rovněž z předpokladu, že zastavení výplaty důchodu po dobu trvání ztráty čestných práv občanských není po zrušení vládního nařízení č. 22/1953 Sb. důvodné.

Nejvyšší soud, jak uvedeno shora, se názorově neshodl s nižšími soudy, když nesouhlasil s jejich názorem, že by zrušení vládního nařízení mělo jakýkoliv vliv na skutečnost zastavení výplaty důchodu. Odsouzenému byl uložen trest ztráty čestných občanských práv podle § 15 VRD. Toto ustanovení uvádí, že pozbytí občanské cti znamená ztrátu odpočívných a zaopatřovacích požitků, platů z milosti a jiných platů z veřejných peněz. Jde tedy o následky plynoucí přímo ze zákona.

Nejvyšší soud s odkazem na předchozí judikaturu dále vyložil obsah pojmu „ztráta“ odpočívných platů tak, že odsouzení MLS ke ztrátě občanské cti nemá za následek trvalou ztrátu nároku na důchod a trvalou ztrátu způsobilosti k jeho nabytí. Pokud však trvá ztráta občanské cti, nemá pojištěnec nárok na výplatu důchodu. Tuto zásadu opřel Nejvyšší soud jednak o znění ustanovení § 15 citovaného dekretu, jednak o zásady vyplývající z Ústavy 9. května. Závěr, že jde pouze o zastavení výplaty důchodu, opřel Nejvyšší soud také o vládní nařízení č. 22/1953 Sb., které v § 1 stanoví, že osobám, které trestným činem projevily nepřátelství k lidově demokratickému řádu, se zastavuje výplata důchodu

z důchodového zabezpečení. Proto nelze mít za to, že po zrušení vládního nařízení č. 22/1953 Sb. by mělo být upuštěno od zásady vyslovené v uvedeném rozhodnutí, které se ustanovení § 1 citovaného vládního nařízení dovolává jen k dolíčení historického vývoje v řešení otázky obsahu pojmu ztráty odpočivných a zaopatřovacích požitků.

Dle Nejvyššího soudu je pro posouzení otázky, zda na podkladě pravomocného odsouzení ke ztrátě čestných občanských práv podle § 15 dekretu VRD nastalé zastavení výplaty důchodu trvá, je skutečnost, že vládní nařízení č. 22/1953 Sb. bylo zrušeno, zcela bez významu. Pravomocné rozsudky a jejich právní následky trvají zásadně – pokud ovšem obecnou normou není stanoveno jinak – i když zákon, za jehož účinnosti byly vyneseny, byl později zrušen nebo jinak pozbyl účinnosti. Nutno tedy dle Nejvyššího soudu dojít k závěru, že význam ztráty občanské cti vyslovené podle § 15 odst. 1 a 3 VRD pro oblast důchodových nároků je jenom takový, že pozbytí občanské cti podle tohoto dekretu nemůže znamenat trvalou ztrátu těchto nároků ani způsobilosti k opětovnému jejich nabytí, znamená však, že po dobu, kdy trvá ztráta čestných práv, není nárok na to, aby byl důchod vyplácen.

Tuto část uzavírám odkazem na další rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 25. května 1955, sp. zn. Cz 186/55¹⁸⁹, který se zabýval otázkou, kdy počíná výkon trestu dočasněho pozbytí občanské cti podle § 14 písm. a) VRD, a to v právě v souvislosti s dobou, po kterou se staví nárok na výplatu důchodu.

Nejvyšší soud v této věci judikoval, že při odsouzení k dočasněmu pozbytí občanské cti podle § 14 písm. a) VRD počíná ztráta jednotlivých oprávnění vyjmenovaných v § 15 VRD právní mocí rozsudku, kterým byl trest vyměřen, avšak doba výkonu trestu žaláře se nezapočítává do doby, na kterou bylo vysloveno pozbytí občanské cti.

Dle mého názoru, pak takové vyhodnocení bylo správně, neboť opačný přístup by pak zapříčinil souběh daných trestů. S ohledem na skutečnost, že v praxi se vedlejší trest dočasné ztráty občanské cti ukládal na kratší dobu, než trest žaláře, pak by vždy po odpykání trestu odnětí svobody, současně, respektive dříve, byl vykonán právě trest ztráty občanské cti. Nutno dodat, že vyjma případného finančního plnění, pak výkon oprávnění plynoucích z občanské cti, byl ve výkonu trestu odnětí svobody, vyloučen.

---

¹⁸⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR – senátu ze dne 25. 5. 1955, sp. zn. Cz 186/55 [ASPI ID: JUD161840CZ].

Soud tak vyřešil spornou otázku, kdy počíná výkon pozbytí občanské cti, zda právní mocí rozsudku, který tento trest vyslovil, či odpykáním hlavního trestu (žaláře), a své rozhodnutí odůvodnil následovně.

VRD nemá ustanovení o tom, kdy počíná nebo končí doba, na kterou bylo pozbytí občanské cti vysloveno a při řešení této otázky nutno proto přihlédnout k cílům, které zákonodárce vydáním retribučního dekretu sledoval, i k ostatním právním ustanovením.

Dle Nejvyššího soudu lze dovodit, že zákonodárce zamýšlel takovou úpravu, kterou později jasně vyjádřil v ustanovení § 44 odst. 3 tr. zák., totiž že ztráta jednotlivých oprávnění vyjmenovaných v § 15 velkého retribučního dekretu sice začíná ihned právní mocí rozsudku, kterým byl takový trest uložen, avšak doba výkonu hlavního trestu na svobodě se do dočasné doby této ztráty nezapočítává, takže se ona doba prodlužuje o dobu, po kterou bude trest odnětí svobody vykonáván. Že úmysl zákonodárce při dočasném pozbytí občanské cti [§ 14 písm. a), § 15 VRD] takový byl, tomu nasvědčuje dle odůvodnění soudu zejména to, že práva, jichž ztráta je obsahem trestu pozbytí občanské cti, jsou takové povahy, že je nemyslitelné, aby byla vykonávána v době výkonu trestu odnětí svobody. Nelze přehlédnout ani to, že dočasné pozbytí občanské cti bylo určováno na dobu kratší než odnětí svobody, takže při jiném výkladu by tento trest vyzněl naprázdno, což nemohlo být úmyslem zákonodárce, když nestanovil, že doba dočasného pozbytí občanské cti musí být vždy delší než doba uloženého odnětí svobody.

1.3.2. Trest propadnutí jmění v kolizi s exekucí řízením

Zajímavá právní otázka v souvislosti s rozhodovací činností MLS vyvstala v otázce řešení kolize vyslovení trestu propadnutí jmění a exekuce, která postihla tento majetek. Danou problematikou se zabýval ve svém rozhodnutí Krajský soud v Brně ze dne 7. března 1950, sp. zn. R III 352/49¹⁹⁰, který zaujal následující právní názor.

Rozhodující soud konstatoval, že pokud dlužníkovu jmění, na něž se vede exekuce, zčásti v rámci trestu propadlo ve prospěch státu [§ 14 písm. c) VRD], je věcí exekučního soudu, aby vyvolal u příslušného národního výboru rozhodnutí, zda nebyl i zbytek tohoto dlužníkovu jmění konfiskován podle § 1 dekretu č. 108/1945 Sb., a podle něho posoudil, zda není proto důvod ke zrušení exekuce v plném rozsahu.

---

¹⁹⁰ Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 7. března 1950, sp. zn. R III 352/49 [ASPI ID: JUD187621CZ].

Krajský soud v odůvodnění svého rozhodnutí vyložil, že pokud tři čtvrtiny dlužníkovy jmění propadly podle rozsudku mimořádného lidového soudu ve prospěch státu, není na tuto část jmění dlužníka exekuce přípustná. Současně krajský soud dovodil, pokud jde o zbývající čtvrtinu jmění povinného, pak na tuto část dlužníkovy jmění (které nepodléhá trestu konfiskace) bylo by možné vést exekuci, pokud by tato část nepodléhala konfiskaci podle jiných předpisů retribučního zákonodárství, např. dle dekretu č. 108/1945 Sb.

Zda tu ovšem byly skutečnosti rozhodné pro konfiskaci podle VRD nebo jiného právního předpisu, přísluší posoudit příslušnému okresnímu národnímu výboru (§ 1 odst. 4). Krajský soud v tomto smyslu uzavřel, že rozhodující soud byl pak v tomto smyslu povinen vyžádat si stanovisko příslušného národního výboru, případně vyvolat u něho příslušné řízení, jehož otázkou bude deklarace, zda nastaly či nenastaly podmínky konfiskace majetku dle dekretu (č. 108/1945 Sb.). V případě, že by byla ze strany příslušného národního výboru deklarována skutečnost konfiskace, pak ve vztahu k předmětnému majetku nebylo vedení exekučního řízení přípustné.

1.3.3. Přejchod osobních závazků odsouzeného v souvislosti s trestem propadnutí majetku

Poměrně zajímavá problematika v souvislosti s trestem propadnutí majetku byla řešena rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 19. února 1947, sp. zn. R II 163/46¹⁹¹, které se týkalo právního osudu dluhů a dalších závazků vázoucích na zkonfiskovaném majetku.

Rozsudkem MLS ze dne 26. června 1945 bylo vysloveno, že celé jmění obžalovaného propadá ve prospěch československého státu podle § 14 VRD.

Ve věci osobního závazku odsouzeného byl rozsudkem civilního soudu k úhradě tohoto osobního závazku odsouzeného zavázán československý stát s odůvodněním, že odsouzený již není pasivně legitimovaný z důvodu konfiskace majetku a namísto obžalovaného je nyní povinen k úhradě československý stát, neboť tento je vlastníkem zkonfiskovaného majetku.

Nalézací soudy žalobnímu nároku proti československému státu nejprve vyhověly a uložily československému státu tento závazek k úhradě s odůvodněním, že na základě propadnutí majetku ve prospěch státu pak přešla pasivní legitimace k úhradě závazků

---

¹⁹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR – senátu ze dne 19. února 1947, sp. zn. R II 163/46 [ASPI ID: JUD4628CZ].

spojených s tímto majetkem rovněž na československý stát. Až k dovolání československého státu byla rozhodnutí změněna v jeho prospěch s odůvodněním, že propadnutím jmění podle § 14 písm. c) VRD se odsouzený nezprošťuje svých soukromoprávních závazků tak, že by tyto závazky převzal a namísto zavázaného nastoupil československý stát.

Dovolací soud vyložil, že odsouzený je procesně závislý a pasivně oprávněn ke sporu, jehož předmětem je jeho osobní závazek, a není třeba účasti národního správce jeho majetku. Pro vymáhání osobního soukromoprávního závazku odsouzeného je přípustný pořad práva.

Dovolací soud nepřisvědčil v dané věci názoru nižších soudů, že žalovaný přestal být subjektem závazku, o který v žalobě jde, tím, že rozsudkem MLS ze dne 26. června 1945 bylo podle § 14 písm. c) VRD vysloveno propadnutí veškerého jmění. Dle dovolacího soudu nelze usuzovat z toho, že jmění žalovaného propadlo ve prospěch státu, že by tím byl žalovaný zproštěn dosavadních svých soukromoprávních závazků tak, že závazky převzal a na místo žalovaného nastoupil československý stát. To nelze dovodit ani z ustanovení dekretů č. 12/1945 Sb. a 108/1945 Sb. Neexistuje tu pak podle toho žádné zákonné překážky, jež by bránila tomu, aby žalovaný byl osobně žalován o zaplacení závazku, o který jde a který uznal, a nelze také ze žádného právního předpisu dovodit, že by byl pro takovou žalobu pořad práva nepřipustný a že by měl být ve sporu o této žalobě žalovaný zastupován národním správcem propadlého majetku.¹⁹²

1.3.4. Odsouzení MLS a náhrada škody

V rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 21. května 1948, sp. zn. Rv I 489/47¹⁹³, byla řešena otázka náhrady škody, která vznikla v souvislosti s činem, za který byla osoba odsouzená ze strany MLS. V dané věci Nejvyšší soud nastoluje zásadní pravidlo, dle kterého k náhradě škody je povinen jak ten, kdo někoho přímo odvedl či uvěznil, tak ale i ten, kdo svým jednáním tyto akty způsobil.

Příčinná souvislost se zaviněným jednáním je dána ve všech případech nepřímého způsobení, při nichž je vzniklá škoda pravidelnějším následkem zaviněného jednání,

---

¹⁹² FENIKOVÁ, Petra. *Konfiskace v letech 1945–1948 a činnost mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech*. Praha, 2018. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 55–56.

¹⁹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR – senátu ze dne 21. května 1948, sp. zn. Rv I 489/47 [ASPI ID: JUD207018CZ].

třebaže se ani tento výsledek podle zkušenosti nemusí vyskytovat s naprostou pravidelností.

Skutkově byla věc vymezena tak, že manžel žalobkyně, která se domáhala u civilního soudu náhrady škody po odsouzení rozsudkem MLS, byl v červenci 1941 zatčen německými orgány a později převezen do koncentračního tábora, kde v roce 1942 zemřel.

Žalovaná byla v této věci rozsudkem MLS ze dne 18. června 1946 uznána vinnou zločinem podle § 7 odst. 1 VRD ve znění zákona č. 22/1946 Sb., jehož se dopustila tím, že zavinila ztrátu svobody manžela žalobkyně. Žalobkyně se domáhala žalobou náhrady škody vzniklé jí úmrtím manžela, který ji dříve živil.

Soud prvního stupně žalobě vyhověl a své rozhodnutí odůvodnil následovně. Primárně se soud prvního stupně zabýval otázkou, zda je dána příčinná souvislost mezi trestnou činností žalované a pozdější smrtí manžela žalobkyně. Tuto soud dovodil zejména z té skutečnosti, že manžel žalobkyně zemřel ve vězení. V tomto smyslu soud uzavřel, že z těchto důvodů nelze usuzovat, že by se tak bylo stalo (smrt manžela žalobkyně), i kdyby k trestné činnosti žalované nedošlo. Soud svoji úvahu doplnil, že nastala-li jeho smrt již nezávisle na jednání žalované, jde o mezipříčiny, za které žalovaná odpovídá, neboť odpovídá za to, že k nim vůbec došlo, a odpovídá proto i za škodu takto vzniklou.

Odvolací soud potvrdil odvoláním žalované napadený rozsudek a své potvrzující rozhodnutí podložil následovně. Odvolací soud konstatoval, že z okolností zjištěných soudem prvního stupně nutno usoudit, že i když žalovaná nezavinila prokazatelně i smrt manžela žalobkyně, pak ale nade všechny pochybnosti s odkazem na rozsudek MLS zavinila skutečnost, že se manžel žalobkyně dostal až do Osvětimi, kde potom zahynul. Příčinná souvislost mezi udáním žalované a pobytem manžela žalobkyně v Osvětimi je dána již tím, že postupem žalované byla obrácena pozornost německých okupačních orgánů na zemřelého a byla jim poskytnuta příležitost k jeho persekuci a zajisté také potom i k snadnějšímu zákroku proti příslušníkovi nacisty nenáviděného politického směru.

Žalovaná napadla rozhodnutí odvolacího soudu dovoláním. Nejvyšší soud Československé republiky dovolání žalované nevyhověl a své rozhodnutí odůvodnil následovně. Nejvyšší soud konstatoval, že manžel žalobkyně byl zatčen dne 18. července 1941 německou tajnou státní policií. Dle rozsudku MLS pak zatčení manžela žalobkyně zavinila žalovaná. Následně byl manžel žalobkyně převezen do koncentračního tábora v Osvětimi, kde zemřel v roce 1942.

Dle Nejvyššího soudu pak ze zatčení manžela žalobkyně zaviněného žalovanou vznikla další škoda jeho smrtí v koncentračním táboře. Za tuto další škodu byla odpovědná žalovaná. V tomto smyslu soud odkázal na zákonné pravidlo a uzavřel, že k náhradě škody je povinen ten, kdo způsobil ztrátu svobody, tedy ten, kdo někoho odvedl, uvěznil apod., tak ale i ten, kdo svým jednáním tyto akty způsobil. Pokud tedy žalovaná způsobila, že manžel žalobkyně byl uvězněn, je povinna jeho pozůstalé vdově k náhradě škody, jako kdyby manžela žalobkyně usmrtila.

Povinnost žalované k této náhradě škody vyplývá i s odkazem na všeobecnou zásadu odpovědnosti za nepřímou škodu. O takový případ jde právě v souzené věci, neboť žalovaná tím, že učinila oznámení proti manželovi žalobkyně německé policii, musela předvídat jeho internování v takovém koncentračním táboře, kde velké množství internovaných zahynulo. Je tedy i smrt manžela žalobkyně v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním žalované, jímž zavinila ztrátu jeho svobody. Právem jí proto napadený rozsudek přičetl zavinění i na smrti manžela žalobkyně. Bez jednání žalované, kterým zavinila ztrátu svobody manžela žalobkyně, by totiž nedošlo k další mezipříčině, tj. k jeho internování v koncentračním táboře v Osvětimi, a pak k jeho smrti v tomto táboře. Proto žalovaná odpovídá i za škodu z toho vzešlou. Poškozená pak nemusí v pozici žalující strany prokazovat, že škoda z úmrtí jejího manžela by nebyla vzešla, kdyby žalovaná nezavinila ztrátu jeho svobody. Naopak žalovaná by musela pro její úspěch ve věci tvrdit a prokázat, že manžel žalobkyně by v roce 1942 zemřel i bez jejího protiprávního jednání, jímž zavinila jeho zatčení.

1.3.5. Odsouzení MLS ve vztahu k restituci majetku

Mnohé pokusy o zvrácení rozhodnutí MLS v novodobé historii mají téměř ve všech případech společného jmenovatele, a to odstranění negativního dopadu na právní nástupce odsouzených dle retribučních předpisů ve smyslu jejich legitimace k navrácení konfiskovaného majetku. Zejména pak z 90. let 20. století pochází řada rozhodnutí zabývajících se přezkumem rozhodnutí MLS.

Jedno z poměrně zásadních rozhodnutí je rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 9. prosince 1996, sp. zn. 29 Ca 363/95¹⁹⁴, kterým tento soud judikoval, že osoba, která byla odsouzena podle VRD za zločiny podle § 1 až 4 tohoto dekretu, nesplňuje

---

¹⁹⁴ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 9. prosince 1996, sp. zn. 29 Ca 363/95 [ASPI ID: JUD12325CZ].

podmínku „neprovinil se proti československému státu“ ve smyslu § 2 odst. 1 zákona ČNR č. 243/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Nutno v této souvislosti doplnit, že zákonem ČNR č. 243/1992 Sb., který nabyt účinnosti dnem 29. května 1992, byly upraveny některé otázky související se zákonem č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů. Účelem tohoto zákona je zmírnění následků některých dalších majetkových křivd vzniklých v důsledku platnosti nebo zvláštního použití některých právních předpisů nebo na základě jiných důvodů na území České republiky, a stanovení působnosti orgánů České republiky při provádění některých ustanovení zákona č. 229/1991 Sb. Podle ustanovení § 2 odst. 1 tohoto zákona je oprávněnou osobou státní občan České a Slovenské Federativní republiky, který ztratil majetek podle dekretu č. 12/1945 Sb. nebo dekretu č. 108/1945 Sb., neprovinil se proti československému státu a nabyt zpět občanství podle zákona č. 254/1948 Sb., zákona č. 194/1949 Sb. nebo zákona č. 34/1953 Sb., pokud se tak nestalo již ústavním dekretem č. 33/1945 Sb., a jehož majetek v rozsahu určeném zvláštním předpisem [§ 1 odst. 1 písm. a), b) a c) zákona č. 229/1991 Sb.] přešel na stát.

Krajský soud vyložil, že postavení oprávněné osoby ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 zákona ČNR č. 243/1992 Sb. má taková osoba, která splňuje všechny podmínky zakotvené v ustanovení § 2 odst. 1. Navrhovatel neprokázal, že se neprovinil proti československému státu, a nedoložil, že nabyt zpět občanství podle předpisů v § 2 odst. 1 tohoto zákona uvedených.

Podmínka „neprovinil se proti československému státu“ ve smyslu § 2 odst. 1 zákona ČNR č. 243/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, není splněna takovou osobou, která byla odsouzena podle VRD za zločiny podle § 1 až 4 tohoto dekretu. Tato ustanovení podrobně vymezují, co se rozumí zločinem spáchaným proti státu.

1.4. Okresní vyšetřovací komise

Podstatnou roli, bohužel většinou negativní, sehrály okresní vyšetřovací komise (OVK) při okresních národních výborech. Asi největší význam pro celé řízení měla zjištění OVK, která ve velké míře ovlivňovala konečné rozhodnutí MLS. Tyto komise prověřovaly tisíce podaných udání, shromažďovaly důkazy, zajišťovaly poškozené a rozhodovaly, které případy budou postoupeny MLS. Nad jejich činností existoval dohled vyšetřovacích

komisí zemských národních výborů a později vzniklé Komise pro vnitřní národní bezpečnost při Zemském národním výboru v Praze.¹⁹⁵

Činnost OVK byla během jejich působení velmi kritizována, a to zvláště za mnohá pochybení při zajišťování podezřelých osob, například také při zajišťování československých občanů. Bohužel i s odstupem doby je třeba hodnotit její kritiku jako z velké části oprávněnou. Existovaly případy, kdy zajištěné osoby byly celé týdny ve vazbě, aniž by byly vyslechnuty či jim byl sdělen obsah obvinění. OVK byla připisována i řada majetkových škod, způsobených zajištěním nevinných lidí, kterým byl během zajištění rozkraden jejich majetek. Tyto nevinné osoby byly zajištěny často na základě udání, která byla motivována například mstou. Výše uvedené skutečnosti dokládá i fakt, že velké procento případů doručených veřejné obžalobě vůbec nebylo postaveno před soud pro naprostý nedostatek důkazů. To, že se vyskytovalo tolik nepravdivých obvinění, podporovala také skutečnost, že falešným svědkům a udavačům nehrozil za křivé obvinění žádný postih, protože takovéto případy zákonodárce nepředvídal.

Nabízí se dvojí vysvětlení shora popsaného negativního fungování OVK.

Prvním problémem bylo obsazení OVK, a to osobami většinou bez právního vzdělání. Takové osoby zcela postrádaly smysl pro podstatné informace, které by se v rámci trestního řízení měly od podezřelých a svědků zjistit a zaznamenat.

Zcela výstižně tento stav kriticky popsal vedoucí veřejný žalobce u MLS Mladá Boleslav, když činnost těchto komisí shrnul, že *„nelze naprosto ničím nahradit potřebné odborné znalosti právnické, praxi vyšetřujících soudců, postřeh pro čistotu jak pramenů vyvěrajících podezření, tak úsilí o vyvinění podezřelého, jakož i vypěstovaný a vžitý smysl pro naprostou objektivitu pro posuzování důvodnosti a rozsahu podezření“*.¹⁹⁶

Dále osobám mimo právní sféru chybělo povědomí o základních zásadách trestního řízení a etika, pokud šlo o zacházení s podezřelými. Velmi často se členové OVK řídili svým přesvědčením o vině podezřelého. Záměrně tak shromažďovali důkazy jen o vině podezřelých, odpíraly jim právo na obhajobu tak, že jim bylo bráněno uvádět všechny okolnosti na svoji obhajobu. V neposlední řadě se pak jednalo o jednotlivce, kteří nebyli vázáni svojí funkcí, jako například soudci a jiný justiční personál, kdy výkon takové funkce v sobě obecně zahrnoval osvojení si a dodržování jistého profesního i morálního

---

¹⁹⁵ BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X, s. 132.

¹⁹⁶ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Retribuční soudnictví mimořádných lidových soudů ve středních Čechách*. Praha, 2017. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 114.

kodexu. Nezřídká se tak stávalo, že členové OVK ve smyslu prosazení svých osobních zájmů či za úplatu v zájmu třetích osob obvinili a uvalili vazbu na zcela nevinné osoby, či s nimi bylo zacházeno nehumánním způsobem, který by se dal přirovnat k praktikám gestapa. Účelem těchto prostředků bylo povětšinou vynutit z vyslychaných osob přiznání či svědectví, které měly podpořit závěr jiné osoby. Tyto skutečnosti vyplynuly najevo většinou při řízení u MLS, kde řada obžalovaných popřela svoje doznání, kdy je označila jako vynucené a popsala praktiky OVK.

Jedním z mnoha takových příkladů nezákonného zacházení může být případ obžalovaného Jana Salaby, projednávaný u MLS v Mladé Boleslavi. Obžalovaný Salaba si u hlavního líčení stěžoval na nehumánní zacházení ze strany OVK, které připomínalo praktiky nechvalně proslulého gestapa: *„Byl jsem také vyslýchán v 11 hodin v noci. Když jsem přišel do místnosti, kde jsem byl vyslýchán, viděl jsem na zemi krev. Při vyšetřování mě fackovali, až mně prorazili bubínek. Předložili mně k podpisu již připravené doznání, a když jsem odmítl podepsati, tloukli mne a nařídili mi 200 dřepů. U 170. dřepu jsem omdlel. Tloukli mne obuškem přes zadnici, záda i hlavu. Kopali mne, tahali za vlasy, a i trhali vlasy. Pak mně nasadili na obličej plynovou masku a zase mne mlátili do bezvědomí. (...) Abych nebyl utlučen, podepsal jsem jim, co chtěli, a když mě propouštěli na svobodu, podepsal jsem jim i prohlášení, že se mnou bylo slušně zacházeno.“*¹⁹⁷

Výsledkem shora popsaných skutečností byl fakt, že k rukám veřejných žalobců byly předkládány ze strany OVK neúplné spisy. Ty obsahovaly vynucená doznání obviněných, naopak absentovaly poznatky a další důkazy, zejména pak případné výsledky šetření k vyvrácení viny obviněných. Takové skutečnosti vyšly povětšinou najevo až při hlavním líčení a měly za následek velký počet zprošťujících rozsudků, vrácení věci k došetření či zastavení řízení nebo postoupení správnímu orgánu, neboť se nejednalo o zločin dle VRD, ale například o provinění proti národní cti dle malého retribučního dekretu. Paradoxně tyto počty využili jak tehdejší, tak pozdější kritici retribuce. Nicméně ale kritici zejména z řad komunistů zcela pominuli fakt, že právě vysoké procento „neúspěšných případů“ lze přičítat nekvalitní práci OVK, které byly řízeny ze strany komunistického ministerstva vnitra.

Deníky veřejných žalobců při MLS obsahují údaje o jednotlivých trestních oznámeních, která vyhotovili členové OKV, i o tom, jak vágně byla někdy formulována.

---

¹⁹⁷ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Retribuční soudnictví mimořádných lidových soudů ve středních Čechách*. Praha, 2017. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 115–116.

Není proto výjimkou, když ve spisech nacházíme trestní oznámení proti neznámému pachateli či seznam obchodních společností, jejichž vlastníci se měli dopustit kolaborantské činnosti bez bližšího určení. Takové případy si potom jednotlivé instituce přeposílaly mezi sebou. Tedy OVK veřejnému žalobci, jenž trestní řízení zpravidla zastavil a poslal spis příslušné trestní nalézací komisi.¹⁹⁸

Druhou skutečností, která ovlivňovala práci OVK, byla okolnost, že tyto byly spjaty s národními výbory podřízenými komunistickému ministerstvu vnitra, které mělo zájem na odstraňování svých politických odpůrců právě prostřednictvím retribučního soudnictví, což se bohužel i dělo. Někdy měli naopak zájem na nepotrestání pachatelů ze svých řad.

1.5. Změny velkého retribučního dekretu

Již v lednu 1946 přijalo Prozatímní národní shromáždění zákon č. 22/1946 Sb.,¹⁹⁹ jímž se schvalují, mění a doplňují předpisy o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. VRD byl tímto schválen jako zákon. Zároveň zaváděl několik změn, jež se týkaly například postavení veřejného žalobce, kterému se nyní přiznávala práva a povinnosti státního zástupce pro přípravné řízení, jež předcházelo řízení před MLS. Dále se změna dotkla výkonu trestu smrti, který mohl být napříště na přiměřenou dobu odložen na žádost veřejného žalobce. Taková žádost měla být zdůvodněna důležitým veřejným zájmem.

Další změny se týkaly účinnosti dekretu, která byla několikrát prodlužována. Původně byla účinnost stanovena na dobu jednoho roku od jeho vyhlášení, tedy od 9. července 1945. Poprvé prodloužil účinnost VRD zákon č. 149/1946 Sb.²⁰⁰ Podruhé tak učinil zákon č. 245/1946 Sb.²⁰¹ prodlužující účinnost do 4. května 1947 a opět zaváděl změny v řízení před MLS.

---

¹⁹⁸ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Retribuční soudnictví mimořádných lidových soudů ve středních Čechách*. Praha, 2017. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 8–9.

¹⁹⁹ Zákon č. 22 ze dne 26. ledna 1946, jímž se schvalují, mění a doplňují předpisy o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. Ročník 1946, částka 9 ze dne 19. 2. 1946.

²⁰⁰ Zákon č. 149 ze dne 8. července 1946, o prodloužení účinnosti dekretů presidenta republiky o mimořádném lidovém soudnictví. Ročník 1946, částka 62 ze dne 8. 7. 1946.

²⁰¹ Zákon č. 245 ze dne 18. prosince 1946, jímž se mění a doplňují dekrety presidenta republiky o mimořádném lidovém soudnictví a prodlužuje jejich účinnost. Ročník 1946, částka 106 ze dne 30. 12. 1946.

Mezi tyto změny patřilo oprávnění předsedy senátu MLS uložit soudci z lidu pořádkovou pokutu ve výši až 10 000,- Kčs nebo trest vězení až 8 dnů, pokud se bez řádné omluvy nedostavil k hlavnímu líčení či se bez jeho souhlasu z něho vzdálil. Dále novela připouštěla možnost podání zmateční stížnosti k zachování zákona a návrhu na obnovu trestního řízení. Dekret do vydání této novely, jak již bylo zmíněno výše, žádné opravné prostředky nepřipouštěl. O návrhu měl rozhodovat sborový soud první stolice, v jehož sídle byl zřízen MLS, který ve věci rozhodl, ale nové hlavní přelíčení se mělo konat opět před MLS.

1.6. Další retribuční předpisy

Mezi retribuční předpisy, které měly za úkol také potrestat válečné zločince, patřil mimo VRD i dekret prezidenta republiky č. 17/1945 Sb.²⁰², kterým byl zřízen tzv. Národní soud. Ten zahájil svoji činnost 15. ledna 1946 v Praze a jeho hlavním úkolem bylo projednávat činy trestné dle VRD, kterých se ale dopustili například státní prezident, členové protektorátních vlád nebo jiné osoby, které zastávaly vysoký úřad či významnou politickou funkci. Obdobnou funkci měl Národní soud v Bratislavě, který zahájil svou činnost 15. června 1946.²⁰³

Rozdíl mezi Národním soudem a MLS se pokusil vysvětlit tehdejší ministr spravedlnosti Prokop Drtina v rozhovoru uveřejněném v tištěném deníku Svobodné slovo²⁰⁴ dne 13. ledna 1946. Ministr spravedlnosti uvedl, že shoda panuje, pokud se týká hmotněprávní podstaty trestných činů, kdy ale před Národním soudem budou postaveny pouze osoby české národnosti, které měly v politickém, hospodářském či úředním životě našeho státu význačné postavení. A právě podmínka české národnosti vysvětluje, proč například K. H. Frank byl postaven před MLS, a nikoliv před Národním soudem. Rovněž v této souvislosti zmínil dvojí funkci Národního soudu, kdy mimo trestního soudu zastával i úlohu soudu čestného. To dle Drtiny znamenalo, že mohou být souzeny i ty význačné osobnosti veřejného života, které sice svým jednáním nenaplnily skutkovou podstatu žádného retribučního zločinu, ale v době zvýšeného ohrožení republiky²⁰⁵ se nechovali tak, jak se sluší na věrné a statečné občany našeho státu. V případě deklarace tohoto nečestného

---

²⁰² Zákon č. 17 ze dne 19. června 1945, O Národním soudu. Ročník 1945, částka 9 ze dne 9. 7. 1945.

²⁰³ BEŇA, Jozef. *Slovensko a Benešove dekréty*. Bratislava: Belimex, 2002. ISBN 80-89083-22-6, s. 79 a n.

²⁰⁴ Svobodné slovo byl český tištěný deník, který patřil mezi hlavní novinová periodika vycházející v letech 1945–1996 v Československu. Jednalo se o ústřední deník Československé strany socialistické, jejímž členem byl právě Prokop Drtina.

²⁰⁵ Tj. v době po 21. květnu 1938.

chování mohl být souzený zbaven některých občanských práv, jako práva volebního nebo shromažďovacího.²⁰⁶

Národní soud se skládal z přednosty, jeho dvou náměstků a z dalších soudců. Rozhodoval v sedmičlenných senátech, přičemž jejich předsedové museli být soudci z povolání. Přednostu, náměstký a předsedy senátů jmenoval prezident republiky na návrh vlády, ostatní přísedící (podmínkou nebylo právní vzdělání, ale mělo jít o osvědčené vlastence) jmenovala vláda na návrh ministra spravedlnosti, který vycházel ze seznamů pořízených zemskými národními výbory v Praze a Brně. Veřejnou žalobu u Národního soudu vykonával národní prokurátor a jeho náměstci. Tito byli jmenováni také vládou na návrh ministra spravedlnosti, kterému byli poté podřízeni.²⁰⁷

Národním prokurátorem bylo obžalováno celkem 83 osob, z toho tři ale pouze před čestným soudem. Podle zprávy, kterou po ukončení jeho činnosti přednesl v parlamentu ministr spravedlnosti Prokop Drtina²⁰⁸, byl trest smrti nakonec uložen v 18 a trest doživotí v 7 případech, 15 osob bylo Národním soudem naopak osvobozeno a ve čtyřech případech byla sice vyslovena vina, ale bylo upuštěno od potrestání. I přes výrazný politický odpor komunistické strany nebyl ani jednomu členu protektorátní vlády (např. J. Krejčímu, R. Bienertovi, J. Kaprasovi a dalším) udělen trest smrti.

Ministr Drtina v rámci shora uvedeného rozhovoru uveřejněného ve Svobodném slovu doplnil, že takové nečestné, nikoliv však trestné chování dalších osob, které nebudou příslušet k Národnímu soudu, budou posuzována a trestána dalším retribučním opatřením, kterým byl dekret č. 138/1945 Sb. ze dne 27. října 1945, o potrestání některých provinění proti národní cti, nazývaný také malý retribuční dekret.²⁰⁹ K tomuto rámcovému dekretu vyšly podrobné směrnice ministra vnitra z 26. listopadu 1945 č. B-2220-23/11-45-I/2 publikované v Úředním listu č. 607 z 20. prosince 1945 a postupně třikrát doplněné 7. května 1946, 28. listopadu 1946 a 7. ledna 1947. Právě tyto směrnice podrobněji upravovaly příklady jednání, která se považovala za „nepřístojné chování urážející národní

---

²⁰⁶ DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9, s. 250.

²⁰⁷ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 379.

²⁰⁸ Stenoprotokol z 55. schůze Ústavodárného Národní shromáždění republiky Československé, 29. května 1947. Prohlášení ministra spravedlnosti dr. Drtiny podle § 64 jedn. řádu o činnosti a výsledcích retribučního soudnictví. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2016-08-15]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/055schuz/s055005.html>

²⁰⁹ Tamtéž.

cítění českého nebo slovenského lidu“, a jejich přílohou byl i seznam fašistických organizací pro účely retribučních dekretů.²¹⁰

O vině či nevině za provinění dle tohoto dekretu rozhodovaly čtyřčlenné komise, z nichž alespoň jeden člen měl být právně proškolen. Realizace malého retribučního dekretu byla svěřena do resortu komunistického ministerstva vnitra. Této skutečnosti využili komunisté před volbami v květnu 1946, protože obvinění ztráceli během vyšetřování svá čestná občanská práva, mezi nimi i právo volit. Mnoho potenciálních voličů, zvláště členů vyšších a středních vrstev, kteří komunistické moci nebyli obecně příliš nakloněni, se proto nemohlo voleb účastnit. Bezprostředně po volbách byla většina obviněných viny zproštěna. Odhady například v Praze hovoří o 20 000 voličů, kterým bylo tímto způsobem odepřeno hlasovací právo.²¹¹ V této souvislosti je nutné doplnit, že komunistická strana právě v Praze dosáhla volebního vítězství nad Československou stranou socialistickou, a to o 18 275 tisíc voličů. Volební prvenství v Praze v sobě zahrnovalo i nárok na obsazení funkce primátora hlavního města.²¹²

Dne 27. října 1945 byl přijat dekret č. 137/1945 Sb., o zajišťovací vazbě státně nespolehlivých osob,²¹³ který dodatečně legalizoval vazební zajištění z předcházejícího období a zároveň obviněným nepřiznával náhradu za zajištění či prodloužení vazby přes dobu přípustnou dle zákona. Účelem tohoto ústavního dekretu bylo zpětné prohlášení zajištění (vazby) těchto nespolehlivých osob, které byly zajištěny pro účely stíhání podle retribučních dekretů, za zákonné, i pokud se tak stalo „i mimo případy zákonem dovolené“ či „přes dobu přípustnou podle zákona“. Dekret se však vztahoval jen na případy, k nimž došlo před účinností dekretu.

S retribučním zákonodárstvím souvisel i další předpis, a to dekret č. 105/1945 Sb. ze dne 4. října 1945, o zřízení očistných komisí pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců.²¹⁴ Ty se zřizovaly na úrovni ONV, odvolací instance existovala na úrovni zemských národních výborů. Činnost těchto komisí byla zaměřena mimo státní zaměstnance i na oblast komunální sféry, justice nebo školství. Komise mohla uložit důtku

---

²¹⁰ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 379 an.

²¹¹ Komunisté dosáhli v Praze ve volbách v roce 1946 výsledku 240 111 volebních hlasů a Československá strana socialistická počtu 221 836 hlasů.

²¹² DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9, s. 169.

²¹³ Zákon č. 137 ze dne 27. října 1945, o zajištění osob, které byly považovány za státně nespolehlivé, v době revoluční. Ročník 1945, částka 57 ze dne 26. 11. 1945.

²¹⁴ Zákon č. 105 ze dne 4. října 1945, o zřízení očistných komisí pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců. Ročník 1945, částka 48 ze dne 30. 10. 1945.

nebo vyloučení ze služebního postupu. Nejvyšším trestem bylo propuštění ze zaměstnání spojené se ztrátou všech výhod, včetně zaopatření.

Dle dekretu č. 126/1945 Sb., o zvláštních pracovních oddílech,²¹⁵ měly být zřízeny ve věznicích při krajských soudech a trestních ústavech tyto pracovní oddíly, popřípadě zvláštní pracovní tábory. V nich si bylo možné odpykat část trestu nebo celý trest uložený MLS dle VRD. Trestanci neměli nárok na odměnu za práci, jejich mzda propadala státu. První takový pracovní oddíl byl zřízen v Kolíně a byl určen pro 2 000 odsouzených.²¹⁶

Dalším cílem tohoto dekretu bylo přispět „*k obnově hospodářského života nebo k jiným pracím, konaným ve veřejném zájmu, např. k odstraňování válečného materiálu a trosk, k opravě a stavbě veřejných budov a jiných veřejných zařízení*“²¹⁷. Dekret měl omezenou územní platnost pouze pro české země.

Dne 29. srpna 1945 rozhodl prezident republiky Edvard Beneš o amnestii. Podle ní buď zmírnil, anebo prominul řadu trestů uložených mezi dnem 29. září 1938 a 5. květnem 1945 – tedy v době nesvobody – a dále nařídil zastavení a nezahajování řízení o trestných činech spáchaných před 5. květnem 1945 (nikoli však zejména činů trestných dle retribučních předpisů).²¹⁸

1.7. Ukončení činnosti MLS a výsledky jejich působení

Již od počátku retribučního soudnictví ministerstvo spravedlnosti vyžadovalo zasílání měsíčních výkazů souzených osob, ze kterých vypracovávalo celkové souhrnné přehledy, jež zasílalo všem MLS. Díky nim soudy mohly porovnávat svoji vlastní výkonnost i způsob posuzování a trestání jednotlivých trestných činů s ostatními.²¹⁹

Hlavním úkolem dekretu VRD bylo potrestání německých okupantů, domácích zrádců a kolaborantů. Zahraniční odboj předpokládal, že před soudem bude souzeno více okupantů, ale oproti očekávání stanulo před soudy mnoho domácích zrádců a kolaborantů,

---

²¹⁵ Zákon č. 126 ze dne 27. října 1945, o zvláštních nucených pracovních oddílech. Ročník 1945, částka 53 ze dne 15. 11. 1945.

²¹⁶ DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9, s. 252.

²¹⁷ KUKLÍK, Jan. Dekrety prezidenta republiky v bezprostředně poválečném období roku 1945. In: *Rok 1945 v českých a evropských dějinách: sborník referátů z vědecko-osvětové konference Českého svazu bojovníků za svobodu: 4. října 2000*. Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 2002, s. 83–120. ISBN 80-7005-034-9, s. 112.

²¹⁸ ŠLOUF, Jakub a Daniela NĚMEČKOVÁ. *Mimořádný lidový soud v Praze (1945–1948): retribuce jako služební úkol na hraně možností i profesní cti zaměstnanců justice*. Praha: Academia, 2020. 1938–1953. ISBN 978-80-200-3070-2, s. 32.

²¹⁹ DRTINA, Prokop. *Na soudu národa: tři projevy ministra spravedlnosti Dr. Prokopa Drtiny o činnosti mimořádných lidových soudů a národního soudu*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1947, s. 17.

i když byl VRD převážně namířen proti pachatelům z řad Němců. Většina z nich ale nebyla vůbec odsouzena nebo jim byl výkon trestu přerušen proto, že byli zařazeni do odsunu. Zde státní zájem na odsunu Němců a jejich rodinných příslušníků převážil nad zájmem je spravedlivě potrestat.²²⁰ Část Němců byla odsunuta i bez vědomí soudů z obavy, že do doby, než si odpykají příslušný trest, bude odsun ukončen, a tito Němci by tak zůstali v Československu. Řada pachatelů z řad gestapa uprchla z protektorátu ještě před koncem války. Naopak odsouzení Češi a Němci ze smíšených manželství si tresty museli bezpodmínečně odpykat. Zatímco v prvním měsíci bylo fungování MLS provázeno rychlými procesy a přísnými tresty, mezi něž patřil i trest smrti, postupem času byly ukládány stále mírnější tresty, či dokonce bylo často upuštěno od potrestání. Tato zmírňující tendence je odůvodněna jednak plynutím času, které přineslo umírněnější přístup k ukládání trestů, a také faktem, že VRD stanovil velmi vysokou dolní hranici trestní sazby, která byla u všech zločinů 5 let, a tak soudci z lidu raději volili možnost zproštění viny, než aby uložili tak vysoký trest, který se jim zdál nepřiměřený.

Tuto zmírňující tendenci lze ilustrovat i obsahem dobového tisku, kdy bezprostředně po skončení druhé světové války tato periodika volají po rychlé a spravedlivé odplatě. Články s touto tematikou plní přední strany novin a zabírají tři a více sloupků. Počáteční nadšení lze spatřovat například v článku ze dne 4. září 1945 uveřejněném v Mladé frontě, kde novinář Mila Jariš napsal: „... *suďte tvrdě, s chladnou, nemilosrdnou spravedlností. Soudíce však zrádce, udavače a kolaboranty, suďte s vášnivou nenávistí. S odporem, s jakým zašlapáváme hnusný hmyz, s jakým hubíme krysy. Suďte nemilosrdně, pro výstrahu věkům budoucím.*“²²¹

Na počátku retribuce se téměř všechny novinové zprávy nesly v tomto duchu. Z této obecné tendence vybočuje jen komentář Františka Klátily ze Svobodného slova ze dne 14. července 1945. Ten si v poměrně kritickém článku klade otázku, jak se bude u MLS rozlišovat, kdo s Němci spolupracoval dobrovolně, a kdo byl ke spolupráci donucen.²²² Dále také Lidová demokracie upozornila již v září 1945 na mnoho neprávem vězněných lidí a rozmach udavačství v souvislosti s právě se rozvíjející retribucí.²²³

---

²²⁰ KOČOVÁ, Kateřina a Jaroslav KUČERA. Sie richten statt unser und deshalb richten Sie hart: Die Abrechnung mit deutschen Kriegsverbrechern in der Tschechoslowakei. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg.* Göttingen: Wallstein Verlag, 2006. ISBN 978-3-89244-940-9, s. 473.

²²¹ JARIŠ, Milan. Suďte tvrdě. *Mladá fronta*. 4. 9. 1945, roč. 1, č. 100, s. 1.

²²² KLÁTIL, František. Suďte tvrdě, ale spravedlivě. *Svobodné slovo*. 14. 6. 1946, roč. 1, č. 29, s. 1.

²²³ Nezapomínejme na trestní justici. *Lidová demokracie*. 13. 9. 1945, roč. 1, č. 166, s. 2.

Velká pozornost se upínala k MLS v Brně, neboť tento zahájil svoji činnost jako první, a dále na MLS v Praze, který měl soudit významné válečné zločince, jako např. K. H. Franka. Průběh retribuice se setkal s kritikou, zejména pokud byly udělovány nízké tresty. František Němec se v deníku *Práce* pozastavuje nad podivností, kdy se lid i tisk shodne na vysokých trestech, ale soudy kritiku nízkých trestů odmítají. Má za to, že lid, tisk i soudy by měly mít názor jednotný.²²⁴

Činnost MLS byla v Československu ukončena 4. května 1947. Nedořešené případy se měly předat řádným soudům, které ale aplikovaly hmotněprávní ustanovení VRD. Celková činnost MLS je hodnocena v závěrečné zprávě o průběhu retribuic, kterou podal 29. května 1947 Národnímu shromáždění ministr spravedlnosti Prokop Drtina.²²⁵

Dle jeho údajů došlo veřejným žalobcům celkem 132 549 trestních oznámení, kdy z tohoto počtu bylo u 40 534 osob upuštěno od stíhání pro nedostatek důkazů, u 31 793 obviněných bylo stíhání přerušeno pro neznámý pobyt pachatele, 4 592 trestních oznámení bylo postoupeno ke stíhání řádným soudům a 38 316 bylo podáno MLS k postihu. U MLS bylo osvobozeno 9 132 osob a odsouzeno jich bylo celkem 22 087. Nejčastěji ukládaný byl dočasný trest žaláře, o němž bylo rozhodnuto v 19 888 případech.²²⁶

Ukončení první fáze retribuice v květnu 1947 komentovala téměř všechna periodika v zemi. Tisk shodně hodnotil retribuici jako nedokonalou, když někteří souzení obdrželi až příliš nízké tresty, a jiní zase potrestání unikli. Například v *Mladě frontě* se objevil názor, že potrestání unikli bohatí, kteří našli schopné „přímluvce“. A naopak chudí lidé, o které neměl nikdo zájem, skutečně pocítili tvrdost zákona.²²⁷ Dále deník *Práce* kritizoval provedení retribuice v tom smyslu, že namísto potrestání hlavních viníků se záměrně a zdlouhavě vyřizovaly tzv. drobné a pavlačové případy, které neznamenaly ničeho pro národní očistu společnosti.²²⁸ Oproti kritice se první vlna retribuice setkala i s kladným

---

²²⁴ NĚMEC, František. Spravedlnost a články v novinách. *Práce*. 18. 9. 1945, roč. 1, č. 112, s. 1.

²²⁵ Stenoprotokol z 55. schůze Ústavodárného Národního shromáždění republiky Československé, 29. května 1947. Prohlášení ministra spravedlnosti dr. Drtiny podle § 64 jedn. řádu o činnosti a výsledcích retribučního soudnictví. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2016-08-15]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/055schuz/s055005.html>

²²⁶ BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X, s. 343.

²²⁷ MORÁVEK, Jaroslav. Lidové soudy skončily. *Mladá fronta*. 20. 7. 1946, roč. 2, č. 163, s. 2.

²²⁸ PLUHARĚ, Ladislav. Slovo k očistě národa. *Práce*. 6. 5. 1947, roč. 3, č. 105, s. 1–2.

hodnocením. Například v listu Právo lidu autor hodnotí, že i přes nedostatky vyšel celkový obraz retribuice „slušně“ a že ti, kteří se neosvědčili, byli odděleni od národa.²²⁹

Pokud se týká výsledků retribuice na Slovensku, pak do května 1947 bylo učiněno celkem téměř 110 000 udání z činů podle nařízení SRN. Z tohoto vysokého počtu bylo soudům předloženo pouze 38 244 trestních věcí a nakonec bylo skutečně souzeno jen 20 550 osob. Odsouzeno bylo jen 8 055 osob. Národní soud v Bratislavě a lidové soudy v 65 případech vynesly rozsudky smrti, z toho ve 29 případech byl tento trest skutečně vykonán.

1.8. Obnovení mimořádných lidových soudů

Díky politickému vlivu komunistické strany byla zákonem z 25. března 1948 č. 33/1948 Sb.²³⁰ obnovena platnost velkého retribučního dekretu, a tím i činnost MLS.

Po komunistickém převratu v únoru 1948 označil tzv. vládní akční program z 10. března 1948 nově ustaveného kabinetu provedenou retribuici jako nedůslednou a za jeden z důvodů vládní krize. Znovuobnovení účinnosti velkého retribučního dekretu a revize výsledků činnosti MLS mělo pravděpodobně posloužit jako jeden z instrumentů k totálnímu ovládnutí společnosti (minimálně z hlediska propagandy).²³¹

Obnovení činnosti MLS komunisté zdůvodnili neúspěšnou a nedokonale provedenou první fází retribuice, konkrétně například nedostatečné potrestání české kolaborace z vlivnějších a majetnějších vrstev společnosti. Cílem obnovené retribuice byla revize dosud vnesených a dle názoru komunistické moci příliš mírných rozsudků, ale i postih nově zjištěných případů. Zákonem tak vznikly dva druhy senátů, první byl tříčlenný, složený ze soudce z povolání a dvou soudců z lidu, který měl na starosti nové případy. Druhý měl pět členů a do jeho pravomoci patřily obnovené případy, tedy ty, které komunistická moc shledávala závadnými.

Dle tohoto zákona nejmenoval přednosta MLS již prezident republiky, ale ministr spravedlnosti. Ministr spravedlnosti podle tohoto zákona nově získal absolutní kontrolu nad personálním obsazením MLS, neboť nově sám ustanovoval přednosta MLS, jejich náměstky a soudce z povolání ze soudců v činné službě (původně je jmenoval prezident republiky dle návrhu vlády). Již nebylo v těchto případech nutné mít sestavené seznamy

---

²²⁹ KHÁS, Ladislav. Za retribučním zákonem. *Právo lidu*. 7. 5. 1947, roč. 50, č. 106, s. 2.

²³⁰ Sběrka zákonů a nařízení republiky Československé. Ročník 1948, částka 15 ze dne 2. dubna 1948, s. 391.

²³¹ BLAŽEK, Lukáš a Daniela NĚMĚČKOVÁ. Analýza revize retribuice v roce 1948 s využitím statistických metod. *Moderní dějiny*. 2018, č. 26. ISSN 1210-6860, s. 209.

možných kandidátů ONV. Tato varianta zůstala pouze u jmenování soudců z lidu. Nicméně tyto osoby musely být „*naprosto státně spolehlivé a oddané myšlenky lidové demokratické republiky*“. Což je protiklad oproti první vlně retribuice, kdy do této funkce byly jmenovány osoby, kterým například scházela bezúhonnost. Vedle toho je nutné zohlednit i činnost akčních výborů Národní fronty, které mohly provádět očistu samotných krajských soudů od nepohodlných osob. Příkladem může být Krajský soud v Kutné Hoře, u něhož byla provedena očista od nepohodlných politických oponentů. Přednosta původního zdejšího MLS, JUDr. Jaroslav Zvěřina, byl dne 26. března 1948 poslán na dovolenou a později oficiálně penzionován jako přestárlý. Nicméně pravým důvodem odchodu tohoto justičního činovníka byla jeho sociálně-demokratická organizace a veřejné vystupování proti komunistickým kolegům. Ministr spravedlnosti také jmenoval veřejné žalobce ze státních zástupců, ze soudců v činné službě nebo z osob zapsaných v seznamu obhájců.²³²

Podněty k obnově přicházely od jednotlivých svědků, od původního žalobce působícího u MLS, od bezpečnostních komisí národních výborů, od akčních výborů Národní fronty atd.²³³

V obnovených soudních jednáních převládala nad justičními a morálními hodnotami spíše politická kritéria. Obnovené retribuici byla přesně vymezena časová hranice jejího působení, a to od 2. dubna 1948 do 31. prosince 1948.²³⁴

Pokud se týká zájmu vnitrostátního tisku, tak se na rozdíl od počátku první vlny retribuice, se zájmem tisku nesešla. O procesech samých bylo informováno jen ve velmi omezeném rozsahu.²³⁵ Na druhou stranu obnovená retribuice v Československu neunikla ani zahraničním médiím, která o této nereferovala příliš pozitivně. Příkladem lze uvést článek v britském Foreign Office²³⁶, který obnovenou retribuici označoval jako ohrožení

---

²³² BLAŽEK, Lukáš a Daniela NĚMEČKOVÁ. Analýza revize retribuice v roce 1948 s využitím statistických metod. *Moderní dějiny*. 2018, č. 26. ISSN 1210-6860, s. 210–211.

²³³ JECHOVÁ, Květa. Deník žalobce jako přístupová cesta k porozumění fondu mimořádného lidového soudu anebo jen oklika? In: BORÁK, Mečislav, ed. *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu: Židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945–1948: (sborník příspěvků)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002. ISBN 80-86224-35-X, s. 107.

²³⁴ FILAROVÁ, Petra. *Znárodnění a konfiskace v letech 1945–1948 – činnost mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 58–62, s. 71–73.

²³⁵ BEDNAŘÍK, Petr. Retribuční soudnictví a český tisk. In: BORÁK, Mečislav, ed. *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu: židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945–1948: (sborník příspěvků)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002. ISBN 80-86224-35-X, s. 29.

²³⁶ The National Archives (TNA), London, fond Foreign Office (FO) 371, 71326. Zpráva z 20. května 1948.

nezávislosti a nestrannosti soudnictví, když senáty soudily převážně politické protivníky a navyšovaly tresty již vykonané, dle tohoto periodika nejkrutějším a nelidským způsobem.²³⁷

1.8.1. Procesní práva v obnovené retribuci

S ohledem na zaměření tématu této práce byla pozornost zacílena na skutečnost, zda došlo k zásahu do procesních práv obviněných osob oproti první vlně, jak bylo o nich pojednáno výše. Zásadním zdrojem pro zkoumání této matérie byly pokyny ministerstva spravedlnosti č. 28941/1948-III/1 ze dne 5. dubna 1948.²³⁸

Tyto pokyny k provádění retribuce vymezily přesněji pravomoci veřejných žalobců od náležitostí obžaloby, přes pokyny při navrhování důkazů a předvolávání svědků až po vymezení případů povinnosti informovat ministerstvo spravedlnosti. Oproti předchozímu období první vlny retribuce tyto pokyny umožňovaly resortu ministerstva spravedlnosti širěji zasáhnout do práva na obhajobu, a to z deklarovaného důvodu, kterým mělo být zrychlení trestního řízení. Mezi hlavní restrikce práv obžalovaných patřila možnost předvolat jen ty nejdůležitější svědky, přičemž provedeny měly být jen ty důkazy, které se vztahovaly na okolnosti skutečně rozhodné pro usvědčení obžalovaného.²³⁹ Takové omezení pak dávalo příležitost k účelové selekci těch svědků a důkazů, které mohly prokázat nevinu obžalovaného.

Vedle těchto pokynů byly vydány i zásady postupu retribučního oddělení při schvalování návrhů veřejných žalobců a při posuzování zločinů velkého retribučního dekretu (dále jen zásady).²⁴⁰ Pokud byl návrh obžaloby zaslán veřejným žalobcem na ministerstvo spravedlnosti schválen, zaslalo retribuční oddělení opis návrhu obžaloby a zprávu o tom, že podání obžaloby schválilo, příslušnému okresnímu sekretariátu KSČ na vědomí a spisy předalo ihned veřejnému žalobci. V případě neschválení návrhu obžaloby, resp. podání návrhu na zastavení, mělo retribuční oddělení zaslat opis návrhu a stručnou zprávu o svém úmyslu trestní případ zastavit příslušnému okresnímu sekretariátu KSČ, který se k věci měl vyjádřit. Pakliže se do přesně vymezené lhůty

---

²³⁷ BLAŽEK, Lukáš a Daniela NĚMEČKOVÁ. Analýza revize retribuce v roce 1948 s využitím statistických metod. *Moderní dějiny*. 2018, č. 26. ISSN 1210-6860, s. 209.

²³⁸ NA, Praha, fond Ministerstvo spravedlnosti (nezpracováno), k. 20, Hlavní líčení – nedodělky.

²³⁹ BLAŽEK, Lukáš a Daniela NĚMEČKOVÁ. Analýza revize retribuce v roce 1948 s využitím statistických metod. *Moderní dějiny*. 2018, č. 26. ISSN 1210-6860, s. 212.

²⁴⁰ NA, Praha, fond Ministerstvo spravedlnosti (dodatky), k. 1652, Varia. Zásady postupu retribučního oddělení při schvalování návrhů veřejných žalobců a při posuzování zločinů retribučního zákona (nedatováno).

sekretariát neozval, toto nevyjádření bylo bráno tak, že „z politického hlediska není námitek“ proti pokynům ministerstva spravedlnosti. V případě nesouhlasného vyjádření sekretariátu mělo retribuční oddělení znovu případ přezkoumat ve smyslu vznesených námitek a svůj konečný návrh předložit kabinetu.²⁴¹ Takový postup, tedy ingerence moci výkonné, byl výrazným zásahem do nestrannosti soudů a nezávislosti moci soudní na ostatních složkách moci. Zásady konečně zdůraznily oproti předchozímu období nové procesní principy, a to například nutnost přihlídnutí k sociálnímu postavení pachatele. Rovněž tato zásada prolamovala princip nestrannosti a spravedlnosti, a to ve prospěch třídní selekce tehdejší společnosti.

Jakkoli bylo v této práci deklarováno obecné dodržování procesních práv v rámci první fáze retribuční, byť zde existovaly excesy opačné povahy, pak u revize retribuční je nutno konstatovat opak. Za období revize retribuční se vyskytlo mnoho případů účelově zmanipulovaných trestních řízení, vedených zcela v rozporu s trestním řádem. Mnohdy byly zcela účelově odsouzeny osoby nepohodlné novému režimu, důkazní řízení se provádělo nedůsledně anebo zcela účelově. Nicméně v malém poměru byli potrestáni i opravdoví váleční zločinci a zrádci.²⁴²

Příkladem zmanipulovaného procesu je případ univerzitního profesora Vladimíra Krajiny, člena protinacistického odboje a kritika KSČ, podrobně popsany dále v kapitole 4.13.2. této práce. Nebo odsouzení bývalého politika agrární strany Josefa Nebeského, nar. 16. dubna 1889, jenž byl odsouzen 21. prosince 1948 MLS v Praze ke 12 letům těžkého žaláře. Nebeský byl nejdříve souzen v roce 1947 před Národním soudem jako první předseda Háchova Národního souručenství. Nebeský však ještě v roce 1939 rezignoval, účastnil se budování vojenské odbojové organizace Obrana národa a důvěrně spolupracoval s předsedou vlády Eliášem, pročež byl soudem zcela osvobozen. Po únoru 1948 byl opět zatčen, a přestože v rámci řízení nebyly provedeny žádné nové důkazy prokazující jeho vinu, byl odsouzen za stejné jednání, pro které byl nezávislou justicí rok předtím osvobozen.²⁴³

---

²⁴¹ BLAŽEK, Lukáš a Daniela NĚMEČKOVÁ. Analýza revize retribuční v roce 1948 s využitím statistických metod. *Moderní dějiny*. 2018, č. 26. ISSN 1210-6860, s. 212.

²⁴² Konkrétní případy uvádí např. FROMMER, Benjamin. *Národní očista: retribuční v poválečném Československu*. Praha: Academia, 2010. Novověk. ISBN 978-80-200-1838-0, s. 433an.

²⁴³ BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X, s. 21, s. 72.

Nicméně i přes shora uvedené se dle mnoha autorů²⁴⁴ jednalo o komunistickou prohru, když zejména počty odsouzených v obnovené retribuci byly velmi nízké a ani zčásti neodpovídaly původní představě komunistů. Pravděpodobně právě tato skutečnost, způsobila, že nikdy ze strany KSC nebyla zveřejněna oficiální statistika výsledků druhé vlny retribuce, jako tomu bylo u první vlny.

Pokud se týká konkrétního počtu odsouzených osob v rámci revize retribuce, pak se tyto údaje různí. Dle statistiky zpracované autory Blažkem a Němečkovou bylo v rámci obnovené retribuce odsouzeno 1 233 osob. Dle oficiální (nezveřejněné) zprávy ministerstva spravedlnosti byl tento počet diametrálně odlišný, a to 2 384 odsouzených.²⁴⁵ Naproti tomu Borák ve své publikaci uvádí 1 244 osob odsouzených v době revize retribuce v celé ČSR, včetně Slovenska, kdy odkazuje na statistiky Karla Kaplana. Na české země by připadl počet 807 odsouzených osob.²⁴⁶

Dále se i v takto nízkém počtu nacházelo určité procento pachatelů, kteří byli v rámci revize retribuce odsouzeni řádně a byli by za své činy uznáni vinnými i v první fázi retribuce. Ale vyjma dnes již známých a prokázaných případů neexistuje žádná exaktní statistika o účelovém odsouzení osob obnovenou retribucí, zejména pak s ohledem na plynutí času.

Nicméně na tomto místě si dovoluji tvrdit, že zejména s ohledem obsah výše uvedených pokynů pro vedení a vlastně řízení retribučního soudnictví, pak hlavním smyslem druhé vlny, nebylo potrestání skutečných viníků, ale spíše naopak.

1.9. Potrestání zrádců, kolaborantů a válečných zločinců v dalších zemích Evropy

Nejen v Československu, ale i v ostatních částech Evropy vyvolaly válečné události nutnost vypořádat se s válečnými zločiny a potrestat je. V první řadě byli trestáni zrádci a kolaboranti, dále členové pronacistických organizací, spolupracovníci nacistických bezpečnostních složek a udavači. Povaha jejich deliktů se lišila na základě různých podmínek v jednotlivých zemích.

Komparací retribučních norem z jiných evropských států je možno nalézt shodné znaky. Tuto podobnost je možno vysvětlit tím, že mnohé evropské státy právní základ

---

²⁴⁴ BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X, s. 21, s. 74.

²⁴⁵ BLAŽEK, Lukáš a Daniela NĚMEČKOVÁ. Analýza revize retribuce v roce 1948 s využitím statistických metod. *Moderní dějiny*. 2018, č. 26. ISSN 1210-6860, s. 223.

²⁴⁶ BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X, s. 21, s. 74.

retribuce připravovaly v exilu, ale započaly s trestáním válečných zločinců ihned po svém osvobození, tedy v časovém předstihu před Československem.

Shodu nalézáme jak v mimořádných soudních tribunálech, tak například i v nové hmotněprávní formulaci skutkových podstat retribučních zločinů odpovídající činům spáchaných jak domácí kolaborací, tak i okupanty. I další evropské státy shodně s Československem zpřísnily tresty za tyto činy či byli provinilci postihováni zbavením občanských práv nebo přikázání k výkonu trestu do pracovních táborů.

Obecně je retribuce v Československu vnímána jako relativně úspěšná, a to ve srovnání s jinými evropskými státy. V Nizozemí bylo dodnes odsouzeno pouze 241 osob, v Dánsku 77 zločinců, v Itálii pouze 35 a ve válkou zuboženém Řecku pouze 14. Celkem bylo v Evropě, USA a v Kanadě postaveno před různé tribunály a odsouzeno nejméně 98 000 válečných zločinců.²⁴⁷

1.9.1. Očista ve Francii

Konkrétně ve Francii byla retribuce nazývána očista (l'épuration), kdy jejím právním základem byla vládní nařízení, tzv. ordonnance, která podepisoval předseda prozatímní vlády a ministři pověřeni jejich provedením. Ordonancemi byly zřízeny zvláštní soudní tribunály (tzv. Cours de Justice), obdoba MLS v Československu, přičemž se tyto tribunály rovněž skládaly z jednoho soudce profesionála a čtyř soudců z lidu. Také Francie trestala své vládní představitele, konkrétně reprezentanty režimu ve Vichy. Tyto osoby byly postaveny před zvláštní „Nejvyšší soud“ (Haute Cour de Justice) složený ze tří soudců a z 24 členů poroty. Francie trestala i méně závažné projevy kolaborace prostřednictvím správního trestání zvláště zřízenými orgány, tzv. Chambres civiques (obdoba našeho malého retribučního dekretu). Trestem byla ztráta občanských práv.

Očista ve Francii byla rovněž provázena množstvím kritiky, která se snášela na rychlost řízení, omezení možnosti odvolání nebo prolomení zákazu retroaktivity. Politické diskuse byly vedeny zejména mezi členy prozatímní vlády a komunistickým odbojem. Dle statistiky bylo před některý ze zvláštních soudních orgánů postaveno více než 130 000 osob.

---

²⁴⁷ KYNCL, Vojtěch. Stíhání válečných zločinců. In: NĚMEČEK, Jan a kol. *Kapitoly z osvobození Československa 1945*. Praha: Academia, 2018. 1938–1953. ISBN 978-80-200-2781-8, s. 146.

Stinnou stránkou očisty bylo jednoznačně období před ustavením nové státní moci, kdy docházelo k divokým a nekontrolovaným lidovým soudům, zejména ze strany odbojových organizací.²⁴⁸

Právě vlivem nekontrolovaného a rychlého průběhu soudních procesů nejsou k dispozici přesné údaje o zatčených a potrestaných osobách. Odhady se podstatně rozcházejí, a zatímco oficiální údaje uvádí 10 000 obětí, nejvyšší odhady udávají až 100 000 mrtvých.

Pokud se týká činů válečných zločinců, které měla Francie zájem potrestat, pak do popředí se dostávalo zejména potrestání za deportaci a utrpení Francouzů pod nacistickou okupací.²⁴⁹

Děni ve Francii sledoval i český tisk. Dne 15. července 1945 informovalo Rudé právo, že předchozí den proběhl u tzv. bretaňského soudu v Rennes první soud nad šesti válečnými zločinci, kteří byli příslušníky německého loďstva. Pět obžalovaných bylo odsouzeno k smrti a šestý k 20 letům žaláře.²⁵⁰

1.9.2. Potrestání válečných zločinců v Norsku

Norsko trestalo své válečné provinilce na základě dekretů vydaných svojí exilovou vládou. Jednalo se zejména o dekret z 15. prosince 1944 o velezradě a dále dekret ze dne 15. února 1945 o mimořádném soudnictví. Tyto normy tvořily tzv. provizorní statuty (*Provisoriske Anordninger*). Současně Norsko využilo k tomuto účelu stávající předpisy norského trestního práva.²⁵¹ Ani právní úprava v Norsku se nevyhnula pochybám o její legitimitě, když byla přijata exilovou vládou, a nikoliv parlamentem. Kritizována byla i zpětná účinnost retribučních předpisů, které se v Norsku nazývaly *Rettsoppgjøret* a rozlišovaly tři druhy provinilců, a to válečné zločince, vlastizrádce a kolaboranty. Disputace o legitimitě byla, stejně jako v Československu, vyřešena přijetím teorie o jediné norské vládě, a to vládě exilové.

---

²⁴⁸ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 354–356.

²⁴⁹ MOISEL, Claudia. *Résistance und Repressalien. Die Kriegsverbrecherprozesse in der französischen Zone und in Frankreich*. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006. ISBN 978-3-89244-940-9, s. 281.

²⁵⁰ První soud nad německými válečnými zločinci ve Francii. *Rudé právo*. 14. července 1945, č. 58, s. 2.

²⁵¹ Zejména zemězrada podle § 86 nebo podřívání státního pořádku podle § 98.

Za pozornost stojí zvláštní postup v trestání, tzv. dobrovolné přijetí navrženého trestu bez soudního procesu, který je možno připodobnit k dnešní možnosti českého trestního práva, a to k dohodě o vině a trestu.

Dle statistik bylo retribučně souzeno celkem 92 805 norských občanů. V těchto případech bylo uděleno 30 trestů smrti a 17 000 trestů odnětí svobody. Dále bylo souzeno 347 cizinců, převážně Němců, přičemž 15 z nich bylo odsouzeno k trestu smrti. Velké procento souzených bylo obvinění zproštěno.

Neinstitucionální trestání válečných provinilců se odehrálo i v Norsku a týkalo se zejména funkcionářů *Nasjonal Samlingu*²⁵², a naopak se příliš nedotklo německé okupační správy.²⁵³

Norské potrestání válečných provinilců se obecně v Norsku vyznačovalo důkladným vyšetřováním a přísnými postupy, a to ve srovnání s jinými východoevropskými zeměmi.²⁵⁴

1.9.3. Potrestání válečných vin v dalších státech Evropy

Pro potřeby vypořádání se s nacismem byl v Dánsku a Nizozemsku znovuobnoven trest smrti. Například v Dánsku bylo obžalováno 80 000 osob, z nichž 15 734 jich bylo odsouzeno, a z toho počtu bylo vykonáno 46 rozsudků smrti. V Nizozemsku bylo zadrženo pro podezření z kolaborace 200 000 osob, téměř třetině z nich byl zkonfiskován majetek a byly zbaveny občanských práv.

Neutrální Lichtenštejnsko a Švédsko provinilé osoby nestíhalo, ale naopak Švýcarsko zvolilo při trestání válečných zločinců tvrdý postup. Zde bylo v letech 1945–1948 stíháno 162 osob v zásadě za službu se zbraní u SS. Tresty vynesené v této souvislosti byly přísné a poměrně vysoké.

V Sovětském svazu a ve státech střední a východní Evropy, jež se ocitly v jeho mocenské sféře, byli pod záminkou potrestání nacistických zločinů likvidováni i politici

---

²⁵² Nasjonal Samling byla norská fašistická strana ve 30. a 40. letech 20. století, založená 17. května 1933. U jejího zrodu stáli Vidkun Quisling a Johan Bernhard. Strana byla rozpuštěna roku 1945, měla asi 50 000 členů.

²⁵³ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 358–359.

²⁵⁴ LARSEN, Sten Ulgevik. Ahndung des Unvorhersehbareren. Die strafrechtliche Aufarbeitung deutscher Kriegsverbrechen in Norwegen. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006. ISBN 978-3-89244-940-9, s. 397.

odpůrci, kteří se kolaborace nebo podobných činů nikdy nedopustili.²⁵⁵ Bohužel v této sféře vlivu se částečně ocitlo i Československo, jak je podrobně popsáno v předchozích kapitolách.

1.9.4. Norimberk

Pokud tato část popisuje potrestání válečných zločinců 2. světové války v zahraničí, pak je nutno pojednat o Mezinárodním vojenském tribunále v Norimberku, jehož úkolem bylo souzení nejvýznamnějších představitelů nacistické říše.

Zřízení tohoto tribunálu předcházela konference čtyř mocností, která se konala od 25. června 1945 v Londýně. Jejím cílem bylo projednání amerického návrhu zřízení Mezinárodního vojenského tribunálu pro souzení hlavních válečných zločinců. Tento byl schválen 8. srpna 1945. K dohodě byla připojena Charta Mezinárodního vojenského tribunálu. Odvolává se na Moskevskou deklaraci z 1. listopadu 1943.

Dne 6. října 1945 byla už zřízenému Mezinárodnímu vojenskému tribunálu předložena žaloba na 24 vedoucích osobností třetí říše, tak jak potom tito obvinění 20. listopadu 1945 usedli na lavici obžalovaných (se třemi výjimkami: Bormann nenalezen, R. Ley spáchal sebevraždu, G. Krupp byl těžce nemocný, tedy celkem se jednalo o 21 obžalovaných). Obžalováni byli za:

1. zločiny proti míru (příprava, podněcování nebo rozpoutání útočné války nebo války, kterou se porušují mezinárodní smlouvy nebo závazky);
2. zločiny válečné (porušení zákonů a válečných zvyklostí);
3. zločiny proti humanitě (vražda, vyhlazování, zotročení, deportace a jiné zločiny spáchané na civilním obyvatelstvu před válkou nebo během ní).²⁵⁶

Dne 20. listopadu 1945 zahájil Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku v Justičním paláci za pozornosti celého světa proces s válečnými zločinci.

I Československo mělo v tomto procesu své zastoupení. Vedoucí osobností československé delegace u tohoto tribunálu byl JUDr. Bohuslav Ečer, snad nejvýraznější osoba české retribuce působící na mezinárodním poli, kterému je podrobně věnována následující kapitola. Tento na poli mezinárodního práva již zkušený právník předkládal tribunálu materiál proti jednotlivým obžalovaným, zejména proti říšskému protektorovi

---

²⁵⁵ JIŘÍK, Václav. *Nedaleko od Norimberku: z dějin Mimořádného lidového soudu v Chebu v letech 1946 až 1948*. Cheb: Svět křídlel, 2000. ISBN 80-85280-68-X, s. 8–10.

²⁵⁶ TRENČANSKÁ, Nad'a. gen. JUDr. Bohuslav Ečer. In: *Valka.cz* [online]. 2007 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_12304.html

Konstantinu von Neurathovi, W. Keitlovi a německému vládnímu funkcionáři Waltru Funkovi, kteří se provinili v Československu.

Pokud se týkalo obsazení tribunálu, pak každá ze čtyř velmocí poskytla jednoho soudce, jednoho zastupujícího soudce i prokurátory.

Proces probíhal do 1. října 1946 a skončil 12 rozsudky smrti, třemi tresty doživotí a dále byl uvalen trest odnětí svobody v délce trvání 15 a 10 let. Tribunál tři obžalované obžaloby zprostil.

Mimo JUDr. Bohuslava Ečera se jednání tribunálu účastnila početná československá delegace. Ta měla reprezentovat nejen československou politiku v čele s ministrem spravedlnosti Drtinou, ale i justice a žurnalistiky jako pomyslné zástupkyně veřejného mínění. Za justici byl mimo jiné přítomen předseda MLS v Praze dr. Kozák a veřejný žalobce působící u téhož soudu JUDr. Jaroslav Drábek. Přítomnost těchto dvou osob zmiňuji zvláště proto, že právě tyto dvě osobnosti byly vedoucími představiteli MLS v Praze, který byl co do počtu projednávaných případů nejvytíženějším soudem. Ale hlavně tento hned v řadě po Národním soudu projednával ty nejvýznamnější případy domácí kolaborace a válečných zločinců, včetně bývalého státního ministra a strůjce lidické tragédie K. H. Franka. Je možno spekulovat, zda dr. Kozák či dr. Drábek v rámci načerpaných zkušeností u tribunálu některé aspekty jeho činnosti či postupy členů při vypořádání se s obhajobou a námitkami obviněných neaplikovali později právě v rámci procesu s K. H. Frankem či v jiných i politicky a právně složitých procesech.

O činnosti MLS v Praze v případě K. H. Franka, včetně jeho podrobné obhajoby, která byla v některých bodech totožná s obhajobou aplikovanou ze strany válečných zločinců postavených před mezinárodní tribunál, bude pojednáno v dalších kapitolách této práce.

Na základě zkoumání základní premisy této práce, a to, zda byla v rámci retribuce šetřena práva obviněných a zachováno obecné právo na spravedlivý proces, byl touto optikou nahlížen i Mezinárodní soudní tribunál v Norimberku.

Pokud se týká jednoho ze základních procesních práv obžalovaných spočívajícího ve vyjádření obhajoby obžalovaných, pak dle samotného JUDr. Ečera největší možnost ke své obhajobě dostali obžalovaní při svých výsleších v pozici svědků. Sám JUDr. Ečer na tyto výslechy vzpomíná takto: *„Postupovalo se tak, že nejprve obžalované vyslychali jejich obhájci a pak je podrobovali křížovému výslechu žalobci. Výslech, prováděný obhájci, bylo předem sehrané divadlo. ... Občas se stal pokus využít výslechu k propagandě. Vždycky byl již v zárodku soudem zmařen. Jinak ale měli obžalovaní*

*naprostou volnost a mohli říci opravdu vše, co chtěli a co patřilo k věci. Myslím, že nikdy a v žádném procesu nebyla obžalovaným dána taková volnost projevu a obhajoby, jako v procesu norimberském.*²⁵⁷

Za zmínku také stojí klíčové a společné body obhajoby, kterou vznášeli zejména obhájci obžalovaných, a to, že:

- za vyvolání a vedení války nemohou být souzeny konkrétní fyzické osoby;
- pouhé členství ve zločineckých organizacích (např. SS) není trestné;
- plnění rozkazu nadřízeného exkulpuje osoby, které rozkaz plnily.

Společné body obhajoby se tedy dotýkaly téměř všech bodů konstrukce potrestání válečných zločinců, kterými se již v průběhu války zabýval, a zejména je obhajoval JUDr. Ečer (odpovědnost konkrétních fyzických osob za vyvolání a vedení války, plnění rozkazu nevyvíňuje či trestnost pouhého členství ve zločineckých organizacích).

Mimo zachování procesních práv obžalovaných je nutno zmínit i na danou dobu moderní zázemí tribunálu a jeho nadstandardní podmínky. Další přímý účastník Prokop Drtina na atmosféru tribunálu a jeho vybavení vzpomíná následovně:

*„Jednání u soudu jsme se zúčastnili hned druhý den a dojem byl imponující. Soudní síň samou i její technickou vybaveností, jež byla nad míru moderní a do té doby v podstatě neznámá. Mám na mysli rozhlasové zařízení pro soudní jednání, a především pro překladatelskou službu.*²⁵⁸

Jak bylo popsáno výše, pak vypořádání se s nacistickou minulostí prostřednictvím potrestání válečných zločinců nebylo výdobytkem pouze československé politické reprezentace. Retribuce v různých podobách probíhala téměř ve všech státech, jejichž příslušníci byli zasaženi nacistickým terorem. Tento argument byl velmi často vznášen proti odpůrcům retribuce, kteří byli proti trestání válečných vin, a to rychlým způsobem ve smyslu stanného soudnictví. Deklaraci tohoto můžeme nalézt v zápise z porady předsedů MLS pod vedením ministra spravedlnosti Prokopa Drtiny:

„Zabývali jsme se přípravou dekretu již v Londýně. Otázkou spravedlivé odplaty se nezabýval pouze náš stát, nýbrž všechny státy, které byly obsazeny Německem. Dokonce i Velká Británie se musela vypořádat se zradou a fašistickým terorem páté kolony. Ke cti našeho národa jako celku nutno přičísti, že zrady u nás mnoho nebylo, a zvláště inteligence jako celek se osvědčila. Zrádcovskou politiku dělaly hlavně osoby, které neměly zkušenosti

²⁵⁷ EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: Orbis, 1946. Stopami dějin, s. 236.

²⁵⁸ DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9, s. 131.

*a politickou vůli, anebo plevel, který nic neznamenal. Národ jako celek se nepodařilo okupantům mravně podlomit*²⁵⁹

O přípravách, průběhu a výsledcích hojně informoval pro velký zájem i československý tisk. Dne 27. července 1946 otisklo Rudé právo závěrečnou řeč hlavního amerického žalobce Norimberského tribunálu, amerického soudce Roberta H. Jacksona:

„Jedním si můžeme být jisti, a to, že naši potomci si nikdy nebudou muset klást tísnivou otázku, co by bývalí nacisti mohli uvést na svoji obhajobu. Cokoli se dalo říci, říci směli. Byli souzeni způsobem, kterým za své moci nikoho nesoudili. Vlastní slova obžalovaných odklidila jakoukoli pochybnost o jejich vině. Neviníme je z myšlenek, ale z prokazatelných činů. Typický Keitelův rozkaz zněl, že mají používat veškerých možných prostředků i proti ženám a dětem, zajistí-li to úspěch.“²⁶⁰

Následující den stejné periodikum otisklo rovněž závěrečnou řeč hlavního britského žalobce, kterým byl sir Hartley Shawcross. Ten mimo jiné uvedl, že tento proces bude milníkem v historii civilizace a bude hlásat, že právo má triumfovat nad zlem.²⁶¹

---

²⁵⁹ DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9, s. 122.

²⁶⁰ Nacističtí zločinci jsou odpovědní za nejkrvavější činy dějin. *Rudé právo*. 27. července 1946, č. 171, s. 3.

²⁶¹ Historické poslání soudu v Norimberku. Právo musí triumfovat nad zlem. Závěrečný projev britského hlavního žalobce. *Rudé právo*. 28. července 1946, č. 172, s. 3.

2. Retribuce a JUDr. Bohuslav Ečer

V návaznosti na kapitolu o retribuci prováděné na mezinárodní úrovni je účelné a pro komplexní pochopení retribuce vhodné podobně pojednat o již zmíněném JUDr. Bohuslavovi Ečerovi. Ečer byl dle mého názoru snad nejvýznamnější osobností české retribuce, jehož činnost v rámci postihu válečných zločinců dalece přesáhla československé hranice.

Osoba JUDr. Bohuslava Ečera nenavazuje pouze na předchozí kapitolu, ale jeho činnost se prolíná téměř všemi částmi této práce. Zejména díky jeho aktivitě v Komisi spojených národů byly formulovány skutkové podstaty válečných zločinů, za jejichž spáchání byli následně zločinci souzeni. Současně on zajistil, že K. H. Frank byl vydán do rukou československých úřadů a byl postaven před MLS v Praze a jím souzen, jak je podrobně popsáno v následujících kapitolách.

2.1. Život JUDr. Bohuslava Ečera do roku 1938

Bohuslav Ečer se narodil 31. července 1893 v Hranicích na Moravě do rodiny obchodníka jako jedno ze sedmi dětí.

Školní docházku zahájil v Rousínově. Roku 1911 maturoval na kroměřížském gymnáziu. Rozhodl se studovat práva ve Vídni. Většinou studoval soukromě doma a do Vídně dojížděl jen na zkoušky a současně si přivydělával např. v cukrovaru. Kromě toho pracoval v kroměřížské organizaci sociální demokracie. Také psal do sociálnědemokratického Hlasu lidu a do kroměřížského týdeníku Československá Morava.²⁶²

Právě v kroměřížském týdeníku Československá Morava byl otištěn dne 24. listopadu 1913 jeho článek s názvem „Orgie v Kroměříži“, který on sám ve svých pamětech označoval jako svůj první případ stíhání „válečných zločinců“. Článek tehdy jednadvacetiletého Ečera pojednával o zhýralostech, kterých se měli dopouštět němečtí důstojníci tamní vojenské posádky na nezletilých dětech z chudých rodin. Jeho článek ve spojitosti s interpelací ministra zeměbrany na vídeňské říšské radě, kterou inicioval právě Ečer, vedl k tomu, že viníci byli potrestáni zvláštní komisí vojenských soudců vyslanou do Kroměříže. Dané události sice vyústily v insultaci Ečera na náměstí ze strany

---

²⁶² TRENČANSKÁ, Nad'a. gen. JUDr. Bohuslav Ečer. In: *Valka.cz* [online]. 2007 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_12304.html

německých důstojníků, nicméně sám Ečer k této události uvedl: „*To mi nevadilo. Hlavní věc je, že jsme prosadili potrestání hlavních zločinců.*“²⁶³ Takový přístup, tedy že za prosazování obecného blaha a spravedlnosti bude stíhán JUDr. Bohuslav Ečer velkými útrapami, které ho ale od konání neodradí, se táhne jako tenká červená nit celým jeho životem.

V letech 1915–1918 vykonával vojenskou službu, přičemž nástup na ni byl trestem za ostrou Ečerovu kritiku Rakouska v době první světové války na stránkách kroměřížského týdeníku. Po roce 1918 pokračoval ve studiu na Karlově univerzitě v Praze. Současně získával právní praxi jako praktikant u kroměřížského okresního soudu. Na doktora práv byl promován na Karlově univerzitě v Praze v listopadu roku 1920. Poté přesídlil do Brna, kde si po praxi u okresního soudu založil vlastní advokátní kancelář. V březnu roku 1922 se oženil s Ludmilou Gallovou a téhož roku v listopadu se jim narodila dcera Naděžda, v květnu roku 1926 pak dcera Jarmila.

V Brně se Bohuslav Ečer věnoval své advokátní praxi a současně zastával řadu veřejných funkcí. Za všechny možno zmínit, že v roce 1935 se stal druhým náměstkem starosty města Brna. Ečerovou zásluhou vznikl na brněnské radnici po volbách roku 1935 blok demokratických antifašistických zastupitelů proti posílené pozici brněnských Němců.²⁶⁴

2.2. Činnost JUDr. Bohuslava Ečera na poli mezinárodního práva

V roce 1938 Bohuslav Ečer organizoval velkou agitační akci za brannost národa. Své projevy varující před nebezpečím Hitlerovy vlády a počínání Německa pronášel v moravských a slezských městech a větších obcích.

Aby svým projevem mohl působit i na zahraniční politiky, využil Ečer návštěvy delegace anglických družstevníků, odborářů a intelektuálů v Brně. Pozvalo je brněnské konzumní a nákupní družstvo *Vzájemnost – Včela* (Ečer byl jeho členem). Na brněnské radnici svojí, tehdy nikoli dokonalou angličtinou přednesl proslov, který zejména pojednával o ohrožení evropského míru Hitlerem. V reakci na tento projev byl Ečer pozván ze strany anglických družstevníků, aby přednesl sérii přednášek na toto téma. Do Anglie za účelem šíření svých myšlenek odcestoval ještě několikrát.

---

²⁶³ EČER, Bohuslav a Edvard CENEK. *Jak jsem je stíhal*. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 15–16.

²⁶⁴ TRENČANSKÁ, Nad'a. gen. JUDr. Bohuslav Ečer. In: *Valka.cz* [online]. 2007 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_12304.html

Jeho aktivity vyústily v to, že byl německými činovníky označen za konspirátora proti Německu. JUDr. Wolfgang Branczik, člen brněnské městské rady, JUDr. Ečerovi prozradil, že na poradě německých nejvyšších představitelů bylo rozhodnuto, že v případě okupace Brna bude mezi prvními oběťmi.

V reakci na toto sdělení si JUDr. Ečer požádal o vízum do Jugoslávie, kam dne 4. dubna 1939 i se svou rodinou, po výslechu gestapem, odcestoval.²⁶⁵

2.2.1. Francie

Ečerovi měli původně namířeno do Velké Británie, ale po zastávce ve Francii byla jejich víza zrušena, a proto přesídlili do Paříže. V hlavním městě Francie se JUDr. Ečer stal redaktorem časopisu *Československý boj*, který založil velký odpůrce Edvarda Beneše dr. Štefan Osuský. JUDr. Ečer zde působil v mezinárodněprávní rubrice. Vzpomíná, že zde měl velice dobré podmínky k práci: *„Přijal jsem nabídku, když jsem se s redakcí dohodl, že budu mít naprostou volnost psaní a že povedu rubriku mezinárodně právní. Členem redakce jsem se stal od 1. prosince 1939 za plat 2 000 franků měsíčně. Tak jsem dostal po sedmi měsících od odjezdu z vlasti první výdělek. Pro rodinu znamenal záchranu.“*²⁶⁶

Následně byl v Paříži dne 17. listopadu 1939 ustanoven Československý národní výbor, který částečně působil jako exilová vláda. Ten převzal *Československý boj*.

Právě v této době začal se sbíráním a připravováním materiálu pro konec války. Jeho cílem bylo poukázat na neplatnost Mnichovské smlouvy (Mnichovskou dohodu považoval z hlediska mezinárodního práva za nulitní, neplatnou od samého začátku, neboť její strany nebyly oprávněny disponovat územím suverénní Československé republiky a byla Československu vnucena pod nátlakem) a připravit půdu pro mírovou konferenci, a hlavně pro potrestání viníků války. V rámci svého působení v zahraniční sekci časopisu *Československý boj* JUDr. Ečer navrhl, že založí oddělení mezinárodněprávní a současně bude připravovat mírovou konferenci (z hlediska potrestání válečných zločinců, reparací, úpravy hranic, finančního zabezpečení hospodářství, otázky německého obyvatelstva atd.). Nutno poukázat na skutečnost, že JUDr. Ečer již tak na samotném počátku války předvídal její konec s negativním výsledkem pro Německo.²⁶⁷ Výsledkem těchto snah byla brožura

---

²⁶⁵ TRENČANSKÁ, Nad'a. gen. JUDr. Bohuslav Ečer. In: *Valka.cz* [online]. 2007 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_12304.html

²⁶⁶ EČER, Bohuslav a Edvard CENEK. *Jak jsem je stíhal*. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 55.

²⁶⁷ DUDÁŠ, Michal. *Generál prof. JUDr. Bohuslav Ečer*. Praha, 2017. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jiří Hnilica, s. 41–47.

s názvem *Okupace Čech a Moravy a zřízení „protektorátu“ ve světle práva mezinárodního*. Nikdy se však nedostala do tisku a zůstala pouze v originále. Tisk se nepodařil zrealizovat z důvodu německého útoku na Paříž dne 14. června 1940.²⁶⁸

JUDr. Ečer byl také natolik zodpovědný, že i v nelehkých časech emigrace stále zasílal písemné pokyny svým spolupracovníkům v brněnské kanceláři, jak mají v daných právních kauzách jeho klientů pokračovat, neboť nemohl existovat s vědomím, že většinu případů opustil v jejich polovině. Tyto dopisy nadepisoval vždy „*V Curychu dne ...*“ a prostřednictvím švýcarského obuvníka Jaroslava Fialky je zasílal do vlastní kanceláře, aby ve vlasti budil dojem, že se nachází v neutrálním Švýcarsku, a zejména aby neohrozil osoby, s nimiž v Československu komunikoval, a současně aby uchránil svoji advokátní praxi.²⁶⁹

Ečerovi v rámci svého putování po Francii dne 22. června 1941 uprchli do francouzské Nizzy. Shodou okolností tam byl přestěhován z Paříže Ústav pro studium mezinárodního práva (*Institut Méditerranéen des Hautes Etudes Internationales*). JUDr. Ečer na něm začal studovat a diplom z oboru práva mezinárodního a jiných mezinárodních věd obdržel v srpnu 1942 v době, kdy hrozilo nebezpečí připojení Nizzy k fašistické Itálii. Ečerovi proto 3. září 1942 překročili hranice do Španělska a 6. října 1942 odletěli z Lisabonu do anglického Bristolu.²⁷⁰

2.2.2. Působení JUDr. Ečera v Londýně

Krátce po přesídlení do Velké Británie byl JUDr. Ečer pozván k rozhovoru s prezidentem dr. Edvardem Benešem. Ten mu nabídl zapojení do politiky ve smyslu účasti na exilové vládě. JUDr. Ečer odmítl s tím, že studuje otázku mezinárodního trestního práva, válečných zločinů a zejména jejich potrestání, v čemž by chtěl nadále pokračovat. JUDr. Ečer se stal spolupracovníkem ministra spravedlnosti dr. Jaroslava Stránského. JUDr. Ečer na tuto událost vzpomíná slovy: „*Stal jsem se spolupracovníkem ministra spravedlnosti československé vlády v Londýně dr. Jaroslava Stránského, u něhož jsem vždy našel plné pochopení pro svou práci.*“²⁷¹

---

²⁶⁸ EČER, Bohuslav a Edvard CENEK. *Jak jsem je stíhal*. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 57.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 109.

²⁷⁰ DUDÁŠ, Michal. *Generál prof. JUDr. Bohuslav Ečer*. Praha, 2017. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jiří Hnilica, s. 51.

²⁷¹ EČER, Bohuslav a Edvard CENEK. *Jak jsem je stíhal*. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 146.

Hlavním důvodem odmítnutí JUDr. Ečera na účasti v exilové vládě byla skutečnost, že pohlížel na tuto vládu kriticky, neboť dle jeho mínění většina exilových politiků namísto účinného řešení problémů vydávala jen prázdné proklamace.²⁷²

JUDr. Ečer se stal ve Velké Británii členem London International Assembly (LIA) (Mezinárodní sdružení právníků), konkrétně byl členem Komise pro válečné zločiny. Jeden z jejích výborů se zabýval právní přípravou otázky, jak potrestat válečné zločince.

V době před druhou světovou válkou nebyl problém války a s ní spojených právních otázek a souvislostí dostatečně z tohoto pohledu propracován, i když se otázkou útočné války zabývala už francouzská ústava z roku 1791. Právní veřejnost ale stále neměla jasno v otázce odpovědnosti za válku, zda je dána trestní, nebo pouze mravní odpovědnost původců války, zda je útočná válka mezinárodním zločinem a zdali má dojít k osobnímu potrestání provinilých státníků a vlád. Druhá světová válka nastolila nové teoretické kategorie, jako je totální válka nebo vznik zločineckých organizací jako SS nebo SA.²⁷³

Níže jsou uvedeny základní události a dokumenty, které sám JUDr. Ečer považoval za právní základ potrestání válečných zločinců ze strany mezinárodních soudních tribunálů tak, jak se to později skutečně událo.

Dne 13. ledna 1942 se v londýnském St. James Palace sešli zástupci devíti okupovaných mocností, mezi nimi i ČSR, a vydali tzv. Svatojakubskou deklaraci, první jasnější prohlášení o potrestání válečných zločinců. Svatojakubská deklarace požadovala žalování a souzení válečných zločinců v zemi, kde spáchali své zločiny. Jako klíčovou pasáž této deklarace vnímal JUDr. Ečer tu, která vyslovila názor, že k potrestání válečných zločinců je bude nutno soudit před válečným soudem. V danou dobu se většina i odborné veřejnosti ubírala ve vztahu k potrestání válečných zločinců v tom směru, že nikoli soud, ale jakási politická konference vyřkne trest deportace nebo izolace. Řada zejména britských právníků v tomto směru předestírala osud Napoleona v tom smyslu, že po skončení této války dojde s válečnými zločinci k „podobnému“ procesu.²⁷⁴

---

²⁷² TRENČANSKÁ, Nad'a. gen. JUDr. Bohuslav Ečer. In: *Valka.cz* [online]. 2007 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_12304.html

²⁷³ Tamtéž.

²⁷⁴ KYNCL, Vojtěch. Stíhání válečných zločinců. In: NĚMEČEK, Jan a kol. *Kapitoly z osvobození Československa 1945*. Praha: Academia, 2018. 1938–1953. ISBN 978-80-200-2781-8, s. 143. *Židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945–1948: (sborník příspěvků)*, s. 107.

Prezident Edvard Beneš prohlásil 13. června 1942 zásadu, že za všechny zločiny spáchané na území Československa ponese osobní odpovědnost Adolf Hitler, členové jeho vlády, vojenští vůdcové a členové okupačního aparátu.²⁷⁵

Dne 7. října 1942 byl Velkou Británií a USA ohlášen záměr zřízení Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů (*United Nations Commission for Investigation of War Crimes*, dále jen „KSN“). KSN byla ustavena až 20. října 1943 a měla 15 členů, z nichž jedním bylo i tehdejší Československo. JUDr. Ečer byl československou vládou v září roku 1943 delegován do KSN jako mimořádný vyslanec a zastupoval v ní ČSR. Tato komise ho jmenovala zpravodajem právního výboru. Již od počátku byl JUDr. Ečer výrazným členem této komise. Mezi jeho výrazné počiny v této komisi je nutno zařadit formulaci hlavních zásad KSN dne 2. prosince 1943. Dle návrhu JUDr. Ečera měla komise mimo jiné právo obžalovat válečné zločince a postavit je před mezinárodní válečný tribunál. Nelehko byla prosazena jeho definice útočné války jako válečného zločinu. JUDr. Ečer formuloval jako zvláštní kategorii také zločiny proti humanitě (násilné deportace, vraždy v zázemí, zotročování civilního obyvatelstva, vyvražďování z rasových, náboženských nebo národních důvodů atd.).²⁷⁶

Dne 1. listopadu 1943 vyhlásily vlády USA, SSSR a Velké Británie tzv. Moskevskou deklaraci, která požadovala odeslání válečných zločinců do zemí, kde spáchali svoje zločiny, a souzení a potrestání dle zákonů těchto zemí. Na základě této deklarace byl později za významného přispění JUDr. Ečera do Československa vydán i K. H. Frank. V této deklaraci se mimo jiné říká: „*Němečtí důstojníci a vojáci a členové nacistické strany, kteří byli odpovědní, nebo se účastnili se svým souhlasem na zvěrstvech, masakrech a exekucích, budou posíláni zpět do zemí, v nichž jejich odporné činy byly spáchány, za tím účelem, aby byli souzeni a potrestáni podle zákonů těchto osvobozených zemí a svobodných vlád, které v nich budou zřízeny. Necht' ti, kteří dosud neposkvřili své ruce nevinnou krví, jsou si toho vědomi dříve, než se připojí k řadám viníků, neboť tři spojenecké velmoci je zcela určitě budou pronásledovat na kraj světa a vydají je žalobcům za tím účelem, aby se spravedlnosti učinilo zadost.*“²⁷⁷

---

²⁷⁵ EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: Orbis, 1946. Stopami dějin, s. 112.

²⁷⁶ DUDÁŠ, Michal. *Generál prof. JUDr. Bohuslav Ečer*. Praha, 2017. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jiří Hnilica, s. 65 an.

²⁷⁷ EČER, Bohuslav a Edvard CENEK. *Jak jsem je stíhal*. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 149–150.

Forma, jakou budou váleční zločinci potrestáni, byla i jedním z témat konferencí tzv. „Velké trojky“ v Teheránu (1943), Jaltě (1945) a Postupimi (1945).²⁷⁸

JUDr. Ečer se ztotožňoval se sovětským nekompromisním přístupem k potrestání válečných zločinců a současně kritizoval přístup zejména britských právníků, kteří dle něj postupovali v této věci s odklady, průtahy a zlehčováním, kdy mnohá svědectví o nacistických zvěrstvech považovali za svědectví vymyšlená. Tento popírající přístup sám JUDr. Ečer přičítal tomu, že v jejich zemi se přímo hrůzné činy neudály. Takový postoj byl v Anglii patrný ještě v průběhu roku 1944.²⁷⁹

2.2.3. Stíhání Karla Hermanna Franka

„V podstatě to tedy byl JUDr. B. Ečer a jeho návrhy, které cílevědomě, houževnatě a těžce prosazoval proti mínění ostatních, co vedlo ke vzniku Mezinárodního vojenského tribunálu a k uzákonění předpisů, podle kterých budou váleční zločinci stíháni.“²⁸⁰

Na toto téma Ečer často přednášel, publikoval a jeho názory a stanoviska byly přebírány dobovým tiskem. Jedním příkladem z mnoha je článek otištěný v Rudém právu ze dne 29. července 1945, který informuje o přednášce členů Komise Spojených národů pro válečné zločince, která proběhla v Londýně dne 27. července 1945 a na které byl jedním z přednášejících i Ečer. Ten dle zprávy hovořil o tzv. gangsterské psychologii nacistů, které v poslední době vyslychal a mezi které patřil i K. H. Frank. Ečer uvedl, že pokud tito muži byli u moci, byla jejich společným povahovým rysem brutalita, nemilosrdnost a cynismus. Po oznámení, že nejsou politickými vězni, ale že budou vydáni do zemí, kde páchali své největší zločiny, a budou souzeni lidem, projevila se jejich skutečná povaha, dle Ečera zbabělost. Shodně se také všichni tito snažili zprostit odpovědnosti poukázáním na pouhé plnění rozkazů bez možnosti uplatnit vlastní vůli. Článek doplňuje, že přednáška dr. Ečera vzbudila mezi přítomnými velký zájem.²⁸¹

V dubnu 1945 zaslal vrchní velitel angloamerických branných sil v Evropě, gen. Dwight D. Eisenhower, KSN telegram, ve kterém zval KSN do koncentračního tábora v Buchenwaldu, aby se zástupci komise mohli na vlastní oči přesvědčit o nacistických

---

²⁷⁸ DUDÁŠ, Michal. *Generál prof. JUDr. Bohuslav Ečer*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jiří Hnilica, s. 48.

²⁷⁹ DUDÁŠ, Michal. *Generál prof. JUDr. Bohuslav Ečer*. Praha, 2017. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jiří Hnilica, s. 28.

²⁸⁰ TRENČANSKÁ, Nad'a. gen. JUDr. Bohuslav Ečer. In: *Valka.cz* [online]. 2007 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_12304.html

²⁸¹ Váleční zločinci co nejdříve před soud. *Rudé právo*. 29. července 1945, č. 70, s. 2.

zvěrstvech. Členové KSN, mezi kterými byl i Ečer, byli tím, co v Buchenwaldu zhlédli, silně otřeseni. 2. května se na schůzi jednomyslně usnesli nabídnout gen. Eisenhowerovi spolupráci na stíhání válečných zločinců. Gen. Eisenhower ji telegramem z 8. května přijal a žádal KSN o vyslání národních vyšetřovacích týmů. Československý tým tvořili: JUDr. Ečer, jeho spolupracovník JUDr. Velen Fanderlík a za ministerstvo národní obrany JUDr. Arnošt Hochwald a JUDr. Pavel Schwarz. ČSR měla zájem především o říšského státního tajemníka Karla Herrmanna Franka, odpovědného za vypálení Lidic a Ležáků, dále říšského protektora Kurta Daluegeho a prezidenta Slovenského štátu Jozefa Tisa.²⁸²

Po zjištění, že nenáviděný nepřítel československého národa K. H. Frank je v americkém zajetí ve Wiesbadenu, si JUDr. Ečer vyžádal na šéfovi oddělení, které pátralo po válečných zločincích, plukovníku J. C. Breckinridgemu, aby mohl vyslýchat K. H. Franka jako první. Stalo se tak 28. května 1945. Výslechu se zúčastnili JUDr. Velen Fanderlík jako zapisovatel a plk. J. C. Breckinridge. JUDr. Ečer tímto okamžikem započal poslední etapu svého dlouholetého snažení o dosažení spravedlnosti.²⁸³

Cílem JUDr. Ečera bylo co nejrychlejší vydání K. H. Franka z amerického zajetí do rukou československé spravedlnosti, což mu uložil i ministr dr. J. Stránský. Dohoda o vydání byla sepsána 16. července 1945. Za USA ji podepsal Robert Jackson.²⁸⁴

JUDr. Ečer v červenci a srpnu 1945 vyslýchal také SS gen. B. Vosse, říšského protektora K. Daluegeho, říšského ministra zahraničních věcí Joachima von Ribbentropa, polního maršála Wilhelma Keitela a prof. státního práva Lammerse.²⁸⁵

Dne 31. července 1945 došel z Washingtonu rozkaz o vydání K. H. Franka Československu a 7. srpna přiletěl JUDr. Ečer s K. H. Frankem do Prahy. K. H. Franka přebral od americké stráže na letišti ve Frankfurtu a krátce po 8,30 h. ráno odstartovalo letadlo směrem do Prahy. Dobový tisk informoval o přiletu K. H. Franka do Prahy jako o hlavní zprávě dne, když uvedl, že letadlo s Frankem za doprovodu české delegace v čele s JUDr. Ečerem přistálo na letišti v Ruzyni krátce po 11. hodině dopolední. Z letadla Frank vystoupil v uniformě SS, ale již bez odznaku hodnosti. Ečer reportérům sdělil, že Frank nebyl po celou dobu letu spoutaný, ale ani se nehnul a jeho výraz byl netečný a oči měl

---

²⁸² EČER, Bohuslav a Edvard CENEK. *Jak jsem je stíhal*. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 171 a násl.

²⁸³ TRENČANSKÁ, Naďa. gen. JUDr. Bohuslav Ečer. In: *Valka.cz* [online]. 2007 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_12304.html

²⁸⁴ DUDÁŠ, Michal. *Generál prof. JUDr. Bohuslav Ečer*. Praha, 2017. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jiří Hnilica, s. 112.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 84 an.

neustále upřené do prázdna. Na letišti ho zatkl policejní komisař dr. Pravda se slovy „*Jménem zákona, Karl Hermanne Franku, vás zatýkám*“.²⁸⁶

Dne 22. března 1946 byl na Pankráci zahájen proces proti K. H. Frankovi. Předseda mimořádného lidového soudu dr. Vladimír Kozák vyřkl rozsudek smrti dne 21. května 1946. K. H. Franka popravili následujícího dne.²⁸⁷

2.3. Závěr života JUDr. Bohuslava Ečera

Po skončení Norimberského procesu, tj. 1. října 1946, gen. JUDr. Ečer ještě působil jako jeden z 15 soudců Mezinárodního soudního dvora v Haagu v tzv. cause Korfu mezi Velkou Británií a Albánií.

Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů ukončila svoji činnost 31. března 1948. Gen. JUDr. Ečer se ještě zúčastnil dokončování zbývajících procesů.

Dne 11. března 1948 pověřil ministr školství a osvěty Zdeněk Nejedlý JUDr. Ečera přednáškami z oboru mezinárodního práva. JUDr. Ečer si však vyžádal pozměňovací dekret, který ho pověřoval přednáškami z oboru mezinárodního práva trestního (12. května, podepsán prof. Z. Nejedlý). Dne 25. června 1948 byl výnosem ministerstva školství jmenován docentem a 25. září 1948 profesorem pro mezinárodní právo trestní s účinností od 1. července 1948.

Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně byla vládním nařízením 27. června 1950 zrušena. Pro JUDr. B. Ečera to znamenalo smutnou změnu životního poslání. Zůstal sice ve svazku s univerzitou, ale nemohl provozovat pedagogickou ani vědeckou činnost. Kvůli zdravotním problémům mu byl 28. března 1953 přiznán invalidní důchod. O tři dny později s ním rozvázala Masarykova univerzita v Brně pracovní poměr profesora bývalé právnické fakulty.

Dne 13. března 1954 byl Bohuslav Ečer náhle přivezen na interní kliniku Fakultní zemské nemocnice, kde po několika hodinách zemřel. Příčinou byl infarkt levé zadní komory srdeční.²⁸⁸

---

²⁸⁶ Zloduch K. H. Frank v Praze. Největší nacistický zločinec odevzdán Američany československým soudům – Československu bude vydán také Tiso. *Rudé právo*. 8. srpna 1945, č. 78, s. 1.

²⁸⁷ DUDÁŠ, Michal. *Generál prof. JUDr. Bohuslav Ečer*. Praha, 2017. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jiří Hnilica, s. 117.

²⁸⁸ TRENČANSKÁ, Naďa. gen. JUDr. Bohuslav Ečer. In: *Valka.cz* [online]. 2007 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_12304.html

2.3.1. Mezinárodní význam činnosti JUDr. Bohuslava Ečera

O činnosti JUDr. Ečera, zejména o jeho roli v právním výboru KSN, kde i proti významným právním autoritám osamocen houževnatě obhajoval své názory, se zmiňuje i zahraniční odborná literatura. Je zde uváděn jako jeden z hlavních ideových tvůrců trestání nacistů po druhé světové válce (např. *SELLARS, Kirsten: 'Crimes against Peace' and International Law. Cambridge: Cambridge University Press, 2012*, *CONNELLY, John. Captive University: The Sovietization of East German, Czech, and Polish Higher Education, 1945–1956. London: University of North Carolina Press, 2000*, *McGOLDRICK, Dominic. The Permanent International Criminal Court: Legal and Policy Issues. Portland: Hard Publishing, 2004*).²⁸⁹

Jak uvedeno výše, pak proces a mimo jiné výčet trestů udělených Mezinárodním soudním tribunálem byl upraven Londýnskou dohodou ze dne 8. srpna 1945, a zejména její přílohou – Statutem Mezinárodního vojenského tribunálu. Tato dohoda byla na území Československa vyhlášena jako zákon č. 164/1947 Sb., Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců evropské Osy. Pro Československou republiku nabyla mezinárodní účinnosti dne 26. září 1945.²⁹⁰

---

²⁸⁹ DUDÁŠ, Michal. *Generál prof. JUDr. Bohuslav Ečer*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jiří Hnilica, s. 53-54.

²⁹⁰ FENIKOVÁ, Petra. *Konfiskace v letech 1945–1948 a činnost mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech*. Praha, 2018. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 64–74.

3. Činnost mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech

V českých zemích působilo v sídle krajských soudů celkem 24 mimořádných lidových soudů. Postupně byly MLS zřízeny v Praze, Brně, Českých Budějovicích, České Lípě, Hradci Králové, Chebu, Chrudimi, Jičíně, Jihlavě, Klatovech, Kutné Hoře, Liberci, Litoměřicích, Mladé Boleslavi, Mostě, Ostravě, Novém Jičíně, Olomouci, Opavě, Písku, Plzni, Táboře, Uherském Hradišti a ve Znojmě.

Zahájení činnosti MLS byla často datována rozdílně v závislosti na tom, jestli se za počátek činnosti považuje ustavení soudu, předání jmenovacích dekretů nebo začátek činnosti veřejného žalobce.

Mimo obecného popisu ustavení, fungování a výsledků činnosti jednotlivých MLS byl zejména sledován údaj o počtu zprošťujících rozsudků v komparaci s celkovým nápadem případů či s odsuzujícími rozsudky. Vše za předpokladu, že tyto údaje byly u jednotlivých soudů statisticky zpracovány. Tento údaj obecně indikoval, zda MLS při své činnosti dodržovala a šetřila práva obviněných a později obžalovaných a skutečně zkoumala zavinění pachatele, a nebyla jen formálním nástrojem k likvidaci politických odpůrců. Pokud by tomu tak obecně bylo, pak by nedocházelo k celé řadě zprošťujících rozsudků.

3.1. Činnost MLS v Liberci

Již v posledních květnových dnech při uskutečňování divokého odsunu na Liberecku bylo vyhrožováno říšským Němcům, že pokud do stanoveného data neopustí Liberec, budou postaveni před hrdelní lidové soudnictví. Jak již bylo řečeno výše, ustanovení MLS záviselo na vytvoření seznamu osob, jež by mohly zasedat v MLS. Tak se již 10. června 1945 objevily výzvy v tisku adresované okresním výborům a správním komisím, aby vytvořily seznamy osob, jimiž by se obsadily MLS. Tento seznam obsazení MLS v Liberci byl uveřejněn dne 6. října 1945. Předsedou MLS se stal soudní rada Bednařík-Fikar a náměstkem Eysselt-Klimély, který působil jako okresní soudce. Působnost MLS v Liberci se vztahovala i na soudní okresy Frýdlant v Čechách a Jablonec nad Nisou, kde také MLS zasedal.

Převažující národností, která byla souzena místním soudem, byli Němci, ale byly projednávány i případy českých pachatelů nebo cizinců, mezi něž patřila například Belgičanka Germaine Beckerová, manželka příslušníka SS, která byla obviněna, že udala

jednoho Čecha. Její případ skončil dne 21. prosince 1945 osvobozujícím rozsudkem a zařadil se mezi první rozsudky tohoto soudu.

Nejčastěji souzeným skutkem bylo členství v nacistických organizacích, mezi které patřily například SS nebo SA. Dále byly velice časté obžaloby, které obviňovaly majitele či úředníky továren z nátlaku na zejména české zaměstnance. Za tento čin byl odsouzen továrník F. Schmitzer, kterého obžaloba vinila z toho, že totálně nasazené Čechy a Poláky bil a zkracoval jim mzdu. Dokonce navrhoval některé své zaměstnance na umístění do koncentračního tábora, své návrhy stáhl až poté, co mu liberecký pracovní úřad oznámil, že za ně nemá náhradu. Za tyto skutky mu byl vyměřen trest 15 let těžkého žaláře.

V první fázi retribuice bylo zde podáno 3 557 trestních oznámení, z nichž bylo projednáno 1 343 případů. Soudem bylo vyneseno celkem sedm rozsudků smrti. Jeden z těchto rozsudků byl vykonán 20. prosince 1946 na Anně Suchochlebové za zločin udavačství, kdy české manželé a další jejich známé udala za poslech cizího rozhlasu. Tito lidé byli v důsledku jejího činu dlouho vězněni.²⁹¹

Pokud se týká sledovaného poměru odsuzujících a zprošťujících rozsudků, pak odsouzeno bylo za období 1945–1948 celkem 879 osob (z toho bylo ve čtyřech případech upuštěno od potrestání). Zproštěno bylo 472 osob, pět osob zemřelo před konáním hlavního líčení a ve třech případech bylo rozhodnuto jiným způsobem (řízení zastaveno, přerušeno, nebo byla věc předána ke správnímu řízení dle malého retribučního dekretu).²⁹²

3.2. Průběh retribuice na Jičínsku

Jičínský MLS byl ustaven rozhodnutím vlády ze dne 3. září 1945. Prezidentem republiky bylo 10. září 1945 jmenováno devět soudců z povolání, mezi nimi i přednosta soudu Antonín Novák. Dále bylo k MLS ustanoveno prvních 97 soudců z lidu a jejich složení přísahy v budově Krajského soudu v Jičíně bylo pojato jako slavnostní událost. Podle dochovaných spisů stálo v Jičíně před soudními senáty MLS nejméně 1 518 obviněných. Nejčastěji trestanými skutky byly zde zločiny proti státu, konkrétně byly nejčastěji osoby vyšetřovány pro spáchání udavačství, a to v 370 případech, a dále

---

²⁹¹ BITTNEROVÁ, Magdaléna. *Odsun Němců z Liberecka a situace Němců na Liberecku ve stínu odsunu Němců*. Liberec, 2000. Gymnázium a SPgŠ v Liberci, s. 61–66.

²⁹² KOČOVÁ, Kateřina. *Činnost mimořádných lidových soudů. MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice. Hradec Králové*, 2006. Disertační práce. Univerzita Hradec Králové. Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce doc. PhDr. Zdeněk Radvanovský, CSc., s. 102.

ve 330 případech se vedlo vyšetřování pro funkci v NSDAP a SdP. Odsuzujícím rozsudkem skončilo v Jičíně 888 žalobních návrhů, 307 obviněných bylo zproštěno obvinění. Několik desítek jednání skončilo zastavením řízení převážně z důvodu odsunu nebo pro útěk nebo úmrtí obviněného. 28 osobám byl jičínským MLS uložen trest odnětí svobody na doživotí, ale na základě amnestie prezidenta republiky v letech 1954–1956 byla většina doživotně odsouzených propuštěna. Také zde bylo vykonáno osm rozsudků smrti. Nejčastěji uloženým trestem bylo ale 5 let těžkého žaláře. 575 osobám byl soudním výrokem konfiskován celý majetek. Celý trest si odpykalo 28 % odsouzených, a 59 % uvězněných osob bylo předčasně propuštěno.²⁹³

3.3. MLS v Ostravě

*„Ostravský národní výbor v září 1945 konstatoval, že z 12 tisíc Němců registrovaných v městě po osvobození jich 5 tisíc odešlo, ale mnozí se zase vrátili, 3 680 Němců je internováno a asi 300 jich je ve vězení, kde čekají na MLS.“*²⁹⁴ MLS v Ostravě byl ustaven rozhodnutím prezidenta republiky dne 10. srpna 1945. Předsedou soudu byl jmenován dosavadní prezident krajského soudu Adolf Markl. Vláda jmenovala pro potřeby MLS v Ostravě 52 soudců z lidu, kteří pocházeli především z odbojářských kruhů a z řad bývalých politických vězňů. Územní působnost tohoto MLS se vztahovala na činy spáchané na Ostravsku. Pokud se dotyčná osoba odstěhovala, byla následně vyhledána policejními orgány a dodána do ostravské vazby. Jen výjimečně bylo soudní řízení zahájeno v místě nového bydliště.²⁹⁵

První soudní jednání MLS se konalo 26. září 1945 a vzbudilo zájem velkého počtu obyvatel. Prvním souzeným byl zámečník Ladislav Korger, který působil jako mistr v briketárně. Žaloba mu kladla za vinu, že během války vyhrožoval svým podřízeným koncentračním táborem. Obžalovaný se hájil tím, že výhrůžky nebyly myšleny vážně. Soud v tomto případě udělil poměrně přísný trest, a to 10 let těžkého žaláře.²⁹⁶

Před MLS Ostrava bylo projednáno 1 743 žalob, přičemž 41 osob bylo odsouzeno k trestu smrti, z tohoto počtu byl v 37 případech trest vykonán. První rozsudek trestu smrti byl vynesen 20. prosince 1945 nad příslušníkem služebny gestapa Josefem Gradlem, který

---

²⁹³ JARKOVSKÁ, Lucie. *Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-206-3, s. 92, s. 99, s. 102–104.

²⁹⁴ BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X, s. 110.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 104.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 106.

se doznal k pěti vraždám, ale obhajoval se, že svým konáním pouze plnil rozkazy. Výkon trestu byl proveden veřejně na nádvoří Krajského soudu v Ostravě. V 55 případech bylo upuštěno od potrestání, stalo se tak i v případě důlního inženýra Ervina Kocura, který byl sice usvědčen z členství v nacistických organizacích a z propagace nacismu, ale byly vzaty v úvahu významné polehčující okolnosti spočívající v prohlášení asi 70 dělníků z koksovny Hohenegger, kteří dosvědčili, že obviněný se v době války choval bezúhonně. 260 osob bylo pak obžaloby zproštěno. Poslední zasedání soudu prvního období retribuice se konalo 3. května 1947.²⁹⁷

3.3.1. Obnovené lidové soudnictví na Ostravsku

První přelíčení obnoveného MLS v Ostravě se konalo pouhé tři týdny po vydání zákona, kterým byla obnovena platnost velkého retribučního dekretu, tedy 26. dubna 1948. Nacistických zločinců a kolaborantů, kteří unikli dřívější retribuci nebo byli nově odhaleni, nebylo mnoho a obnovení procesů bylo náročné. Proto MLS odvolal řadu případů, které se měly projednávat v květnu, a část obžalob byla vzata zpět, protože skutková podstata spáchaných trestných činů neodůvodňovala zahájení řízení před MLS.

Pro urychlení sporných a osvobozujících rozsudků byly při bezpečnostních referátech ONV zřízeny revizní komise, které veřejnému žalobci MLS podávaly návrhy na obnovení trestního řízení.

Obnovený MLS aktivně působil až do konce roku 1948. Ještě 28. prosince 1948 podával veřejný žalobce návrh na zahájení řízení a 31. prosince 1948, tedy poslední den obnovené platnosti dekretu, zasedal a projednával tři případy.²⁹⁸

3.4. Lidové soudnictví v Klatovech

Také v Klatovech byl zřízen v sídle krajského soudu MLS. Svoji činnost zahájil dne 8. října 1945. „*Za dobu svého působení projednal 553 trestních případů proti 609 obviněným. Z toho bylo 222 Čechů (163 mužů a 59 žen) a 387 Němců (351 mužů a 36 žen).*“²⁹⁹

I klatovský MLS vynesl několikrát rozsudek smrti. Celkem tak bylo odsouzeno dvacet osob. Mezi nimi i rolník Jiří Rohrbacher z Němčic u Strážcova.

---

²⁹⁷ BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X, s. 114, s. 220.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 75–81.

²⁹⁹ JIŘÍK, Václav. *Klatovské oprátky*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-376-0, s. 5.

Proces s ním se uskutečnil 18. prosince 1945. Byl shledán vinným zločiny proti státu, jichž se dopustil svým členstvím v nacistické organizaci SA. Vinen byl také zločinem udavačství, kdy například dvě české dívky z Němčic byly odsouzeny k trestu odnětí svobody a pokutě poté, co je Rohrbacher udal za zpívání českých písní. Obžalovaný se k tomuto skutku před soudem nedoznal. Hájil se svým velmi špatným psychickým stavem a ztrátou paměti. Tento stav byl dle něj zapříčiněn dopravní nehodou v roce 1944, kdy byl v bezvědomí převezen do nemocnice a tam hospitalizován. Jeho tvrzení ale vyvrátili znalci svým posudkem, když dospěli k závěru, že obžalovaný je v plné míře za činy uvedené v obžalobě odpovědný. Situace, kdy se obžalovaní chtěli vyhnout rozsudku smrti poukázáním na svoji nepřítetnost, se několikrát opakovala.

V závěrečné řeči požadoval veřejný žalobce absolutní trest a senát mu jednomyslně vyhověl. Po rozsudku následovala obvyklá dvouhodinová pauza. Poprava se poté konala na nádvoří klatovského soudu.³⁰⁰

Ze spisové dokumentace případů je zřejmé, že MLS v Klatovech hojně pracoval s přitěžujícími a polehčujícími okolnostmi, když si za tímto účelem vyžadoval z obce obžalovaného zprávu o jeho pověsti a bezúhonnost byla významnou okolností ve prospěch obžalovaného, jak vyplývá z odůvodnění řady rozsudků vydaných tímto soudem.

Pokud se týká zkoumaného hlediska, a to počtu osvobozujících rozsudků, pak MLS Klatovech v první vlně retribuice zprostil patnáct obžalovaných, a to jak z důvodů prokázání jejich nevin, tak na základě nedostatku usvědčujících důkazů. U osmi odsouzených došlo k upuštění od potrestání.³⁰¹

3.5. Retribuční soudnictví v Hradci Králové

MLS v Hradci Králové začal působit 24. července 1945, kdy vláda jmenovala prvních 77 soudců z lidu. Tato funkce byla u MLS vykonávána především osobami dělnické profese, méně zde byli zastoupeni státní zaměstnanci nebo úředníci. Minimálně byly jmenovány na post soudce z lidu osoby z řad živnostníků a obchodníků. Dále se ojediněle v tomto postavení vyskytovaly ženy. V Hradci Králové jich bylo jmenováno celkem jedenáct. Přednostu soudu, jeho náměstká a dalších devět soudců z povolání jmenoval prezident republiky dne 3. srpna 1945. Na pozice soudců z povolání byli

---

³⁰⁰ JIŘÍK, Václav. *Klatovské oprátky*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-376-0, s. 161–168.

³⁰¹ BURDOVÁ, Michaela. *Retribuční soudnictví a Mimořádný lidový soud v Klatovech letech 1945–1948*. Praha, 2008. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 46.

dosazování zkušených soudců okresních a krajských soudů. Nejčastějším místem zasedání MLS byla budova Krajského soudu v Hradci Králové. Zasedání provázely i praktické problémy, například v důsledku poválečné nouze nebyla budova krajského soudu vytápěna, a proto byli soudci často nachlazení, komplikace se vyskytly i s dopravou soudců k soudu. Dekret připouštěl, aby soud zasedal i jinde než přímo v sídle příslušného krajského soudu, a proto královehradecký MLS pravidelně jednal také v Náchodě a v Jaroměři.

Jako první se zde projednával symbolicky případ, jehož podstatou bylo zvláště těžké provinění. Dne 11. září 1945 byl souzen dozorce gestapa Jindřich Fibinger. Nad obžalovaným byl vynesena rozsudek smrti, který vykonal kat František Jareš.³⁰²

3.5.1. MLS v Hradci Králové v roce 1948

Také v Hradci Králové byl v roce 1948 obnoven MLS. Veřejný žalobce zde podal první obžalobu dne 12. dubna 1948.

Na personální složení znovuobnoveného retribučního soudnictví měla vliv očista veřejného života, která byla realizována komunistickou stranou po převzetí moci v únoru 1948. V rámci upevňování mocenských pozic KSČ byly postiženy osoby, které se podílely na uskutečňování první vlny retribuční. V této souvislosti byly zastaveny praxe například soudcům a advokátům nebo byla nepohodlným osobám nařízena dovolená či nástup do důchodu. Například bývalý soudce MLS v Hradci Králové Karel Vašátko byl takto odvolán z výkonu funkce soudce z povolání. Očista se dotkla i soudců z lidu, kteří byli nejčastěji postiženi ve výkonu svých občanských povolání a do funkce soudců z lidu nebyli znovu jmenováni.

Politický vliv na činnost MLS měla také směrnice ze dne 1. května 1948, kterou vydalo zemské státní zastupitelství. Tato směrnice zakazovala projednávat případy Čechů z nižších sociálních vrstev. Za její provedení odpovídali přímo veřejní žalobci. V důsledku jejího provádění bylo například několik obžalob vzato zpět.

Takový obsah směrnice byl bezesporu zásahem do spravedlivého rozhodování soudů, kdy až na výjimky dané zákonem neměl mít sociální status vliv na postavení obžalovaného před soudem.

---

³⁰² JARCOVSKÁ, Lucie. *Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královehradecku*. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-206-3, s. 82–83.

Před MLS v Hradci Králové stanulo v období let 1945–1948 celkem 1 262 osob. Mezi obviněnými převažovali muži německé národnosti. MLS projednával případy nejen osob národnosti německé a české, ale obžalovanými byli i Poláci, Rusové nebo Chorvati. S určením národnosti se vyskytovaly problémy u osob, které se narodily ve smíšených manželstvích či neměly vyhraněné národní cítění, proto si někteří obvinění volili národnost podle toho, která byla v danou dobu pro ně příznivější. Souzeni zde byli nejvíce lidé z řad dělníků, a to za zločiny spáchané proti státu.

Více než polovina projednávaných případů skončila vynesemím odsuzujícího rozsudku, naopak v 300 případech byli obžalovaní zproštěni obvinění. Nejčastějším trestem, který ukládal místní MLS, bylo pět let těžkého žaláře, který mohl být zostřen například tvrdým ložem nebo půstem. I zde byl vynesena smrti, a to celkem v devíti případech. Mimo hlavní tresty soud ukládal i tresty vedlejší. Mezi ně se řadila také konfiskace majetku. Trestem propadnutí celého majetku bylo potrestáno celkem 464 odsouzených.³⁰³

3.6. MLS v Chebu

Jako poslední z 24 MLS, které byly zřízeny VRD, zahájil svou činnost dne 12. února 1946 MLS v Chebu. Do jeho soudního obvodu patřila například města Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Planá nebo Tachov. Jako první přednosta tohoto soudu byl jmenován JUDr. Bohumír Liška, který zde vynesl mimo jiné 17 rozsudků smrti.

V okruhu MLS v Chebu působilo celkem 13 OKV. Jako v jiných oblastech, i zde byla jejich činnost podrobena velké kritice. Vytýkána jim byla například nezodpovědná manipulace s vyšetřovanými osobami, odesílání vyšetřovaných k pracím mimo okruh soudu, například do uhelných dolů v Mostě, přičemž o těchto skutečnostech nebylo informováno ani státní zastupitelství. Navíc byly častým jevem případy, kdy úředníci z OKV zařazovali osoby do odsunu bez vědomí soudu.

Pro ilustraci vytíženosti MLS v Chebu je možno uvést, že do roku 1946 bylo v Chebu projednáno 1 712 případů, v roce 1947 bylo zde odsouzeno celkem 508 případů a v rámci obnovené retribuice bylo vyneseno celkem 38 odsuzujících rozsudků. Posledním obžalovaným v Chebu byl číšník Roman Lotz z Karlových Varů, který byl 31. prosince

---

³⁰³ JARKOVSKÁ, Lucie. *Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-206-3, s. 92–104.

1948, tedy poslední den obnovené retribuce, odsouzen za propagaci nacismu k dvouletému trestu odnětí svobody.^{304,305}

Ani u tohoto soudu neznamenal obvinění či vznesení obžaloby automatické odsouzení. Důkazem toho je skutečnost, že u tří případů bylo upuštěno od potrestání a 232 obžalovaných bylo zproštěno viny.³⁰⁶

---

³⁰⁴ JIŘÍK, Václav. *Nedaleko od Norimberku: z dějin Mimořádného lidového soudu v Chebu v letech 1946 až 1948*. Cheb: Svět křídel, 2000. ISBN 80-85280-68-X, s. 20–21.

³⁰⁵ FILAROVÁ, Petra. *Znárodnění a konfiskace v letech 1945–1948 – činnost mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 74–81.

³⁰⁶ HOLEČKO, Vojtěch. *Znárodnění a konfiskace v letech 1945–1948 – činnost Mimořádného lidového soudu v Chebu*. Plzeň, 2015. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. et Mgr. Vendulka Valentová, s. 47.

4. Mimořádný lidový soud v Praze

Jak uvedeno v úvodu práce, MLS v Praze byl k podrobnému zkoumání své činnosti vybrán z několika důvodů. Na tento konkrétní soud se upírala asi největší pozornost veřejnosti, když oproti mimořádným lidovým soudům v jiných regionech projednával činy známých osobností české i zahraniční kolaborace, a to již zmíněného K. H. Franka nebo Viliama Gerika a Karla Čurdy. Vysoký počet projednávaných případů a také velká pozornost veřejnosti navozují dle mého názoru předpoklad, že tento vybraný soud bude stižen nejmenším počtem excesů, které by mohly narušit zobecňující výsledky zkoumání.

Dalším, a to podstatným důvodem, byl velký počet pramenů, které se váží k jednotlivým zkoumaným případům. Vyjma archiválií je možno dohledat řadu dobových novinových článků, které přinášejí názor veřejnosti na konkrétní případy a popisují detaily, které ve spisové dokumentaci zachyceny být nemohly. V neposlední řadě pak byly významné případy projednávané před MLS (například případ K. H. Franka, Augustina Přeučila či státního zástupce K. Blaschtowitschky) podrobeny i pozdějšímu historickému zkoumání, přičemž obdobný pozdější přezkum i neznámých kauz projednávaných u jiných MLS chybí. Takové další historické zkoumání rozšiřuje pramenný základ pro práci.

Mimořádný lidový soud v Praze byl zřízen dne 3. srpna 1945 usnesením 43. schůze vlády. Spisový materiál, který dokumentuje jeho působení, je uložen ve Státním oblastním archivu v Praze.³⁰⁷ První část spisového materiálu byla předána do SOA od Krajského soudu Praha 21. května 1986, dodatečně byly 4. června 1987 předány spisy některých význačných obžalovaných (Frank, Krebs, Čurda, Gerik). Fond MLS Praha má rozsah 934 kartónů, dalších 92 kartónů tvoří fond veřejného žalobce MLS v Praze. Celkem je zde evidováno 8 349 spisů.³⁰⁸ Prvním předsedou MLS v Praze byl jmenován JUDr. Vladimír Kozák.³⁰⁹ Toho doporučil tehdejšímu ministru spravedlnosti Stránskému vedoucí veřejný žalobce působící u MLS v Praze, dr. Jaroslav Drábek³¹⁰, kterého znal ze své advokátní praxe.³¹¹

---

³⁰⁷ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Mimořádný lidový soud v Praze*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 39.

³⁰⁸ FILAROVÁ, Petra. *Znárodnění a konfiskace v letech 1945–1948 – činnost mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 82.

³⁰⁹ Jeho náměstkem byl zvolen JUDr. Jan Kaplan, který působil ve funkci až do února 1946, kdy ho ve funkci nahradil JUDr. František Prokop.

³¹⁰ Jeho stálým zástupcem byl JUDr. Václava Kotýnka.

³¹¹ DRÁBEK, Jaroslav. *Z časů dobrých i zlých*. Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0365-4, s. 107.

Dr. Drábek ve svých pamětech vzpomíná, že jejich první společným úkolem byla prohlídka pankrácké věznice, kde byli drženi nevinní lidé, které zadrželi komunisté. Většina těchto lidí měla majetek, který měli komunisté zájem konfiskovat. Jakmile se o této činnosti dozvěděl komunistický ministr vnitra Nosek, učinil z části pankrácké věznice věznicí policejní, kdy bylo MLS v Praze odňato právo rozhodovat ve vazebních věcech.³¹²

K MLS v Praze se upínala největší pozornost, protože měl hned po Národním soudu projednávat případy největších zrádců a nacistických zločinců.

S ohledem na zájem veřejnosti o MLS v Praze, velmi často o jeho činnosti, včetně jeho ustanovení, informoval dobový tisk. Dne 15. července 1945 Rudé právo otisklo, že členové pražského MLS již byli navrženi a k zahájení jeho činnosti, který netrpělivě očekává český lid, dojde bezprostředně, a to každým dnem, jakmile vláda a prezident republiky provedou příslušná jmenování jeho příslušných členů. Zpráva také uvádí, že hlavní líčení se budou konat ve velkém porotním sále krajského soudu na Pankráci, který sice byl poškozen válečnými boji, ale závodní rada krajského soudu provádí opravy interiéru, včetně zasklívání oken jednací místnosti.³¹³

Konečně v neděli dne 2. září 1945 tisk slavnostně informoval o zahájení činnosti MLS v Praze, kdy předchozí den (tedy 1. září 1945) došlo v porotní síni krajského soudu na Pankráci ke slavnostnímu předání 240 dekretů členům MLS v Praze.³¹⁴ Soudci skládali slib do rukou přednosty MLS v Praze, dr. Vladimíra Kozáka, který ve svém proslovu mimo jiné uvedl:

*„Všechno, co bylo spácháno na našem národu, má býti postiženo také spravedlností světskou, pokud to lze lidským přičiněním postihnout. Nemůžeme a nebudeme se mstít, ač mnoho činů by o pomstu volalo. Spravedlnost bude přísná a tvrdá, ale musí zůstat spravedlivá. Už podle obsahu slibu vidíte, že vodítkem vám smí být jedině zákon.“*³¹⁵

Dle spekulací tisku měl stanout před tímto soudem jako první bývalý německý soudce Kurt Blaschtowitschka nebo aktéři lidické tragédie.³¹⁶ Nakonec byl prvním

---

³¹² DRÁBEK, Jaroslav. *Z časů dobrých i zlých*. Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0365-4, s. 107.

³¹³ Mimořádné lidové soudy zahájily svou činnost. Lid účtuje s okupanty a zrádci. *Rudé právo*. 15. července 1945, č. 58, s. 2.

³¹⁴ Základní jmenování soudců z povolání proběhlo 14. srpna 1945, kdy se celkem najmenovalo 308 osob složených jak ze soudců z lidu, tak ze soudců z povolání a veřejných žalobců.

³¹⁵ Zahájení procesu před lidovým soudem v Praze. Spravedlnost bude přísná a tvrdá. *Rudé právo*. 2. září 1945, č. 99, s. 1.

³¹⁶ Lidový soud v Praze bude zasedat v nejbližších dnech. Lidičtí zločinci před soud lidu. *Rudé právo*. 10. srpna 1945, č. 80, s. 1.

souzeným dne 5. září 1945 bývalý náměstek pražského primátora a profesor historie Josef Pfitzner, kterému obžaloba kladla za vinu, že falšoval historii a ponižoval český lid.³¹⁷ Tento byl MLS v Praze odsouzen k trestu smrti a dne 6. září 1945 krátce po 18,30 h byla poprava vykonána.

Dobový tisk hodnotil proces kladně, označil trest jako přísný, ale spravedlivý, a dodal, že brzy stanou před soudem další zločinci a slova vládního programu o potrestání válečných zločinců a domácí kolaborace nezůstanou jen na papíře.³¹⁸

Hlavní problém pražského MLS spočíval v nedostatečném personálním obsazení. Potvrzují to zprávy zasílané ministerstvu spravedlnosti od počátku zahájení retribučního soudnictví až do jeho ukončení v roce 1947, dle kterých se postupně pro retribuční agendu měl uvolnit co největší počet osob v závislosti na potřebě retribuční agendy. Upozorňoval na to od počátku svého uvedení do funkce P. Drtina. Nutným předpokladem pro rychlé provedení retribučního lidového soudnictví mělo být řádné vybavení soudů a soudců všemi nezbytnými prostředky. Největší obtíže spočívaly hlavně v nedostatku soudců, veřejných žalobců a kancelářského personálu.³¹⁹

Níže je pojednáno o několika případech projednávaných u MLS v Praze. Jednotlivé případy byly zvoleny tak, aby bylo prakticky popsáno skutečné dodržování procesních práv obžalovaných, a to zejména práva zvolit si obhájce, klást svědkům dotazy, navrhnout důkazy či možnost přezkoumání duševního stavu obžalovaného, pokud obhajoba spočívala v jeho nedostatečnosti. Současně byl zařazen i případ zproštění obžaloby, kdy tedy byla v praxi zcela jasně využita procesní práva obžalovaného a soud skutečnosti hodnotil nestranně a nezávisle. Zcela na závěr byl zařazen z pohledu autora této práce asi nejzajímavější a co do rozsahu spisu nejobsáhlejší případ K. H. Franka. Tento případ se line téměř celou matérií práce, a to od pojednání o JUDr. Ečerovi, který měl zásadní podíl na jeho předání do rukou české justice, až po norimberský proces, jehož příslušnosti se K. H. Frank do poslední chvíle dovolával. Nicméně na jeho případu lze asi nejvýznamněji demonstrovat využití procesních práv obžalovaného, když byl K. H. Frankovi, i přes jeho hrůzné činy popsané níže, poskytnut řádný obhájce, který obhajobu vedl řádně, nikoli jen formálně, měl možnost vyjádřit se k věci a navrhnout důkazy. Rovněž se existence právního státu projevila v zacházení s K. H. Frankem, které bylo popsáno ve spisovém

---

³¹⁷ Nacističtí vrahové a jejich pomahači budou potrestáni. Mimořádný lidový soud v Praze 3. září. *Rudé právo*. 25. srpna 1945, č. 92, s. 1.

³¹⁸ Veřejná poprava nacistického katana v Praze. *Rudé právo*. 7. září 1945, č. 103, s. 1.

³¹⁹ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Mimořádný lidový soud v Praze*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce Prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 39.

materiálu. Například mu byla v případě potřeby zajištěna lékařská péče nebo možnost korespondence s třetími osobami. Taková oprávnění a výsady oběti K. H. Franka jistě neměly.

4.1. Dozorce gestapa František Kubo

Dne 5. června 1945 byl František Kubo, hospodářský správce věznice německého policejního vězení gestapa v Praze na Pankráci, vzat do vazby, neboť byl považován za stoupence hnutí a udržovatele nacistického režimu.

František Kubo se narodil dne 26. července 1888 v Rychnově nad Kněžnou a nejdříve byl zaměstnán jako obchodní zástupce firmy Riedel v Českých Budějovicích. V roce 1940 byl úřadem práce, u kterého se ucházel o pracovní místo, zařazen k výkonu zaměstnání jako hospodářský správce věznice německého policejního vězení gestapa v Praze na Pankráci.

V rámci popisu tohoto případu je demonstrováno zachování práva obžalovaného na obhájce, kdy dle spisové dokumentace si ho sám nezvolil, a byl mu rozhodnutím předsedy senátu přidělen z úřední povinnosti. Rovněž obžalovaný využil svého práva jednat před soudem ve svém mateřském jazyce (německém), z tohoto důvodu mu byl po celou dobu procesu zajištěn tlumočnick. Dále Kubo navrhl důkazy – výslechy svědků, kterými měla být prokázána jeho obhajoba – a tyto výslechy byly skutečně soudem řádně provedeny. Zachování práv obžalovaného ve smyslu spravedlivého a nestranného rozhodování soudu dokládá i to, že jeden z přísedících senátu se před začátkem hlavního líčení vyloučil s tím, že byl vězněm na Pankráci v době, kdy tam působil i obžalovaný.

Dne 11. června 1945 byl František Kubo vyslýchán ohledně své činnosti a funkce v rámci NSDAP. Vypověděl, že do strany vstoupil v roce 1939, avšak nikdy nezastával žádnou funkci ani nebyl pověřen žádným zvláštním úkolem. Jeho práce v německém policejním vězení gestapa v Praze na Pankráci spočívala ve službě ve skladišti, kde se asi s 15 vězni, kteří mu byli dáni „k ruce“, staral o prádlo uvězněných Čechů. Také pro vězení obstarával jídlo z místní kuchyně. Později se dle svých slov stal sluhou u vrchního správce Untersturmführera SS Pavla Sopyy.

Ke svému chování vůči vězňům vypověděl, že nikdy vězně netrýznil, někdy jim však nadával a na příkaz Pavla Sopyy vzal některé vězně z práce zpět na celu, což pro vězně bylo trestem, neboť to mělo za následek zmenšení možnosti pohybu.

Dále vypověděl, že asi půl roku před svým zajištěním byl služebně povýšen na Oberwachtmeistera. Stalo se tak poté, co se dožadoval propuštění ze služeb gestapa, neboť nebyl spokojen se svým platem. Aby si ho gestapo udrželo ve službách, povýšili ho, avšak po povýšení pobíral měsíčně méně než předtím. Když František Kubo žádal zvýšení platu, gestapo mu přislíbilo úpravu platu, pokud vstoupí do SS-Polizei a vystoupí z římskokatolické církve. Obojí František Kubo dle svého tvrzení odmítl. Na závěr svého výslechu dodal, že s nacistickým režimem nebyl spokojen, neboť nedostával příliš zapláceno, přičemž práce měl mnoho.

Ve věci Františka Kuba bylo vyslyšáno i několik svědků. Jedním z nich byl Josef Hruška, vězeň německého policejního vězení gestapa v Praze na Pankráci. Ten během výslechu potvrdil, že František Kubo mlátil české vyšetřovance a hrubě jim nadával. Svědek Josef Hruška byl dokonce přítomen situaci, kdy František Kubo velmi surově zfackoval vyšetřovance Šturce v jejich cele. Svědek Hruška dodal, že hrubě a násilnický se choval při každé možné příležitosti, a to když vězně předváděl k výslechu, vydával jim jídlo či se tak k vězňům choval na celách.

Chování Františka Kuba k vyšetřovancům potvrdil i další vyslyšaný svědek, pan Jaroslav Hora. Jaroslav Hora byl spolupracovníkem Kuba a byl do věznice gestapa na Pankráci přidělen dne 13. února 1943. Ten vypověděl, že s Kubem byl často ve služebním styku. Byl mimo jiné svědkem toho, jak František Kubo české vyšetřovance na setkání bil, kopal do nich, tahal je za vlasy a tloukl je do žeber a do hlavy klíči od cely. Dle jeho výpovědi František Kubo české pracovníky věznice nutil k tomu, aby mezi sebou i s ostatními vězni mluvili jen německy. Pokud tak neučinili, tak je nahlásil vrchnímu správci věznice, Pavlu Soppovi. Svědek Hora dodal, že Kubo byl samotnou svojí povahou velký surovec a svým každodenním chováním dával najevo až horlivé sympatie k nacistickému režimu a k metodám, kterými se tento režim vyznačoval.

Výpovědi ostatních svědků konzistentně potvrdily surovost a násilnost dozorce Františka Kuba ve vztahu k vězňům.

Závěrečná zpráva ze dne 15. června 1945 subkomise I. Praha-Pankrác shrnuje, že šetřením s Františkem Kubem vyšly najevo skutečnosti odůvodňující jeho postavení před MLS.

Následně dne 7. září 1945 vypracoval veřejný žalobce u MLS v Praze proti Františku Kubovi obžalobu, která byla MLS doručena dne 9. září 1945, a to pro zločin proti státu dle § 2 a dle § 5 odst. 2 VRD. Za vinu mu bylo kladeno, že od roku 1941, tedy v době zvýšeného ohrožení republiky byl jakožto vězeňský hospodářský správce gestapa

členem Sicherheitsdienst a že se ve službách Německa dopustil veřejného násilí vydíráním a těžkým ublížením na těle tím, že české vyšetřovance surově bil, kopal a tělesně týral.

Obžalovanému Františku Kubovi byla obžaloba veřejného žalobce doručena dne 10. září 1945, kdy byl předveden před předsedu senátu MLS dr. Aloise Pažouta. Současně mu bylo ze strany předsedy senátu sděleno, že bude postaven na základě obžaloby před MLS v Praze a bude s ním konáno hlavní líčení. František Kubo k dotazu soudu sdělil, že je nemajetný a nezvolil si žádného advokáta. Následně mu byl po poradě s advokátní komorou přidělen advokát ex offio, a to dr. Sekyra. Současně obžalovaný František Kubo při svém předvedení soudu sdělil, že bude vypovídat v německém jazyce, neboť český jazyk ovládá jen zčásti. Na základě této skutečnosti byl k hlavnímu líčení povolán i soudní tlumočník, a to JUDr. Karel Papež, který byl současně advokátem v Praze. Závěrem tohoto jednání obžalovaný František Kubo využil svého práva a navrhl provést k důkazu ještě výslechy dalších svědků, jejichž výpovědi měly dle Kuba potvrdit jeho obhajobu.

Dne 13. září 1945 od 11 hodin se konalo hlavní líčení před MLS v Praze. Trestní senát zasedal ve složení předsedy dr. Aloise Pažouta a soudců z lidu Josefa Kardy, Josefa Běleckého, Bohumila Boušky a Františka Peška. Na tomto místě je nutné zmínit, že původně byl ve věci jako soudce z lidu ustanoven pan Martin Rumíšek. Nicméně tento předsedovi senátu sdělil v den konání hlavního líčení, že v době, kdy byl obžalovaný Kubo dozorcem ve věznici, byl zde tento přísedící ve vazbě, a tedy byl svědkem projednávaného trestného činu. Na základě těchto sdělených skutečností rozhodl předseda senátu o jeho vyloučení z funkce soudce z lidu a přijal opatření, kterým byl určen náhradní přísedící, a to právě František Pešek.

Během soudního jednání obžalovaný František Kubo prohlásil, že se necítí být vinen. Přiznal však, že někdy do vězňů strkal, někdy jim dal pohlavek, ale není pravda, že by denně vězně týral tím, že by je bil.

Během hlavního líčení byl vyslechnut svědek Emanuel Markvart, který byl ve vazbě v době, kdy obžalovaný František Kubo vykonával službu ve věznici, a to od 23. června 1944 do 4. května 1945 za údajnou velezradu. Vypověděl, že byl svědkem toho, že obžalovaný František Kubo často vězně bil, kopal je, tloukl je 15 cm dlouhými klíči od cel, hrubě jim nadával a choval se při tom jako nepřítel.

Dále vypovídal svědek Jaroslav Hora shodně jako již před zahájením hlavního líčení, dodal však, že si vzpomíná, že obžalovaný František Kubo nosil zelenou policejní uniformu a na čepici měl odznak „Totenkopf“ jako měli členové SS.

Svědék František Mendlík, který se ve vazbě nacházel v době od března do srpna 1944, vypovídal zcela ve shodě s výše uvedenými výpověďmi, a to, že obžalovaný vězně denně tloukl zcela bez příčiny nebo po nich házel jídlo, které měl vězňům roznášet. Dále uvedl, že byl svědkem situace, kdy vězeň řekl, že neumí německy, a obžalovaný František Kubo ho za to surově zbil. Surově bil i vězně určené do transportu. Svědek Mendlík si v průběhu své výpovědi vzpomněl, že obžalovaný Kubo byl obzvláště surový na vězně tehdy, když do služby nastoupil již z domova rozezlen. To pak dle svědka „řádl“ celý den a bylo to skutečné peklo.

Další svědek Jan Trávníček vypověděl, stejně jako předchozí svědci, o surovosti Františka Kuba v zacházení s vězni.

Svědék Josef Teringel, který byl ve vazbě umístěn ve věznici gestapa na Pankráci v období let 1941 až 1943, o osobě obžalované hovořil tak, že to byl jeden z nejpřísnějších dozorců na Pankráci. Svědek konkretizoval, že vězni byli bití ze strany obžalovaného například proto, že se nepatrně pohnuli, když měli stát u zdi.

Své svědectví podal před soudem i již shora zmíněný vyloučený soudce z lidu, pan Martin Rumíšek. Ten k věci uvedl, že byl do věznice na Pankráci převezen v roce 1943 z německého koncentračního tábora v Buchenwaldu. Obžalovaného Kuba viděl chodit ve věznici po chodbách a opakovaně bít vězně, a to i ty, nad kterými v rámci svého pověření neměl dozor. Dle svědka měl obžalovaný Kubo zejména v oblibě bít vězně klíči do hlavy.

K hlavnímu léčení se nedostavili svědci Jaroslav Hruška a Emil Sirotek. Veřejný žalobce navrhl soudu, aby tyto svědci již nebyli obesíláni a byly pouze přečteny protokoly o jejich předešlé výpovědi. Dle protokolu o výsledku Emila Sirotky byl tento v prosinci 1944 zatčen gestapem a umístěn ve vazbě, kde se nacházel do dubna 1945. Tento svědek jako jediný v rozporu s ostatními provedenými důkazy uvedl, že ačkoliv přicházel s obžalovaným Kubem do styku velmi často v rámci svého pobytu ve vazbě, obžalovaný Kubo ho nikdy netýral a choval se k němu slušně. Současně uvedl, že byl na cele sám a neviděl, jak se chová k ostatním vězňům. Tato svědecká výpověď působila na soud v komparaci s dalšími jako nevěrohodná a účelová.

I přes výše popsané výpovědi obžalovaný František Kubo trval na své nevině. Avšak nepřesvědčil veřejného žalobce, který na základě provedených důkazů pro obžalovaného navrhoval trest doživotního žaláře. Nadto veřejný žalobce konstatoval, že z výsledku svědků vyplynuly takové okolnosti jednání obžalovaného, které hodnotí jako zvláště přitěžující okolnosti. Obhájce obžalovaného dr. Sekyra navrhoval zproštění

obžaloby nebo alespoň mírnější trest. Senát se na to odebral k neveřejné poradě, na jejímž základě se jednomyslně usnesl na vině obžalovaného v souladu s podanou obžalobou.

Předseda senátu MLS nakonec ve veřejném zasedání vyhlásil rozsudek o vině obžalovaného. Soud také rozhodl o tom, že obžalovaný František Kubo ihned nastupuje trest doživotního těžkého žaláře, podle § 14 VRD navždy pozbývá občanské cti a podle § 14 VRD celé jeho jmění propadá ve prospěch státu. Hlavní líčení bylo skončeno týž den v 13,20 h. Současně bylo odsuzujícím rozsudkem určeno, že trest vykoná odsouzený ve zvláštních pracovních oddílech.

Předseda senátu MLS na místě krátce odsuzující rozsudek odůvodnil. Uvedl, že soud při svém rozhodnutí vycházel zejména z částečného doznání odsouzeného, a to že byl členem organizace SS a že se ve vztahu k vězňům dopouštěl násilí, byť v daleko menší intenzitě, než bylo v řízení dále prokázáno. Zejména pak ale soud své rozhodnutí opřel o zcela konzistentní výpovědi celé řady svědků, kteří byli ve věci slyšeni. K bodu obhajoby odsouzeného, který se hájil tím, že byl na místo dozorce přidělen ze strany úřadu práce, soud uvedl následující. Zejména z výpovědí svědků vzal soud za prokázané, že surové chování odsouzeného Kuba zcela překračovalo meze služebních povinností, které náležely k náplni jeho pracovního zařazení. Celou řadou svědků byl Kubo označen jako nejkrutější dozorce ve věznici. Takové jednání činil pouze ze své vlastní vůle, patrně z důvodu horlivých sympatií k nacistickému režimu, a pracovní zařazení samo o sobě takové chování nevyžadovalo.

Již po skončení hlavního líčení s Františkem Kubem byla ze strany Policejního ředitelství v Praze doručena MLS výpověď vyšetřovaného dozorce gestapa Františka Jenneho ze dne 7. září 1945. Jeho výpověď obsahovala informace ohledně zabavování potravin a medikamentů vězňů na Pankráci. Ve vězení probíhaly ze strany dozorců na rozkaz Pavla Sopy krádeže potravin a medikamentů z balíčků pro vězně. Dle této výpovědi příbuzní vězňů velmi často do prádla, které v balících posílali na Pankrác, přibalovali různé medikamenty a potraviny. Ve vězení byla totiž absolutně nedostatečná strava. Vězňům se dostávalo povětšinou jen černé studené kávy, sušené zeleniny nebo brambor, a to navíc v malém množství. Z tohoto důvodu tak často do balíku příbuzní přidávali vězňům doplňky stravy, jako byly v té době ovomaltina, dextropur nebo vitamín C. Při vydávání prádla vězňům, které měl na starosti právě Kubo, byly namísto vrácení těchto věcí zpět příbuzným tyto zabaveny právě ze strany odsouzeného Kuba a dalších příslušníků gestapa. Svědek Jenne uvedl, že jak u velitele Sopy, tak i u Kuba, viděl celou řadu těchto medikamentů. Svědek Jenne, patrně ve snaze nezhoršit si i vlastní pozici

vyšetřovaného, uvedl, že mu odsouzený Kubo k dotazu, kde končí potraviny takto zabavené vězňům, odpověděl, že jsou předávány do kuchyně. Nicméně skutečnost byla dle zprávy policejního ředitelství taková, že všechny tyto věci rozkrádal právě Kubo společně s dalšími příslušníky gestapa, včetně jeho nadřízeného Pavla Sopy. Nezřídka se dle zprávy stávaly případy, kdy sám Kubo vyhazoval léky na zem před cely vězňů a umožnil jejich odcizení. Vězni se po právu dožadovali jejich vrácení svým příbuzným, samozřejmě marně. Oznámení bylo s ohledem na skončení hlavního líčení postoupeno veřejnému žalobci, který u MLS v Praze působil.

Během výkonu trestu byl František Kubo několikrát přesunut. Například dne 12. října 1945 byl dopraven do trestnice pro muže v Plzni na Borech a dne 8. července 1949 přemístěn do trestního ústavu ve Valdicích u Jičína k pokračování ve výkonu trestu.

Manželka odsouzeného Maria Kuba za svého doživotně odsouzeného manžela opakovaně žádala prezidenta republiky a ministerstvo spravedlnosti (a to dne 18. září 1947 a dále dne 12. února 1948) milost a povolení k jeho odsunu. Své žádosti odůvodňovala manželka odsouzeného i přes pravomocný rozsudek o vině tím, že její manžel byl ke službě ve věznici donucen a ničeho špatného se nedopustil. O těchto žádostech bylo vždy rozhodnuto jako o nedůvodných, naposledy tak rozhodl Krajský soud trestní v Praze svým usnesením ze dne 25. května 1948.

Dne 9. května 1950 podala manželka odsouzeného Maria Kuba opětovně žádost o prominutí zbytku trestu a zařazení jejího manžela do odsunu za účelem spojení rozdělených rodin. Žádost byla doručena ministerstvu spravedlnosti dne 11. května 1950. Přílohou žádosti bylo i potvrzení dne 27. dubna 1950, že odsouzenému bude vydán vstupní permit do Německa po předložení platného cestovního pasu nebo povolení.

Dne 4. května 1951 v 6 hodin ráno František Kubo zemřel v Ústavní nemocnici ve Valdicích u Jičína a dne 30. května 1951 bylo řízení o žádosti usnesením Krajského trestního soudu v Praze zastaveno právě z důvodu úmrtí odsouzeného.³²⁰

4.2. Dozorce gestapa František Jenne

Dne 8. května 1945 byl František Jenne, vězeňský dozorce v politickém oddělení německé státní policie na Pankráci, zadržen v Praze uniformovanou policií.

František Jenne se narodil dne 21. srpna 1918 v Českých Budějovicích a byl německé národnosti, tak jako jeho rodiče. Vystudoval německé školy, vyučil se

---

³²⁰ SOA, Praha, MLS Praha, Ls 30/45.

instalátérem a po vyučení pracoval jako dělník. V roce 1936 nastoupil vojenskou službu. Během výslechu ke své osobě dále sdělil, že od roku 1935 byl organizován v SDP, dále pak v NSDAP a NSKK. Členem SS a SA nebyl. Od roku 1941 byl přijat jako dozorce vězňů u gestapa v Praze a od té doby byl ve funkci v policejní věznici na Pankráci.

Tento případ popisuje, že i přes nelidské a kruté zacházení dozorce s politickými vězni – jejich bití a odpírání jídla – soudní systém ve formě MLS věc projednal řádně a s poskytnutím veškerých procesních práv. Zejména obžaloba shromažďovala svědectví bývalých vězňů prostřednictvím výzev v tisku, kdy se obžalobě podařilo shromáždit dostatečné množství důkazů, které byly následně před soudem provedeny. Těmito důkazy, zejména ve smyslu výpovědí svědků, byla zcela vyvrácena obhajoba obžalovaného, že se násilí na vězňených dopouštěl pouze na přímý rozkaz svého velitele.

Již během svého prvního výslechu se Jenne doznal, že v době, kdy pracoval jako dozorce, tloukl politické vězně, jednoho vězně ztloukl dokonce do bezvědomí. Popřel však, že by vězně mučil jiným způsobem než bitím a že by byl přítomen při popravách. V rámci své výpovědi se snažil ospravedlnit své chování tím, že takové chování k vězňům bylo běžné a že se ho dopouštěli všichni dozorcí bez výjimky. Dle Jenneho bylo zvykem, že dozorcí nechávali vězně v noci v zimě stát na chodbách přes celou noc, někdy také vězňům odpírali jídlo jako formu trestu.

Dle zákona č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky, byl Jenne považován za spolutvůrce a udržovatele nacistického režimu, proto byl již v den svého zadržení vzat do vazby Krajského soudu trestního v Praze.

Zejména na základě jeho částečného doznání byl dne 5. června 1945 na Františka Jenneho podán návrh na zavedení trestního řízení, a to ze strany Policejního ředitelství v Praze. Za vinu mu bylo kladeno členství v politických složkách, jejichž cílem bylo odtržení částí území republiky a jejich přivtělení k Německu. Dále pak byl obviněn z týrání politických vězňů v policejní věznici gestapa v Praze na Pankráci.

František Jenne byl následně znovu ve vazbě vyslechnut. Jeho výpověď byla téměř shodná s výpovědí, kterou učinil při svém zadržení dne 8. května 1945. Nicméně v této výpovědi změnil některé její části, nepochybně ve snaze zmírnit následky svého jednání. Uvedl například, že pokud vězně bil, tak to bylo pouze na přímý rozkaz jeho nadřízeného Pavla Sopy. Také popřel, že by vězňům upíral jídlo. Dodal, že pokud dostal přímý rozkaz vězňům odejmout jídlo, tak jim raději dal facku a jídlo jim ponechal, a to v rozporu s pokynem svého nadřízeného, ve snaze pomoci vězňům, aby netrpěli hladem.

Ve své rozsáhlé výpovědi se vyjádřil téměř ke všem zaměstnancům věznice, kteří v době jeho působení ve věznici pracovali. Podrobně popsal, jak tito ostatní dozorcí měli vězně týrat. Například uvedl, že pravidelně byli vězni týráni při holení, když stáli čelem ke zdi a dozorcí bez příčiny a varování k vězni přistoupili a hlavou mu mlátili o zeď. Popsal také závažná zranění vězňů způsobena týráním, která se jim hojila i několik měsíců. Vězni ze zoufalství často přistupovali k sebevraždám, a z tohoto důvodu platilo nařízení, že vězni si při spánku nesmí přikrývat ruce, aby si je pod pokrývkou nemohli podřezat. Jenne také popsal, jak dozorcí v čele s velitelem Pavlem Soppou a vrchním strážmistrem Aurichem vězně bez rozhodnutí soudu popravovali, např. ve sklepních kobkách, cele či v umývárně oběšením. U takto popravených vězňů se v rozporu se skutečností uváděla do úmrtního listu přirozená příčina úmrtí.

František Jenne popsal i rivalitu a špatné vztahy mezi dozorcí navzájem. Dozorcí, vedeni snahou zalíbit se veliteli Pavlu Soppovi, činili udání na své kolegy, když zanedbali své povinnosti, třeba když neodebrali a nenahlásili nález nepovolených věcí na cele, např. šachových figurek z papíru nebo z chleba či motáky, kterými vězni žádali své příbuzné o jídlo. S ohledem na časté nálezy jídla mezi prádlem zasílaným vězňům jejich příbuznými řešil Soppa se svými podřízenými, že není možné, aby tolik jídla příbuzní „vyšetřili“, a chtěli tuto skutečnost nahlásit gestapu, aby se věcí začalo zabývat. V této souvislosti Jenne, patrně lživě a účelově uvedl, že pokud on měl službu při vydání prádla, i přes příkaz nalezené jídlo zabavit pak jídlo nalezené v prádle vězňům předal. Vězni ho tak dle jeho tvrzení měli rádi. Dokonce ve své výpovědi tvrdil, že vězňům předával vlastní jídlo, které si donesl z domova. Toto jeho tvrzení pak vyvrátila celá řada svědeckých výpovědí.

Jenne se vyjadřoval i k pobytu Ing. Aloise Eliáše ve vězení na Pankráci. K jeho pobytu uvedl, že měl mírnější režim, nebyl týrán dozorcí, ale téměř každý den byl vyslýchán v Petschkově paláci, což bylo tehdejší hlavní sídlo gestapa v Praze. Každý den také dostával do cely denní tisk, mohl libovolně chodit na vycházky či se mohl často setkávat se svojí manželkou.

Rovněž zajímavá je z mého pohledu pasáž výpovědi Jenneho, kde popisuje události krátce před 5. květnem 1945. Asi týden před osvobozením svolal velitel Pavel Soppa své podřízené a oznámil jim, že je čekají těžké časy. Mnoho zaměstnanců poslal domů a zbývající část dozorců nesměla opouštět věznici z obavy před tím, aby neuprchli. Soppa sdělil, že jakékoliv zbabělé chování bude přísně trestat sám, a to popravou provinilce. Soppa byl opakovaně vyzýván ze strany českého ředitele věznice a české policie, aby

předal věznicí, resp. aby složil zbraně a propustil vězně. Toto nejdříve Soppa odmítal a chtěl vyčkat na příchod americké armády. Později se tak rozhodl učinit, když dozorcí, včetně Jenneho, měli přislíben bezpečný odchod z věznice. Jenne se svým kolegou dozorcem se tak převlékli do civilního oblečení a vmísili se mezi odcházející vězně. Nicméně odešli do bytu jednoho z nich, kde je zadržel domovník, a následně byli odtud převezeni do vazby, jak uvedeno shora.

V závěru výpovědi se své činy snažil Jenne ospravedlnit také tím, že se do služeb gestapa nenahlásil dobrovolně, nýbrž byl tam přidělen úřadem práce. Uvedl také, že následně při výkonu služby zjistil, že se tato služba příčí jeho povaze. Z jakého důvodu takovou službu poté neukončil, neuvedl.

V trestní věci dozorce Františka Jenneho požádal MLS v Praze dne 22. října 1945 o uveřejnění výzvy ve všech tištěných denících, které v té době v Praze vycházely. Výzva žádala každého, kdo ví, že se František Jenne dopustil vraždy, účasti na ní nebo těžkého ublížení na zdraví, necht' to neprodleně oznámí MLS v Praze k č. j.: I. Ls 32/45.

Na výzvu reagovalo téměř obratem několik osob. Jedním z těchto svědků, kteří reagovali na článek v tisku (konkrétně otištěný v časopisu Práce), byl i bývalý pankrácký vězeň pan Miloslav Dědeček dopisem ze dne 28. října 1945. Ten k věci uvedl, že Jenne byl znám jako postrach celého oddělení. Bezdůvodně vcházel do cel vězňů a tam je surově bil. Svědek opakovaně viděl obžalovaného zbít spoluvězně do bezvědomí. Miloslav Dědeček také popsal svůj zážitek se sadistou a lidskou hyenou Jennem, jak ho svědek v dopise nazýval. Vzhledem k tomu, že svědek měl amputovanou nohu a pohyboval se s omezením, nestihl se při jednom koupání tak rychle svléct, jak požadoval Jenne. Následně Jenne sejmul svůj opasek a bil svědka kovovou sponou opasku po celém těle. Svědek uvedl, že po tomto výprasku měl modřiny a podlitiny na celém těle, včetně obličeje, a tyto se mu hojily více jak 14 dnů. V dopise je také konstatováno, že Jenne měl averzi k českým vězňům a běžně je oslovoval „českými psy“. Jenne také, ačkoliv ovládal český jazyk, nutil vězně činit hlášení v německém jazyce. Když tyto během hlášení udělali chybu, pak je opět zbil. Svědek také uvedl, že s německým hlášením měli nejvíce problém Češi, kteří neuměli příliš německy.

Dalším, kdo reagoval na výzvu, byl bývalý vězeň Oldrich Farský, který písemně sdělil, že zaslechl rozhovor mezi chodbaři, kteří si vypravovali o tom, že Jenne s Aurichem chodí do cel škrtit vězně a že pak chodbaři vynášejí mrtvoly do márnice.

Písemné svědectví podal také Otakar Trska. Ten shodně dosvědčil, že František Jenne byl surovec a vězně tloukl pěstmi do hlavy nebo do tváře, ačkoliv k tomu neměl

nikdy příčiny. Sám Otakar Trska byl obviněným bez důvodu udeřen pěstí nad pravé oko, a tak vážně zraněn.

Kadeřník Josef Myška soudu písemně sdělil, že v jeho přítomnosti obviněný prohlásil, že utloukl faráře Petřeka. Dále měl obviněný v kadeřnictví prohlásit, že se zúčastnil popravy, kdy současně popisoval, jak se popravovaní chovali celkem statečně.

Soudu bylo doručeno i podání Jaroslava Krajfla, který jakožto bývalý vězeň na Pankráci byl také svědkem surového chování obviněného Františka Jenneho.

Další, kdo reagovali na výzvu soudu, byli Bohumil Rott, Karel Truhlář nebo František Nápravník, kteří shodně uvedli skutečnosti o hrubé a surové povaze a chování obviněného Františka Jenne vůči vězňům.

Karel Kloubek ve svém dopise adresovaném MLS v Praze zase popsal chování obviněného Františka Jenneho při ranní vycházce. Obviněný nechal zesláblé a nemocné vězně chodit v dřepu, a když omdlávali únavou, nařídil běh do úplného vyčerpání. Pokud někdo upadl, byl týrán kopanci a bitím.

Své oznámení podala písemně soudu i vdova po zavražděném MUDr. Vladimíru Tůmovi, paní Jiřina Tůmová. Popsala, jak pátrala po okolnostech smrti svého manžela a nakonec zjistila, že jeho popravu prováděla tzv. „popravčí četa“, do které patřil i František Jenne. Svědectví proti Františku Jennemu dále podal i František Stejskal, který popsal situaci v přijímací kanceláři. Obviněný Jenne každému z přijímaných vězňů rozdával několik facek a kopanců. Jednomu vězni začala téci krev z nosu, a když se chtěl sklonit pro kapesník a zastavit krvácející ránu, Františka Jenneho to rozzuřilo a muže zbil do bezvědomí, až nakonec bezvládné tělo nechal vynést z místnosti.

Ve věci Františka Jenneho bylo dále přímo vyslechnuto několik dalších svědků. Jedním z nich byl Stanislav Ludvík, který stejně jako František Jenne konal službu pro gestapo. Do věznice na Pankráci donášel poštu, balíky a léky. Vypověděl však, že nebyl osobně svědkem toho, že by František Jenne vězně tloukl a bil, slyšel o tom pouze od policejního strážníka Karla Vaňka.

Svědka Karel Vaněk ve své výpovědi popsal obviněného Františka Jenneho jako silného kuřáka, který pokud neměl co kouřit, byl ve špatné náladě, kterou si vybíjel na vězňích. Několikrát viděl Františka Jenneho týrat vězně tím, že je kopal, fackoval anebo je nechal dělat dřepy až do úpadu. Ráno pak nechával vězně běhat dlouhé poklasy, a kdo z nich už nemohl, popoháněl je ranou pažby zbraně do zad. Svědek dále viděl, že obviněný vězně kopal a fackoval. Vždy si dle svědka našel záminku nebo malicherné provinění proti vězeňskému řádu, aby měl důvod k týrání vězňů, či tak často činil zcela bez důvodu.

Svědék Emanuel Bulíček, toho času chodbař v policejním vězení na Pankráci, vypověděl na adresu obviněného, že ho poznal jako neurvalého surovce a člověka nízké inteligence s rozpolcenou povahou. Podněty k trýznění vězňů měl, podle svědka Emanuela Bulíčka, obviněný dvojího druhu, jednak pokud neměl co kouřit, jednak pokud se domníval, že je sledován některým ze svých nadřízených. Svědek vypověděl i o „likvidaci“ různých lidí ze strany gestapa, což se dělo oběšením nebo zastřelením. Dle svědka byl obviněný František Jenne těchto exekucí účasten nebo alespoň zaměstnán odklizením těl těchto vězňů. Konkrétně byl svědkem situace, kdy obviněný František Jenne vynášel na nosítkách z vězeňské márnice mrtvolu zavražděného inženýra Lochmana.

Svědék František Klíma, vězněný na Pankráci, vypověděl, že se s obviněným Františkem Jennem setkal a ten se k němu choval surově a hrubě mu nadával. Zaslechl dokonce rozhovor mezi obviněným a jiným dozorcem, kdy mu obviněný říkal, že o žida přerazil rukověť, kterou se otvíralo okno v cele.

Další z vězňů, a to MUDr. Tymofej Diduch, který se s Františkem Jennem setkal ve vězení, vypověděl, že z vlastní zkušenosti neví, zda Jenne vězně týral. Měl však podezření, že se František Jenne účastnil poprav anebo při nich asistoval. Domníval se tak na základě toho, že občasně jim bylo ze strany Jenneho nařízeno, aby se kolem 20. hodiny odebrali do cel, když jindy mohli být na chodbách až do 21 hodin. A právě v těchto večerních hodinách probíhaly výše zmíněné exekuce. Vězni tak museli dříve do cel, aby nebyli svědky těchto poprav.

Další svědek Antonín Dušek vypověděl o shodných událostech jako výše uvedení. Také byl svědkem toho, když obviněný František Jenne vězňům nadával, kopal do nich a choval se k nim surově.

Na základě spisového materiálu, který tvořil dostatečný podklad pro obvinění Františka Jenneho, tak dne 5. října 1945 vypracoval veřejný žalobce obžalobu, která byla MLS v Praze doručena ve shodný den.

Obžaloba kladla Františkovi Jennemu za vinu, že v letech 1941–1945 v Praze, tedy v době zvýšeného ohrožení republiky, byl členem gestapa, tedy organizace podobné organizacím jmenovaným v § 2 zákona na ochranu republiky, ve službách Německa a v zájmu nepřátelského hnutí se dopustil zločinu vraždy dle § 134 a § 137 trestního zákoníku, a sám nebo v součinnosti s jinými způsobil obyvateli republiky těžké ublížení na těle za okolností zvláště přitěžujících. Uvedeným jednáním tak měl František Jenne spáchat zločin proti státu dle § 2 zákona na ochranu republiky, zločin proti osobám dle

§ 5 odst. 1 písm. A) zákona na ochranu republiky a zločin dle § 7 odst. 2 zákona na ochranu republiky.

Hlavní líčení před MLS v Praze se konalo dne 22. listopadu 1945 za účasti předsedy trestního senátu dr. Nováka, soudců z lidu a veřejného žalobce dr. Eduarda Kotvy.

Obžalovaný František Jenne prohlásil, že se cítit být pouze částečně vinen. Doznal vinu v tom smyslu, že vězně bil a nadával jim. Důrazně však popřel, že by kdy byl účasten nějaké vraždy ve věznici. Doznal pouze, že na příkaz dalšího dozorce Rudolfa Auricha odnesl ze sklepa pankrácké věznice na nosítkách mrtvolu dr. Tůmy. Připustil také svou vinu v tom smyslu, že mohl způsobit zranění na těle českým vězňům. Uvedl dále, že pokud některého z vězňů trestal, činil tak pouze na příkaz nadřízených.

V rámci hlavního líčení byla provedena celá řada důkazů, zejména pak byli slyšeni svědci. Zbývající část svědectví byla podána prostřednictvím přečtení protokolů o výslechu svědků.

Po provedeném dokazování se senát odebral k neveřejné poradě, kde se jeho členové jednomyslně shodli na odsuzujícím rozsudku, a to ve vztahu ke všem bodům obžaloby. Následně byl předsedou senátu ve veřejném zasedání tento rozsudek vyhlášen a obžalovanému Františku Jennemu jím byl uložen trest smrti oběšením. Odsouzený dle § 14a zákona na ochranu republiky navždy pozbyl občanské cti a dle § 14c zákona na ochranu republiky jeho celé jmění propadlo ve prospěch státu.

Soud na místě své rozhodnutí odůvodnil částečným doznáním samotného obžalovaného. Ačkoliv obžalovaný Jenne popíral i jen nepřímou účast na vraždách, které byly spáchány ve věznici Pankrác, pak tento bod obžaloby byl prokázán řadou výpovědí očitých svědků, kteří mimo jiné viděli, jak Jenne odnáší nosítka s těly zavražděných vězňů. Svědeckými výpověďmi bylo vyvráceno i tvrzení Jenneho o tom, že pokud bil vězně, tak pouze na příkaz nebo v přítomnosti svého nadřízeného. Soud k tomuto lakonicky konstatoval, že dle svědků se obžalovaný Jenne pravidelně dopouštěl násilností na vězních i v době, kdy byl na cele nebo na jiném místě s vězni sám, a to bez dozoru svých nadřízených.

Trest smrti oběšením byl vykonán dne 22. listopadu 1945 v 14,15 hod.³²¹

---

³²¹ SOA, Praha, MLS Praha, I. Ls 32/45.

4.3. Lékař udavačem

Dne 22. listopadu 1945 bylo zahájeno u MLS v Praze hlavní líčení proti MUDr. Josefovi Chvojkovi, který byl souzen za zločin proti státu a za zločin udavačství. Líčení se zahajovalo v 10 hodin dopoledne v pětičlenném senátu s předsedou Janem Kaplanem. Veřejnou obžalobu zastával dr. Jaroslav Morávek a obhajobou byl pověřen ex offio dr. Bedřich Rádl, advokát působící v Praze.

V této věci měl obžalovaný rovněž možnost vyjádřit se před soudem, navrhopat důkazy na svoji obhajobu a byl mu přidělen advokát z úřední povinnosti, neboť si ho sám nezvolil. Ale zejména byla ze strany soudu řádně přezkoumána jeho obhajoba spočívající v jeho údajné duševní poruše, která měla způsobit jeho nepřičetnost a skutečnost, že si na nic z jeho činů nepamatuje. Ve věci byl soudem ustanoven znalec, který duševní stav obžalovaného prozkoumal a uzavřel, že při spáchání činů kladených mu obžalobou za vinu byl plně přičetný.

MUDr. Josef Chvojka působil jako lékař v pražské nemocnici na Bulovce. Od roku 1942 zastával funkci ve správním výboru nemocnice, který řešil personální otázky. Dle svědecké výpovědi JUDr. Jana Holuba, MUDr. Chvojka intenzivně ovlivňoval předsedu tohoto výboru dr. Kindermanna, aby propustil několik desítek zaměstnanců nemocnice, protože dle jeho názoru nejsou plně loajální ideologii říše, a způsobují tak rozvrat pracovního kolektivu. Dr. Kindermann tlaku MUDr. Chvojky podlehl a část zaměstnanců byla skutečně propuštěna. Navíc několik z nich bylo pro své protinacistické smýšlení zatčeno gestapem. Mezi nimi byl i chirurg MUDr. Trnka, který následně krátce po transportu do koncentračního tábora zemřel.

Navíc na jaře roku 1943 nasadil MUDr. Chvojka svého známého p. Svobodu, bývalého mlynářského pomocníka, do funkce personálního inspektora, který dle jeho instrukcí podával udání k rukám MUDr. Kindermanna na zaměstnance nemocnice. MUDr. Chvojka několikrát veřejně vyřkl své přesvědčení, že český národ může zachránit jen plná oddanost říši.

Na základě udání MUDr. Chvojky byl zatčen pražským gestapem také MUDr. Antonín Marek pro své protinacistické smýšlení a údajnou připravovanou sabotáž. MUDr. Marek byl vyslýchán na gestapu osm dní, vyslýchající MUDr. Markovi přímo potvrdil, že jeho zatčení proběhlo na základě Chvojkova udání. Dále Chvojka udal p. Knížáka pro poslech cizího rozhlasu, ten byl také po několik dní držen gestapem a vyslýchán.

MUDr. Chvojka během svého působení v městské nemocnici Bulovka také udal několik pacientů, kteří se v té době pomocí různého sebepoškození chtěli vyhnout nuceným pracím v továrnách nebo transportu do koncentračních táborů. Takové sebepoškození bylo v té době posuzováno nacistickým režimem jako sabotáž. Mezi takto udanými pacienty byl také František Dvořák, který se chtěl sebepoškozením horních končetin vyhnout nucenému nasazení. Po udání MUDr. Chvojkou byl zatčen gestapem a přímo z nemocničního pokoje předveden k tvrdému čtyřdennímu výslechu. František Dvořák ale vytrvale i přes nátlak ze strany příslušníků gestapa sebepoškození zapíral, a jelikož neexistovaly jiné důkazy než udání MUDr. Chvojky, bylo zranění Františka Dvořáka uznáno ze strany gestapa jako nehoda a byl propuštěn zpět k doléčení do nemocnice na Bulovce.

Základem obhajoby obžalovaného MUDr. Chvojky bylo jeho tvrzení, že se cítí ve všech bodech obžaloby nevinný. Dále se odvolával na svůj špatný duševní stav. Dne 26. října 1945 požádal obžalovaný o přezkoumání svého duševního stavu znalcem. Obžalovaný poukazoval na své totální nervové vyčerpání, které propuklo v duševní poruchu. Obžalovaný trval na výslechu psychiatra MUDr. Šindeláře, který obžalovaného ošetřoval. Soud vyhověl návrhu na provedení důkazu výslechem znalce z oboru psychiatrie MUDr. Eduarda Knoblocha. Žádosti o výslech MUDr. Šindeláře nebylo vyhověno, neboť ten byl v době konání hlavního líčení hospitalizován a nemohl se dostavit k hlavnímu líčení.

Znalec ve svém posudku vyvrátil tvrzení obžalovaného, že byl od roku 1942 soustavně léčen pro své psychické problémy. Obžalovaný byl ve skutečnosti léčen pouze dvakrát, a to v roce 1943 pro přepracovanost a nespavost. Na jiné psychické potíže si obžalovaný nikdy nestěžoval. MUDr. Šindelář obžalovanému předepsal pouze uklidňující léky. Dle názoru znalce obžalovaný nikdy neprojevoval příznaky duševní choroby. Dále znalec nepřisvědčil ani tvrzení obžalovaného, že byl v době spáchání svých protiprávních činů nepřítomný a mnoho z toho si nepamatuje, protože si obžalovaný vybavoval mnoho detailů, například jména obětí svých protiprávních činů nebo dokonce čísla výnosů, které vycházely za okupace. Z výše uvedených důvodů došel znalec k názoru, že paměť obžalovaného nevykazuje defektů, a tedy byl za své jednání plně odpovědný.

Dále prostřednictvím svého zástupce obžalovaný popíral, že by kdy někoho udal. To, že byli jeho kolegové a pacienti zatčeni gestapem, vysvětloval všeobecným zatýkáním, které bylo pro válečnou dobu příznačné, a své přičinění na jejich zatčení důrazně odmítal.

Také popřel jakákoli udání proti svým pacientům, naopak se hájil, že vydal spoustu falešných lékařských potvrzení ve prospěch pacientů, kteří se tak vyhnuli nucenému nasazení, a k oběti svého udání Františku Dvořákovi uvedl, že ten byl velice nešikovný, a právě pouze jeho nešikovnost nahlásil vedení firmy, kde byl Dvořák zaměstnán, a poté sama firma nahlásila sebepoškozování gestapu. Obvinění z členství ve fašistické organizaci Vlajka také plně popřel.

Obžalovaný byl uznán vinným MLS v Praze z toho, že v letech 1939–1945, tedy v době zvýšeného ohrožení republiky, propagoval a podporoval fašistická a nacistická hnutí tím, že schvaloval a obhajoval nepřátelskou vládu na území republiky a jednotlivé nezákonné činy okupačních úřadů v úmyslu rozvrátit mravní a státní uvědomění československého lidu, a jednal tak za okolností zvláště přitěžujících.

Dále byl shledán vinným tím, že ve službách a v zájmu nepřítele udal pro smyšlenou nebo skutečnou činnost své spoluobčany, přičemž jeho udání mělo příčinnou souvislost se ztrátou svobody a života několika udaných.

Za výše uvedené činy byl obžalovaný odsouzen k trestu těžkého žaláře na doživotí, z toho 20 let z doživotního trestu mělo být vykonáno ve zvláštních nucených pracovních oddílech. Dále byl obžalovaný odsouzen k doživotní ztrátě občanské cti a ke konfiskaci celého majetku ve prospěch státu.

Celková hodnota zkonfiskovaného majetku činila dle prohlášení odsouzeného asi 1 milion korun československých.³²² Ve prospěch státu byly zkonfiskovány dvě vkladní knížky, na každé byla uložena částka ve výši 250 000,- Kč, osobní automobil Praga Lada v hodnotě 40 000,- Kč, vybavení bytu a ordinace na adrese Novovysočanská 581, Praha Vysočany a další cennosti, včetně zlatých šperků.

Trest těžkého žaláře vykonával odsouzený v mužské věznici v Plzni na Borech. Během této doby odsouzený několikrát spolu se svou matkou Marií Chvojkovou žádal o snížení nebo zmírnění vykonávaného trestu cestou žádosti o milost. Žádost o milost podanou dne 23. ledna 1948 odůvodňoval mimo jiné tím, že se vždy cítil Čechem a jednal pouze v zájmu českému národa, a naopak několikrát veřejně vystupoval proti germanizaci českého národa. Dále uváděl, že když pracoval jako úřední lékař, na jehož posudku záviselo, jestli pacienti budou, či nebudou totálně nasazeni, posoudil zdravotní stav tisíce pacientů a několik desítek z nich uznal nemocnými, i když jejich zdravotní stav byl dobrý, a tím tak byli ušetřeni totálnímu nasazení. Tyto pacienty uznal práce neschopnými, i když

---

³²² Protokol o prohlášení odsouzeného o celkové hodnotě jeho majetku ze dne 21. ledna 1946 v příloze č. 2.

byla jeho lékařská činnost podrobena několikrát revizi ze strany gestapa a za chybné posouzení mu hrozil trest smrti.

Jeho žádosti o milost ze dne 11. ledna 1948 nebylo prezidentem dne 19. června 1948 vyhověno. Odmítnutí žádosti bylo odůvodněno tím, že spácháním trestných činů MUDr. Josefem Chvojkou se projeví závažné vady jeho charakteru, a doposud vykonaný trest nemůže tedy stačit k jeho napravení. Dne 3. června 1954 byl odsouzenému zmírněn trest rozhodnutím prezidenta republiky z doživotí na trest odnětí svobody v délce trvání 20 let a dne 22. listopadu 1955 byl propuštěn podmíněně na svobodu se stanovenou zkušební dobou v délce trvání 10 let.³²³

4.4. Poprava státního zástupce Kurta Blaschtowitschky

Velkou pozornost přitahoval soudní proces u MLS v Praze s bývalým okresním soudcem a poté státním zástupcem dr. Kurtem Blaschtowitschkou, konaný dne 13. září 1945. Dr. Kurt Blaschtowitschka byl souzen za to, že jako státní zástupce při německém zemském soudu v Praze jednak způsobil smrt 117 osob tím, že jako státní zástupce navrhl těmto osobám trest smrti, a jednak využil tísně způsobené národní a politickou perzekucí, aby se obohatil na úkor několika desítek osob tím, že přijímal dary od příbuzných a známých osob, které byly souzeny německým zemským soudem v Praze, a za to jim sliboval různé intervence ve prospěch obviněných nebo odsouzených.

Případ byl veřejností sledován a často zmiňován v tisku. Tento informoval o tomto procesu jako o strašném bahně nacistického režimu se všemi průvodními jevy zločinného sadismu, vyděračství, kořistnictví a korupce. Blaschtowitschku označil jako jednoho ze zrůdné smečky vrahů, kteří si říkali státní zástupci německých soudů.³²⁴

Dr. Kurt Blaschtowitschka se narodil dne 4. srpna 1906 v Teplicích. Od roku 1936 byl ustanoven jako vyšetřující soudce u Krajského soudu v Praze. Následně byl v roce 1938 přeložen na pozici soudce k Okresnímu soudu v České Lípě. V roce 1940 byl přidělen jako referent kriminálních záležitostí k německému trestnímu zastupitelství v Praze. Krátce po svém přidělení byl vyslán na 6 měsíců k německému zemskému soudu v Halle. Po svém návratu byl nepřetržitě činný jako státní zástupce u německého státního zastupitelství v Praze až do prosince 1944, kdy byl suspendován pro služební provinění, a to konkrétně za to, že se za úplatu snažil ovlivňovat výsledky soudních řízení. Po této

---

³²³ SOA Praha, Fond MLS Praha, karton č. 66, Ls 506/46.

³²⁴ Dramatické usvědčování katana Blaschtowitschky. *Rudé právo*. 14. září 1945, č. 109, s. 2.

suspendaci podal bývalý státní zástupce žádost o propuštění ze státní služby. Učinil tak na nátlak ze strany vedení státního zastupitelství v Praze, neboť mu bylo vyhrožováno, že v případě nepodání žádosti o propuštění bude poslán mimo protektorátní území k výkonu nucených prací. Za dobu svého působení zastupoval obžalovaný jako státní zástupce více než 600 obžalob.

Kurt Blaschtowitschka se již na počátku osvobození Prahy pokusil se svojí manželkou uprchnout a byl při útěku zadržen 6. května 1945 v Dolních Mokropsech policejním referátem Národního výboru v tamější obci. Při ohledání se u něj mj. našly hodinky, brýle, rukavice, čtyři klíče, stříbrná cigártaška a tři peněženky s obnosem v hodnotě přes 8 000 korun. Blaschtowitschka v zajišťovací vazbě v Dolních Mokropsech nelenil, rozložil krabičku od krému na ruce a na nepotištěný karton napsal vzkaz manželům Kadečkovým, aby urychleně zkontaktovali Karla Zdeborského, ihned zavolali do Prahy a osobně si žádali jistého dr. Süsse, kterému měli urychleně sdělit jeho nepříznivou situaci. Tento lístek se pravděpodobně k adresátům vůbec nedostal, neboť byl zachycen a stal se přílohou obžalovacího spisu. Úřední záznam o zadržení nehovoří o tom, kdy přesně byli manželé zadrženi. Přesné datum uvádí Blaschtowitschka v žádosti o propuštění jeho ženy, a to 8. 5. 1945, ale toto datum nekoresponduje s datem protokolu sepsaného před policejním referentem Národního výboru v Dolních Mokropsech 6. 5. 1945, ve kterém Marie Blaschtowitschková popisovala jejich útěk z Prahy. Když manželé Blaschtowitschkovi během nákupu 5. května 1945 uslyšeli první výstřely Pražského povstání, rozhodli se odjet ze Smíchova vlakem k mlynáři Bohumilu Kadečkovi bydlícímu v Dolních Mokropsech. Vlaky ovšem nejely, proto společně šli pěšky přes Radotín, kde byli poprvé zadrženi, ale ihned propuštěni. Při druhé kontrole politickým referentem národního výboru na nádraží v H. Černošicích se Blaschtowitschka odmítl legitimovat a podvolit příkazům černošické národní pohotovosti s tím, že byl se ženou na cestě do mlýna v Dolních Mokropsech, kde měl najít ochranu a nikdo mu neměl činit překážky. Na přimluvu Karla Zdeborského z Horních Černošic byl propuštěn. Ovšem dotyčný referent jako člen národního výboru přikázal místním orgánům s ohledem na národnost jmenovaného a kvůli jeho chování okamžité zajištění obou osob v zajišťovací vazbě. Oba byli o půl deváté ráno 6. května 1945 u pana Kadečky zadrženi strážním

oddílem a umístění do zajišťovací vazby. Nepomohla ani přímluva K. Zdeborského o jejich propuštění.³²⁵

4.4.1. Hlavní líčení

Dne 14. září 1945 v 9 hodin ráno stanul Blaschtowitschka v soudní síni na lavici obžalovaných. Jelikož se jednalo o osobu znalou práva, stal se z něj velice silný protivník v právní argumentaci. Možná i proto v čele senátu stál sám přednosta MLS Praha JUDr. Vladimír Kozák, vedle něj soudcové z lidu Václav Koubek, František Klika, Alois Fiřt a JUDr. Vladislav Šutnar. Veřejnou žalobu zastupoval JUDr. Václav Kotýnek, stálý zástupce vedoucího veřejného žalobce. Na straně druhé byl ustanoven obhájce ex offio JUDr. Otakar Schmitt, advokát v Praze.

Pokud se týká skutků, kterých se měl obžalovaný dopustit, pak ze spisu vyplývá následující.

Jednou z osob, na jejíž úkor se obohatil, byl Ing. Jan Moravec, pražský úředník. Švagr Jana Moravce, bývalý voják, byl obžalován za nedovolené nošení zbraně a následně dne 1. listopadu 1944 odsouzen k trestu smrti, přičemž jako státní zástupce působil při tomto přelíčení Kurt Blaschtowitschka.

Ing. Jan Moravec se seznámil s Blaschtowitschkou skrze soudní úřednici Lídu Havelovou a za přislíbení intervence ve prospěch švagra Moravce vylákal Kurt Blaschtowitschka na rodině Jana Moravce movité věci a hotovost v celkové hodnotě 30 000,- Kčs. Kurt Blaschtowitschka sice poradil Janu Moravcovi, aby podal žádost o milost, ale jeho švagr byl dne 20. prosince 1944 přesto popraven. Mimo rady, aby rodina popraveného podala žádost o milost, nepodnikl státní zástupce žádnou jinou právní intervenci.

Po popravě švagra Jana Moravce ujišťoval rodinu popraveného, že podnikl vše, co bylo v jeho silách, aby byl trest smrti pro švagra Moravce zmírněn na trest doživotního žaláře, ale že nebylo v jeho silách uložený trest smrti změnit.

Dalším, na jehož úkor se Kurt Blaschtowitschka obohatil, a využil tak jeho tísně, byl řezník a majitel řeznictví v Praze Holešovicích Jan Chmel, který byl v roce 1942 zatčen gestapem za nedovolené získávání lístků na maso. Ještě před svým odsouzením ke třem

---

³²⁵ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Právo a spravedlnost: Kurt Blaschtowitschka před mimořádným lidovým soudem*. Praha, 2014. VII. ročník SVOČ. Studentská vědecká a odborná činnost. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 12.

letům těžkého žaláře se seznámil s Kurtem Blaschtowitschkou na oslavě narozenin u společného přítele. Jan Chmel se hned při svém prvním rozhovoru s Blaschtowitschkou zmínil o svém trestním stíhání. Blaschtowitschka po tomto rozhovoru přislíbil, že u státního zástupce dr. Prebka, který měl případ Chmela na starosti, zařídí jeho zproštění.

Za přislíbenou intervenci dodal Jan Chmel postupně přímo do bytu Kurta Blaschtowitschky a jeho manželky Marii Blaschtowitschkové potraviny v celkové hodnotě asi 40 000,- Kčs a dále přímo Marii Blaschtowitschkové předal za přislíbené intervence v hotovosti 20 000,- Kčs.

S obžalovaným Janem Chmelem byla konána celkem tři jednání. Při posledním byl Jan Chmel skutečně zproštěn obvinění, i když státní zástupce dr. Prebek navrhoval trest žaláře v době trvání tří let. Dle pozdějšího doznání Kurta Blaschtowitschky byl zprošťující rozsudek výsledkem intervence Blaschtowitschky u soudce dr. Richelmana, který líčení s Janem Chmelem předsedal.

Později se ještě Jan Chmel spojil s Kurtem Blaschtowitschkou třikrát, a to proto, aby s ním za úplatu domluvil intervence pro své známé, jejichž trestní věci vyřizovalo státní zastupitelství, při kterém on působil.

Kurt Blaschtowitschka se z pozice státního zástupce obohatil i na úkor Václava Nachtigala, kožešníka z Prahy, který byl 28. února 1944 pražským zvláštním soudem odsouzen k deseti měsícům žaláře za podvodný nákup kůží.

Kožešník Václav Nachtigal po svém odsouzení dosáhl odkladu výkonu trestu, a to až do listopadu 1944. V tomto mezidobí kontaktoval Marii Blaschtowitschkovou prostřednictvím své zákaznice a zároveň přítelkyně Blaschtowitschkové, Boženy Abelesové. Marie Blaschtowitschková Václavu Nachtigalovi přislíbila pomoc v jeho trestní věci tím, že její manžel zařídí ze své pozice zmírnění jeho trestu. Jako odměnu za slíbenou intervenci si Blaschtowitschková od kožešníka vyžádala kabát v celkové hodnotě 12 000,- Kčs. Jelikož ještě před svým nástupem do výkonu trestu onemocněl Václav Nachtigal vážnou chorobou, která znemožňovala jeho nástup do výkonu trestu, a to až do konce války, tedy ze strany Kurta Blaschtowitschky nebylo zapotřebí žádné intervence.

MUDr. Arnošt Vatlach byl odborným lékařem, který byl dne 16. července 1941 zatčen kriminální policií za nedovolené provádění interrupcí. Obžalobu měl vypracovat státní zástupce JUDr. Martin, který to ale neučinil s odůvodněním, že proti MUDr. Vatlachovi není dostatek důvodů. Na vlastní žádost si případ převzal státní zástupce Kurt Blaschtowitschka, který uvedl, že ne nadarmo se mu říká „červený pes“

a že odpravil již 120 lidí, a tedy se postará i o likvidaci MUDr. Vatlacha. Svoji horlivost mimo jiné projevil tím, že manželce MUDr. Vatlacha sdělil, že pokud předchozí státní zástupce neshledal důvody pro podání obžaloby, on jistě nějaký důvod najde. Poté MUDr. Vatlachovi přerušil výkon vazby s odůvodněním, že tak činí, aby obžalovanému umožnil poslední rozloučení s rodinou, neboť jistě bude odsouzen k trestu smrti. Na základě obžaloby vedené Kurtem Blaschtowitschkou byl MUDr. Vatlach odsouzen pouze k pěti letům odnětí svobody.

Kurt Blaschtowitschka byl uznán vinným také za podíl na způsobení smrti Boženě Dolejšové z Prahy 4. Ta byla souzena u zvláštního soudu v Praze za napomáhání nepříteli, kterého se měla dopustit tím, že poskytla úkryt Richardu Blochovi, Židovi, který uprchl z polského koncentračního tábora. Božena Dolejšová byla dne 15. dubna 1943 odsouzena na návrh státního zástupce Kurta Blaschtowitschky k trestu smrti. Poté byla odsouzená zásluhou svého manžela převezena do ústavu pro choromyslné v Kateřinkách. Tam pobývala až do 21. listopadu 1943, kdy byla na popud Kurta Blaschtowitschky převezena z ústavu a ještě týž den popravena.

Ve funkci státního zástupce obžalovaný Blaschtowitschka vypracoval více než 800 obžalob, přičemž v mnoha případech navrhoval trest smrti. Mnohokrát se zúčastnil jako člen popravčí komise cesty do Drážďan, kde byly původně do roku 1942 popravy vykonávány. Tam tlumočil odsouzeným rozsudek smrti. Osoby, na jejichž úkor se obohacoval, nazýval klienty. Od nich on i jeho manželka Marie vyžadovali jako úplatu za jeho služby potraviny různého druhu, alkohol, tabákové výrobky, peníze v hotovosti, ale zvláště jeho žena Marie vyžadovala různé movité věci, jako bylo například oblečení, nábytek či jiné vybavení domácnosti. V některých případech skutečně na základě jeho intervence došlo ke zmírnění trestu, ale ve většině těchto případů neučinil nic, co by souzeným či odsouzeným pomohlo.

Další svědci vypověděli, že se k nim obžalovaný choval v průběhu procesu krajně nepřátelsky, během přelíčení na ně křičel a znemožňoval jim poradu s obhájcem. Všeobecně vyplývalo z jeho jednání, že byl zaujat proti Čechům. Svědek Antonín Šesták, obchodník, vypověděl, že už během procesu se k němu choval obžalovaný krajně nepřátelsky, sliboval mu několikaletý žalář. Naproti tomu u MLS v Praze se obžalovanému Blaschtowitschkovi se dostalo plného šetření jeho procesních práv. Mohl se řádně a bez přerušování vyjádřit ve věci a do jeho práva na obhajobu nebylo zasahováno.

Obžalovaný Kurt Blaschtowitschka se obhajoval tím, že při soudních řízeních se pouze řídil tehdy platnými předpisy a o rozsudcích smrti nerozhodoval jen on, ale vrchní

státní zástupce. Svoji přítomnost u výkonů trestů smrti vysvětloval tím, že dle předpisů byla u popravky nutná mimo jiné přítomnost toho státního zástupce, který vedl obžalobu.

Dále na svoji obhajobu navrhl předvolat jako svědka bývalého protektorátního ministra zemědělství Adolfa Hrubého, aby dosvědčil, že obžalovaný byl u něj několikrát intervenovat. Hrubý před soudem potvrdil dva případy, ve kterých obžalovaný u něj intervenoval ve prospěch odsouzených.³²⁶ Nicméně toto svědectví o dvou údajných případech bylo marginalitou v porovnání s rozsahem jeho činů.

Soud se v odůvodnění rozsudku s výše uvedenou obhajobou vypořádal s tím, že je sice pravdou, že státní zástupce má v soudním řízení postavení pouhé strany, ale je tzv. pánem sporu nezávislým na soudu a je pouze na jeho rozhodnutí, zda se trestní řízení zahájí či se v něm bude pokračovat.

K přijímání úplatků za slíbené intervence uvedl obžalovaný na svoji obhajobu to, že je pravdou, že za radu či pomoc, kterou poskytl osobám, proti nimž bylo vedeno u Sondergerichtu trestní řízení, přijímal od nich potraviny a pozvání do jejich domácností na „hostiny“. To, že od nich někdy také přijímal peněžité plnění, v plném rozsahu popřel. Dále popíral to, že ve věcech, ve kterých činil intervence ve prospěch souzených, činil takové úkony, které by situaci souzených ještě více zhoršovaly.

Manželka Marie Blaschtowitschková³²⁷ k obžalobě uvedla, že nikdy žádné dary za intervence jejího manžela nikdy nepřijímala a že za věci, které obdržela od výše uvedených svědků, řádně zaplatila. Finanční částky, které jí výše uvedení svědci poskytli, byly na pohoštění soudců a jiných úředníků, kteří měli za souzené intervenovat.

V závěrečné řeči se snažil obžalovaný patrně vzbudit soucit senátu, když uváděl, že byl vždy pro český národ a Čechy považoval za svoji vlast. Vždy se prý věnoval jen rodině a hudbě a hodlá pěstovat kult Bedřicha Smetany.³²⁸ Shodná, až komická prohlášení, lze nalézt například i u K. H. Franka nebo u Kurta Daleuga.

Na základě výše uvedeného byl dr. Kurt Blaschtowitschka dne 14. září 1945 odsouzen za to, že od března 1940 do prosince 1944 ve službách Německa a v součinnosti s jinými a jednáje s obzvláštní horlivostí správními rozhodnutími a soudními rozsudky

---

³²⁶ Dramatické usvědčování katana Blaschtowitschky. *Rudé právo*. 14. září 1945, č. 109, s. 2.

³²⁷ Marie Blaschtowitschková byla dne 6. června 1945 zatčena spolu se svým manželem dr. Kurtem Blaschtowitschkou. Dr. Blaschtowitschka po celou dobu soudního řízení trval na tom, že je jeho manželka nevinna a na jeho jednání se nepodílela. Žádost dr. Blaschtowitschky ze dne 19. září 1945 o propuštění jeho manželky z výkonu vazby přílohou č. 3.

³²⁸ Nacistický vrah 120 vlastenců popraven. *Rudé právo*. 15. září 1945, č. 110, s. 2.

způsobil smrt asi 117 osob, využil tísně způsobené národní a politickou perzekucí, aby se na úkor takto perzekuovaných osob obohatil.

Za výše uvedené činy byl obžalovaný odsouzen³²⁹ k trestu smrti a ke konfiskaci celého svého jmění ve prospěch státu. Obžalovaný byl zároveň odsouzen ke ztrátě občanské cti.

Trest smrti oběšením byl vykonán ještě téhož dne, a to v 19,30 hod bez přítomnosti veřejnosti. Přítomni byli pouze obhájce odsouzeného JUDr. Schmitt, předseda soudu JUDr. Kozák a další úřední osoby. Smrt odsouzeného nastala v 19,42 hod.^{330,331}

4.4.2. Aktuální zkoumání viny

Blaschtowitschkův případ byl do této práce zařazen také z důvodu, že je v současné době podroben zkoumání několika autorů, kdy je řešena otázka, zda rozsudek nad obžalovaným byl spravedlivý, či se jednalo o komunisty zmanipulovaný případ a byl odsouzen člověk, který pomáhal osobám souzeným nacistickou zvlášť. Taková názorová disputace, podpořená nově objevenými důkazy, může dopomoci ve tříbení názoru na skutečnost, zda bylo řízení s Blaschtowitschkou skutečně zmanipulováno, či zda rozsudek odpovídal zásadám nestranného a spravedlivého procesu.

O očištění jména tohoto bývalého německého státního zástupce se pokusil Jaroslav Pospíšil v knize *Hyeny*.³³² Tato publikace má jeden podstatný nedostatek: kniha sice obsahuje výčet veškeré použité literatury, čtenář se ovšem konkrétně nedozví prameny k jednotlivým kapitolám, a tím si i některé autorovy závěry ověřit. U kapitoly o K. Blaschtowitschkovi pravděpodobně autor vycházel jen z vyšetřovacího spisu uloženého ve Státním oblastním archivu (dále jen „SOA“) v Praze, jelikož kapitola o něm neobsahuje informace nad rámec obsahu spisu.

O Blaschtowitschkově ženě byl natočen Českou televizí dokument s názvem *Vizovická Mata Hari*.³³³ Tento dokument se opět snažil očistit i K. Blaschtowitschku, neboť jeho případ měl být dle tohoto pojetí ve své podstatě prvním politickým procesem řízeným komunisty. Nutno dodat, že autorem námětu je rovněž J. Pospíšil. Objevuje se v něm ovšem řada nepřesností. Na tyto mylné informace reagoval o rok později recenzí

---

³²⁹ Poradní protokol senátu přílohou č. 4.

³³⁰ Protokol o popravě odsouzeného přílohou č. 5.

³³¹ SOA Praha, Fond MLS Praha, karton č. 686, LS 2/45.

³³² POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. 4. vyd. Vizovice: Lípa, 1998. Otisky (Lípa). ISBN 80-86093-31-X.

³³³ *Vizovická Mata Hari*. Česká televize [online]. Praha, 2005 [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1186450336-vizovicka-mata-hari/>

Jiří Plachý v příspěvku se stejnojmenným názvem³³⁴ a dále Daniela Němečková v díle *Právo a spravedlnost: Kurt Blaschtowitschka před mimořádným lidovým soudem*.³³⁵

Němečková napadá tendenčnost dokumentu, kdy například Pospíšil uvedl, že soud zamítl všechny návrhy Blaschtowitschky na provedení výslechu svědků, kteří měli prokázat jeho nevinu. Tato informace je vyvrácena obsahem spisu, když soud, jak uvedeno shora, připustil výslech celé řady svědků, ať to byla manželka obžalovaného či bývalý ministr A. Hrubý. Němečková dále poukazuje na zcela nepravdivé konstatování o mimořádně zrychleném procesu, když tento proběhl řádně ve lhůtách určených VRD. Přitom rychlost procesu byla jednou ze stěžejních zásad všech řízení v rámci lidového soudnictví. Konečně pak Pospíšil, byť osoba s právnickým vzděláním a se znalostí spisové dokumentace, uvádí, že líčení s Blaschtowitschkou proběhlo bezprostředně po osvobození, tedy v květnu 1945, kdy ještě nebyl ani řádně ustanoven MLS v Praze. Naopak je nesporným faktem dle spisu i dobového tisku, že proces proběhl až v září 1945, tedy v době, kdy již byl MLS v Praze řádně ustanoven a vykonával svoji činnost.³³⁶

Z pohledu advokáta praktikujícího několik let v oboru trestního práva si dovoluji konstatovat dvě skutečnosti ve vztahu k tomu, zda proces s Blaschtowitschkou byl skutečně prvním komunisty zmanipulovaným procesem.

Zcela zásadní je obsah spisové dokumentace, neboť ten by měl podat co nejvěrnější obraz o průběhu řízení. Ze spisu se podává celá řada věrohodných a konzistentních svědectví o vině Blaschtowitschky. Je zcela nereálné se domnívat, že dosud ještě v demokratické době by se komunistům podařilo nashromáždit takovou řadu falešných svědků, aby navíc všichni svědkové byli ve svých výpovědích konzistentní a věrohodní. V době Blaschtowitschkova procesu (září 1945) vliv komunistů nebyl ještě absolutní. Z této doby jsou sice známy případy ovlivňování soudních řízení, jak popsáno výše. Nicméně v takových případech se objevovaly pouze jednotky falešných svědků v rámci procesu. Nadto výpovědi osob obžalovaných ze strany Blaschtowitschky měly velmi často reálnou oporu ve spisech jejich trestních věcí, kde veřejnou žalobu zastával právě Blaschtowitschka. Vzpomeňme například na shora uvedený případ odsouzené Boženy Dolejšové, kdy sám Blaschtowitschka dal příkaz k jejímu převozu z ústavu pro choromyslné v Kateřinkách zpět do věznice, kde byla následně popravena. Pokud

---

³³⁴ PLACHÝ, Jiří. Vizovická Mata Hari. *Securitas imperii*. Praha: ÚDV, 2006, č. 14. ISSN 1804-1612.

³³⁵ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Právo a spravedlnost: Kurt Blaschtowitschka před mimořádným lidovým soudem*. Praha, 2014. VII. ročník SVOČ. Studentská vědecká a odborná činnost. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

³³⁶ Tamtéž, s. 20 an.

by nebylo jeho horlivosti, jak uvedeno v obžalobě, pak k převozu Dolejšové dojít nemuselo. Ostatně převoz závisel pouze na jeho rozhodnutí.

Za zcela stěžejní je nutno považovat obhajobu Blaschtowitschky, který svá tvrzení o tom, že Čechům pomáhal a měl Čechy rád, nepodepřel žádnými důkazy. Blaschtowitschka měl možnost předvolat na podporu své obhajoby svědky, kteří měli prokázat jeho nevinu. Svého práva využil. V jeho prospěch měl tak vypovídat bývalý ministr A. Hrubý. Ten potvrdil u jeho osoby dvě intervence. Nicméně ani tato výpověď neprokazuje nevinu Blaschtowitschky. V kontextu dalšího jednání Blaschtowitschky lze spíše usuzovat, že tak jednal s úmyslem vlastního obohacení, když intervenoval za osobu, od které přijal úplatek či chtěl získat plnění vyšší.

Ani ke svědectví Marie Blaschtowitschkové nelze přihlídnout jako k věrohodnému, když sama byla rovněž souzena a obžalovaným byl jejím manžel. Paradoxně svojí výpovědí obžalovanému přihoršila, pokud doznala, že věci jako kožešiny, nábytek či jídlo od osob souzených jejím manželem skutečně převzala. Nicméně na svoji obhajobu uvedla, že za tyto věci řádně zaplatila. Je ale zcela nevěrohodné, že by manželka veřejného žalobce opakovaně nakupovala zrovna u osob, které obžaloval její manžel.

Ze svědků navržených obhajobou soud zamítl pouze tři. A to buďto pro jejich nedosažitelnost, nebo u jednoho svědka z důvodu, že měl vypovídat o údajných polehčujících okolnostech, které ale v souladu s retribučními předpisy polehčující nebyly. Absence těchto tří svědků oproti provedení celé řady důkazů proti obžalovanému pak nemohla mít za následek nespravedlivé posouzení věci.

Rovněž osoba předsedy senátu dr. Kozáka v sobě skýtala jistou zárukou spravedlivého rozhodnutí.

I mimo soudní řízení podávala řada bývalých kolegů Blaschtowitschky nebo osob jím souzených svědectví o jeho horlivosti při zastávání jeho pozice veřejného žalobce.

Po osvobození ČSR sepsal dne 7. srpna 1945 advokát Vojtěch Jizba sdělení o činnosti německých justičních úřadů, hlavně o německém zvláštním soudu v Praze, u kterého pracoval po dva roky jako jediný Čech. V. Jizba u MLS Praha sice nevypovídal, ale i on označil Blaschtowitschku za „jeden z nejodpornějších případů zapřené česství“: *„Jeho vystupování při hlavních přelíčeních a přednes jeho obžaloby podobal se spíše zvířecím skřekům intonačně podobných řvaní hladového lva na poušti. Také jezdil často na české popravy do Drážďan a před odjezdem si neodpustil drastické poznámky jako např. „Jetzt fahre ich den Brüdern Köpfe abhauen.“ („Nyní jedu bratrům useknout hlavy.“). Takto by osoba napomáhající Čechům skutečně nejednala.*

4.5. Propagátor nacismu Arthur Söhnel

Němec Arthur Söhnel, žurnalista, narozený dne 17. srpna 1906 v Teplicích, byl souzen u MLS v Praze za to, že od roku 1942, tedy v době zvýšeného ohrožení republiky, jako vedoucí tiskové skupiny bývalého říšského protektora propagoval a podporoval nacistické hnutí tiskem, a to v úmyslu rozvrátit mravní, národní a státní vedení československého lidu tím, že uděloval pokyny šéfredaktorům denních listů, které se týkaly jejich obsahu. Dále byl souzen za to, že se dopustil veřejného násilí a vydírání proti zřízení tiskového odboru Miroslavu Veselému.

Spisový materiál tohoto případu rovněž deklaruje šíři provedeného dokazování, zejména pak prostřednictvím výpovědí řady svědků. Konzistentnost těchto výpovědí přitom dává jasný podklad pro vinu odsouzeného za současného vyvrácení jeho obhajoby. Na tomto případu je možno deklarovat i zachování práv odsouzeného i po skončení hlavního líčení, kdy bylo dle tehdejších procesních pravidel opakovaně rozhodováno o jeho zařazení do odsunu či o odpuštění zbývající části trestu, kterému pak následně bylo i vyhověno.

Hlavní líčení proti obžalovanému Arthurovi Söhnelovi se konalo dne 10. září 1946.

Obžalovaný Arthur Söhnel působil od roku 1942 jako referent tiskové skupiny říšského protektora. 29. srpna 1943 se stal vedoucím této skupiny. Na jaře roku 1945 byl obžalovaný Arthur Söhnel odeslán do výkonu služby na tehdejší západní frontu, kde byl později Američany vzat do zajetí.

Při pravidelných poradách obžalovaný Söhnel uděloval pokyny redaktorům k obsahu zpráv v denním tisku. Záznamy z těchto porad dokazovaly, že tímto úmyslně a cíleně podporoval nacistické hnutí.

Dále ze svědeckých výpovědí získaných během líčení jednoznačně vyplynula nenávist obžalovaného vůči českému národu. Příkladem jeho projevené nenávisti vůči Čechům byl incident na jedné z oslav, které se zúčastnili pracovníci tiskového odboru, včetně obžalovaného Arthura Söhnela. Obžalovaný v opilosti napadl Miroslava Veselého, pracovníka tiskového odboru. Toho povalil na zem, několikrát ho udeřil pěstí do týla. Celý svůj násilný útok doprovázel slovy, že rozbije nejen jeho českou lebku, ale i lebky všech ostatních Čechů. Dále napadenému vyhrožoval, že ho nechá zatknout gestapem.

Arthur Söhnel svoji vinu popíral a hájil se tím, že on ze své pozice nebyl oprávněn udělovat pokyny týkající se obsahu denního tisku. Dle jeho tvrzení závazné příkazy, jaké zprávy mají být v tisku otištěny, uděloval jeho nadřízený Wolfram von Welmar.

Hrubost a násilí vůči zřízenci Miroslavu Veselému v celém rozsahu popíral. Navíc tvrdil, že naopak se vždy k českým zaměstnancům české tiskové kanceláře choval slušně a ostatním německým kolegům zakazoval zneužívat služby českých podřízených. Dle svých tvrzení vydal interní nařízení, že pokud budou němečtí zaměstnanci české tiskové kanceláře využívat české zaměstnance pro své soukromé účely, musí je za tyto služby finančně honorovat.

Celá jeho obhajoba byla vyvrácena zejména zprávami ministerstva informací a tiskového odboru. Dále byla jeho vina mimo jiné prokázána na základě svědecké výpovědi poškozeného Miroslava Veselého, napadeného zaměstnance tiskového odboru, který potvrdil napadení ze strany svého nadřízeného Arthura Söhnela. Svědek Miroslav Veselý uvedl ve své výpovědi, že útok Arthura Söhnela v něm vzbudil důvodnou obavu o život a skutečně se obával toho, že na podnět obžalovaného bude zatčen gestapem.

Obžalovaný skutečnost, že byl od září roku 1939 členem NSDAP, při hlavním líčení nepopíral.

Na základě výše uvedeného shledal MLS v činnosti obžalovaného propagaci a podporu nacistického hnutí tiskem, a jelikož byl tímto způsoben usměrňován celý český tisk, rozhodl soud, že obžalovaný jednal v úmyslu rozvrátit mravní, národní a státní vědomí československého národa. MLS proto kvalifikoval toto prokázané jednání obžalovaného za daných okolností jako skutkovou podstatu zločinu proti státu a uznal obžalovaného vinným z tohoto skutku.

Násilím proti Miroslavu Veselému, které bylo doprovázeno ze strany obžalovaného vyhrožováním, se obžalovaný dopustil veřejného násilí vydíráním a nebezpečným vyhrožováním.

Oba výše zmíněné zločiny byly spáchány za okupace, tedy v době zvýšeného ohrožení republiky, takže MLS shledal v tomto jednání obžalovaného všechny potřebné náležitosti zločinu proti osobám.

MLS uznal při výměře trestu obžalovanému jako přitěžující okolnost, že svým jednáním spáchal zločiny různého druhu a ve svém jednání pokračoval delší dobu, a na základě výše uvedených skutečností byl obžalovaný MLS odsouzen k 20 letům těžkého žaláře, vykonávaného v nucených pracovních oddílech. Dále byl obžalovaný stížen trestem pozbytí občanské cti a konfiskací celého jeho jmění ve prospěch státu. Odsouzený byl zařazen do výkonu trestu do věznice Plzeň-Bory.

Dne 25. září 1946 podala manželka odsouzeného Věra Söhnelová žádost³³⁷ k veřejnému žalobci o propuštění jejího manžela z výkonu trestu těžkého žaláře a k jeho zařazení do odsunu německého obyvatelstva, který se měl uskutečnit dne 2. října 1946. Do výše uvedeného transportu byli zařazeni zbývající členové rodiny Artura Söhnela, včetně jeho manželky Věry.

Svoji žádost Věra Söhnelová odůvodnila velmi složitou životní situací, neboť v dané době, jak uvedla, se sama musela starat o svoje dvě děti věku 5 a 7 let, a navíc na její péči byli závislí oba její rodiče, kteří v té době byli již v pokročilém věku a nebyli schopni se sami o sebe postarat. Z těchto důvodů Věra Söhnelová požadovala zařazení svého manžela do výše uvedeného transportu německého obyvatelstva, neboť bez jeho pomoci by dle jejího tvrzení jen těžko zvládala péči o své dvě děti a staré rodiče. Žádosti Věry Söhnelové nebylo vyhověno a ta byla i s celou její rodinou dne 2. října 1946 odsunuta na německé území.

I poté podávala Věra Söhnelová soustavně žádosti k českým k úřadům o upuštění od výkonu trestu jejího manžela. Dne 18. července 1947 se obrátila se svojí žádostí i na Československý červený kříž. Ten ji dne 13. srpna 1947 postoupil tehdejšímu ministerstvu spravedlnosti. V rámci projednávání této žádosti Krajský trestní soud v Praze vyzval Magistrát hlavního města Prahy, referát pro vnitřní národní bezpečnost, aby se vyjádřil, zda souhlasí, že odsouzený Artur Söhnel bude zařazen do odsunu na německé území.³³⁸ Vzhledem k tomu, že příslušný referát s odsunem odsouzeného nesouhlasil, nebylo žádosti Věry Söhnelové ani nyní vyhověno.

Odsouzený Artur Söhnel pracoval během výkonu svého trestu mimo jiné v pracovním táboře u Mostu nebo v Králově Dvoře.

Po několika neúspěšných žádostech o opuštění od výkonu trestu, které Věra Söhnelová podala na počátku 50. let, prominul svým rozhodnutím ze dne 26. června 1954 tehdejší prezident republiky Antonín Zápotocký Arturovi Söhnelovi část trestu odnětí svobody, a to konkrétně ve výměře 7 let.

Dne 18. října 1955 bylo na základě rozhodnutí generální prokurátora upuštěno od zbytku výkonu trestu odnětí svobody a Artur Söhnel byl odsunut na německé území.³³⁹

---

³³⁷ Žádost Věry Söhnelové ze dne 25. září 1946 o propuštění Arthura Söhnela z výkonu trestu těžkého žaláře přílohou č. 6.

³³⁸ Odsun osob mimo jiné odsouzených MLS upravoval výnos ministerstva spravedlnosti č. j. 59011/II6/IV/1 ze dne 16. března 1946.

³³⁹ SOA Praha, Fond MLS Praha, LS V. 1892/46.

4.6. Udavač a člen NSDAP Josef Schatt

Správce sladovny v Mýtě u Rokycan Josef Schatt, narozený 4. března 1894 v Českých Budějovicích, byl MLS souzen za spáchání zločinu proti státu, osobám a za zločin udavačství. Těchto zločinů se měl dopustit tím, že v době zvýšeného ohrožení republiky byl členem NSDAP, propagoval a podporoval nacistické hnutí zejména svým přihlášením se k německé národnosti, agitoval pro hnutí NSDAP, veřejně velebil nacistický režim a byl konfidentem gestapa. Dále byl Josef Schatt souzen za to, že zneužil tísně způsobené národní, politickou a rasovou perzekucí za tím účelem, aby se obohatil na úkor fyzických osob, a to zejména tím, že dělníkům výrobních závodů, nad kterými vykonával správu, nepřiděloval potravinové lístky, které si nechával pro vlastní potřebu. V neposlední řadě bylo souzenému Josefu Schattovi kladeno za vinu, že ve službách a v zájmu nepřítelů, využívající situace způsobené nepřátelskou okupací, udal u plzeňské pobočky gestapa řadu osob, přičemž toto jeho udání mělo za následek jejich smrt či ztrátu svobody.

V této věci bylo opět shledáno, jak uvedeno níže, že obžalovanému byla zachována jeho procesní práva, a to počínaje právem na obhájce, možnost činit návrhy na dokazování, slyšení před soudem až po možnost žádat o obnovu řízení nebo prominutí trestu. V tomto případě bylo žádosti o obnovu řízení vyhověno s odůvodněním neprovedených důkazů. Nicméně i v rámci obnovy řízení bylo prokázáno, že prvně rozhodující soud, tedy MLS, nepochybil a obnova nebyla pro odsouzeného úspěšná. Rovněž v tomto případě došlo ze strany MLS ke zproštění viny v jednom bodě obžaloby, a to z důvodu důkazní nouze. I na tomto procesním postupu soudu je deklarováno šetření práv obžalovaného, když ke zproštění došlo na základě důsledně zhodnoceného skutkového stavu v komparaci s provedenými důkazy.

Hlavní líčení u MLS se konalo dne 20. února 1947 od 12 hodin. Senát MLS zasedal ve složení předsedy JUDr. Jana Dědourka a čtyř soudců z lidu, a to Oldřicha Kozla, Pavla Měřičky, Bohumila Klímy a Karla Strnada. Veřejným žalobcem v této věci byl JUDr. Jaroslav Morávek. Vzhledem k tomu, že si obžalovaný Josef Schatt ne zvolil obhájce, byl mu mocí úřední přidělen advokát JUDr. Václav Korejs.

Josef Schatt žil v Mýtě u Rokycan od roku 1919 a pracoval jako správce sladovny v závodě na výrobu slaměné obuvi Františka Hally. Ačkoli byl Josef Schatt vychován německými rodiči a studoval na německé škole v Českých Budějovicích, hlásil se k české národnosti, a to až do roku 1939. Dne 16. září 1939 se přihlásil k německé národnosti,

kteřá mu byla dne 13. zář 1939 skutečně úředně potvrzena. Následně se ucházel o členství v NSDAP. V přijetí za člena této strany mu ale bránila česká národnost jeho manželky Marie a syna Josefa. K německé národnosti tedy neprodleně přihlásil svoji manželku i syna a poté byl přijat jako člen NSDAP. Tím Josef Schatt, jeho manželka i syn, získali říšskoněmecké občanství.

Jako člen NSDAP byl jmenován komisařem smíšeného obchodu a byl mu svěřen dohled nad sedmi výrobními závody, mimo jiné v Mýtě, Rokycanech, Cheznovicích nebo ve Lhotě. Židovští majitelé těchto závodů byli převezeni do koncentračních táborů. Za tuto správu dostával měsíčně odměnu ve výši 5 000,- Kč.

Jednou z obětí jeho udavačství se stal rodák z Mýta František Balej. Dne 14. července 1942 svolával na náměstí v Mýtě slávu ruskému vojsku, Edvardu Benešovi a předpovídal pád nacistického režimu. Svědkem jeho slov byl i Josef Schatt, který chování Františka Baleje nahlásil na plzeňskou pobočku gestapa.

Plzeňské gestapo vyslalo přímo do Mýta svého příslušníka Viléma Kletta, aby celý případ vyšetřil. František Balej byl dne 10. srpna 1942 zatčen přímo ve svém bytě v Mýtě a odvezen do plzeňské úřadovny gestapa. Zde byl několikrát vyslýchán, přičemž během těchto výslechů byl opakovaně surově zbit. František Balej byl postupně držen v koncentračním táboře v Terezíně, Osvětimi a Buchenwaldu. Zpět domů se vrátil až dne 22. května 1945. Josef Schatt tento svůj čin před MLS při hlavním líčení popřel a označil ho za „vykonstruovaný výmysl“ proti své osobě. Jako důkaz jeho činu bylo soudu veřejným žalobcem předloženo mimo jiné i písemné svědectví bývalého příslušníka gestapa Viléma Kletta, který v něm popisuje, jak Josef Schatt přesně vylíčil konání Františka Baleje, navíc naléhal na jeho zatčení gestapem.

Vilém Klett dále vypověděl, že příslušníci gestapa navštěvovali Josefa Schatta pravidelně, přičemž ten jim podával informace a udával své spoluobčany. I toto tvrzení Josef Schatt označil jako zcela nepravdivé.

Na základě dokumentace gestapa a výpovědí dalších svědků se podařilo prokázat, že Josef Schatt udal dalších patnáct osob, které označil příslušníkům gestapa v rámci celorepublikového zatýkání komunistů či členů Sokola. Zatýkání těchto osob se uskutečnilo v Mýtě dne 24. srpna 1943.

Udání těchto patnácti osob z řad komunistů, legionářů nebo příslušníků Sokola opět obžalovaný Josef Schatt v celém rozsahu popřel. K této věci při hlavním líčení uvedl, že před předmětným zatýkáním přijela do jeho kanceláře ve firmě Františka Hally skupina pracovníků gestapa, byl mu přečten seznam osob a byl vyzván, aby se k nim vyjádřil.

Josef Schatt před soudem vypověděl, že k těmto osobám pouze uvedl, že to jsou dobře pracující lidé a nezná důvod, proč by měli být zatčeni.

Soudu bylo během hlavního líčení předloženo písemné svědectví Jana Lukáše. Jan Lukáš se svým bratrem Josefem Lukášem byli jako příslušníci Sokola dvěma z patnácti osob zatčených dne 24. srpna 1943. Jan Lukáš vypověděl, že toho dne do Mýta přijelo několik příslušníků gestapa. Navštívili pouze Josefa Schatta v jeho kanceláři a setrvali tam do pozdního odpoledne. Zatýkání začalo večer téhož dne. Oba bratři byli po svém zatčení převezeni do koncentračního tábora v Terezíně. Starší bratr Josef Lukáš byl v koncentračním táboře přidělen na práci s jedovatými látkami. Tuto práci vykonával bez jakýchkoliv ochranných pomůcek. Krátce po svém návratu domů zemřel na sepsi plic, která měla příčinnou souvislost s prací vykonávanou v koncentračním táboře. Josef Lukáš ve své svědecké výpovědi potvrdil, že obžalovaný Josef Schatt udržoval styky s gestapem od samého počátku okupace Československa. Již dne 15. března 1939 přijeli dle výpovědi Jana Lukáše příslušníci německé armády do Mýta, a to přímo do sladovny, kde byl správcem Josef Schatt, a ještě týž den byla nad budovou sladovny vyvěšena vlajka s hákovým křížem.

Jeden z provozních závodů, nad kterým Josef Schatt vykonával jako komisař smíšeného zboží dohled a správu, byla výrobní kovových hřebů v Mýtě. Dělníci tohoto závodu Josef Novák a Jan Ungr vypověděli, že Josef Schatt stanovil velmi přísný pracovní plán a dělníky nutil pomocí výhrůžek jej splnit. Dělníkům vyhrožoval, že pokud nedodrží stanovené normy, budou přiděleni do pracovních táborů a nedostanou potravinové lístky. Vypovídajícím dělníkům bylo známo mnoho případů, kdy dělníkům byly potravinové lístky přiděleny, ale Josef Schatt si je nechával pro vlastní potřebu.

Skutečnost, že Josef Schatt byl horlivým nacistou, dosvědčuje i fakt, že neustále nosil uniformu NSDAP a téměř bez výjimky zdravil všechny nacistickým pozdravem, tedy zdvižením ruky.

Ačkoli po celou dobu hlavního líčení obžalovaný Josef Schatt svou vinu v celém rozsahu popíral, na základě předložených důkazů byl MLS na základě rozsudku ze dne 20. února 1947 shledán vinným z toho, že za německé okupace, tedy v době zvýšeného ohrožení republiky, (i) byl činovníkem NSDAP, (ii) podporoval a propagoval nacistické hnutí, (iii) ve službách a v zájmu Německa zavinil ztrátu svobody F. Baleje, J. Kopa, A. Bělohlávka, J. Langa, J. Lukáše, K. Berana, J. Grosse, N. Kolky, tedy většího počtu obyvatel republiky, a byl odsouzen za zločiny proti státu (podle § 3 odst. 1 a 2 dekretu

č. 16/1945 Sb.) a za zločin proti osobám (§ 7 dekretu č. 16/1945 Sb.) k trestu doživotního žaláře a k propadnutí veškerého jeho jmění.

Poměrně překvapivě byl Josef Schatt zproštěn obžaloby za (i) zločin proti osobám, kterého se měl dopustit tím, že zneužívaje tísně způsobené národní, rasovou a politickou perzekucí se stal za účelem vlastního obohacení na úkor fyzických osob a na vlastní žádost vedoucím obchodu A. Weisse a dále (ii) za zločin udavačství, kterého se měl dopustit tím, že gestapu udal fyzické osoby za sabotáž telefonického vedení s přímým následkem smrti pro Josefa Lukáše. Důvodem byla důkazní nouze, kdy nebyly zcela prokázány okolnosti, za jakých se obžalovaný Schatt stal vedoucím obchodu, a dále, že zemřelý Josef Lukáš zemřel jen a výlučně na útrapy spojené s pobytem v koncentračním táboře.

Dle odůvodnění rozsudku měl MLS v Praze vinu obžalovaného za zcela prokázanou nejen svědeckými výpověďmi, ale i na základě korespondence obžalovaného. Soud dále hodnotil obhajobu obžalovaného jako zcela účelovou a nevěrohodnou, zejména s ohledem na důkazy prokazující až horlivé sympatie obžalovaného Schatta k nacistickému Německu a k jeho symbolům. Jako přitěžující okolnosti soud hodnotil zejména skutečnost, že obžalovaný Schatt páchal zločiny po zralé úvaze, po delší dobu a dopustil se jich proti více osobám.

Nutno doplnit, že závod, ve kterém pracoval Josef Schatt (závod na výrobu slaměné obuvi Františka Hally), resp. movité (inventář, zásoby) i nemovité věci, které tento závod tvořily, byl zkonfiskován na základě konfiskačního výměru vydaného Okresním národním výborem v Rokycanech ze dne 18. dubna 1946, a to s odkazem na spolupráci vedení závodu s Němci dle dekretu č. 108/1945 Sb.

V době, kdy si odsouzený Schatt odpykával svůj trest doživotního žaláře, podal dne 3. dubna 1953 návrh na obnovu řízení, kterou odůvodnil zejména tím, že ze strany soudu nebyly provedeny jím navrhované důkazy potvrzující jeho nevinu, a dále poukázal na dobré skutky, které vykonal pro české občany. V rámci obnovy řízení se odsouzený domáhal zejména zmírnění trestu, který považoval za nepřiměřený. Následně mu byl dne 10. června 1953 rozhodnutím prezidenta republiky, na základě návrhu ministerstva spravedlnosti, zmírněn trest doživotního žaláře na trest odnětí svobody ve výměře 15 let. Konečně pak dne 29. února 1956 prezident republiky na návrh ministra spravedlnosti prominul odsouzenému Schattovi zbývající trest.³⁴⁰

---

³⁴⁰ SOA Praha, Fond MLS Praha, LS I. 174/46.

4.7. Udavači Holub a Kárník

Dne 5. března 1946 senát MLS v Praze ve složení předsedy senátu JUDr. Jana Dědourka a dále soudců z lidu dr. Hanse Vladimíra, Františka Kučery, Františka Boháčka a Antonína Duška odsoudil dvojici udavačů Václava Kárníka, nar. 30. září 1878, a Václava Holuba, nar. 12. prosince 1882, za zločin proti státu dle § 3 odst. 1 zákona č. 23/1946 Sb. a dále za zločin udavačství dle § 11 téhož zákona k trestu smrti, nadto byli oba odsouzení postiženi i konfiskací celého jejich majetku.

Václav Kárník i Václav Holub byli již za válečného období oba důchodci a bydleli společně na tzv. svobodárně v Praze-Libni. Jak vyplývá ze spisové dokumentace, byli oba osobami s nízkým charakterem a jejich okolí se jich obávalo, neboť bylo obecně známo, že spolupracují s gestapem. Oba byli členy Svazu válečníků a velmi dobře ovládali německý jazyk.

Na tomto případu je markantní zejména odvolání se obžalovaných na vynucené doznání ze strany OVK a údajné účelové a nepravdivé řady svědeckých výpovědí. V tomto spočívala hlavní obhajoba obžalovaných.

Na počátku trestní věci bylo udání Aloise Lukeše, typografa, který dne 6. června 1945 ohlásil u Místního národního výboru v Praze, že Václav Kárník a Václav Holub spolupracovali s gestapem a udali několik lidí, přičemž někteří z těchto udaných byli popraveni. Alois Lukeš byl spolubydlící obou obžalovaných na svobodárně.

Téměř obratem byli oba v té době podezřelí předvedeni na výslech k Místnímu národnímu výboru v Praze, konkrétně na pražský Pankrác. Václav Kárník byl policejním orgánem nalezen na svobodárně, kde pobýval i během války. Václav Holub se, patrně z obavy před potrestáním za svou udavačskou činnost, přestěhoval do Zlína, kde pracoval v Baťově závodě. Odtud byl převezen k výslechu. Při šetření osoby Václava Holuba bylo zjištěno, že jak u svého zaměstnavatele, tak u banky Union, která mu vyplácela důchod, se zaregistroval pod jiným datem narození. To vše nasvědčovalo podle pozdější úvahy soudu tomu, že se obžalovaný Holub chtěl skrývat před spravedlností, popř. ztížit své nalezení.

Při tomto výslechu se oba obžalovaní k udavačství a ke spolupráci s gestapem plně doznali. Obsahem doznání byla jména desítek osob, které oba obžalovaní udali, přičemž někteří z těchto udaných byli v důsledku svého udání popraveni. Současně uvedli konkrétní jména osob, se kterými spolupracovali v rámci gestapa. Po tomto doznání byli oba vazebně zajištěni a u obou byly provedeny domovní prohlídky. Současně místní

národní výbor vyslechl celou řadu svědků, zejména spolubydlící obou pachatelů z místní svobodárny, ale i například prodavače z obchodů, kam oba chodili často nakupovat zboží.

Dne 26. června 1945 byla ze strany místního národního výboru vyhotovena závěrečná zpráva s návrhem na ponechání obou podezřelých ve vazbě s odůvodněním, že obě osoby budou stíhány za své činy před MLS.

Dne 20. prosince 1945 byla na Kárníka a Holuba podána obžaloba. Obžalobu zastupoval dr. Eduard Kotva. Ačkoliv byli oba podezřelí spojováni s řadou udání, která skončila popravou udaných, obsahem obžaloby bylo mimo zločinu proti státu ve formě spolupráce s gestapem také udavačství proti osobě Jiřího Holečka, poštovního úředníka, a jeho sestry Jiřiny Holečkové (administrativní pracovnice), a to za schvalování atentátu na Reinharda Heydricha, a dále proti Jiřině Holečkové za šíření v té době ilegální protiněmecké básně „Kryší den“. Předmětná trestná činnost byla ze strany obžalovaných spáchána v červnu roku 1942.

V rámci hlavního líčení oba obžalovaní zarputile popírali svoji vinu s tím, že se žádného udavačství nedopustili a s gestapem nespolupracovali, vše přes skutečnost, že oba dne 8. června 1945 v rámci výslechu před Místním národním výborem v Praze podepsali své doznání. Obsahem doznání byla jména desítek osob, které oba obžalovaní udali, přičemž některé z těchto osob byly v důsledku svého udání popraveny. K těmto protokolům s obsahem jejich doznání při hlavním líčení uvedli, že k podpisu tohoto protokolu byli donuceni a podepsali jej ze strachu.

Dále se obžalovaný Holub prostřednictvím svého obhájce JUDr. Ladislava Vejchody-Ambrose hájil tak, že zejména poukazoval na nátlak, který byl na něj ze strany místního národního výboru vyvíjen, aby podepsal přiznání. Výpovědi svědků se snažil znevěrohodnit tak, že ze strany českých svědků šlo o mstu za minulé rozpory, a ze strany německých svědků o to, že si svým svědectvím chtějí sami před českými úřady vylepšit svoji osobnost. Poukazoval na rozpory mezi jednotlivými výpověďmi svědků, na důkazní sílu svědectví z doslechu a také na fakt, že ačkoliv svědci vypověděli o několika desítkách údajných udání, pak se některé údajně udané osoby nepodařilo nalézt. Současně uvedl, že sám poškozený Holeček se mu svěřil, že v poštovním úřadě, kde pracoval, měl řadu konfliktů, a Holub tak v rámci své obhajoby dovozoval, že ho mohl udat právě někdo z kolegů z poštovního úřadu. Svoji obhajobu uzavřel Holub tak, že sama obžaloba není postavena na žádných hodnověrných důkazech, ale na řadě domněnek a spekulací, kdy tyto přičítal horlivé poválečné době. K důkazu navrhl zkoumání duševního stavu Kárníka, když jeho usvědčující výpověď přičítal jeho duševní poruše, současně navrhl výslech jeho

několika spolupracovníků ze závodu Baťa ve Zlíně, kteří měli potvrdit, že byl dobrým Čechem, nijak neprojevoval sympatie k nacismu a například vždy zdravil výlučně českým pozdravem „Nazdar“.

Takové obhajobě soud neuvěřil, když doznání obsahovalo reálné údaje, které v jejich souvislostech mohli znát jen sami obžalovaní. Provedení navržených důkazů ze strany obhajoby soud zamítl provést pro nepodstatnost.

Obhajoba obou obžalovaných byla vyvrácena zejména řadou svědeckých výpovědí. Dle odůvodnění rozsudku soud své rozhodnutí opřel zejména o výslech Jaroslava Hubíka, strojního zámečníka, švagra oběti, který uvedl následující.

Švagr popraveného Václava Holečka se ihned po konci války vydal na svobodárnu v Libni, kde naposledy bydlel jeho švagr, a od tamních obyvatel se dozvěděl, že se Holeček s Kárníkem pohádal a Kárník mu sdělil, že „mu zavaří“. Krátce nato byl Holeček zatčen.

Toto potvrdil přímo očitý svědek této hádky, pan Adolf Blažek, který vypověděl, že krátce před zatčením Josefa Holečka se tento s Kárníkem pohádal o používání vařiče v kuchyni svobodárny a rovněž potvrdil výhrůžky ze strany Kárníka. Současně tento svědek k osobám oběma obžalovaných dodal, že oba se často směrem ke spolubydlícím na svobodárně vyjadřovali v tom smyslu, že jim Němci ukážou. Václav Holub byl dokonce ve vedení Svazu válečníků, zdravil pouze německy, poslouchal německý rozhlas a opakovaně u něj svědek viděl nacistické symboly. Svědek uzavřel, že oba obžalovaní byli známí jako udavači gestapa a za svou činnost pravidelně od gestapa dostávali finanční plnění. Současně mimo toho, že udávali, pak sami cíleně v rámci provokace vyvolávali zejména politické diskuse a následně pak aktéry těchto diskuzí hlásili gestapu.

Další z řady svědků, pan Antonín Straka, strojní zámečník, k věci uvedl, že Kárník s Holubem opakovaně vodili na svobodárnu příslušníky gestapa a přitom provokovali různé politické diskuse. Přímo svědka Straky se Holub za přítomnosti třetí osoby (činnovníka gestapa v utajení) tázal na dotazy typu, kdo vyhraje válku, zda se znal s prezidentem Masarykem, co říká na Hitlera a další. Svědek Straka uvedl, že byl osobně přítomen debatě Holuba a Kárníka, kdy se hádali o peníze, které Kárník obdržel za udání Holečka a jeho sestry Jiřiny. Holub se po Kárníkovi dožadoval poloviny obdržené částky a Kárník mu odmítal polovinu vydat s tím, že „s tím měl hodně běhání“. Na výpověď svědka Straky obžalovaný Holub reagoval tak, že pokud by gestapo mělo tak naivní postupy a kladlo v rámci provokace tak naivní otázky, pak by Německo prohrálo válku nikoli za šest let, ale za šest měsíců.

Svědčce Jaroslava Práglová, poštovní úřednice, kolegyně Jiřiny Holečkové, vypověděla, že v červnu 1942 byla zatčena společně s Jiřinou Holečkovou přímo na pracovišti za to, že měla rozmnožovat opisem v té době ilegální protiněmeckou báseň „Krysí den“. Obě ženy byly převezeny ještě téhož dne k výslechu do věznice na Karlově náměstí. Dle její výpovědi, když seděla na výslechu s Jiřím Holečkem, ten ji poslal lístek, kde jí vysvětloval, že u něj doma při domovní prohlídce gestapo našlo danou báseň a on pod nátlakem mučení přiznal, že ji má od své sestry a od svědkyně. Jaroslava Práglová sice nebyla popravena, ale až do konce války byla zadržována v různých německých táborech.

K důkazu byl mimo jiné proveden výtisk dobového periodika Polední list ze dne 27. června 1942. Na straně č. 2 byla uveřejněna jména odsouzených Jiřího Holečka a Jiřiny Holečkové jako osob odsouzených stanným soudem v Praze dne 26. června 1942 k trestu smrti zastřelením za schvalování atentátu na Reinharda Heydricha, kdy trest byl vykonán téhož dne (26. června 1942) a celé jmění zabaveno.

Soud uzavřel odůvodnění svého odsuzujícího rozsudku tak, že oběma přitěžuje okolnost, že udavačství provozovali za úplatu, sami provokovali diskuse s politickým obsahem či udávali osoby na základě smyšlených udání, která se nezakládala na pravdě, a to za účelem řešení osobních sporů či jen za účelem získání většího finančního obnosu od gestapa.

Senát se v rámci své porady jednohlasně usnesl na vině obžalovaných a rozhodl tak, jak uvedeno shora, s tím, že poprava odsouzeného Holuba bude vykonána ve 14 hodin a v 15 hodin bude následovat poprava odsouzeného Kárníka.

Trest smrti provazem byl vykonán ještě téhož dne (5. března 1946) na dvoře soudu za přítomnosti celého soudního senátu, veřejného žalobce, přičemž trest vykonal popravčí Nenáhlo.³⁴¹

Jak dle obsahu spisové dokumentace, tak dle odůvodnění odsuzujícího rozsudku se MLS řádně s obhajobou vypořádal nejen na základě vlastního uvážení, ale zejména na základě provedených důkazů. Mezi ně patřily desítky svědeckých výpovědí, které byly konzistentní a v nichž nebyl shledán náznak nevěrohodnosti nebo motivu poškodit obžalované. Pokud se týká námitky obžalovaných ve vztahu k jejich vynucenému doznání před národním výborem, pak s ohledem na již známou praxi a excesy vyšetřovacích komisí nelze vyloučit, že došlo k mimoprocesním postupům.

---

³⁴¹ SOA Praha, Fond MLS Praha, karton č. 23, LS 1/45.

To samozřejmě nelze v demokratickém zřízení tolerovat ani u později prokázaných skutků. Nicméně doznání, respektive jeho obsah, bylo správně zhodnoceno jako věrohodné, když detaily uváděné v doznání mohli vědět jen obžalovaní a jeho obsah se následně shodoval s výpovědí více než desítky svědků. Přitom je zcela vyloučen závěr, aby bylo zmanipulováno takové množství svědků.

4.8. Hudebník a příslušník SA Willy Möbius

Jak ilustruje níže popsaný případ, pak mimořádné lidové soudy neprojednávaly jen případy nejtěžších zrádců a kolaborantů, kteří českému národu škodili téměř po celou dobu války, ale i méně závažné trestné činy, které se udály v posledních dnech války. Právě z tohoto důvodu byl záměrně do textu práce zařazen i tento případ.

Dne 6. listopadu 1945 senát MLS v Praze ve složení předsedy senátu JUDr. Josefa Heureitera a dále soudců z lidu dr. Hanse Vladimíra, Františka Kuníka, Čeňka Boháčka a Jaroslava Dvořáka odsoudil povoláním hudebníka německé národnosti Willyho Möbiuse, narozeného dne 5. dubna 1892, za zločin proti státu dle § 2 odst. 1 VRD k trestu těžkého žaláře v délce 8 let, nadto byl odsouzen i ke konfiskaci celého svého majetku a ke ztrátě občanské cti na dobu 8 let od právní moci odsuzujícího rozsudku.

Obžalovaný Willy Möbius byl dne 5. května 1945 zajištěn ve svém bytě v Praze 8, když téhož dne podle svědeckých výpovědí střílel z okna svého bytu na Čechy a jednoho českého občana střelbou poranil. Ihned po zajištění byl vyšetřován a vyslýchán ze strany Místního národního výboru v Praze. Dne 19. července 1945 byla ze strany Místního národního výboru v Praze vypracována závěrečná zpráva, která doporučovala vazební stíhání této osoby za účelem dalšího řízení před MLS v Praze.

Po celou dobu vyšetřování Willy Möbius popíral svoji vinu s tím, že na nikoho nestřílel. Současně popřel, že by v době svého zadržení měl u sebe zbraň. K věci uvedl, že ho členové revoluční gardy bez udání důvodu odvěkli z jeho bytu, kdy ho nejdříve, než byl odvezen do věznice Pankrác, zamkli ve sklepě bytového domu, poté byl také držen v místní škole s ostatními Němci.

Willy Möbius na druhou stranu přiznal, že byl činovníkem SA a nosil uniformu SA, ale po dobu, co bydlel v Praze (od roku 1943), se tak stalo pouze dvakrát.

Obžaloba na Willyho Möbiuse byla podána dne 3. října 1945 s odůvodněním, že Willy Möbius v období let 1943–1945, tedy v době zvýšeného ohrožení republiky, byl

členem organizace SA, tedy organizace povahy podobné organizacím uvedeným v ust. § 2 VRD.

V rámci hlavního líčení byla přečtena svědecká výpověď svědkyně Kristy Váchové, nar. 15. června 1894. Tato svědkyně uvedla, že obžalovaného zná již dva roky a toho dne (5. května 1945) za ní do bytu přišli dva revoluční bojovníci, jejichž jména neznala, a tázali se, komu patří otevřené okno v domě, ze kterého se dle jejich sdělení střílelo. Svědkyně označila jako majitele bytu, ze kterého se mělo střílet, obžalovaného Willyho Möbiuse. Dále uvedla, že vídala obžalovaného každou neděli, jak nosil uniformu SA společně s odznakem hákového kříže.

Dále byla k důkazu čtena svědecká výpověď svědka Vlastimila Ryšánka, nar. 25. listopadu 1919, který k věci uvedl, že obžalovaného zná zhruba tři roky a že ho předmětného dne viděl střílet z okna jeho domu, a to směrem k rozhlasu, na druhou stranu uvedl, že ho nikdy neviděl v uniformě SA.

K těmto svědeckým výpovědím obžalovaný v rámci hlavního líčení doplnil, že odznak, který nosil, nebyl hákový kříž, ale vyznamenání.

Soud dále doplnil dokazování znaleckým posudkem znalce Radomíra Beneše (povoláním policejní komisař), který se obšírně vyjadřoval k povaze organizace SA. Znalec uvedl, že oddíly SA byly zřízeny u NSDAP v roce 1920 jako úderné oddíly, které byly ručitelem úspěchu hnutí. Znalec zdůraznil jejich činnost zejména na počátku května 1945, kdy právě členové této organizace (SA) se dopouštěli protiprávního jednání (vražd a jiného násilí) na českých občanech se zbraní v ruce. Znalec ilustroval svoji výpověď případem v pražských Vysočanech, kdy byla na místní škole zastřelena členy SA i bezbranná šestnáctiletá děvčata. Znalec uzavřel, že ze shora naznačených důvodů právě organizaci SA považuje za organizaci podřaditelnou pod ust. § 2 VRD.

Po krátké poradě senátu byl obžalovaný Willy Möbius jednohlasně uznán vinným ze shora uvedeného zločinu proti státu s tím, že si celý trest žaláře v době trvání 8 let odpyká v pracovních oddílech.

Soud odsuzující rozsudek odůvodnil zejména doznáním obžalovaného, výpovědí svědků a povahou organizace SA. Jako polehčující okolnost soud hodnotil doznání a trestní zachovalost obžalovaného.

Obžalovaný započal uložený trest vykonávat v plzeňské věznici, ale dne 9. ledna 1946 na téže místě zemřel.³⁴²

I v tomto řízení lze deklarovat zachování práva obžalovaného. Nicméně s ohledem na povahu skutků a důkazní situaci lze pouze spekulovat o nepřiměřenosti trestu. Tuto skutečnost lze dát do souvislosti s dobou, kdy byl rozsudek vynášen. Počátky činnosti MLS byly spjaty s přísnými tresty, když tato přísnost ustupovala s plynutím času.

4.9. Člen organizace Vlajka

Otomar Pekárek, nar. 12. listopadu 1899, povoláním obchodník, byl ze strany komise Místního národního výboru v Praze vyšetřován za členství v organizaci Vlajka a za to, že v rámci výkonu svého povolání (obchodník a majitel technické kanceláře) úzce spolupracoval s Němci, a to ke škodě českých občanů.

Tento případ byl do textu práce zařazen jako ukázka práce veřejné žaloby působící u MLS v Praze. I přes skutečnost, že Pekárek byl vazebně stíhán, byl později z vazby propuštěn a obžaloba z důvodu důkazní nouze nebyla podána. Tedy obžaloba dle mého názoru správně a pečlivě vyhodnotila obsah spisu jako zcela nedostatečný k podání obžaloby.

Otomar Pekárek se dne 31. května 1945 dostavil k výsledku k vyšetřovací komisi sám a k věci uvedl následující. Otomar Pekárek přiznal své členství v organizaci Vlajka a v Lize proti bolševismu. Členství odůvodnil zklamáním ze zřízení Protektorátu Čechy a Morava, kdy tato událost ho přivedla do předmětných nacionalistických hnutí. K podrobnostem o členství ve Vlajce uvedl, že pouze odebíral časopis „Árijský boj“. Podezřelý zcela odmítl aktivní členství, když uvedl, že se nikdy neúčastnil schůzí či akcí hnutí. Shodně uvedl, že se aktivně neúčastnil ani stranického života v Lize proti bolševismu a jeho aktivita u této skupiny se omezila pouze na podpis členské přihlášky. V rámci svého výsledku před vyšetřovací komisí také uvedl, že k členství v těchto organizacích ho pohnul jeho švagr pan Bayer, který byl jejich horlivým členem, a současně mu mělo pouze formální členství sloužit jako ochrana před německou zvlí. Zároveň uzavřel, že s Němci se nestýkal, vyjma svého švagra pana Bayera, a žádného Čecha ani jinou osobu nikdy neudal. Po ukončení výsledku byl podezřelý vzat do vazby.

Při svém následujícím výsledku dne 26. června 1945 uvedl, že byl zatčen gestapem kvůli svému bratrovi, který byl politicky aktivní, a členství v daných organizacích mu mělo

---

³⁴² SOA Praha, Fond MLS Praha, karton č. 23, LS 4/45.

pomoci, aby již gestapem nebyl pronásledován. Současně na svoji obranu uvedl, že naopak Čechům a Židům v době války pomáhal, a to tak, že osobám buďto nabídl úkryt, nebo je finančně i naturálně podporoval. Současně poukázal na jednoho ze svých zaměstnanců, který veřejně proklamoval své členství k partyzánům a jehož přes jeho veřejné projevy neudal a dále ho zaměstnával ve svém obchodě. Vyšetřovaný popřel, že by vyvěšoval nacistické vlajky, pouze doznal, že měl v obchodě obraz Adolfa Hitlera.

I přes konzistentní popírání skutků ze strany podezřelého Pekárka a přes nedostatek důkazů vůči jeho osobě byl po ukončení výslechu vzat do vazby s odkazem na projednání jeho věci před MLS.

Nedostatek důkazů proti osobě Otomara Pekárka shledal i veřejný žalobce při svém studiu spisu, když žádal o došetření věci a doložení důkazů o tom, zda byl činovníkem nacistických organizací, zda nosil odznak, uniformu, jaké projevoval smýšlení, zda vyvěšoval německé prapory či zda zdravil německy.

Z šetření vyplynulo, že Pekárek byl sice činovníkem Vlajky a Ligy proti bolševismu, ale nikoho neudával a českým občanům neškodil. Zejména je nutno poukázat na výpověď svědka Ing. Schneebergera, zaměstnance Pekárka, který dne 27. listopadu 1945 učinil svoji výpověď před Okresním národním výborem Praha-jih. Z výpovědi svědka Ing. Schneebergera se podává, že ačkoliv svědek v době války svěřil okolnosti o své nelegální odbojové činnosti namířené proti Německu právě Pekárkovi, ten nejenže tyto okolnosti nikomu nevyzradil, ale dále ho zaměstnával ve svém obchodě.

Na základě všech shora uvedených okolností byl Otomar Pekárek dne 26. prosince 1945 předveden před Mimořádný lidový soud v Praze a s odkazem na nedostatek důkazů a důvodů pro jeho stíhání propuštěn z vazby na svobodu, přičemž jeho věc byla předána komisi k projednání dle dekretu č. 138/1945 Sb., ze dne 27. října 1945, o potrestání některých provinění proti národní cti.³⁴³

Na závěr tohoto případu lze dodat, že obžaloba nebyla vznesena právě z důvodu zachování práv obžalovaného. Veřejný žalobce totiž správně na základě spisu zhodnotil, že oproti Pekárkovi neexistuje takový souhrn důkazů, který by ho opravňoval podat obžalobu k MLS. V tomto případě státní zástupce jako veřejný žalobce dostal své povinnosti dle ust. § 34 tehdejšího trestního řádu, a to vyhledávat důkazy jak v neprospěch, tak ve prospěch obviněného, a to za účelem nalezení pravdy.

---

³⁴³ SOA Praha, Fond MLS Praha, karton č. 143, LS 1/46.

Rovněž tento a další z mnoha případů, které byly předloženy veřejnému žalobci, kdy tento obžalobu nakonec nepodal, svědčí o řádné práci veřejné obžaloby. A rovněž o skutečnosti, že MLS nebyly jen slepým a nespravedlivým institutem a nástrojem pro potrestání režimu nepohodlných osob. Soud dle mého názoru posoudil členství Pekárka v nacistické organizaci po materiální stránce, když na rozdíl od shora zmíněného Willyho Möbiuse byl Pekárek pouze členem formálním.

4.10. Postrach okolí Josef Hemerka

Dne 18. listopadu 1946 senát MLS v Praze v čele s předsedou senátu JUDr. Karlem Sobkou odsoudil povoláním autodopravce-živnostníka Josefa Hemerku, narozeného dne 16. února 1891, za zločin proti státu dle § 3 odst. 1, 2 VRD a za zločin proti osobám podle § 7 VRD k trestu těžkého žaláře v délce 15 let, který byl ztřešen jedenkrát za čtvrt roku tvrdým ložem, se zařazením do zvláštních pracovních oddílů. Dále byl Josef Hemerka odsouzen i ke konfiskaci celého svého majetku a ke ztrátě občanské cti na doživotí.

Na tomto případě je možné ilustrovat, že se soud, včetně veřejné obžaloby, nespokojil jen s dostatkem svědků, když se v jejich výpovědích vyskytovaly rozpory. Jak je popsáno podrobně níže, MLS se snažil, a to v rámci možností svého fungování, odstraňovat a vyjasnit rozpory například z přípravného řízení tím, že se svědků na tyto informace konkrétně sám z vlastní iniciativy dotazoval či si předvolal vyslyšající osoby.

Šetření proti Josefu Hemerkovi, který jako živnostník provozoval autodopravu, probíhalo u Místního národního výboru v Praze, a to na základě oznámení jeho sousedů.

Ze zprávy komise pro vnitřní národní bezpečnost MNV v Praze ze dne 7. července 1945 vyplývá, že Josef Hemerka byl dle výpovědi svědků horlivým příslušníkem spolku Vlajka, běžně chodil v německé uniformě a zdravil výlučně se zdviženou pravicí se slovy „Vůdci zdar“. Dle zprávy bylo jeho smýšlení namířeno proti českému národu a v opakovaných případech udával české občany gestapu a současně zejména svým sousedům opakovaně vyhrožoval jejich deportací do koncentračních táborů.

Dle výpovědi svědka Jaroslava Munzara, malíře pokojů, který byl sousedem Josefa Hemerky v domě č. 705, Praha XIV., ho měl Josef Hemerka v roce 1941 udat za to, že Munzar hanil Hitlera. Munzar byl několik dní (společně se svojí manželkou Otýlií Munzarovou) vězněn na policejním komisařství v Nuslích, ale i přes mučení vše zapíral a následně byl propuštěn.

Svědék František Vlček, čalouník, vypověděl, že mu Hemerka opakovaně vyhrožoval koncentračním táborem. Další svědek dr. Nováček a ostatní sousedé Hemerky (Vlasta Laštovková, Marie Rubášová, Vilma Kordilová) vypověděli, že Hemerka je společně s manželkou terorizovali a opakovaně je častovali nadávkami.

Zpráva doplňuje, že Hemerka pokřikoval nacistická hesla i z balkonu na kolemjdoucí na ulici a takto provolával slávu vůdci. Svým sousedům také pravidelně vkládal do jejich poštovních schránek propagační materiály spolku Vlajka a veřejně je hanil v časopise Árijský boj. Obecně byl Hemerka zprávou hodnocen jako člověk, kterého se jeho široké okolí obávalo pro jeho styky s gestapem.

K věci byl MNV v Praze vyslýchán i samotný Hemerka (dne 21. června 1945). Veškerá obvinění sousedů zcela popřel. Pouze doznal, že byl členem spolku Vlajka, a to od roku 1940. K tomuto uvedl, že ve spolku činný nebyl, pouze po dobu jednoho roku hradil členské příspěvky a poté se již o své členství dále nijak nezajímal. Hemerka byl ode dne svého výsledku zajištěn ve vazbě.

Spis byl předán k MLS v Praze dne 12. listopadu 1945. Následně dne 4. ledna 1946 byl Josef Hemerka z vazby propuštěn na svobodu za současného složení slibu, že se bude zdržovat na udané adrese, bude se ke každému obeslání řádně hlásit a nebude žádným jiným způsobem mařit probíhající vyšetřování. Od této doby byl Josef Hemerka vyšetřován na svobodě.

V rámci trestního řízení bylo vyšetřování doplňováno o opakované výsledky svědků, kdy byl zejména odstraňován rozpor ve výpovědi Jaroslava Munzara a jeho manželky Otýlie Munzarové. Rozpor v jejich výpovědích spočíval v tom, že Jaroslav Munzar vypověděl, že byl udán pouze ze strany Josefa Hemerky. Naproti tomu jeho manželka (Otýlie Munzarová) vypověděla, že se na udání podílela i Marie Hemerková (manželka Josefa Hemerky). K objasnění této skutečnosti byl vyslechnut i JUDr. Jaroslav Havelka, komisař, který byl přítomen tehdejšímu výsledku Jaroslava Munzara. Ten k věci vypověděl, že si na daný případ nevzpomíná, a odkázal na spisovou dokumentaci k případu. V opakovaném výsledku pak Otýlie Munzarová uvedla, že to, že ji udala i Marie Hemerková, jí sdělil vyšetřující komisař dr. Havelka. Svědkyně Munzarová doplnila, že po tomto vyšetřování ji Hemerka pokaždé, když ji potkal, hrozil tím, že budou určitě viset, a opakovaně po ní házel věcmi. Z tohoto měla Munzarová opakovaně srdeční záchvaty.

K věci vypovídala dne 17. června 1946 i Marie Hemerková, která přiznala, že se účastnila v roce 1941 výsledku ve věci manželů Munzarových, odmítla však, že by je za cokoli udala. Doplnila, že pokud je udal její manžel, pak jí o tom není nic známo.

Současně odmítla, že by ona či její manžel vyhrožovali sousedům či jiným osobám. Naproti tomu doznala, že byla členka Svazu žen, což byla odnož spolku Vlajka.

Dne 3. října 1946 byla podána proti Josefu Hemerkovi obžaloba za to, že:

I. v době zvýšeného ohrožení republiky v letech 1939–1945 podporoval a propagoval nacistické hnutí opakovanými výroky pronášenými vůči různým osobám, dále hrubě urážel prezidenty a státníky spojeneckých zemí, vychvaloval nacistický režim, schvaloval popravy českých občanů nacistickým režimem a byl dopisovatel do časopisu *Árijský boj*, a dále

II. využívaje situace přivoděné nepřátelskou okupací udal manžele Jaroslava a Otýlie Munzarovi pro jejich výrok, že až to praskne, pak Hitlera pověsí, a způsobil tak ztrátu jejich svobody, čímž dle obžaloby spáchal zločin proti státu podle § 3 odst. 1 a 2 VRD a za zločin proti osobám podle § 7 VRD.

Hlavní líčení se konalo dne 16. listopadu 1946, kdy v rámci něho byli vyslechnuti svědci Jaroslav Munzar, Otýlie Munzarová, František Vlček, Vilma Kordíková a Bohumil Nováček. Obžalovaný Josef Hemerka si za obhájce zvolil JUDr. Václava Crhu, kterému plnou moc udělil dne 29. října 1946.

Při svém výslechu Vilma Kordíková také uvedla, že jí obžalovaný Hemerka opakovaně vyhrožoval, že „*pokud bude ještě něco dávat té židovce Munzarové, pak půjde i s celou rodinou do Terezína*“. Svědkyně doplnila, že od této doby již paní Munzarové nemohla nosit žádné mléko ani potraviny, které jí do té doby nosila, a současně, že paní Munzarová nevycházela ze strachu z Josefa Hemerky z bytu.

Svědék Jaroslav Munzar při hlavním líčení svoji výpověď proti Hemerkovi doplnil tím, že Hemerka sděloval jeho zákazníkům, že je Munzar Žid, a tím zákazníky Munzarovi odrazoval, a dále, že opakovaně slyšel Hemerku vynášet urážlivé výroky proti prezidentu Edvardu Benešovi a Janu Masarykovi.

Svědkyně Otýlie Munzarová při hlavním líčení doplnila svoje dřívější výpovědi tak, že ji Hemerka napadl v průběhu roku 1941 gumovou hadicí, svědkyně jeho řádění unikla tak, že se zavřela ve svém bytě. Od té doby se bála kvůli Hemerkově agresivitě vycházet z bytu, neboť i když ji Hemerka zahlédl pouze na balkóně, častoval ji hrubými nadávkami.

V rámci návrhů na doplnění dokazování navrhl obhájce Josefa Hemerky znalecký posudek, který by zkoumal duševní stav obžalovaného, neboť dle obhajoby byl obžalovaný Hemerka v době páchání trestné činnosti nepřičetný. Provedení tohoto důkazu bylo ze strany soudu zamítnuto.

V rámci závěrečné řeči obžalovaný Hemerka zcela popřel to, co mu bylo kladeno za vinu, a tvrdil, že nikdy nikoho neudal. Svým sousedům nevyhrožoval a neschvaloval popravu českých občanů za doby okupace a hrubě ani jinak neurážel české či spojenecké státníky. Hemerka uvedl, že pokud někdy někoho zdravil zdviženou pravicí se slovy „Vůdci zdar“, pak toto bylo jenom z žertu. Hemerka přiznal své členství ve spolku Vlajka s tím, že toto bylo jen formálního charakteru, když v době před válkou pracoval několik let v družstvu Včela a byl nucen se organizovat v komunistické straně. Z tohoto důvodu (z obavy před nacistickou perzekucí z důvodu jeho komunistické minulosti) se pak stal členem Vlajky. Hemerka rovněž odmítl, že by on sám přispíval do časopisu Árijský boj či vkládal agitační materiály spolku Vlajka do jejich poštovních schránek.

Soud obžalovaného Hemerku uznal v souladu s obžalobou plně vinným, když zejména vyšel ze svědeckých výpovědí, které hodnotil jako věrohodné. Naproti tomu obhajobu obžalovaného Hemerky hodnotil jako zcela účelovou a nepodloženou, zakládající se pouze na popírání bodů obžaloby, svědeckých výpovědí, ale bez návrhů konkrétních důkazů, které by potvrzovaly jeho tvrzení.

Po nástupu výkonu trestu pak odsouzený Josef Hemerka opakovaně žádal o prominutí či zmírnění uloženého trestu, a to buďto prostřednictvím svého obhájce JUDr. Václavy Crhy či prostřednictvím své manželky Marie Hemerkové.

První z těchto žádostí podal Josef Hemerka již dne 31. května 1947. Tato žádost byla odůvodněna zejména tím, že s ohledem na věk je pro něj trest žaláře v délce trvání 15 let doživotím. A dále Josef Hemerka argumentoval, že již v době okupace spadl z korby nákladního vozidla a v důsledku této nehody je 100% invalidní s tím, že tato jeho invalidita vyžaduje péči, kterou mu může poskytnout pouze jeho žena Marie Hemerková. Jako podklad pro rozhodnutí byla vzata do úvahy zpráva Oblastní úřadovny státní bezpečnosti v Praze ze dne 27. října 1947, ze které se podává, že právě manželka odsouzeného, Marie, je psychická nemocná, ale musí pracovat jako posluhovačka, aby se užívala. A dále zpráva krajské věznice ze dne 10. listopadu 1947, kde Hemerka trest žaláře vykonával. Vedení věznice, byť hodnotilo jeho chování jako kladné a bez kázeňských přestupků, pak odpuštění trestu nedoporučilo. Zamítavé stanovisko odůvodnilo vedení věznice zejména krátkou dobou strávenou ve výkonu trestu a také absencí zvláštních okolností na straně odsouzeného Hemerky, které by odůvodňovaly prominutí trestu. Současně vedení věznice doplnilo, že při nástupu do výkonu trestu byl podroben lékařské prohlídce a uznán zcela zdravým, schopným výkonu těžké práce, kterou od svého nástupu vykonává. Tedy těmito shora popsány okolnostmi vedení věznice považovalo dle svého vyjádření tvrzenou

invaliditu odsouzeného Hemerky za vyloučenou. Jeho žádost o prominutí trestu byla dne 12. března 1948 zamítnuta jako nedůvodná.

Další žádost, a to o milost, podal odsouzený Hemerka prostřednictvím své manželky dne 7. srpna 1951. Tato žádost byla odůvodněna tak, že trestná činnost, které se Hemerka dopustil, byla jen ojedinělým excesem v jinak řádném životě. A tato byla způsobena tím, že se Hemerka přidružil v době okupace ke špatné společnosti, která ho k trestné činnosti svedla. Současně byla žádost odůvodněna nadstandardním pracovním výkonem Hemerky a jeho příkladným chováním ve výkonu trestu. Vedení věznice dne 12. prosince 1951 vydalo kladný posudek k osobě odsouzeného Hemerky, kdy uvedlo, že je mezi spoluvězni oblíben a svoji pracovní činnost vykonává na 120 %. I přes kladné hodnocení věznice byla žádost dne 15. dubna 1952 opětovně zamítnuta s odůvodněním, že s ohledem na závažnost trestné činnosti odsouzeného Hemerky není ve veřejném zájmu jeho předčasné propuštění.

Trest byl odsouzenému Josefu Hemerkovi prominut až rozhodnutím prezidenta republiky ze dne 4. května 1953 na základě návrhu ministra spravedlnosti.³⁴⁴

Na základě studia spisu se lze i zpětně ztotožnit s rozsudkem MLS, když vina obžalovaného byla podložena celou řadou důkazních prostředků, zejména pak výpovědí svědků. Soud sám z vlastní iniciativy šetřil a odstraňoval možné rozpory ve výpovědích. Tak tomu bylo například u skutečnosti, zda se nezákonného jednání dopouštěla i Hemerkova manželka Marie. Na tomto konkrétním příkladu pak lze ilustrovat, že MLS pak sám napravoval horlivost OVK a jejich rychlé a mnohdy nespravedlivé soudy.

4.11. Člen Národní obce fašistické Jiří Gajda

Dne 14. prosince 1945 byl na písemný příkaz Ředitelství národní bezpečnosti, odděl. státní bezpečnosti, dodán do vazby MLS v Praze do věznice na Pankráci Jiří Gajda, nar. 27. listopadu 1921 v Říčanech, současně s trestním oznámením ze strany Ředitelství národní bezpečnosti proti jeho osobě. Trestní oznámení bylo adresováno veřejnému žalobci při MLS v Praze.

Gajda byl v dané době studentem a současně byl svobodný a bezdětný. Dle obsahu trestního oznámení byl viněn z toho, že v době za okupace byl členem Národní obce fašistické (NOF). Dle trestního oznámení navštěvoval Gajda téměř denně ústředí strany (na adrese Dlouhá 5, Praha 1), kde měl dle provedeného šetření zejména pracovat

---

³⁴⁴ SOA Praha, Fond MLS Praha, karton č. 144, LS 22/46.

s mládeží a vyřizovat i administrativu strany. Dále měl pořádat sjezdy a konference strany. Oznámení je doplněno o skutečnost, že se v roce 1941 měl pokusit o nezákonný přechod protektorátních hranic s úmyslem vstoupit do zahraniční armády. Při pokusu přejít hranice byl zadržen a německým trestním soudem v Norimberku odsouzen k 8 letům kázně. Po květnové revoluci se podezřelý Gajda vrátil zpět do Československé republiky. Dále měl Gajda při jednání na ministerstvu vnitra dne 6. září 1945 veřejně schvalovat činnost NOF a měl údajně prohlásit, že je hrdý na to, že je českým fašistou.

Postavení Jiřího Gajdy v rámci trestního řízení nepochybně ztěžovala skutečnost, že byl synem generála Radola Gajdy, předního českého fašisty a vedoucího člena NOF.

NOF byla od druhé poloviny 20. let 20. století největší českou fašistickou stranou v první republice. V čele NOF stál od roku 1927 právě generál Radola Gajda (vlastním jménem Rudolf Geidl), do července 1926 náčelník hlavního štábu čs. armády. Cílem NOF bylo vybudování totalitního stavovského státu podle vzoru fašistické Itálie. Zároveň šlo o silně antisemitské hnutí. NOF měla i své mládežnické hnutí (Omladina, Obrana nebo Junáci NOF), které bylo používáno jako jistá polovojenská složka. Tiskovým orgánem hnutí byla např. „Stráž říše“, „Fašistické listy“ nebo „Národní věstník“.

Dne 15. března 1939, během okupace českých zemí německou armádou, se NOF spolu s dalšími fašistickými organizacemi (Vlajka, Akce národní obrody) sjednotily v tzv. Českém národním výboru, v jehož čele stál Radola Gajda, a pokusily se uchopit moc. Tento pokus byl ale zlikvidován již v zárodku. Smyslem další existence NOF měla být propagace „pocitivé spolupráce s Říší“. K 1. lednu 1943 byla činnost NOF nacistickým režimem definitivně ukončena.

I přes nepříliš šťastné rodinné vazby byl Jiří Gajda na základě usnesení MLS v Praze ze dne 3. ledna 1946 propuštěn z vazby a dále vyšetřován na svobodě. Usnesení bylo stručně odůvodněno tím, že zde existují významné pochybnosti, zda se Gajda skutečně dopustil trestného činu dle § 3 odst. 2 VRD. Následně nato vyšetřující soudce Václav Poláček dne 3. června 1946 vyzval Ředitelství národní bezpečnosti, aby soudu dodalo podrobnou a podloženou zprávu, zda Jiří Gajda byl skutečným činovníkem NOF.

Současně MLS předvolal Jiřího Gajdu na den 26. června 1946 k výslechu. Na tomto místě je třeba akcentovat dodržení povinnosti shromažďovat důkazy v neprospěch, ale i ve prospěch obviněného, a současně využití procesního práva obžalovaného ve smyslu ust. § 245 trestního řádu k věci se vyjádřit a být ve věci vyslechnut.

Při svém výslechu před MLS Jiří Gajda uvedl, že se necítí být vinen, a to ani zčásti, když popřel, že by byl činovníkem NOF. K tomuto konkrétněji sdělil, že ve straně nebyl organizován, neboť si to otec nepřál, a v dané době byl navíc studentem, který nemohl být členem. Na druhou stranu uvedl, že skutečně velmi často navštěvoval ústředí NOF, kam ale chodil pouze soukromě za otcem a nikdy zde nic stranického nevyřizoval. Současně uvedl, že často s otcem jezdili na venkov, kde se konaly schůze strany, ale on sám se jich neúčastnil a i otec se na těchto schůzích vždy zdržel jen krátce.

Obviněný doplnil, že když se v květnu roku 1945 vrátil z koncentračního tábora v Dachau, kam byl přemístěn z káznice ve Straubingu, pak pátral po osudu svého otce. Když se dozvěděl, že jeho otec byl zajištěn, žádal Jiří Gajda ve snaze pomoci otci o audienci u prezidenta republiky. Jeho žádosti o slyšení u prezidenta nebylo vyhověno, ale přijal ho tehdejší ministr spravedlnosti Prokop Drtina. Ten mu dle jeho slov sdělil, že jeho otec nebyl zajištěn pro spolupráci s Němci, ale jako vůdce českých fašistů, a dále mu Prokop Drtina sdělil, aby se obrátil na ministerstvo vnitra, u kterého je jeho otec zajištěn. Jiří Gajda se při jednání na ministerstvu vnitra při vyřizování žádosti o propuštění otce ze zajištění dostal do slovního konfliktu s vyřizujícím referentem. Referent mu měl hlasitě vytknout, že se jedná o opovážlivost žádat o propuštění generála Gajdy, když jeho propuštění nepřichází v úvahu, a současně dodal, že by se generál Gajda měl stydět za své činy. Na toto odvětil Jiří Gajda, že otec se nemá za co stydět, ale popřel, že by jinak schvaloval fašismus. Svůj výslech uzavřel tím, že fašistou nikdy nebyl.

Výpověď Jiřího Gajdy, kterou popíral svoji vinu, podpořilo sdělení Zemského národního výboru v Praze ze dne 28. června 1946 doručené MLS dne 3. července 1946. Zemský národní výbor k dotazu MLS sděluje, že při zpracování materiálu, který byl zabaven v ústředí organizace Národní obec fašistická, nebylo zjištěno nic, z čeho by vyplývalo, že by Jiří Gajda byl činovníkem NOF.

Na základě shora popsaných skutečností bylo usnesením ze dne 4. září 1946 trestní stíhání oproti Jiřímu Gajdovi zastaveno.³⁴⁵

Tento případ je nutno zhodnotit jako pečlivou práci zejména vyšetřujících soudců MLS. Tito se vši pečlivostí případ prostudovali a vydali pokyn k došetření věci. A za situace, kdy i po takovém došetření důkazy chyběly, v trestním řízení nebylo pokračováno. Takový průběh věcí zcela vyvrací opakovanou kritiku retribuice jako „narychlo stlučené a nespravedlivé justice“.

---

³⁴⁵ SOA Praha, Fond MLS Praha, LS VII 4/46.

4.12. Válečný zrádce Augustin Přeučil

Jedním z významných procesů vedených u MLS v Praze bylo projednání obžaloby na Augustina Přeučila, bývalého člena československých jednotek v Anglii. Tento případ byl do zkoumání zařazen nejen s ohledem na jeho zajímavost, ale zejména pro jeho věcnou složitost a rozsáhlost. Níže uvedený rozbor případu deklaruje pečlivou práci jak veřejné obžaloby působící při MLS v Praze, tak samotného soudního senátu. Příklad byl složitý nejen tím, že mnoho událostí, které bylo potřeba vyšetřit a následně prokázat, se událo za hranicemi Československa, ale také tím, že obžalovaný uvedl na svoji obhajobu několik verzí, které se vzájemně vylučovaly. Nejdříve veřejný žalobce a následně pak soud sám opatřovali celou řadu důkazů, od zajištění těžko dostupných svědků až po provedení znaleckých posudků. Takový průběh řízení demonstruje dodržování práv obžalovaného. Níže uvedený popis tak zcela vyvrací obecnou představu kritiků MLS o rychlém a nespravedlivém odsuzování politicky nepohodlných osob.

4.12.1. Osoba a život Augustina Přeučila před válkou

Augustin Přeučil se narodil dne 3. července 1914 v Třebsíně v okrese Benešov do rodiny řezníka a hostinského Augustina Přeučila a Marie Přeučilové, rozené Řehákové. Augustin Přeučil vystudoval pět tříd obecné a čtyři třídy měšťanské školy. Po ukončení školní docházky v roce 1932 pracoval v hostinci v Třebsíně a zároveň se vyučil nožírskému řemeslu u svého otce. V roce 1935 se přihlásil k civilnímu letectví do ústřední školy v Letňanech, kde se učil teorii a výcviku. Vojenskou prezenční službu nastoupil dne 1. října 1936 u leteckého učiliště v Prostějově, odkud byl poslán na dobu dvou měsíců do poddůstojnické školy v Chebu. Po ukončení této školy se vrátil zpět do Prostějova, kde nastoupil výcvik u bojového letectva, a to do 15. července 1937, kdy byl přemístěn do Piešťan k 3. leteckému pluku. Zde prošel výcvikem u polního letectva. Odtud se dostal k 6. leteckému pluku v Praze. Nakonec byl povolán k polní letce 74 v Hradci Králové, kde se stal polním pilotem. V lednu 1938 odešel ke stíhací škole u 4. leteckého pluku v Praze, kde zůstal do konce února 1939. Po skončení stíhací školy byl odeslán k 1. leteckému pluku do Milovic, odkud byl propuštěn do civilu.

Následně nastoupil jako prodavač, později jako jednatel a účetní, u společnosti Rolny zabývající se prodejem textilu ve Vodičkově ulici v Praze, kde měl dle svého pozdějšího vyjádření způsobit dluh ve výši 50 000,- Kčs. Z důvodu, aby unikl odpovědnosti za způsobení tohoto dluhu, se rozhodl vycestovat do Brazílie, kde měl

v úmyslu cvičit piloty v letecké škole. Vízum se mu získat nepodařilo a v červenci roku 1939 ho zatkli příslušníci gestapa právě u brazilského konzulátu, kde se snažil získat vízum, jež by mu do Brazílie umožnilo odcestovat. Dle jeho pozdějšího vyprávění předcházel zatčení rozhovor v nálevně u Šenfloků na Václavském náměstí v Praze dne 19. července 1939, kde se často Přeučil scházel se svými známými. Tam měl odpovědět na otázku jedné z žen, kterou znal ještě z dob své vojenské služby, proč ještě není u svých kamarádů v Polsku, že již jedná s brazilským konzulátem, aby se do ciziny dostal. Z místa zatčení byl Přeučil odvezen do tehdejšího sídla gestapa sídlícího v Petschkově paláci v Praze. Tam mu příslušníci gestapa dle pozdější výpovědi Přeučila dali na vybranou, že buďto se stane spolupracovníkem gestapa, nebo bude souzen a zastřelen. Přeučil v jednom z příslušníků gestapa poznal muže, který byl přítomen jeho rozhovoru o brazilském vízu.³⁴⁶ Přeučil dle své výpovědi pod takovým nátlakem souhlasil a dne 22. července 1939 přešel hranice do Polska jako německý agent. Zde byl zařazen do skupiny československých vojáků sídlící v Malých Bronowicích u Krakova. A již odsud měl za úkol posílat vzkazy gestapu na adresu zubního technika Františka Smetany v Žižkově ulici v Praze.

4.12.2. Trestní stíhání Augustina Přeučila

Po skončení války, patrně vědom si svých provinění, se Přeučil skrýval a užíval falešně doklady totožnosti. Z tohoto důvodu bylo po Přeučilovi vyhlášeno pátrání. Ten byl dne 19. května 1945 vypátrán a zatčen v místě svého bydliště v Měchenicích. Následně byl dne 30. května 1945 v 17,00 hodin umístěn do věznice Polního soudu I. stolice u 1. československého armádního sboru v Praze.

Již dne 25. května 1945 zahájil Okresní národní výbor Praha-venkov-jih proti Přeučilovi trestní stíhání pro přestupek dle § 1 dekretu 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti.

Nicméně dne 30. května 1945 bylo proti Augustínu Přeučilovi zahájeno trestní stíhání, a to ze strany československého polního prokurátora 1. divize, kpt. just. Gabriela Gabuly. Trestní stíhání bylo zahájeno pro podezření, že Přeučil měl spáchat zločin zběhnutí podle § 183 a dle § 196 vojenského trestního zákoníku a zločin vojenské zrady podle § 6 č. 1, 2 z. č. zákona č. 50/1923 Sb. z. a n. na ochranu republiky. Na základě

---

³⁴⁶ NĚMEČEK, Jan a Daniela NĚMEČKOVÁ. *Prototyp zrady: životní příběh Augustina Přeučila*. Praha: Epocha, 2015. Traumata války. ISBN 978-80-7425-281-5, s. 3.

zatýkacího rozkazu ze dne 1. června 1945, který vydala polní prokuratura³⁴⁷, byla dne 6. června 1945 uvalena na Augustina Přeučila ze strany soudce polního soudu JUDr. Františka Vohryzka vazba. Obviněný si proti usnesení o uvalení vazby podal stížnost. Tato stížnost byla vyhodnocena jako nedůvodná.

V rámci shora uvedeného řízení provedl polní prokurátor za účasti vyšetřujících soudců polního soudu, například JUDr. Františka Vohryzka nebo JUDr. Bohumila Beneše, desítky důkazů, zejména pak výslechy svědků. Polní soud se často potýkal se špatnou dosažitelností svědků, kteří v poválečném chaosu buďto byli nezvěstní, nebo se velmi často nacházeli v různých ozdravovnách, kde se léčili po pobytech v koncentračních táborech, či byli sami ve vazbě. Polní prokurátor či vyšetřující soudce tak vydali desítky dožádání směrem k četnickým stanicím, národním výborům či jiným orgánům státní správy za účelem zjištění pobytu svědků.

Po několika měsících shromažďování a provádění důkazů vydal Polní soud I. stolice u 1. československého armádního sboru v Praze prostřednictvím svého přednosty, JUDr. Františka Vohryzka, dne 15. října 1945 usnesení, kterým byla věc Augustina Přeučila postoupena veřejnému žalobci u MLS v Praze.³⁴⁸ Usnesením bylo vyhověno návrhu polního prokurátora I. armádního sboru Vladimíra Burýška ze dne 9. října 1945. Podle výsledku provedeného vyhledávacího řízení byl obviněný Přeučil důvodně podezřelý mimo jiného ze zločinu udavačství podle VRD, kdy soud toto usnesení odůvodnil také povahou činů a dobou, kdy měly být skutky spáchány.

Protokoly o výslechu těchto svědků a další listinné důkazy vztahující se k věci, které shromáždil polní prokurátor ve spolupráci s polním soudem, se tak staly součástí spisu MLS v Praze.

Dne 20. října 1945 byl obviněný Augustin Přeučil odeslán do věznice Pankrác za účelem dalšího řízení před MLS v Praze.

V trestní věci byl jeho obhájcem JUDr. Jaroslav Mellan, advokát se sídlem Rašínovo nábřeží 50, Praha VI. Plná moc, tehdy nazývána mocný list, byla advokátovi udělena dne 19. listopadu 1945 otcem Augustina Přeučila.³⁴⁹ Plná moc byla k MLS zaslána

---

³⁴⁷ Zatýkací rozkaz ze dne 1. června 1945 přílohou č. 7.

³⁴⁸ Usnesení Polního soudu I. stolice u 1. československého armádního sboru v Praze ze dne 15. října 1945 přílohou č. 8.

³⁴⁹ Plná moc pro JUDr. Jaroslava Mellana, advokáta ze dne 19. listopadu 1945 přílohou č. 9.

podáním došlým dne 21. listopadu společně se žádostí, aby byla obviněnému Augustinovi Přeučilovi předložena k podpisu.³⁵⁰

4.12.3. Podání obžaloby

Několik měsíců veřejný žalobce dr. Kabát vyhledával důkazy hovořící ve prospěch, či neprospěch obviněného.³⁵¹ Obžalobu na Augustina Přeučila, původním zaměstnáním úředníka, podal veřejný žalobce u MLS v Praze dne 18. března 1946.

Dle obsahu obžaloby byl viněn ze (i) zločinu proti státu dle § 3 odst. 1 zákona č. 22/46 Sb., (ii) zločinu proti státu podle § 1 zákona č. 22/46 Sb. a dle ust. § 1, 2 zákona č. 50/1923 Sb. z. a n., a (iii) zločinu udavačství podle § 11 zákona č. 22/46 Sb., kterých se měl dopustit tím, že v letech 1939–1945, tedy v době zvýšeného ohrožení republiky, a to v Praze, v Anglii, v Polsku a jinde:

(i) podporoval nacistické hnutí tím, že jako agent gestapa působil od roku 1939 v československé armádě, a to na nejdříve území Polska, Francie a poté Anglie, kdy po celou dobu svého působení shromažďoval informace zejména vojenského strategického charakteru, aby je mohl předat gestapu;

(ii) v době shora uvedené se dopustil vojenské zrady tím, že způsobil škodu československé branné moci a jejímu anglickému spojenci odcizením letadla typu Huricanne, když s ním neoprávněně odletěl z území Anglie na území Belgie a současně střílel ostrými náboji na letce, který ho při letu doprovázel. Nový typ stíhacího letadla, který doposud německá branná moc neznala, předal do rukou Němců;

(iii) ve službách a v zájmu Německa, využívaje situace v souvislosti s nepřátelskou okupací, udal u německých úřadů (i) obyvatele belgického pohraničí, že tato osoba ho pokládala za Angličana a po přistání letadla mu poskytla civilní oděv, (ii) na gestapu v Praze Ladislava Škvora pro vyhýbání se práci, (iii) Bohumila Čadila za protiněmecké výroky, (iv) na gestapu v Terezíně N. Pince pro jeho styky s odbojem, tedy pro skutečnou nebo vymyšlenou činnost, a jeho udání mělo za přímý nebo nepřímý následek smrt všech shora uvedených osob.

---

³⁵⁰ Založení plné moci podáním ze dne 21. listopadu 1945 přílohou č. 10.

³⁵¹ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Prototyp zrady: Augustin Přeučil před mimořádným lidovým soudem*. Praha, 2013. VI. ročník SVOČ. Studentská vědecká a odborná činnost. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 9.

4.12.4. Obhajoba a provádění důkazů v průběhu hlavního líčení

Hlavní líčení ve věci započalo před MLS dne 14. dubna 1947 v 8 hodin ráno. Senátu předsedal JUDr. Josef Prášek a dále byl tento ve složení soudců z lidu Jaroslava Komínka, Josefa Čumrdy, Antonína Fuchse a Karla Hajného. Veřejnou žalobu zastával JUDr. Kabát.

Ještě před konáním hlavního líčení obžalovaný Přeučil zaslal prostřednictvím svého obhájce, JUDr. Jaroslava Mellana, své písemné vyjádření ve věci, včetně návrhů na doplnění dokazování, zejména výslechem svědků, kteří měli dosvědčit jeho tvrzení, že gestapu nikdy nepředával reálné informace, a osoby, které měl sledovat, vždy o tomto předem informoval. Přeučil před konáním hlavního líčení učinil i výpověď do protokolu.

V rámci své obhajoby obžalovaný, ve smyslu svého písemného vyjádření a své výpovědi, svoji vinu zcela popřel a hájil se následovně.

Zejména uvedl, že se nedopustil činů kladených mu v obžalobě za vinu, když jako letec československé armády zprostředkoval útěky několika svých kolegů za hranice, a to prostřednictvím brazilského konzulátu v Praze. K tomuto dále uvedl, že právě pro tuto svoji činnost, o které se později dozvěděl gestapo, byl ze strany gestapa zatčen.

Pokud se jednalo o jeho útěk z Anglie a odcizení letadla, uvedl, že věc se udála jinak, než je uvedeno v obžalobě. Skutečnost líčil tak, že daného dne (18. září 1941) probíhalo cvičení pilotů, kterého se účastnil i Přeučil. Z důvodu velké mlhy zabloudil a byl nucen nouzově přistát v Belgii, když mu docházel benzín. Při přistání se zranil, utrpěl tržnou ránu na hlavě. Obžalovaný se dle svého tvrzení domníval, že se stále nachází na území Anglie. Krátce po svém přistání byl v Belgii zatčen ze strany Němců a byl postaven před polní soud, kterým byl odsouzen. V této souvislosti uvedl, že právě z důvodu svého zatčení líčil události před polním soudem jinak, než se skutečně udály, a aby se zachránil, odvolával se na spolupráci s činovníkem gestapa Fleischerem. Také popřel, že by letadlo předal německé moci. Uvedl, že po přistání se k němu seběhli belgičtí občané a sdělili mu, že z letadla odmontují kulometry, vysílačku a poté ho zapálí. Zda se tak skutečně stalo, obžalovaný neví.

Současně popřel, že by při dané události použil proti svému kolegovi (dalšímu pilotovi) ostré náboje. Uvedl, že pokud se střílelo, tak pouze slepými náboji na cvičné terče v rámci cvičení. Na podporu svých tvrzení navrhl k důkazu prostřednictvím svého advokáta i meteorologickou zprávu právě ze dne 18. září 1946.

Věrohodnost shora uvedené výpovědi Přeučila popírá zásadně, kromě jiného, protokol o jeho výslechu, který byl sepsán před hlavním líčením dne 22. srpna 1945 vyšetřujícím soudcem polního soudu JUDr. Bohumilem Benešem. V této výpovědi obžalovaný Přeučil, odlišně od své pozdější výpovědi před MLS v Praze, líčil únos letadla z Anglie tak, že zpočátku neměl žádný úmysl odletět z anglického území. Věc se dle této verze Přeučilova příběhu udála tak, že během cvičení polského pilota, který letěl v letadle ve vzduchu vedle letadla pilotovaného Přeučilem, omylem zavadil svými prsty o ovládání kulometu na křídlech letadla, kdy kulomet spustil palbu na letadlo polského pilota. Přeučil se domníval, že s ohledem na svoji nedobrou pověst, které se v Anglii těšil, by takovému omylu nikdo nevěřil, tak pojal nápad doletět s letadlem do Švýcarska, kde hodlal požádat o politický azyl. Přeučil dle této své výpovědi učiněné před polním soudem hodlal po skončení války odcestovat zpět do vlasti a vše odpovědným orgánům vysvětlit. Z výpovědi dále vyplývá, že nad územím Belgie mu došlo palivo, a z tohoto důvodu nouzově přistál právě na jejím území.

Další jeho výpověď ve vztahu k odcizení letadla uvádí, že byl terčem polského letce, měli stará školní letadla, která měla slepé náboje, čekal v cvičném prostoru na druhého letce, zabloudili v mlze, nemohl se svým přístrojem dohovorit, protože neuměl dostatečně anglicky, pak uváděl, že jsou různé dialekty, a konečně, že měl rozbitý přístroj.

Soud v této souvislosti nechal vypracovat znalecký posudek znalcem Bohuslavem Kimličkou. Z tohoto posudku bylo zjištěno, že slepé náboje nejsou v Anglii vůbec používány. K ostré střelbě, zvláště náhodné, obvykle brání zajišťovací klapky, náhodná střelba se proto jevila jako velmi nepravděpodobná. Ohledně zbloudění v mlze vzal soud na základě znaleckého posudku za prokázané, že obžalovaný nedodržel předpisy o povinnosti stoupat nad mlhu a orientovat se následujícím způsobem: při použití kompasu i za poškození rádiového zařízení se musel orientovat buď na západ, nebo na východ, ale nikoliv na jih, takže mohl přistát nejvýše v Norsku, nikoliv v Belgii. Pakliže bylo rádio v pořádku, měl dost času se orientovat, než se dostal z okruhu radiových vln. Zdržoval-li se v určeném prostoru a očekával dalšího letce, je zbloudění o 360 mil vyloučeno, rovněž pokud by bloudil bez takového stanoviště, je zase vyloučeno, aby se dostal tak daleko od místa odletu, jelikož benzín mu vystačil právě na cvičení.

Ke svojí udavačské činnosti uvedl, že je pravdou, že byl úkolován ze strany gestapa ke sledování a k aktivní udavačské činnosti vůči několika konkrétním osobám, ale sledované osoby vždy předem varoval, že jsou sledováni gestapem. Jako příklad uvedl osobu gen. Englera a plukovníka Kopeckého, které měl na příkaz gestapa sledovat.

Dle svého tvrzení generála Englera osobně varoval a na jeho příkaz byl plukovník Kopecký rovněž varován třetí osobou telefonicky. S tím, že udavačskou činnost pro gestapo vykonává fiktivně, se rovněž svěčil svým spolupracovníkům na vojenské likvidatuře, která v té době sídlila ve Veletržním paláci. Aby ospravedlnil shora uvedené, doplnil, že ke spolupráci s gestapem byl donucen po svém zatčení, kdy mu gestapo vyhrožovalo, že pokud se nestane konfidentem, pak gestapo usmrtí jeho rodinu a přátele. Dodal, že i když dostával ze strany gestapa konkrétní úkoly, pak svoji úlohu vždy oznámil, a to jak v Polsku a Francii, tak v Anglii. Pokud pak německé moci sděloval strategické údaje o poloze letišť, přístavů atd., pak tyto údaje byly fiktivní a nedopovídaly skutečnosti.

Obecně také k vylepšení obrazu svojí osoby uvedl, že ilegálně rozšiřoval komunistické letáky, zachraňoval osoby před totálním nasazením a poslouchal cizí rozhlas.

V průběhu hlavního líčení trval při své osobní výpovědi na své nevině. Doznal, že byl převezen do Polska na příkaz gestapa, aby zjistil totožnost českých letců, kteří působili v zahraničí. Doplnil však, že i když je viděl, žádného letce gestapu nenahlásil. Současně uvedl, že jak v Polsku a Francii, tak v Anglii nahlásil své pověření ze strany gestapa tamním úřadům. Opětovně popřel, že by odcizil nový typ letadla Huricane Mk. I. K tomuto uvedl, že se jednalo o starý vysloužilý stroj a kvůli mlze se ztratil s tím, že mu pouhý kompas v mlze pro orientaci nestačil. Doplnil, že nemohl použít radiovou stanicí, neboť neumí anglicky. Na tomto místě je třeba poukázat na výpověď Josefa Chalupského. Tento svědek vypověděl, že při jednání s gestapem v Berlíně Přeučil plyně anglicky hovořil. Ke svému pobytu v Terezíně uvedl, že tam také nikoho neudal a neměl žádné zvláštní vztahy s dozorci. Jako příklad uvedl, že dostával stejně velké balíčky jako jeho ostatní spoluvězni. Naopak uvedl, že mu v Terezíně dávali otrávené cigarety a píchali mu injekce s neznámou látkou.

Dále v rámci hlavního líčení čelil dotazům jak ze strany soudu, tak ze strany veřejného žalobce. Dotazy se týkaly zejména skutečnosti, z jakého důvodu nebyl jako zahraniční pilot zastřelen Němci, jak to bylo v předmětné době téměř železným pravidlem, a za co dostal částku 100 000,- Kčs. K dotazům obžalovaný Přeučil odpověděl, že Němci ho nechali naživu za tím účelem, aby jim donášel, a předaná částka ve výši 100 000,- Kčs měla být motivační. Dodal ovšem, že ačkoliv peníze přijal, tak nikoho neudal. K mnoha dotazům uvedl, že si na dané skutečnosti nevzpomíná pro svoji poškozenou paměť. Uvedl, že paměť má poškozenou v důsledku otravy, kterou mu přivodili Němci, když mu v Terezíně dávali otrávené cigarety. Ztrátou paměti také vysvětlil skutečnost, že dříve při svém výslechu u ONV vše, co je mu kladeno za vinu, doznal.

Účelovou obhajobu Přeučila vyvrátila mimo jiné řada svědeckých výpovědí. Jedna ze stěžejních výpovědí byla výpověď svědka Josefa Chalupského. Z jeho výslechu se podává, že se Chalupský stýkal s činovníky gestapa Fleischerem a Herschelmannem, kdy působil jako jejich tlumočník. Dle Chalupského mu tito pracovníci gestapa sdělili, že za účelem výzvědné a udavačské činnosti vyslali Augustina Přeučila do zahraniční legie československé armády, kdy ho osobně převedli přes polské hranice. Přeučil pracoval pro gestapo pod krycím jménem Breutschil. Sám Chalupský byl svědkem, když Fleischer obdržel telegram od Přeučila z Paříže psaný Přeučilem v šifrách o jeho tamní činnosti. Následně rovněž Fleischer obdržel zprávu o tom, že Přeučil přistál s anglickým letadlem u belgických hranic. Dle Chalupského měli oba činovníci gestapa z této zprávy radost. Po této zprávě byl Přeučil převezen do berlínského štábu luftwaffe, kam za ním dorazili i Herschelmann s Chalupským jako tlumočníkem. Chalupský doplnil, že jeho tlumočení z českého jazyka nebylo zapotřebí, neboť Přeučil mluvil anglicky. Přeučil na štábu v Berlíně udával strategická vojenská místa v Anglii, letiště, přístavy, kdy se tato místa zakreslovala do mapy. Přeučil dostal od gestapa za dovoz letadla částku ve výši 100 000,- Kčs. Později se Přeučil přímo Chalupskému svěřil, že chtěl s letadlem doletět až do Prahy, ale neměl dostatek benzínu. Z Berlína byl Přeučil převezen do Prahy za Fleischerem, se kterým sepsal dlouhý a podrobných protokol, kde vypověděl, s kým sloužil a s kým se stýkal v zahraniční legii, o tamní náladě v mužstvu atd. Chalupský konkrétně vypověděl, že Přeučil dle fotografií poznal a jménem identifikoval asi 10–15 českých letců, kteří působili v zahraničí. Gestapo pak vyslýchalo jejich rodinné příslušníky. Chalupský své svědectví uzavřel tím, že Přeučil měl gestapu udávat i jednání parašutistů Čurdy a Gerika, kdy se Chalupskému svěřil, že těmto závidí odměnu 5 mil. Kčs, kterou obdrželi za své udání. V souvislosti s Gerikem měl Přeučil donutit dceru obchodníka Tomana, aby na Gerika učinila falešné udání, že jeho prostřednictvím obdržela dopis od svého snoubence, který sloužil u letectva v Anglii. Současně měl být donašečem i v rámci svého pobytu v Terezíně. Chalupský tuto skutečnost dovozoval zejména z toho faktu, že když se Přeučil vrátil z koncentračního tábora v Terezíně, pak na rozdíl od svých spoluvězňů neztratil na váze.

Jako další činovník gestapa vypovídal k osobě obžalovaného Přeučila Hugo Heller, pomocná síla u gestapa v Benešově. Ten k věci uvedl, že v rámci totálního nasazení byl přidělen k pražskému gestapu jako tlumočník, ale s ohledem na svoji nedostatečnou znalost češtiny pracoval u gestapa jako pomocná síla a byly mu svěřovány spíše administrativní úkoly jako vyhledávání adres nebo vedení spisové dokumentace. Svědek

Heller vypověděl, že často docházel jako domácí učitel do bytu tajemníka gestapa Vilibalda Bungeho, kde vyučoval jeho děti. Tento mu měl sdělit někdy v roce 1941, že Augustin Přeučil je jeho velkým důvěrníkem (Vman – Vertraungsmann) a že Němcům předal úplně nové anglické letadlo. Díky těmto znalostem nového typu letadla Němci získali strategickou výhodu. Bunge toto doslova označil za velkou věc. Osobně pak svědek Přeučila opakovaně potkával v Petschkově paláci, kam Přeučil docházel právě za Bungem.

Svědék Heller byl později přeložen na služebnu gestapa v Benešově, kde někdy v roce 1944 dostal rozkaz od svého nadřízeného, kriminálního tajemníka Steinwardta, aby k výslechu předvedl profesora Hurta a hostinského Čadila, a to pro poslech zahraničního rozhlasu. Udání na oba muže sepsal konfident gestapa pod krycím jménem Josef. Později svědek Hugo Heller při jedné ze svých služebních cest do ústředí gestapa v Praze v Petschkově paláci zjistil, že udavač pod krycím jménem Josef je právě Přeučil. Dokonce byl Heller přítomen převozu profesora Hurta a hostinského Čadila do Terezína, kdy se profesor Hurt dotázal, kdo ho mohl udat. Když mu svědek Heller naznačil osobu Přeučila, pak profesor Hurt potvrdil, že právě před Přeučilem se o poslechu cizího rozhlasu zmiňoval. Ke konci výslechu Hellera byl před svědka osobně předveden Přeučil, kdy tohoto svědek Heller bezpečně poznal. Heller na závěr své výpovědi dodal, že poslech zahraničního rozhlasu měl v referátu příslušník gestapa Oswald Marx, který byl toho času ve vazbě Benešově.

Po této výpovědi byl vyslechnut právě i bývalý referent gestapa Oswald Marx. Tento doznal, že měl na gestapu přidělen referát politických záležitostí, konkrétně poslech cizího rozhlasu a šíření nepravdivých zpráv. K osobě Přeučila uvedl, že ho nezná a v Petschkově paláci ho nikdy nepotkal. Připustil ovšem, že po svém převlečení do Benešova mohl vidět udání od Přeučila.

Dále ve věci vypovídal v pozici svědka František Burda, který sloužil s obžalovaným v Anglii u cvičné letky. K věci sám vypověděl, že nebyl přímým svědkem toho, když měl obžalovaný ukrást letadlo a odletět s ním do Belgie. K dotazům senátu ale vypověděl, že dle jeho zkušeností není prakticky možné, aby letadlem doletěl „omylem“ v mlze až do Belgie. Uvedl, že se stávalo, že piloti zbloudili do Francie nebo na východ, ale nikoli na území Belgie. Dále vypověděl, že se dalo v mlze bezpečně orientovat jen podle kompasu, a to i bez použití radiostanice. Burda potkal dle své výpovědi Přeučila v Praze v Petschkově paláci, když byl Burda vyslýchán gestapem. K tomuto setkání uvedl, že Přeučil se v sídle gestapa choval jako doma, a slyšel, jak Němcům sděluje názvy anglických letišť. Svědecká výpověď Františka Burdy byla podpořena další svědeckou

výpovědi pana Jaroslava Bally, dalšího příslušníka anglické letky, který sloužil s Přeučilem. Svědek Balla uvedl, že letadlo odcizil Přeučil a je to zřejmé i z úkolů, které měl v daný den na starosti obžalovaný.

Balla dodal, že je mu známo, že Přeučil udal civilní belgické obyvatelstvo, které mu nabídlo úkryt po jeho přistání. Část těchto osob byla v důsledku udání Přeučila popravena zastřelením. Dle soudobých informací byli dva Belgičané, kteří jej ukrývali, Armand Durand a Leon Charlier popraveni, zatímco Charlierova manželka a Belgičan Antoine uvězněni. Ovšem dle jiného zdroje byla celá rodina zastřelena. V roce 1963 totiž vypracoval I. zvláštní odbor Ministerstva vnitra zprávu o činnosti bývalých příslušníků RAF. Tato zpráva odkazuje na agenturní zprávu č. 1348 ze dne 6. dubna 1963, kde se tato informace nachází.³⁵²

K pobytu obžalovaného Přeučila v Anglii vypovídal i svědek Rudolf Zima, který sloužil s Přeučilem ve Francii v Chartres, kde byl nadřízeným Přeučila, ale po porážce Francie i v Anglii, kde již ale přímým nadřízeným Přeučila nebyl. Svědek vypověděl, že Přeučila znal jako neukázněnou osobu. Sám v Anglii svým nadřízeným doporučoval, aby Přeučil nebyl přidělen jako polní pilot. Svědek Zima dodal, že takto učinil nikoli pro politické smýšlení Přeučila, ale z důvodu řádného výkonu služby. Svědek Zima si ještě při své výpovědi vzpomněl, že Přeučil mezi svými kolegy uspořádal sbírku ve prospěch svojí osoby, aby se mohl oženit.

K pobytu obžalovaného Přeučila v Terezíně se vyjadřoval svědek Emil Lukeš, který s Přeučilem v Terezíně jako vězeň pobýval. Svůj vztah k Přeučilovi popsal nejprve jako velmi přátelský. Přeučil Lukešovi sdělil, že je členem československé armády. To bylo Lukešovi sympatické, začal se Přeučilovi svěřovat, a dokonce mu daroval své tepláky a další oblečení. Vše se změnilo po události, kdy v cele, ve které se nacházel i Lukeš, navštívil Přeučila příslušník gestapa Burian. Lukeš se podívoval nad tím, že se Burian choval k Přeučilovi neobvykle důvěrně. Lukešovo podezření zesílilo, když ho Přeučil neustále posílal pro jehlu a nit do jiné místnosti, aby se tak přítomnosti Lukeše zbavil. Lukeše nakonec z cely vykázal sám Burian s odůvodněním, že si musí s Přeučilem důvěrně promluvit. Po této události pojal Lukeš podezření, že Přeučil spolupracuje s gestapem. V nepřítomnosti Přeučila Lukeš prohledal jeho osobní věci a mimo jiné našel zbrojní lístek, který Přeučilovi vydalo gestapo. S tímto nálezem Lukeš konfrontoval Přeučila. Mezi

---

³⁵² NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Prototyp zrady: Augustin Přeučil před mimořádným lidovým soudem*. Praha, 2013. VI. ročník SVOČ. Studentská vědecká a odborná činnost. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 19.

Lukešem a Přeučilem došlo k ostré hádce, kdy dle výpovědi Lukeše tento křičel na Přeučila, jak může spolupracovat s Němci potom, co všechno Češi vytrpěli. Lukeš sdělil, že i po této hádce se snažil rozmluvami přesvědčit Přeučila pro českou věc. Lukeš si vzpomněl, že při jedné z takovýchto rozmluv měl Přeučil slzy v očích. Přeučil sděloval Lukešovi i události ze svého života. Zejména Lukešovi vyprávěl o okolnostech počátku spolupráce s gestapem. Přeučil měl v úmyslu emigrovat do Brazílie. Tento záměr gestapo odhalilo a jeho příslušníci mu dali na vybranou, že buďto bude zastřelen, nebo vstoupí do československé armády jako tajný spolupracovník gestapa. Přeučil také Lukešovi líčil, že poté, co se z Francie dostal do Anglie a tam se oženil, měl obavy, že bude jako špión postaven před anglický soud. Dokonce měl Přeučil za to, že i jeho vlastní žena, se kterou se v Anglii oženil, byla nasazena k jeho sledování. Přeučil tedy vymýšlel plán, jak se z Anglie dostat. Jeho případný únik byl zkomplikován tím, že měl zákaz létat. Jednoho dne využil příležitosti při výcviku dvou Poláků, a i přes zákaz vzletl. Zcela věrohodně popisoval Lukešovi, že se stále nemohl zbavit anglických letadel, která ho pronásledovala. Poté si vzpomněl, že v letadle je přístroj, který umožňuje ostatním sledovat jeho kurz. Tento přístroj zničil a poté se mu podařilo skrýt se v mracích a přistát v Belgii. Rovněž Přeučil Lukešovi potvrdil, že za letadlo, které se po přistání v Belgii dostalo do rukou německé moci, dostal od Němců odměnu 100 000,- Kčs. Na obranu Přeučila ale svědek Lukeš dodal, že jeho patrně dozorcům v Terezíně nikdy neudal, ač Lukeš často vedl protiněmecké řeči. Tato zcela věrohodná výpověď spoluvězně Lukeše zásadně vyvrací účelovou a těžko uvěřitelnou obhajobu Přeučila v té části, kdy tvrdil, že letadlo v žádném případě neodcizil úmyslně a že na území Belgie zabloudil omylem. Jako důvod svého uvěznění Přeučil Lukešovi uvedl to, že nechtěl pracovat v továrně na letadla.

Významně k věci přispěla i svědecká výpověď dr. Vladimíra Krajiny, docenta působícího na Karlově univerzitě v Praze, který rovněž s Přeučilem pobýval jako vězeň v Malé pevnosti Terezín. Přeučil se tam nejdříve prezentoval jako parašutista a později jako anglický letec, který byl sestřelen nad Belgií. Tento svědek vypověděl, že téměř všichni spoluvězni byli přesvědčeni o spolupráci Přeučila s německou mocí, neboť se dozorcí k Přeučilovi chovali nestandardně slušně, až přátelsky. Dokonce zejména dozorce jménem Jäckel dával často Přeučilovi cigarety. Dle dr. Krajiny jediný, kdo měl důvěru v Přeučila, byl jeho spoluvězeň Emil Lukeš. Svědek dále uvedl, že i uvnitř Malé pevnosti Terezín fungovala tajná protiněmecká zpravodajská skupina, jejíž součástí byl i Karel Nejedlý, který v pevnosti konal dozorcí službu a který informoval vězně o dění jak vně, tak uvnitř tábora. Definitivní přesvědčení o kolaboraci Přeučila s Němci přišlo v době, kdy

Přeučil vyrazil Němcům úkryt dopisu generála Ingra u pana Pince v Praze. Místo úkrytu mu ve své důvěřivosti vyrazil jeho spoluvězeň Emil Lukeš. Krátce na to byl Pinc, který byl již vězněn v Terezíně, převezen do Prahy a za přechování dopisu odsouzen k trestu smrti. Dozorce Nejedlý sdělil dr. Krajinovi, že v dopise, kterým Přeučil žádal o propuštění z Terezína, vyzdvihoval své zásluhy ve prospěch německé moci, jako například předání nového letadla německé armádě nebo pomoc s nalezením úkrytu dopisu generála Ingra u Pince, který nosil krycí jméno „Vrba“. Svědek se rovněž v rámci své výpovědi zmínil o holiči z Měchenic Josefu Vitejkovi, který byl rovněž uvězněn v Terezíně pro poslech cizího rozhlasu a kterého měl za toto udat právě Přeučil. Dr. Krajina svoji výpověď uzavřel tak, že to byl on, kdo po svém osvobození ohlásil udavačskou činnost Přeučila, aby byl ze strany československých úřadů zajištěn.

Výpověď dr. Krajiny potvrzoval shodnou výpovědí i další spoluvězeň Přeučila, řídicí učitel z Rovenska pod Troskami svědek Karel Hlaváček. Ten nad rámec výpovědi dr. Krajiny dodal, že již po propuštění Přeučila činili kroky, aby byl Přeučil pro svoji proněmeckou činnost sledován a po skončení války zajištěn. Na sledování Přeučila se takto po jeho propuštění z Terezína podílel i strážmistr Novák z Roudnice. Dle výpovědi Karla Hlaváčka Přeučil během svého pobytu v Terezíně udal několik vězňů za protiněmeckou činnost, kdy tito byli v důsledku jeho udání podrobeni samovazbě a mučení.

K důkazu ve věci byla použita i výpověď otce obžalovaného, pana Augustina Přeučila staršího, který naopak vypovídal ve prospěch svého syna. Ten uvedl, že syn byl velký vlastenec a vždy německou moc a Němce hanil. Jeho syn žil s ním a s jeho ženou ve společné domácnosti v Třebšíně a poté po nuceném opuštění domácnosti v Měchenicích. Otec Přeučila dodal, že jako náhradu za opuštění pozemků v Třebšíně obdržel peněžitou částku ve výši 240 000,- Kčs, kterou jako hotovost uložil ve svém domě. Jednoho dne se obžalovaný Přeučil nevrátil domů ze zaměstnání. Jeho rodiče se domnívali, že se mu podařilo přehnout do Brazílie, kde se chtěl žít jako učitel létání. Následně rodiče Přeučila obdrželi postupně pohlednice z Polska, Francie a naposledy z Anglie. Jednoho dne se pak Přeučil vrátil do domu svých rodičů bez bližšího vysvětlení. Pouze rodičům sdělil, že byl v Anglii letcem a že se zde oženil. Přeučil starší ve své svědecké výpovědi připustil, že jemu samotnému přišlo zvláštní, že v dané době nechalo gestapo jeho syna po návratu z Anglie na svobodě. Rovněž se jim nezdály jeho časté návštěvy v Praze. Když se otec Přeučila dotazoval, jak se mu podařilo uniknout z Anglie, tak mu obžalovaný řekl, že toto mu nemůže nikdy sdělit, snad až po válce, a ať se ho na toto již otec nedotazuje. Otec obžalovaného na jeho obhajobu doplnil, že neví o tom, že by jeho

syn spolupracoval s gestapem. Je mu známo, že jednou po jeho synovi gestapo chtělo, aby mluvil do rozhlasu, a to za odměnu 100 000,- Kčs, jeho syn ale toto odmítl. Výpověď svědek uzavřel tím, že jeho syn neměl nikdy vlastní peníze, prostředky na obživu synovi poskytoval on sám.

Ve prospěch obžalovaného vypovídala také jeho matka Marie Přeučilová. V popisu událostí se ale značně lišila od líčení svého manžela, otce Přeučila, a tak jen potvrdila nepravdivost své výpovědi motivovanou snahou pomoci svému synovi. K věci uvedla, že syn s německou mocí nikdy nespolupracoval, naopak byl protiněmeckého smýšlení a sympatizoval s českým odbojem v zahraničí. Po návratu z Anglie v roce 1941 neuvedl okolnosti svého návratu, pouze matce řekl, že pokud by Němci zjistili pravé okolnosti jeho návratu, pak by byl popraven jak Přeučil, tak i celá jeho rodina. Matka Přeučila uvedla, že syn jednoho dne domů donesl finanční obnos ve výši 100 000,- Kčs. Matce řekl, že ho Němci nutili hlásit do zahraničního rozhlasu a za to mu vnutili právě tuto částku. Přeučilová chtěla tyto peníze spálit, ale nakonec je uložili stranou a jejich syn je použil na záchranu nějaké rodiny z Prahy. Jak později vyplynulo z výpovědi Přeučila, měla jí být rodina Tomanova, kdy Přeučil se stýkal s Miluší Tomanovou. Přeučilová také v Praze asi třikrát navštívila přítelkyni svého syna Ellu Fořtíkovou, ale odmítla, že by jí cokoli sdělovala o spolupráci jejího syna s Němci. Dodala, že to ani učinit nemohla, neboť o takové spolupráci ani nevěděla. Přeučilová byla sama předvolána na služebnu gestapa v Petschkově paláci v Praze, kde jí příslušníci pod hrozbou smrti nařídili, aby sledovala chování a styky svého syna a podávala jim o tom hlášení. Závěrem uvedla, že sám Přeučil se Němců obával, skrýval se před nimi, a tak je jeho kolaborace s nimi vyloučena.

Obsahem spisu byl mimo jiného také dopis jiného souzeného udavače Viliama Gerika adresovaný MLS v Praze ze dne 29. března 1946.³⁵³ Soud tento dopis při hlavním líčení provedl jako důkaz. Gerik, který se v dané době sám nacházel ve vazbě v očekávání jednání MLS v Praze, v dopise uvádí, že Přeučil byl gestapem úkolován, aby sledoval jeho činnost. Měl přislíbeno, že pokud Gerika usvědčí z ilegální činnosti proti německé moci, dostane odměnu 5 milionů korun. Při sledování Gerika měl navázat styky s rodinou obchodníka Tomana. Jeho dceru, Miluši Tomanovou, přesvědčil, aby udala, že jí měl Gerik předat dopis od jejího snoubence, který sloužil v Anglii jako letec, a současně, že jejího otce přesvědčoval k protiněmecké činnosti. Na tomto místě je nutné doplnit, že o falešném udání Miluše Tomanové v souvislosti s Viliamem Gerikem hovořil ve své

---

³⁵³ Celý text dopisu Viliama Gerika ze dne 29. března 1946 v příloze č. 11.

výpovědi shodně Karel Chalupský. To, že Přeučil spolupracoval s gestapem, Gerik dovozoval i ze skutečnosti, že Přeučil věděl, stejně jako později gestapo při osobní prohlídce během jeho zatčení, že si ukrývá jed v tabletě.

Při hlavním líčení vypovídal Gerik jako svědek. K věci zopakoval skutečnosti uvedené v jeho dopise ze dne 29. března 1946.

V pozici svědka byla vyslechnuta také Miluše Tomanová, obchodní příručí z Prahy, která potvrdila, že ji Přeučil skutečně navedl k falešnému udání vůči Gerikovi. Svědkyně Miluše Tomanová konkrétně k věci vypověděla, že se v průběhu roku 1942 stýkala s Augustinem Přeučilem, přičemž k jejich vztahu vypověděla, že byl velmi pozorný a obdržela od něj mnoho hodnotných darů (šperky, oblečení aj.). V rámci jejich schůzek se svěřila Přeučilovi, že v obchodě jejího otce pana Karla Tomana ji často navštěvuje Gerik, který na jednu stranu o sobě sděloval, že je parašutista z Anglie, ale na druhou stranu opakovaně otci a jí ukazoval průkaz gestapa. Ke spolupráci s gestapem sděloval, že s nimi spolupracuje pouze na „oko“ a plní tajný vojenský úkol.

Se shora uvedenými návštěvami Gerika v obchodě svého otce se Tomanová svěřila Přeučilovi. Ten jí sdělil, že Gerika zná a ví o něm, že je to jeden z těch, kteří udali parašutisty z Anglie při atentátu na říšského protektora. Tomanová nepravdivě sdělila Přeučilovi, že Gerik vybízel jejího otce, aby se v Brně účastnil nějaké akce proti Němcům. Krátce na to byla Tomanová převezena na výslech na gestapo, kde byla mimo jiné vyslýchána k osobě Gerika. Sám Přeučil se dle jejích slov jí nikdy osobně nepřiznal, že by spolupracoval s Němci. Nicméně sama uznala, že jí často líčil své údajné tajné úkoly, kterým pro jejich zásadní rozpory nevěřila. Svědkyně Tomanová před soudem doznala, že falešné udání na Gerika učinila, aby se ho zbavila, neboť jí byly známy styky Gerika s gestapem.

Jako svědek v této trestní věci vypovídal i otec Miluše Tomanové pan Karel Toman. Potvrdil výpověď své dcery Miluše Tomanové. Uvedl, že s Přeučilem se viděl občas, když docházel za jeho dcerou. Přeučil mu sděloval, že Gerik je spolupracovník gestapa, a pokud bude Toman vyslýchán, ať Gerika nešetří. Karel Toman také uvedl, že ho v jeho obchodě občasně navštěvoval také Gerik. Poprvé za ním přišel do obchodu v průběhu roku 1942, kdy se představil jako československý letec. Prosil Tomana, zda by si u něho nemohl nechat peníze, což Toman dle své výpovědi odmítl. Když Gerik sdělil Tomanovi, že má hlad, tak mu Toman dal nějaké potravinové lístky na maso a chleba.

Svědék Max Brantal vypověděl, že se s Přeučilem stýkal hlavně od roku 1942, a to ještě s Miroslavem Hájkem, úředníkem v Uměleckoprůmyslové škole Praze. Svědek

popsal, že nejprve Přeučila s Hájkem pojilo přátelství, ale později mezi nimi vznikaly velké rozpory. Dokonce po propuštění z Terezína v roce 1944 Přeučil označil Hájka za hlavního viníka jeho uvěznění. Dle výpovědi byl Přeučil po svém propuštění z Terezína zaměstnán ve Veletržním paláci v Praze. Přeučil se svěřil svědkovi, že ve svém novém zaměstnání má od gestapa za úkol sledovat a udávat své kolegy. Svědek tehdy Přeučilovi sdělil svůj údiv nad tím, co mu sdělil. Přeučil ho ale ujistil, že udává jen špatné lidi, a naopak chrání dobré Čechy před gestapem. V této době byl ze strany gestapa zatčen pan Miroslav Hájek. Přeučil se svědkovi Brantalovi svěřil, že zatčení Hájka je jeho zásluha. Současně nabádal Brantala, aby v rámci svého výslechu na gestapu o Hájkovi uvedl, že je to komunista. Svědek Brantal byl skutečně na výslech gestapa předvolán a dotazován na osobu Miroslava Hájka.

Součástí spisové dokumentace je i trestní oznámení, které v roce 1945 podal proti Augustinu Přeučilovi sám pan Miroslav Hájek, kdy obviňoval Přeučila ze ztráty své svobody a poškození svého zdraví, neboť byl v důsledku udání Přeučila uvězněn v Malé pevnosti Terezín za svoji prokomunistickou činnost. Miroslav Hájek konkrétně uvedl, že se s Přeučilem seznámil ve svém zaměstnání na Uměleckoprůmyslové škole. Zpočátku ho Hájek považoval za svého blízkého přítele, dle své výpovědi se mu svěřoval se svým prokomunistickým smýšlením a před jeho osobou kritizoval německou moc. Důvěru Hájka si Přeučil získal svým vyjádřením, že je tajným agentem anglické tajné služby (Intelligence Service) a že jeho úkol je ve prospěch československé vlády. Hájek dokonce uvedl, že před nikým jiným svoje smýšlení najevo nedával, pouze před Přeučilem, který si získal jeho velkou důvěru. Postupem doby ale Hájkovi, dle textu trestního oznámení, připadlo zvláštní, že se Přeučil zcela volně pohybuje, nemá stále zaměstnání, má dostatek finančních prostředků a zaujímá pozitivní postoj k Němcům. To vyústilo v hádku doprovázenou fyzickým konfliktem mezi Přeučilem a Hájkem v restauraci Metro. V rámci této potyčky Hájek nazval Přeučila „špinavým gestapákem“. Přeučil mu na toto kontroval, že Hájka dostane „pod drn“ a že Hájek nebude jediný, koho bude mít na svědomí, a že již má za sebou několik křížků. Krátce na to byl skutečně Hájek zatčen gestapem a uvězněn v Malé pevnosti Terezín. Dále Hájek ve svém trestním oznámení uvádí jména osob, kterým se Přeučil svěřil, že Hájek byl uvězněn na základě jeho udání. Mezi těmito osobami, kterým měl toto Přeučil sdělit, byl právě i další svědek ve věci pan Max Brantal. K tomuto je nutno dodat, že trestní oznámení Miroslava Hájka podporovalo věrohodnost výpovědi právě Brantala o spolupráci Přeučila s gestapem a o jeho udavačské činnosti. Shodně vypovídal Miroslav Hájek v pozici svědka.

Brantal také uvedl, že Přeučil veřejně vyjadřoval svoji nenávist proti Gerikovi a Čurdovi. Dokonce svědka Maxe Brantala požádal o opatření střelné zbraně, kterou chtěl Přeučil použít proti Gerikovi a Čurdovi. Brantal k dotazu samotného obžalovaného potvrdil, že mu Přeučil pomáhal, aby se dostal do ciziny, ale odmítl, že by mu bylo známo, že takto pomáhal i jiným vojákům.

Dále vypovídal svědek Karel Čurda, který k věci uvedl, že společně s Přeučilem pracoval pro gestapo, když poprvé se setkali v Petschkově paláci při jeho výslechu. Uvedl, že se mu obžalovaný svěřil a podrobně mu vyprávěl událost, jak se dostal na příkaz gestapa do zahraničních legií s úkolem vyzvědět strategické informace a později odcizit nový typ letadla. V Anglii prý Přeučila podezřívali ze špionáže ve prospěch Německa, kdy ho vyšetřovala anglická tajná služba a několikrát Přeučila vyslýchala. Dokonce Přeučil dle svědectví Čurdy podezřívá svoji anglickou manželku, že pracovala pro anglickou tajnou službu, když na něj několikrát začala mluvit německy a zkoušela, zda skutečně německy neumí, jak jí tvrdil. Jakmile měl Přeučil možnost létat s novým typem stíhačky, pak okamžitě této příležitosti využil a s tímto strojem uletěl na belgické území, kdy se Čurdovi doznal, že po polském letci střílel ostrými náboji a rozbil radiostanici, aby Angličané nemohlo sledovat jeho polohu. Čurdovi také vyprávěl, že byl při krádeži velmi nervózní, a že mu dokonce při startu nechtěl naskočit motor, což se mu prý nikdy nestalo. Čurda také sdělil, že se obžalovaný Přeučil rozčiloval, když se od Čurdy dozvěděl, že dostal od gestapa za své služby 5 mil. Kčs, a obžalovaný za tak velkou službu pouze 100 tis. Kčs. Čurda svoji výpověď uzavřel tím, že žil v Praze pod falešnou identitou, kterou mu vymyslel právě Přeučil.

Jako důležité svědectví ve vztahu k udavačské činnosti Přeučila hodnotil MLS výpověď bývalé přítelkyně Přeučila, a to Elly Fořtíkové. Ta vypověděla, že se s obžalovaným seznámila ještě před vypuknutím války a pracovali společně v zaměstnání u firmy Rolny v Praze, kde s ním navázala intimní známost. Již v této době sděloval Přeučil svědkyni, že napomáhá převodu vojáků přes československé hranice do zahraničí, aby se mohli připojit k československé armádě v cizině. Svědkyně obžalovanému věřila. Styky s ním obnovila jak po jeho návratu z Anglie, tak po jeho propuštění z Malé pevnosti Terezín. K věci uvedla, že se jí obžalovaný svěřil s tím, že se k němu Němci zachovali moc hezky, že jiní by ho zastřelili. Také svědkyni doznal, že pro Němce pracuje. Když s ním Ella Fořtíková chtěla známost ukončit, vyhrožoval jí, že pokud takto učiní, udá ji i celou její rodinu pro poslech cizího rozhlasu a všichni přijdou o život. Svědkyně Fořtíková jeho hrozeb nijak nedbala a známost s ním dle své výpovědi ukončila. Svědkyně ve své

výpovědi ještě uvedla, že v době, kdy byl Přeučil v Terezíně, navštívila rodinu Fořtíkovu v jejich bydlišti matka obžalovaného, paní Marie Přeučilová. V rámci této návštěvy svědkyni Fořtíkové sdělila, že vidí, že jsou slušná rodina, a varovala ji před sňatkem s Přeučilem. Důvodem toho měla být skutečnost, že Přeučil začal spolupracovat s Němci, což matka Přeučila osobně sdělila při této návštěvě Fořtíkové. Svědkyně Fořtíková si toto dle svých vyložila tak, že to byla snaha matky Přeučila, aby si její syn Fořtíkovou nevzal, neboť Fořtíková pocházela z chudé rodiny. V rámci výsledku Fořtíkové byla osobně konfrontována s Přeučilem, který odmítl její tvrzení, že by kdy vyhrožoval udáním samotné Fořtíkové či by se jí svěřoval se svými sympatiemi k Němcům.

Ve věci byla slyšena i další přítelkyně obžalovaného Přeučila Jiřina Vanišová, která doznala, že od roku 1944 měla s obžalovaným Přeučilem milostný poměr. Svědkyně uvedla, že ji Přeučil neustále sděloval, stejně jako svědkyni Miluši Tomanové, že na území protektorátu plní tajný úkol ve prospěch Československa, o kterém svědkyni nemůže říci podrobnosti, aby ji neuvedl v nebezpečí. Svědkyně uvedla, že obžalovaný trpěl až chorobným strachem z gestapa, neustále měl pocit, že ho příslušníci gestapa sledují. Svědkyně Vanišová popsala svoji schůzku s Přeučilem v kavárně, kdy uprostřed rozhovoru schůzku přerušil a utekl z kavárny s odůvodněním, že vedle u stolu je příslušník gestapa, který ho sleduje. Svědkyně uvedla, že po celou dobu jejich známosti bydlel u svých rodičů v Měchenicích. Svě zaměstnání ve Veletržním paláci v Praze ukončil k vlastní žádosti na základě posudku o tom, že není schopen práci konat pro duševní nemoc. V posledních dnech války utekl z domova. Svůj útěk z domova odůvodnil strachem z Němců. Svědkyně Vanišová Přeučila popisovala jako skromného člověka, který u ní nikdy nezbudil podezření, že by pracoval ve prospěch gestapa. Svědkyně Vanišová přiznala, že jí během vztahu s Přeučilem přišla zvláštní jeho častá přítomnost v úřadovně gestapa v Petschkově paláci. Toto vždy Vanišové vysvětloval svými tajnými úkoly ve prospěch československé vlády. Nutno ale v této souvislosti dodat, že sama Jiřina Vanišová byla dne 22. června 1945 vzata do vazby pro údajnou spolupráci s gestapem. Následně dne 25. června 1945 byla ve 20,30 h z vazby propuštěna.

Součástí spisu je i tzv. moták, který nelegálně zaslal z věznice v říjnu roku 1945 obviněný Přeučil právě Jiřině Vanišové.³⁵⁴ Dopis datovaný dne 11. října 1945 oficiálně adresovaný paní Fandě Kamenské z Hvozdnice obsahoval dopis pro svědkyni Vanišovou se vzkazem pro Fandu Kamenskou, aby Vanišové dopis předala. Dopis zachytil národní

---

³⁵⁴ Dopis Jiřině Vanišové ze dne 11. října 1945 přílohou č. 12.

výbor ve Hvozdnici a zaslal ho dne 17. října 1945 zpět vojenské věznicí polního soudu s upozorněním, že Přeučil je v kontaktu s Vanišovou, a tím může být mařeno vyšetřování Přeučila. Věznice dopis obdržela dne 19. října 1945. Obsahem dopisu je varování adresované Přeučilem Vanišové, aby s nikým o Přeučilovi nemluvila a aby nevěřila ani svým známým. Přeučil dodává, že ačkoliv Vanišová nic neví, mohla by mu svými řečmi ublížit. Dále Přeučil vyznává Vanišové lásku a ujišťuje ji, že je v dobrém fyzickém i psychickém stavu. Přeučil na konci dopisu dokonce žertuje, že ho nic nezlomí, pouze to, pokud mu Vanišová zakáže po jeho propuštění chodit do hospody.

Svědecky vypovídal i poškozený Ladislav Škvor, který potvrdil, že byl vyslýchán na gestapu z toho důvodu, že nepracoval, a na gestapu viděl písemné udání na svoji osobu, které bylo podepsáno Přeučilem. K této jeho výpovědi se během hlavního líčení vyjádřil i obžalovaný, který zpochybňoval svědkovu výpověď. Obžalovaný jeho výpověď označil za nepravdivou, když byla údajně vedena mstou svědka, se kterým měl obžalovaný osobní spory v době, když bydlel v Měchenicích, kde trvale žil i svědek Škvor.

Udavačskou činnost Přeučila potvrdil svým svědectvím i Josef Vitejček, holič z Netvořic, který od roku 1939 provozoval holičství v Měchenicích. K věci uvedl, že se s Přeučilem seznámil někdy v roce 1942, kdy Přeučil docházel do jeho holičství. V rámci jejich rozhovorů, a to v roce 1944, kdy se Přeučil vrátil z Malé pevnosti Terezín, se Přeučil svěřil svědkovi Vitejčkovi s tím, že pracuje pro anglickou vládu jako tajný agent. Přeučil si tímto, jako u mnoha osob před ním, získal důvěru svědka Vitejčka. Svědek Vitejček Přeučila litoval pro jeho pobyt v Terezíně a dodal, že z anglického rozhlasu slyšel, jaký je pobyt v táborech strastiplný a kolik Židů tam jich zemřelo.

Dále se mu svěřil, že s dalším přítelem poslouchal cizí rozhlas z Francie, a též se před jeho osobou hanlivě vyjadřoval o osobě Hitlera. Svědek dodal, že zejména o poslechu cizího rozhlasu se před nikým jiným než před obviněným Přeučilem nezmiňoval. Krátce poté, co se Vitejček obviněnému s tímto svěřil, a to dne 2. září 1944, zatkli Vitejčka příslušníci benešovského gestapa. Vitejčkovi při jeho výslechu předestřeli vše, s čímž se svěřil Přeučilovi. Vitejček vše nejdříve zapíral, ale po mučení, které Vitejček popsal jako bití pěstmi a provazem, vše gestapu doznal. Vitejček si vzpomíná, že při jeho výslechu mu český tlumočník prozradil, že ho udal nějaký jeho známý. Na stole během jeho výslechu také leželo podané udání na jeho osobu, které bylo psané na stroji, podpis nebo jméno toho, kdo udání sepsal, však Vitejček neviděl. Za tuto činnost byl Vitejček dne 4. listopadu 1944 německým soudem v Praze odsouzen k trestu dvěma lety odnětí svobody,

který nejdříve vykonával v káznici Bernau, poté v Golnově a nakonec v Dreibergu u Rostocku, odkud ho dne 3. května 1945 osvobodila Rudá armáda.

Obžalobu podpořila i výpověď svědka Josefa Koutníka. Toho měl Přeučil napadnout dne 18. července 1944 v tramvaji v Praze po slovním konfliktu Koutníka s dívkami v tramvaji, kterých se Přeučil zastal. Když Koutník vystoupil z tramvaje u zastávky Národní divadlo, aby vše nahlásil strážníkovi, pak s ním vystoupil i Přeučil, který se odmítl legitimovat s tím, že je příslušníkem gestapa. Dále Koutníkovi sdělil, ať s ním jde do Petschkova paláce, kde mu ty jeho zuby vyrazí. Oba byli četníkem dodáni na služebnu v Josefově ulici v Praze, kde se opět Přeučil oháněl svojí příslušností ke gestapu. Dle výpovědi Josefa Koutníka mu jeden z četníků měl sdělit, že tady jim hrozili již větší pánové z Německa a že se jeho nezaleknou. Další den, když Koutník telefonicky kontaktoval četnickou stanici, aby se dotázal, jak bylo s Přeučilem naloženo, pak mu četník sdělil, že na základě vyššího příkazu nemohli Přeučila dále vyšetřovat. Koutník to pochopil tak, že toto bylo z příkazu německé moci. Přeučil poté Koutníka telefonicky kontaktoval a omluvil se mu za hrubé jednání, kterého se vůči němu dopustil.

MLS v Praze si také k důkazu vyžádal zprávu o pověsti obžalovaného z obce Měchenice, kde obžalovaný trvale žil se svým otcem. Ze zprávy zaslané ze strany Sboru národní bezpečnosti v Netvořicích ze dne 28. března 1946 a z doplňující zprávy ze dne 4. dubna 1946 se podávalo následující.

Přeučil se v místě bydliště netěšil dobré pověsti, ačkoliv nebyl dosud projednáván pro žádný trestný čin či přestupek. Obecně bylo o něm známo, že spíše nepracoval a nechával se živit ze strany svých rodičů. Přeučil se také legálně pokusil vycestovat do Francie, ale neúspěšně, neboť mu nebyl vydán cestovní pas. Dle zprávy o něm bylo známo, že ilegálně odešel do ciziny, kdy se v průběhu roku 1941 vrátil zpět do bydliště ke svým rodičům. Příslušníci Sboru národní bezpečnosti ho dle předpisů měli povinnost vyslechnout k jeho pobytu v zahraničí a nahlásit tuto skutečnost gestapu. Když toto učinili, pak jim Přeučil sdělil, že byl ze strany gestapa propuštěn a vyšetřován na svobodě a že dle příkazu gestapa nesmí být vyslýchán. Toto se příslušníkům Sboru národní bezpečnosti zdálo podezřelé, když nebývalo zvykem, aby gestapo někoho po návratu ze zahraničí vyšetřovalo na svobodě. Pro ověření této skutečnosti příslušníci, konkrétně strážník Ludvík Němec, kontaktoval gestapo a zde mu jejich úředník potvrdil skutečnost, že Přeučil nesmí být ze strany strážníka na příkaz gestapa vyslýchán. Tato událost vyvolala ve strážnících přesvědčení, že Přeučil byl konfidentem gestapa. Současně jejich přesvědčení o spolupráci Přeučila s gestapem posílil fakt, že Přeučil nebyl pracovně nasazen. V závěru zprávy je

konstatováno, že v místě svého bydliště často vyprávěl, že byl vězněn v koncentračním táboře v Terezíně, kde ho týrali, a poukazoval na jizvu nad okem, kterou mu prý způsobili v Terezíně. Na tomto místě poukazují na skutečnost, že předmětné zranění si dle spisové dokumentace způsobil při přistání v Belgii v roce 1941.

K důkazu byla provedena i písemná zpráva Místního národního výboru v Davli ze dne 10. července 1945. Dle této zprávy měl Augustin Přeučil udávat své spoluobčany, jmenovitě je pak ve zprávě uveden udáním poškozený Jaroslav Škvor nebo Bohuslav Čadil z Davle. Národní výbor také sděluje, že ač byl Přeučil téměř po celý svůj život nemajetný, tak v nedávné době otec Přeučila nahlásil na místní služebně, že se ztratila hotovost 100 000,- Kčs. I z této okolnosti pak národní výbor, dle své zprávy, usuzoval na spolupráci Přeučila s gestapem.

MLS v Praze v rámci hlavního líčení předvolal a vyslechl některé svědky, které navrhla obhajoba a jejichž slyšení mělo prokázat pročeské smýšlení a jednání obžalovaného nebo tehdy ilegální rozšiřování komunistických letáků. Tito svědci (vyjma rodičů obžalovaného) ale ke škodě obžalovaného Přeučila jeho obhajobu nepotvrdili, a dokonce ji někteří z těchto svědků výslovně vyvrátili. Za všechny je možno odkázat na výpověď svědka Karla Bartáska, dělníka z Třebšína, který v době okupace rozšiřoval komunistické letáky. Ten popřel, že by takové letáky rozšiřoval i obžalovaný Přeučil. Dále svědek František Janoušek odmítl tvrzení obhajoby, že by kdy byl svědkem toho, aby obžalovaný vychvaloval prezidenta dr. Edvarda Beneše, hanobil německou moc nebo poslouchal cizí rozhlas.

4.12.5. Vyšetření duševního stavu Augustina Přeučila

Jako součást své obhajoby obžalovaný Přeučil zpochybňoval svůj duševní stav, a to prostřednictvím svého obhájce. K tomuto obhajoba navrhla provést k důkazu znalecký posudek o duševním stavu obžalovaného a současně výslechy vyšetřovatelů vazební věznice Pankrác, kde byl umístěn, neboť dle obhajoby jeho chování během vazby vykazovalo znaky duševní poruchy.

MLS v Praze k tomuto tvrzení vyslechl Přeučilova spoluvězně Aloise Kolomazníka z vazební věznice, který s Přeučilem sdílel celu č. 101. Kolomazník k věci obecně uvedl, že čas od času Přeučilovo chování nebylo normální, a dokonce se ho druhý spoluvězeň, který s nimi sdílel celu, pro jeho zvláštní chování bál. Jako příklady podivného chování Přeučila uváděl jeho prohlášení, že až Němci vyhrají, půjde domů, dále to, že přikládal

ucho ke klice u dveří s tím, že poslouchá rádio, a požadoval po svých spoluvězních, ať mu ho opraví, že je rozbité.

Vyšetření duševního stavu syna se v jeho prospěch opakovaně dožadoval i otec obžalovaného Přeučila. Nejprve svým písemným podáním vytýkal MLS v Praze, že ačkoliv návrh na provedení tohoto důkazu podal již bývalý obhájce jeho syna JUDr. Kočí, tento dosud nebyl proveden. V následujícím podání otec obžalovaného soudu sděluje, že bylo zjištěno, že JUDr. Kočí žádost soudu nepodal a všechny lékařské zprávy, které měly žádost podpořit, JUDr. Kočí ztratil. Byla tedy podána nová žádost a otec obžalovaného Přeučila doložil soudu nové lékařské zprávy potvrzující duševní onemocnění matky obžalovaného, Marie Přeučilové, která byla mimo jiné léčena pro melancholii v Nemocnici na Bulovce, a také zprávy týkající se duševního zdraví jeho syna.

K návrhu obhajoby soud následně skutečně nařídil vypracování znaleckého posudku k duševnímu stavu obžalovaného Přeučila. Posudek vypracovali doc. MUDr. Jaromír Tesař a MUDr. Oldřich Navara dne 10. dubna 1947 v Praze.

Posudek shrnuje dosavadní obsah spisu, zejména cituje obžalobu veřejného žalobce v části popisu skutků kladených obžalovanému za vinu. Dále rozebírá rodinnou anamnézu obžalovaného, ze které se podává, že zejména v dětství prodělal řadu nemocí, jako spalničky, zápal plic a rovněž operaci kýly a později slepého střeva. Otec byl alkoholik a matka duševně chorá, toho času hospitalizována na psychiatrickém oddělení a léčena elektrošoky.

Dále posudek obsahuje vlastní vyprávění obžalovaného, který se sám obšírně vyjadřuje ke skutkům kladeným mu za vinu a vyvrací svědecké výpovědi již obsažené ve spise a prokazující jeho vinu. Při vyšetření obžalovaný vyšetřujícímu znalci uvedl, že cucá a polyká sklo z toho důvodu, že mu chutná. Sklíčko v sáčku předal znalci a ten ho připojil jako přílohu k posudku.³⁵⁵

Na základě shora uvedeného znalci došli vyšetřením duševního stavu obžalovaného k následujícímu závěru.

Obžalovaný je oligofrenik s patologickou povahou. Dle posudku si je dobře vědom toho, z čeho je obviňován, a jeho obhajoba je přiměřená. Obžalovaný je dle výsledku vyšetření dobře orientován v místě, čase a spisové materii trestního spisu, o jehož obsahu

---

³⁵⁵ Autorka této práce doplňuje, že do dnešního dne je předmětné sklo, předané znalci ze strany Přeučila při vyšetření, fyzickou součástí tohoto trestního spisu uloženého u SOA Praha.

hovoří místy až nadbytečně. U obžalovaného byla zjištěna patologická nevyvážená povaha provázená různými nápadnými sklony a zvláštnostmi s paranoidními momenty.

Tyto paranoidní momenty se projevují jako vztahovačnost, vyhrožování a křivé obviňování. I přes slaboduchost obžalovaného si tento osvojil určité formy uhlazeného chování, které napodobuje a díky nimž působí sugestivně. Pro svoji slaboduchost má dle znalce sklon k intrikářství s vědomými lživými denunciacemi, kterých se takto postižení lidé dopouštějí i před soudem.

Znalci rovněž konstatovali, že altruistické, etické a estetické city u obžalovaného pro jeho nedostatečný vývoj absentují. Uzavřeli, že i přes slaboduchost obžalovaného je tento schopen si uvědomit, co spáchal, a nést za tyto své činy odpovědnost.

4.12.6. Rozsudek a trest pro Augustina Přeučila

Senát MLS v Praze po provedeném dokazování prohlásil průvodní řízení za skončené. Obhájce obžalovaného žádal dále senát o odklad výkonu trestu o 1 hodinu a o umožnění rozmluvy obžalovaného s otcem. Senát po tiché poradě žádosti obhájce jeho návrhu vyhověl. Veřejný žalobce navrhl soudu, aby byl obžalovaný odsouzen ve smyslu obžaloby a uznán plně vinným. Naopak obhájce obžalovaného Přeučila navrhl úplně zproštění obžaloby, popř. uložení mírnějšího trestu než trestu smrti navrženého obžalobou. Nato se senát odebral k neveřejné poradě.

Ještě v den zahájení hlavního líčení, tedy dne 14. dubna 1947, MLS v Praze vynesl ve věci obžalovaného Augustina Přeučila rozsudek, uznal ho vinným ve všech bodech obžaloby a odsoudil ho k trestu smrti provazem a k náhradě nákladů trestního řízení. Současně MLS v Praze vyřkl trest pozbytí občanské cti a celé jeho jmění propadlo ve prospěch státu. Po vyhlášení rozhodnutí bylo dáno stranám krátké odůvodnění rozsudku a jednání bylo skončeno v 18,15 hod.

MLS v Praze, odůvodnil své rozhodnutí následovně.

Soud vzal za prokázaný skutkový stav tak, jak ho popsala obžaloba. Dle písemného vyhotovení rozsudku a jeho podrobného odůvodnění se soud zejména odvolal na celou řadu shodných a věrohodných výpovědí a částečné doznání samotného obžalovaného.

Soud obhajobu obžalovaného vyvrátil zejména poukazem na jeho nevěrohodnost, když opakovaně měnil, a to diametrálně, svoji výpověď a jednotlivé verze se mezi sebou vylučovaly. Soud neuvěřil obhajobě obžalovaného, že se na belgické území dostal s letadlem typu Hurricane omylem, popř. že na polského pilota nestřílel buď vůbec, nebo

slepými. Soud pak toto opřel jednak o znalecké posudky, které např. vylučovaly spuštění střelby omylem pomocí jisticích klapkek, popř. vyloučil možnost, že by se obžalovaný jako učitel létání neřídil základními pokyny, např. letět v takových podmínkách na západ či východ, nikoli na jih, popř. jak postupovat v mlze. Zcela stěžejní bylo zjištění faktu, že pokud by obžalovaný bloudil v mlze, jak uvedl, palivo by mu do Belgie nevystačilo. Z tohoto vyplynulo, že obžalovaný zamířil do Belgie přímo. V neposlední řadě pak soud v tomto bodě obžaloby vyšel ze svědeckých výpovědí, jež potvrzovaly to, že Přeučil vyrazil německé moci strategické informace a dostal za předání letadla odměnu 100 000,- Kčs.

Pokud se týká odsouzení obžalovaného za zločin udavačství, soud opět vyšel z celé řady shodných svědeckých výpovědí, jež se navzájem doplňovaly. Soud neuvěřil obhajobě Přeučila, že byl ke kolaboraci donucen gestapem v roce 1939, když následně na to navazovala celá řada udání, která s donucením gestapa neměla ničeho společného. Nadto soud v tomto bodě poukázal na skutečnost, že Přeučil byl delší dobu mimo dosah gestapa a mohl se tak z jeho moci vymanit, což neučinil. Senát MLS v Praze také v písemném odůvodnění svého rozhodnutí poukázal na skutečnost, že obžalovaný Přeučil velmi často činil udání na své sousedy a spolupracovníky pro vymyšlenou činnost a vyřizoval se s nimi své osobní spory. Současně soud uzavřel, že žádný ze svědků navržených z řad obhajoby mu nepotvrdil jeho verzi událostí, konkrétně to, že s Němci pracoval pouze „naoko“, a ve skutečnosti chránil Čechy a varoval je před počínáním gestapa. Tento bod obžaloby také prokazovaly časté návštěvy Přeučila v Petschkově paláci, kde gestapo v danou dobu sídlilo.

V další části odůvodnění svého rozhodnutí se MLS v Praze zabýval otázkou, zda byl obžalovaný při páchání trestné činnosti přičetný a zda je obžalovaný odpovědný za své jednání. Soud při posuzování této otázky vyšel zejména ze znaleckého posudku vypracovaného doc. MUDr. Jaromírem Tesařem a MUDr. Oldřichem Navarou dne 10. dubna 1947 v Praze, kde znalci sice na jedné straně konstatovali duševní poruchu obžalovaného Přeučila, která se projevuje zejména slabomyslností a chorobnou lhavostí, ale na druhou stranu ho znalci učinili zcela odpovědného za spáchané činy. Soud sice částečně hodnotil duševní chorobu obžalovaného jako polehčující okolnost, ale velmi trefně dodal, že se tato choroba obžalovaného projevovala pouze ke škodě Čechů, nikoli ke škodě německé moci. V této souvislosti soud dodal, že nebyl znám jediný případ toho, že by obžalovaný Přeučil udal někoho z německé moci, popř. že by spolupracoval s anglickou tajnou službou.

Jako přitěžující okolnost přiznal k tíži obžalovaného soud skutečnost, že v páchání skutků pokračoval po delší dobu, s rozmyslem, po zralé úvaze, způsobil velkou škodu, a zejména to, že udával veden pouze vlastním prospěchem, a to i k tíži svých nejlepších přátel. K jeho tíži posoudil soud také to, že se svými lživými výpověďmi snažil obelhat vyšetřující soudce.

Poslední část odůvodnění odsuzujícího rozhodnutí je věnována úvahám soudu o přiměřenosti trestu smrti ve vztahu k odsouzenému Přeučilovi. Jako zcela výstižný si dovoluji citovat výrok převzatý z písemného odůvodnění rozhodnutí: „*Proto došel soud k závěru, že by obžalovaný vždy a všude pracoval ve prospěch zla, a proto považoval soud trest smrti za nejmenší ochranu všeho dobra a krásna na světě. Proto soud nepovažoval tento trest ve smyslu § 29 retr. zák. za nepřiměřeně přísný. Naopak, kdyby takový člověk zůstal naživu a podařilo by se mu spojit se po čase se zlem, k čemuž má sklon, považoval by se soud za spoluviníka.*“³⁵⁶

4.12.7. Výkon trestu smrti

Dle úředního záznamu MLS v Praze ze dne 14. dubna 1947 byl trest smrti na odsouzeném Augustinu Přeučilovi vykonán téhož dne ve 21,50 h na nádvoří pankrácké věznice za přítomnosti členů senátu MLS v Praze. Smrt byla konstatována ze strany vrchního justičního lékaře MUDr. Oldřicha Navary ve 20,05 h téhož dne večer. Tělo odsouzeného bylo vydáno jeho otci k soukromému pohřbu. Pohřeb musel být vykonán maximálně za přítomnosti deseti osob bez všech poct, a to v časných ranních hodinách nebo v pozdních odpoledních hodinách.³⁵⁷

O případ Přeučila se zajímala i zahraniční média. Den po jeho popravě vyšel článek v britských listech The Evening News a následně australské periodikum The Examiner uveřejnilo článek s názvem *Neupřímnost, zrada přinesla trest smrti*. Největší pozornost ovšem přineslo objevení fotografie ukradeného Hurricanu v berlínském muzeu German National Aviation Museum, kterou objevil amatérský historik letectví Richard Chapman.³⁵⁸ Nutno dodat, že pokud by senát MLS měl tuto fotografii k dispozici, samozřejmě s prokazatelným datem, pak by se jednalo o další důkaz toho, že letadlo

---

³⁵⁶ SOA, Praha, MLS Praha, Ls 1422/45, s. 503.

³⁵⁷ SOA, Praha, MLS Praha, Ls 1422/45.

³⁵⁸ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Prototyp zrady: Augustin Přeučil před mimořádným lidovým soudem*. Praha, 2013. VI. ročník SVOČ. Studentská vědecká a odborná činnost. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 20.

neshořelo, jak v jedné ze svých verzí uváděl obžalovaný. Byť o tom, že se letadlo dostalo do rukou německé moci, nebylo na základě provedeného dokazování pochyb.

Případ Augustina Přeučila je ukázkou svědomité a pečlivé práce jak veřejné žaloby působící při MLS, tak rozhodující senátu MLS samotného. Veřejný žalobce několik měsíců shromažďoval důkazní materiál. Zejména složité bylo dohledat svědky, a to jak ve prospěch obžaloby, tak i ty navržené obhajobou. Soud byl postaven před nelehký úkol, kdy obžalovaný uváděl hned několik verzí, jak se události mohly udát. Senát MLS a veřejný žalobce nerezignoval při dokazování viny či nevin na přijetí jedné z nejpravděpodobnějších verzí pouze na základě svého uvážení.

Naopak, zejména ve smyslu zachování práv obžalovaného provedl celou řadu důkazů, které nade vší pochybnost vyvracely různé verze obžalovaného, jež uváděl ve snaze vyvinit se nebo dosáhnout zmírnění trestu. Zejména je nutno vyzdvihnout provedení znaleckého posudku znalce Kimličky, který i v rámci slyšení před soudem vyloučil verzi Přeučila o náhodné střelbě slepými náboji. Rovněž tento znalec vyloučil možnost náhodného doletu do Belgie, kdy dle něj let do Belgie byl záměrný a přímý, nejen s ohledem na směr, ale i vzhledem k množství paliva, které se nacházelo ve stroji. Znalecké závěry pak byly podpořeny výsledkem celé řady svědků, zejména pak pilotů. Tito rovněž na základě svých zkušeností vyloučily Přeučilem tvrzené bloudění v mlze a náhodný dolet do Belgie. Rovněž spolupráce Přeučila s gestapem byla prokázána na základě celé řady svědeckv, a to nejenom ze strany bývalých příslušníků gestapa, ale i ze strany samotných udaných či jejich rodinných příslušníků.

Paradoxně výsledky obhajobou navrženého důkazu, a to zkoumání duševního stavu obžalovaného, celou věc důkazně uzavřelo, když byl obžalovaný shledán patologickým lhářem, a tedy jeho osobnost zcela logicky korespondovala se skutky, kterých se dopouštěl.

Konečně je pak zhodnocení důkazů ze strany soudu nutno hodnotit jako pečlivé a uvážlivé, když soud v odůvodnění rozsudku velmi podrobně vyvracel verze obžalovaného, a to na základě provedených důkazů.

Ze spisového materiálu pak není pochyb o vině obžalovaného. Rovněž trest smrti je možno i s odstupem času hodnotit jako přiměřený, zejména s ohledem na rozsah a délku trvání skutků, kterých se dopouštěl obžalovaný.

I když je tento případ podrobován i modernímu historickému zkoumání³⁵⁹, pak nebyl nalezen žádný zásadní důkaz o chybném úsudku MLS v Praze a o nevině obžalovaného. Naopak lze poukázat například na později nalezený telegram vedoucího Sicherheitspolizei (SiPo) a SD svému nadřízenému SS-Obergruppenführerovi Reinhardu Heydrichovi z 2. prosince 1941 zasláný z berlínského RSHA do Prahy a týkající se „Rückkehr des V-Mannes Augustin Preucil (návrat důvěrníka Augustina Přeučila)“, kde pisatel navrhuje ke schválení odměnu ve výši 5 000 říšských marek pro Přeučila.³⁶⁰ Tento dopis neměl MLS v Praze v době procesu k dispozici, nicméně jeho obsah jen potvrzuje vinu obžalovaného.

Jak již bylo uvedeno v úvodu, tento případ zcela vyvrací obecný názor kritiků mimořádného soudnictví, že MLS soudil a trestal rychle, neuváženě a nespravedlivě. Naopak doba, po kterou byly shromažďovány důkazy, a šíře jejich provedení nedává pochybnost o vině odsouzeného. Na tomto místě je naproti tomu nutné vyzdvihnout stanný charakter retribučního soudnictví, zejména pro jeho efektivitu při souzení takových osob, jakou Augustin Přeučil byl.

4.13. Karl Hermann Frank

Jak již bylo pojednáno v kapitole druhé věnované JUDr. Bohuslavu Ečerovi, pak právě JUDr. Ečer usiloval o to, aby co nejdříve získal K. H. Franka z amerického zajetí do rukou československé spravedlnosti, což mu uložil i ministr dr. J. Stránský. Do amerického zajetí se K. H. Frank dostal dne 9. května 1945 v Rokycanech, kdy byl i s rodinou (manželkou Karolou a třemi dětmi, dcerami Eddou a Holle a synem Wolfem-Dietrichem) zadržen příslušníkem americké armády a převezen do německého Wiesbadenu.

Případ K. H. Franka byl do této práce zařazen téměř na závěr, a to z několika důvodů. Jednalo se asi o nejvýznamnější případ projednávaný MLS v Praze. Proces přitahoval pozornost jak domácího, tak zahraničního tisku. Tento případ propojuje jednotlivé kapitoly této práce, zejména pak navazuje na pojednání o JUDr. Ečerovi. Byl to právě JUDr. Ečer, který se zasloužil o postavení K. H. Franka před MLS v Praze.

---

³⁵⁹ RAJLICH, Jiří. *Na nebi hrdého Albionu: válečný deník československých letců ve službách britského letectva 1940–1945*. Praha: Ares, 2004. Edice leteckých sil. ISBN 80-86158-17-9.

³⁶⁰ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Prototyp zrady: Augustin Přeučil před mimořádným lidovým soudem*. Praha, 2013. VI. ročník SVOČ. Studentská vědecká a odborná činnost. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 20.

Dne 7. 6. 1945 Rudé právo informovalo o nalezení a prvním výslechu Franka, který prováděl JUDr. Ečer. Dle obsahu tiskové zprávy bylo první otázkou JUDr. Ečera, zda je skutečně K. H. Frank. Tuto skutečnost vyslýchaný potvrdil. Frank Ečerovi sdělil, že je politickým vězněm americké armády. Tato jeho domněnka mu byla vyvrácena a byl ze strany Ečera informován, že bude vydán Československu a souzen pro své válečné zločiny. Frank ve svém výslechu zpětně sice uznával nacistické zločiny, ale s tím, že pouze plnil rozkazy. V článku je otištěna rovněž pasáž Frankova prvního výslechu, kde uvádí, že přímo Hitlerovi rozmlouval zločinné rozkazy k vraždění Čechů s odůvodněním, aby nepodrával klidné soužití s Čechy a jejich pracovní morálku.³⁶¹ Taková obhajoba byla vyvrácena svědectvím dalšího válečného zločince, Kurta Daluegeho, který byl v době okupace nadřízeným K. H. Franka. Ten uvedl, že to byl pouze Frankův podnět, ze kterého vzešly takové akce jako vypálení Lidic nebo násilnosti předcházející či následující po lidické události. Frank tak měl činit za účelem realizace plánu Hitlera na vysídlení českého obyvatelstva na východ a jeho decimaci. Dobový tisk takové svědectví označoval za „senzaci“, ze které byli překvapeni i členové vyšetřující komise.³⁶² Daluege dokonce při svém výslechu uvedl, že nezná nikoho, kdo by více nenáviděl a pohrdal Čechy, než Frank, a že on sám Čechy ctí a naučil se dokonce český národ milovat. Později tento výslech komentoval vyslýchající JUDr. Ečer, který ho s odvoláním na jeho hrůzné, všem známé činy označil za směšný a komický.³⁶³

Dohoda o vydání Franka zpět do Československa byla sepsána 16. července 1945. Za USA ji podepsal Robert H. Jackson. Vzhledem k očekávanému převozu Franka do Prahy se už dne 12. července 1945 rozšířila zpráva, že Frank je již ve vazební věznici na Pankráci. V důsledku této mylné zprávy se začaly zástupy lidí shromažďovat před věznicí. Dne 14. července 1945 otisklo Rudé právo sdělení, v němž tuto informaci vyvrátilo s odvoláním na zprávu ministerstva spravedlnosti. Zpráva doplňuje, že tato nepravdivá zvěst svědčí o netrpělivosti českého lidu, s níž očekává potrestání válečného zločince, a v závěru odkazuje na zásadu, že zločinci mají být vydáni do těch zemí, na jejichž obyvatelích se nejvíce provinili.³⁶⁴

---

³⁶¹ První výslechy tisícinásobného vraha českého národa. Čsl. vláda požádala o vydání K. H. Franka. *Rudé právo*. 7. června 1945, č. 27, s. 1.

³⁶² Senzační výslech nacistických zločinců. Daluege usvědčuje K. H. Franka ze zločinů. *Rudé právo*. 4. srpna 1945, č. 75, s. 1.

³⁶³ Zloduch K. H. Frank v Praze. Největší nacistický zločinec odevzdán Američany československým soudům – Československu bude vydán také Tiso. *Rudé právo*. 8. srpna 1945, č. 78, s. 1.

³⁶⁴ Největší nacistický zločinec před soud českého lidu. Co je s K. H. Frankem. *Rudé právo*. 14. července 1945, č. 57, s. 1.

Teprve až dne 31. července 1945 došel z amerického Washingtonu rozkaz o vydání K. H. Franka Československu a 7. srpna téhož roku JUDr. B. Ečer přiletěl s K. H. Frankem do Prahy. K. H. Franka přebral a zatkl vrchní policejní komisař dr. Pravda. Několik hodin po příletu byl K. H. Frank dopraven do věznice Krajského trestního soudu na Pankráci. Franka si osobně převzal přednosta pankrácké věznice Josef Bohdanecký. Krátce poté bylo započato s výslechem Franka.

4.13.1. Výslech

K. H. Frank se narodil dne 24. ledna 1898 v Karlových Varech jako syn učitele Heinricha Franka a jeho manželky Pauly. Nikdy nebyl vynikajícím žákem, ale i tak studoval na místním klasickém gymnáziu, kde se stal stejně jako Kurt Daluege členem mládežnického hnutí Wandervogel. V době středoškolského studia utrpěl těžké poranění pravého oka, když jej spolužák zasáhl z kapesního praku. Oko mu bylo v roce 1918 vyňato – od té doby musel nosit skleněnou protézu.³⁶⁵

Výslech K. H. Franka probíhal několik měsíců, a to od 15. srpna 1945, ze strany komise ministerstva vnitra, kterou vedl plukovník a přednosta odboru pro politické záležitosti Josef Bartík. Výslech započal dotazem na Franka, zda ovládá český jazyk. Frank požádal, zda by výslech mohl probíhat v německém jazyce, neboť českému jazyku nerozumí, a nemohl by tak odpovídat na kladené dotazy. Komise žádosti Franka vyhověla a sdělila, že výslech bude probíhat v jazyce německém, ale protokol bude vyhotoven výhradně v češtině s následně Frankovi přetlumočen.

Protokol s K. H. Frankem byl velmi rozsáhlý – to vzhledem k tomu, že s vyšetřujícími orgány spolupracoval, zejména poté, kdy seznal, že nebude jako politický prominent souzen zcela odděleně speciálním soudním tribunálem jako např. Napoleon a nedožije nikde v ústraní. Sám Frank vypověděl, že byl velmi překvapen, že byl vydán do rukou československých úřadů.

Výslech započal Frank líčením své politické dráhy a uvádí rok 1934, kdy bylo jeho neprosperující knihkupectví převzato stranou SdP a on sám do krajského vedení této strany vstoupil.

Společně s postupem ve stranických strukturách se po volbách do parlamentu stává roku 1935 poslancem a po obsazení pohraničních oblastí zastupujícím župním vedoucím.

---

³⁶⁵ MOULIS, Miloslav a Dušan TOMÁŠEK. *K. H. Frank: vzestup a pád karlovarského knihkupce*. 2. rozš. vyd. Praha: Epocha, 2003. ISBN 80-86328-21-X, s. 16.

Svůj mandát poslance bral spíše jako nepříjemnou povinnost, ale kladně hodnotil příjem, který mu z toho plynul. Jednalo se o částku ve výši 4 500,- Kčs, kdy 1 500,- Kčs odevzdával své straně. Nicméně 3 000,- Kčs byl na tehdejší poměry mimořádný příjem.³⁶⁶

V březnu 1939 byl pak jmenován státním sekretářem v Protektorátu Čechy a Morava a vrcholem jeho kariéry se stává v roce 1943 post státního ministra pro Čechy a Moravu, což je pozice na úrovni říšského ministra.

Výslech pokračuje dotazy na aktivity před Frankovým zatčením a taktéž otázkami na osobní život zatčeného – manželství, děti, přátelé z mládí, zdravotní stav, majetek a příjmy. Na otázku, zda měl v daném období nějaké příjmy z Německa, zatčený odpověděl záporně. Z výpovědi Franka taktéž vyplývá, že již jako poslanec byl obžalován dle § 14 zákona č. 50/1923 Sb. z. a n. na ochranu republiky, přičemž vzhledem k tomu, že měl poslaneckou imunitu a nebyl sněmovnou vydán, z trestního stíhání sešlo. Na otázku, proč byl roku 1939 jmenován státním tajemníkem on, a nikoli Konrád Henlein, odpověděl, že takové okolnosti mu nejsou známy. Na otázku, jak reagoval na vznik Československa, odpověděl, že vznik nového státního útvaru nijak nevítal, především doufal v samostatnost „Deutsch-Böhmen“, respektive včlenění této oblasti do Německé říše, což však vzhledem k výsledku války nebylo možné. Taktéž uvedl, že byl krátce členem NSDAP. Co se týkalo myšlenky všenněmecké jednoty, tu údajně pojal po Hitlerově projevu v září 1938, kdy se dle něho mělo poprvé mluvit o právu na sebeurčení pro německou menšinu v Československu. Převzetí moci A. Hitlerem osobně vítal, ale nevyvodil z toho žádných praktických důsledků. Taktéž přiznal cesty do Německa před rokem 1938, všechny však měly být soukromého charakteru bez jakéhokoliv politického motivu. Až roku 1938 se na Turnfestu setkal poprvé osobně s A. Hitlerem. O jednání ostatní představitelů SdP v Německu nebyl informován a sám nikdy nebyl do Německa vyslán s jakýmkoliv pokyny od strany. Od zabrání Sudet do března 1939 nebyl nijak jinak politicky činný a o německé okupaci se dozvěděl až onen den, kdy měl být vyzván k pomoci při odklizení sněhu. Byl si vědom, že svým jednáním, a to především v září 1938, kdy na výzvu Konráda Henleina opustil Československo a organizoval protistátní činnosti jednotek Freikorpsu z území Říše, spáchal velezradu. V této části protokolu taktéž uznal, že se Němcům za první Československé republiky vedlo lépe než Čechům za protektorátu, a stejně tak, že se nedá hovořit o fyzickém utlačování Němců v Československu. Dále taktéž popisoval, jakým

---

³⁶⁶ HRUŠKA, Emil. *Pán protektorátu: K. H. Frank známý a neznámý*. 2., přeprac. vyd. Praha: Epoque, 2019. ISBN 978-80-7557-226-4, s. 30.

způsobem mu byly ze strany německého vyslance předávány peněžité částky na podporu stranických aktivit. Co se týkalo „úkolování“ strany Německem, odmítal to až do srpna 1938, kdy se měl Konrád Henlein setkat s Adolfem Hitlerem, a dokonce výslovně potvrdil, že straně byly dávány pokyny z Německa. Spojení mezi stranou a německými úředními místy však nepopřel. Stejně tak potvrdil koordinaci s německými úředními místy při komunikaci s misí lorda Runcimana a přiznal snahy SdP o co nejméně příznivé výsledky vůči československé politice.

O své činnosti před Mnichovskou dohodou Frank vypověděl velmi podrobně, několikrát se k tomuto období během výslechu vrátil, popsal zde také jednání s agrární stranou během prezidentské volby v roce 1935, jednání o národnostním statutu, svou činnost v rámci strany, činnost svých spolustraníků, především K. Henleina, a taktéž jednání SdP s dalšími zástupci menšinových národností v československém parlamentu.

Co se týče činnosti po 15. březnu 1939, kdy akt okupace označil z Hitlerovy strany jako nedodržení a znesvěcení svého prohlášení, popsal zatčený v protokolu nejdříve své zážitky při obsazování Čech, především pak Prahy, kdy se opět setkal s Adolfem Hitlerem. Pak byl ve Vídni jmenován státním tajemníkem tehdejšího říšského protektora K. von Neuratha. Převzetí funkce obhajoval tím, jako téměř u každého jeho protiprávního jednání, že se jednalo o rozkaz Adolfa Hitlera, který on tímto splnil. Později ve výpovědi označil zánik Česko-Slovenska a vznik protektorátu za porušení práva, nicméně toto nepochybně ve snaze vylepšit si pozici před československým státním aparátem, který, jak si byl vědom, rozhodoval o jeho dalším osudu.

Nutno podotknout, že zaprotokolovaný výslech K. H. Franka nemá vždy chronologickou návaznost. Často jsou mu ze strany vyslychajících pokládány otázky na události, o kterých již mluvil, nebo sám Frank doplňuje další skutečnosti. Značnou část protokolu taktéž zabírá popis fungování německého správního aparátu v protektorátu. Vzhledem k jeho funkci za existence protektorátu a jeho roli v době předtím se tak vyjádřil téměř ke všem složkám německé vládní moci v protektorátu. Pro příklad uvádím věci týkající se kulturních památek (především přesuny cenných věcí z území protektorátu) nebo taktéž činnost propagandy, která měla české obyvatelstvo především utvrzovat v tom, že z historického hlediska bylo Čechům nejlépe vždy ve svazku s německou říší, a měla tak cílit k podkopání myšlenky samostatnosti a státnosti československé. Cílem měla být doslova kulturní „převýchova českého národa“.

Rozsáhle taktéž K. H. Frank vypovídal o formování protektorátu a jeho následném fungování, především pak o struktuře německých orgánů na českém území. Vzhledem

k obviněním je nutno uvést, že K. H. Frank si byl vědom, že přepočítací kurz marky na čs. korunu v poměru 1:10 byl hospodářsky pro protektorát nevýhodný. Za německý cíl v oblasti hospodářství uváděl jeho plnou podřízenost potřebám Říše, což mělo být provedeno především převedením průmyslových podniků do německých koncernů. V této souvislosti taktéž potvrdil existenci sítě konfidentů, jelikož uvedl i konkrétní částky, které měly být placeny členům některých organizací.

Podle výpovědi se do událostí v říjnu a listopadu 1939 K. H. Frank do výkonu německé moci v protektorátu nijak aktivně nezapojoval. Avšak během demonstrací 28. října 1939 to byl kvůli nepřítomnosti protektora K. von Neuratha právě K. H. Frank, kdo telefonicky mluvil s A. Hitlerem, jenž Frankovi doporučil použití jakýchkoliv prostředků k potlačení demonstrací. Na základě Hitlerových pokynů K. H. Frank taktéž navštívil státního prezidenta dr. Emila Háchu. Činnost gestapa měla být během těchto událostí řízená přímo z Berlína. A bylo to právě gestapo, kdo dodal informaci o tom, že pohřeb J. Opletala má být využit k dalším demonstracím, původce této zprávy však K. H. Frank neznal. Na základě této informace dal K. H. Frank pokyn, aby byly případné demonstrace rozehnány všemi prostředky. V tomto bodě výsledku se K. H. Frank poprvé zmínil o devíti osobách, které měly být zastřeleny za organizaci demonstrací. Rozkaz měl tehdy přijít přímo z Berlína, avšak sám uznal svou vlastní odpovědnost za tyto události (i za popravy), ačkoliv nakonec dodal, že proti nim nemohl téměř nic dělat. Přiznal taktéž účast na poradě v Petschkově paláci, kde mu měl být předán seznam studentských vůdců k popravě. Popravu těchto lidí považuje za vraždu. V souvislosti s touto událostí je nutno připomenout, že kromě již výše zmíněných popravených studentských vůdců bylo také mnoho studentů posláno do koncentračních táborů.

Dále je nutno zmínit výsledek K. H. Franka ve vztahu k vypálení Lidic. Vyslýchaný při tomto výsledku sice přiznal osobní účast na akci v Lidicích, ale opětovně se bránil odvoláním, že šlo pouze o plnění přímého rozkazu A. Hitlera, kterému nešlo odporovat. K. H. Frank vypověděl, že režimu nešlo odporovat, neboť pokud by tak učinil, sám by přišel o hlavu nebo by se dostal do koncentračního tábora. Jeho postoj k událostem v Lidicích lze též ilustrovat na další části jeho výpovědi v této věci. K. H. Frank uvedl, že ačkoliv postup v Lidicích hodnotil jako tvrdý a zastřelení mužů a odvezení žen a dětí do koncentračních táborů za kruté jednání, tak daný postup považoval v tu dobu za správný. Správnost tohoto postupu obhajoval dle svých slov tím, že věděl o ukrývání atentátníků na území Lidic a také o tom, že obyvatelé Lidic aktivně těmto atentátníkům napomáhali. V souvislosti s tímto výsledkem mě zaujala odpověď vyslýchaného na otázku

komise, proč jako otec neřešil zacházení s lidickými dětmi. Vyslýchaný odpověděl, že se o osud žen a dětí ani o jiné ukrutnosti nezajímal, a to ani později, poněvadž to nebylo možné. Dodal, že přestože děti byly v každém případě nevinné, nic proti tomu nepodnikl. V ostrém kontrastu s tímto lhostejným postojem K. H. Franka k osudu nejen obyvatelů Lidic je jeho dopis adresovaný ministru spravedlnosti Janu Stránskému, ve kterém mimo jiné uvádí:

„Já, poražený, prosím o velkomyslnost a velkorysost vítěze. Poněvadž moje životní dráha a moje existence tak dokonale ztroskotaly a byly zničeny a stíhá mě na mé bludné cestě ještě kletba mých spoluobčanů, nemám už na tomto světě nic jiného než svou rodinu a nechci také nic jiného, než abych pro svou rodinu někde jednoduše, skromně, pokorně a vši politiky vzdálen směl žít a pracovat... Vřele milovaná manželka a pět vřele milovaných dětí, všechny nezletilé, jeden syn jako voják co nejtíže raněn – za války byla rodina kvůli mé státní službě zanedbávána – očekávají svého manžela a živitele. Všichni jsme si tak toužebně přáli konec války, abychom pak v ústraní – jen spolu a pro sebe – mohli žít.

Ted' sedím od 9. 5. 1945 ve vazbě a nevím o své rodině nic, resp. jen to, co si úplně odporuje. Těch 102 dnů vazby přivedlo mě na konec mých sil stejně již spotřebovaných a přivedlo mě do nervové krize, jednak proto, že podmínky vazby jsou pro mne kruté, především však proto, že jsem pln touhy po svých milých, jsem hlodán úzkostí o osud a stav své choti a dětí a tísněn obavou z přicházející hladové zimy.

Pane ministře! Prosím Vás co nejvroucněji: vydejte – anebo vymozte u pana státního prezidenta zvláštní akt, velkomyslné gesto vítěze, aby mi bylo umožněno žít někde se svou manželkou a svými dětmi – a kdyby to jinak nebylo možné, abych byl konfinován pod dozorem s celou rodinou... prosím zdvořile, aby mi byla povolena všechna ulehčení, která domácí řád připouští a která byste případně mohl politickému vězni povolit, poněvadž jsem držen jako těžký zločinec v poutech. Pomozte, prosím, člověku, který stojí na konci svých sil a je osudem těžce postižen, pomozte tak brzy, jak jen možno.“³⁶⁷

Tento kontrast vnímal i již zmíněný veřejný žalobce dr. Drábek, který ho v souvislosti s tímto dopisem navštívil v pankrácké věznici. Při této příležitosti Frankovi sdělil, že není politickým vězněm. Pokud šlo o podmínky vazby, které Frank označil za kruté, pak mu dr. Drábek sdělil, že požívá daleko více výhod, než by mu dle zákona

---

³⁶⁷ ZAJÍČEK, Karel, Jiří ROUBAL a František ČMOLÍK. *Český národ soudí K. H. Franka*. Praha: Ministerstvo informací, 1947, s. 143.

náleželo, má právo psát, jsou mu umožněny vycházky a strava, kterou dostává, nelze srovnat s tou, co dostávali vězni nacistického režimu. Dr. Drábek dle svých pamětí, ačkoliv si předsevzal profesionalitu a klid při jednání s Frankem, pak místy toto své předsevzetí nesplnil. Dr. Drábek sdělil k dopisu Frankovi následující:

„Vám se tedy stýská Franku, po rodině! A jestlipak si někdy vzpomenete na ty, kteří tu byli před Vámi – ještě nedávno – a kterým se jistě stýskalo stejně jako vám? Zničil jste jejich štěstí i životy, na rozdíl od Vás trávili tu dny hladoví, zbití ... ale o milost, Franku, neprosili! A vy ... vy byste chtěl v klidu dožít s rodinou, jak jste to napsal?“³⁶⁸

Frank Drábkovi na toto odvětil, že jako ministr byl povinen zachovávat pořádek v protektorátu a pouze plnil rozkazy.

Další výslechy se týkaly likvidace tělovýchovných spolků Sokol, Junák a dalších českých vlasteneckých organizací. V únoru vypovídal o roli fašistické kolaborantské organizace Vlajka v protektorátu, dále o bývalém protektoru Kurta Daluegem a o celkové politické situaci v protektorátu do povstání pražského lidu v květnu 1945. Systematický výslech zvláštní komise ministerstva vnitra pod vedením plukovníka Bartíka byl ukončen dne 16. února 1946.

Obecně je možno zhodnotit, že ačkoliv Frank po celou dobu výslechu spolupracoval, odpovídal na otázky a vyjadřoval se ke všem předestřeným tématům, pak se vždy odvolával na to, že pouze plnil rozkazy, které nebylo možno neuposlechnout. Části výpovědi, ve kterých připouští protiprávnost jednání německé moci proti československému národu, působí strojeně a účelově.

4.13.2. Kauza Vladimíra Krajiny

V souvislosti s výslechem K. H. Franka je nutno zmínit pokus komunistického ministerstva vnitra řízeného ministrem Noskem o likvidaci politických odpůrců, konkrétně vedoucí postavy československého odboje Vladimíra Krajiny, později vězněného v Terezíně. O Krajinovi, který nebyl komunistické politice pohodlný, tito šířili zvěsti, že v průběhu svého pobytu v Terezíně kolaboroval s nacistickým Německem. Toto bylo dovozováno z faktu, že spoluvězni Krajiny vypovídali o výhodách v Terezíně, které se Krajinovi dostávalo (oproti jiným zajatcům). Například mohl pěstovat květiny. Nicméně

---

³⁶⁸ DRÁBEK, Jaroslav a Jan DRÁBEK. *Z časů dobrých i zlých*. Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0365-4, s. 111.

tato závažná obvinění nebyla ani po šetření, které iniciovalo tehdejší ministerstvo spravedlnosti, prokázána.

Jak bylo zmíněno v předchozích kapitolách, komunisté zneužívali smyšlená svědectví bývalých příslušníků gestapa k odsouzení politických odpůrců ze strany MLS. Stejným způsobem se pokusilo využít svědectví právě K. H. Franka proti Krajinovi.

Výslech s K. H. Frankem provedl i vedoucí zpravodajské služby ministerstva vnitra major Bedřich Pokorný, když ale tento neměl k výsledku oprávnění a nežádal o žádné povolení výslech provést. Nestandardní byl také fakt, že protokol o výsledku byl dle protokolu podepsaného samotným Frankem veden a zaznamenán v českém jazyce, byť Frank český jazyk příliš neovládal a ostatní výsledky byly vedeny v jazyce německém. Frank se v rámci tohoto výsledku vyjadřoval na přímý dotaz majora Pokorného právě k osobě Krajiny. Dle protokolu v českém jazyce uvedl, že Krajina udal gestapu československé parašutisty a obecně s gestapem spolupracoval.

Frank, který česky příliš nerozuměl, se zdráhal protokol podepsat, ale dle pozdějšího vyjádření Franka ho major Pokorný ubezpečil, že obsah zachycuje přesně jeho výpověď. Frank nakonec podepsal, nicméně následně popaměti sepsal, co majoru Pokornému sdělil, a sdělení odeslal na ministerstvo spravedlnosti.

Po těchto událostech ministerstvo spravedlnosti začalo primárně řešit, jak je možné, že někdo mimo soudní moc vyslýchá vězně, na kterého vazbu uvalil MLS v Praze. Šetřením se zjistilo, že Pokorný obdržel povolení od předsedy MLS v Praze dr. Kozáka. Ten tak dle svého vyjádření učinil v dobré víře bez jakéhokoliv postranního úmyslu, neboť se jednalo o vedoucího zpravodajské služby.

Porovnáním sepsu výsledku z pera K. H. Franka a oficiálního zápisu z výsledku vyplynulo, že Frank Krajinu nijak nekompromitoval. Naopak uvedl, že se i při tvrdých výsledcích gestapa choval statečně a vlastenecky. Následoval osobní výslech ze strany vedoucího žalobce MLS v Praze dr. Drábka, který Franka přímo konfrontoval se zápisem o jeho výsledku v českém jazyce. Frank opětovně, ve shodě se svým přípisem, zopakoval vlasteneckou zachovalost Krajiny.

Tato událost byla z popudu ministra spravedlnosti Prokopa Drtiny, mimo jiné osobního přítele Krajiny, řešena i na půdě vlády. Řešení této situace přímo na Drtinovi vyžadovali přední představitelé retribuční, jakými byli dr. Ečer, dr. Kozák nebo žalobce dr. Drábek. Po několika vládních debatách sice nebyl major Pokorný stíhán za zneužití moci úřední, ale byl ze své funkce vedoucího zpravodajské služby odvolán. Současně vláda vedená Zdeňkem Fierlingerem konečně vyslovila nepřípustnost těchto praktik.

Ministerstvo vnitra se od jednání majora Pokorného plně distancovalo. O tomto lze s odstupem času zcela jistě pochybovat.

Prokop Drtina ve svých pamětech popisuje, že mu bylo tváří v tvář K. H. Frankovi trapně, když Frank při konfrontaci zcela jistě pochopil, co se stalo a že se toho dopustil český člověk.³⁶⁹

Pro úplnost je třeba dodat, že Krajina byl dne 4. září 1948 odsouzen MLS v Praze k 25 letům těžkého žaláře, a to ve zmanipulovaném řízení, které probíhalo v rámci obnovené retribuice.³⁷⁰

4.13.3. Trestní oznámení

Trestní oznámení na K. H. Franka bylo podáno 1. března 1946 ministerstvem vnitra, a to k veřejnému žalobci u MLS v Praze. Ministerstvo vnitra zpracovalo velice podrobné 156stránkové trestní oznámení, jehož přílohou bylo více než 210 příloh (některé se ovšem nedochovaly). Toto trestní oznámení bylo doplněno o dodatek z 20. března 1946.

V samotném úvodu oznámení je vylíčena Frankova osoba a jeho činnost před rokem 1933, kdy se setkal s Konrádem Henleinem, který přejal jeho nakladatelství pod stranu SdP, čímž Frankovi pomohl ze špatné finanční situace. Do této doby, jak již bylo uvedeno ve výpovědi obžalovaného, se obviněný nacházel v nepříliš dobré finanční situaci, přičemž se živil jako knihkupec, kterým se vyučil v Lipsku. Během svého pobytu ve Vítkovicích, v době 1. světové války, kde neúspěšně studoval vysokou školu, zde založil první místní organizace NSDAP. Již v této době se prezentuje jako nositel myšlenek, které se později staly ideologickým základem pro Hitlerovu NSDAP, a to i přes skutečnost, že v období po válce nebyl členem NSDAP.

Společně s K. Henleinem založil v roce 1939 první místní organizace SdP. Vzhledem k převzetí jeho knihkupectví stranou se stal jejím zaměstnancem, postupně se dostal do nejvyšších mocenských kruhů strany, načež byl v parlamentních volbách v roce 1935 zvolen do Národního shromáždění. V době zvýšeného ohrožení republiky byl společně s Henleinem největším podporovatelem připojení československého pohraničí k Německu. Poté, co se tyto oblasti v říjnu 1938 opravdu staly součástí Říše jakožto sudetská župa, se stal zástupcem župního vedoucího a místodržitele. Taktéž byl zvolen

---

³⁶⁹ DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9, s. 134–146.

³⁷⁰ BLAŽEK, Lukáš a Daniela NĚMEČKOVÁ. Analýza revize retribuice v roce 1948 s využitím statistických metod. *Moderní dějiny*. 2018, č. 26, s. 214.

do říšského sněmu. Po obsazení zbytku území Československa Třetí říší a zřízením protektorátu se stal státním sekretářem a později, v roce 1943, byl jmenován státním ministrem pro Čechy a Moravu.

Do období před odtržením Sudet měl obviněný dle trestního oznámení spáchat trestnou činnost vyzvídání a vyzrazování činitelům cizí moci opatření a skutečností, které měly zůstat utajeny pro potřeby obrany státu. Toho se měl dopustit tím, že měl informovat o vnitropolitické situaci v Československu a o vyjednávání s misí lorda Runcimana německého vyslance v Praze Rudolfa Hesse jakožto zástupce A. Hitlera, ministra zahraničí Německé říše J. von Ribbentropa, a dokonce i samotného Hitlera. Touto činností umožnil a usnadnil německé přípravy na odtržení oblastí s převahou německy mluvícího obyvatelstva.

Dále se v tomto období taktéž podílel na špionážní činnosti organizací SdP vůči Československu a taktéž jakožto zástupce velitele oddílů Freikorps nesl odpovědnost za výzvědnou službu těchto útvarů.

S touto výzvědnou činností oznamovatel spojoval trestný čin úkladů o republiku (§ 1 VRD), čehož se měl obviněný dopustit tím, že organizoval členy SdP nebo ostatní německé svazy, např. Turnery. Tyto organizované a připravované subjekty se pak staly nástrojem nejen SdP, ale i celé Německé říše, proti Československé republice. Všechnu tuto činnosti páchal za přispění zahraničních činitelů a organizací, jako např. Volksdeutsche Mittelstelle, SS, SA, NSDAP, VDA aj. Od VDA a Volksdeutsche Mittelstelle později přijal finance pro podporu protistátní činnosti.

V září roku 1938 prchl s K. Henleinem do Říše, kde zpoza hranic organizoval činnosti oddílů Freikorps, které tentokrát podnikaly taktéž ozbrojené výpady proti československým úřadům. Tyto výpady byly podporovány oddíly jak příslušníků SS přímo na území republiky, tak i podporou zpoza hranice, např. kulometnou palbou.

Výsledkem výše uvedené činnosti byla dle oznamovatele Mnichovská dohoda a následné odtržení pohraničních krajů od Československé republiky.

Se zřízením sudetské župy se obviněný stal členem SS, kde do konce války získal třetí nejvyšší možnou hodnost v této organizaci, a to SS-Obergruppenführer.

Po vytvoření Protektorátu Čechy a Morava se obviněný stal státním sekretářem a současně získal i funkci „vyšší vedoucí SS a policie“. Z této pozice měl tak vliv na fungování policejních orgánů uvnitř protektorátu. V důsledku jeho působení tak měli být obyvatelé Čech a Moravy posíláni do koncentračních táborů, na nucené práce do Německa, zákopové práce na konci války, a především bez řádného soudu podepisoval

rozsudky smrti a přikázal tyto rozsudky vykonat. V době stanného práva poté podepisoval rozsudky smrti stanného soudu, aniž by mu byly předloženy dané spisy. Někteří takto popravení byli dokonce odsouzeni v nepřítomnosti.

Konkrétně je zde zmíněno Frankovo konání na podzim roku 1939, kdy bylo po nepokojích popraveno devět studentů, a především osud vesnic Lidice a Ležáky, které byly vypáleny a jejich obyvatelé buď popraveni, odvečeni do koncentračních táborů, nebo v případě dětí poslány na převýchovu k německým rodinám. Odpovědnost za tyto činy byla oznamovatelem obviněnému přiřítána přes skutečnost, že se obviněný odvolával na rozkazy A. Hitlera a odpovědnost odmítal.

Trestní oznámení taktéž dávalo Frankovi za vinu různé trestné činy proti majetku – především v případě majetku rozpuštěných českých spolků jako Sokol nebo Junák. Trestné činy proti majetku měl taktéž spáchat u příležitosti uzavírání českých vysokých škol. Společně s nimi je taktéž uvedeno zabavování a rozkrádání židovského majetku, českých uměleckých sbírek a další různé činy, které měly směřovat především k hospodářskému oslabení českého národa.

Všechny tyto činy měl pak obviněný K. H. Frank spáchat za zvlášť přitěžujících okolností, jelikož ve své pozici měl dle oznamovatele právo chránit. Sám ho však nejhrubším způsobem porušoval. Nutno dodat, že trestní oznámení na K. H. Franka bylo nejdříve odesláno v obecné a velmi stručné formě, přičemž následně byl dodán dodatek, který co do obsahu prvotní oznámení několikrát převyšuje.

4.13.4. Obžaloba

Obžaloba byla proti K. H. Frankovi podána k MLS v Praze dne 4. března 1946 vrchním veřejným žalobcem u MLS v Praze JUDr. Jaroslavem Drábkem. V této souvislosti je nutno dodat, že sám veřejný žalobce, JUDr. Jaroslav Drábek, byl za německé okupace činný v odboji a posléze vězněn v koncentračním táboře Auschwitz.

Dr. Drábek později vzpomínal na své setkání s Frankem v pankrácké věznici takto:

„Bývalý ministr třetí Říše, nacistický tyran a vládce českých zemí K. H. Frank a bývalý vězeň koncentračního tábora Ausschwitz číslo 94962 stáli proti sobě. Výhybka dějin byla přehozena.“³⁷¹

---

³⁷¹ DRÁBEK, Jaroslav a Jan DRÁBEK. *Z časů dobrých i zlých*. Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0365-4, s. 110.

Obžaloba vinila K. H. Franka ze spáchání zločinů proti státu podle § 1, 2, 3/1, 3/2, 5/1 lit. a), 5/2 lit.a), 6, 7/1, 7/2, 7/3, 8/1 lit. a), 8/2 lit. a), 9, 10, 11 zákona č. 22/1946 Sb. z. a n. Konkrétně byl K. H. Frank obžalován pro pokus o násilnou změnu ústavy Československé republiky, úklady o republiku, organizování a podporu ozbrojeného povstání, spolčování se s cizí nepřátelskou mocí, členství ve zločineckých organizacích, spoluvinu na zločinu vraždy i na zločinu nakládání s člověkem jako s otrokem, veřejného násilí neoprávněným omezováním osobní svobody, těžkého ublížení na těle a smrti většího počtu obyvatel, spoluvinu na násilném vpadnutí do cizího nemovitého majetku, žhářství, zneužití tísně, způsobení národní, politické či rasové perzekuce, udavačství s následkem ztráty svobody či smrti většího počtu osob.

Jako obhájce byl K. H. Frankovi ustanoven zkušený advokát JUDr. Kamil Resler z Prahy, který byl také stavovsky činný u advokátní komory. Volba advokáta pro takto komplikovaný případ byla velmi složitá. Předseda MLS v Praze dr. Kozák požádal dne 15. března 1946 Českou advokátní komoru o ustanovení advokáta ex-offo, a to z důvodu nedostatku finančních prostředků na straně K. H. Franka. Česká advokátní komora ustanovila den poté, tedy dne 16. března 1946, právě JUDr. Reslera.³⁷² Sám advokát zpočátku se svým ustanovením nesouhlasil a soudu zaslal několik žádostí o zrušení svého ustanovení. Svoji žádost o zrušení svého ustanovení nejdříve odůvodnil zavedenou praxí, že se činovníci advokátní komory, jakým byl právě JUDr. Resler, obhájcem ex-offo neustanovují, neboť tuto činnost nahrazují právě svou stavovskou činností. Nadto dodal, že i kdyby takového pravidla nebylo, pak nebyl v daném případě na řadě dle abecedního seznamu, podle kterého se obhájci pro chudé a nemajetné ustanovovaly. V dalším podání zase JUDr. Resler ve snaze zprostit se této své povinnosti napadal způsob svého ustanovení ze strany komory, kdy dle jeho názoru měl být ustanoven soudem. Jeho žádostem nebylo vyhověno a JUDr. Resler hájil, nutno dodat že profesionálně a se vši pečlivostí, K. H. Franka po celou zbývající dobu trestního řízení.

Skutečnost, že JUDr. Resler nebyl určen v souladu s abecedním seznamem, může osvětlit skutečnost, že tento nebyl určen náhodně, ale na jeho osobě se předem dohodli veřejný žalobce dr. Drábek a prezident advokátní komory dr. Antonín Klouda.³⁷³

---

³⁷² Ustanovení JUDr. Kamila Reslera ze dne 15. března 1946 přílohou č. 13.

³⁷³ DRÁBEK, Jaroslav a Jan DRÁBEK. *Z časů dobrých i zlých*. Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0365-4, s. 114 an.

4.13.5. Hlavní líčení

Hlavní líčení bylo zahájeno dne 22. března 1946, kdy v 10,18 h zapisovatelka Marie Kurková dle protokolu o konání hlavního líčení vyvolala věc. Senátu předsedal JUDr. Vladimír Kozák, přítomni byli dále soudci z lidu, veřejný žalobce JUDr. Jaroslav Drábek nebo také celá řada tlumočnicků do německého, anglického či francouzského jazyka. Za všechny je nutno zmínit zejména tlumočnicka do jazyka německého, dr. Felixe Drába, který tlumočil přímo Frankovi do sluchátek, jež měl obžalovaný neustále po celou dobu svého procesu na uších. Průběh hlavního líčení byl provázen velkou účastí, kdy se do soudní síně dostaly jen osoby, které si v předstihu obstaraly na jednání vstupenky. Celé hlavní líčení bylo přenášeno československým rozhlasem.³⁷⁴

K obžalobě samotné po seznámení s ní, a to ještě před začátkem hlavního líčení, vypracoval obhájce obžalovaného JUDr. Resler tzv. vývodní návrh, kde rozporoval jednotlivé body obžaloby a současně navrhl provedení důkazů, zejména výslechy svědků, které měly obhajobu podpořit.

Po přednesu obžaloby veřejným žalobcem dr. Drábkem reagoval obžalovaný prostřednictvím svého obhájce právě námitkami uvedenými ve vývodním návrhu. Většinu námitek jako (i) nemožnost trestního stíhání pro existenci imunity poslance Národního shromáždění, (ii) podjatost všech českých úředních osob, včetně svého obhájce, přednesl obhájce Franka. Další námitku, kterou K. H. Frank namítal nepřislušnost MLS v Praze ve prospěch mezinárodního soudního tribunálu v Norimberku, odmítl obhájce vznést ústně do protokolu, a proto byla soudu ze strany obžalovaného předložena soudu písemně. Současně se K. H. Frank hájil svými údajnými zásluhami ve prospěch českého národa. Těmi dle obhajoby byla jeho zásluha na výživě československého národa, kdy obžalovaný prosazoval shodné přiděly jak pro Čechy, tak pro Němce, nebo si také přičítal zásluhy na tom, že po atentátu na protektora R. Heydricha nebylo popraveno 30 000 lidí, jak si přál sám Adolf Hitler. K. H. Frank se prý sám vzepřel Hitlerovi. Také se mu prý přezdívalo „separatista z Čech“.

Soud po téměř dvouhodinové neveřejné poradě senátu usnesením jeho námitek zamítl. V odůvodnění odkázal zejména na skutečnost, že poslanecká imunita obžalovaného zanikla rozpuštěním Národního shromáždění, a pokud se jednalo o příslušnost MLS v Praze, povolal soud k výslechu JUDr. Ečera, aby tuto otázku jako znalec mezinárodního

---

³⁷⁴ Lidový soud v Praze soudí K. H. Franka. *Lidová demokracie*. 23. března 1946, 2. roč., č. 70, s. 1.

práva objasnil. JUDr. Ečer mimo jiné odkázal na v této práci již zmíněnou Moskevskou deklaraci a dodal, že obecně mají být váleční zločinci souzeni v zemi, kde páchali své zločiny. U mezinárodního tribunálu mají být souzeni jen vrcholní představitelé válečné moci, kteří páchali své zločiny ve více zemích. JUDr. Ečer uzavřel, že K. H. Frank páchal své zločiny výhradně na území Československa.

Důvody obžaloby byly čteny po dobu tří dnů. Následovaly výslechy, a to jak svědků obžaloby, tak i některých svědků, které navrhla obhajoba. Mezi těmito byl například Walter Jacobi. Svědci měli například prokázat tvrzení obhajoby, že se obžalovaný nesnažil vymýtit československý národ, když současně obhajoba dodala, že toto by ani nebylo fakticky možné.

Mezi svědeckými výpověďmi je nutno poukázat na emotivní výpovědi přeživších lidických žen, které popisovaly své utrpení. V rámci provádění důkazů byla přečtena i řada listin nebo se v soudní síni se promítaly dokumentární filmy popisující zločiny, které byly konány právě z rozkazu obžalovaného. Mezi těmito filmy byl i dokument o zkáze Lidic. Součástí spisu je i několik desítek dopisů od občanů, kteří soudu popisují vlastní utrpení, které jim K. H. Frank, popř. jeho rozkazy způsobily, nebo také velmi podrobné protokoly o masových popravách československých občanů.

Nezastupitelnou roli hrály při dokazování znalecké posudky, popř. osobní slyšení znalců. Za všechny je možno zmínit znalce politického zpravodajství z ministerstva vnitra Karla Myšáka nebo znalecký posudek z oboru mezinárodního práva, který vypracoval prof. Hobza. Posledně jmenovaný ve svém posudku zdůraznil, že nacistické Německo flagrantně porušovalo mezinárodněprávní předpisy a že všechny ozbrojené odbojové akce proti okupantům byly legálními prostředky obrany státu. V další části posudku se zabýval kontinuitou československého právního řádu.

4.13.6. Vynesení a vykonání rozsudku

Po provedeném dokazování následovaly dne 27. dubna 1946 závěrečné projevy veřejného žalobce, obžalovaného a jeho obhájce. Veřejný žalobce dr. Drábek ve své řeči zejména akcentoval vypálení Lidic, v níž vytkl Frankovi, jak se s klidem díval na ničení a vraždění v Lidicích, odvlékání dětí a zoufalství matek. Později obhájce dr. Resler sdělil

Drábkovi, že právě tato část jeho řeči Franka nejvíce „mrzela“.³⁷⁵ Veřejný žalobce, jak se očekávalo, navrhl pro Franka trest smrti, který bude vykonán veřejně.

Závěrečná řeč obhájce byla na rozdíl od stručného vyjádření Franka rozsáhlá a je nutno přiznat, že JUDr. Resler vyčerpal všechny možné řádné prostředky obhajoby, včetně zpochybňování duševního stavu K. H. Franka.

V úterý dne 21. května 1946 byl vynesena odsuzující rozsudek. K. H. Frank byl odsouzen k trestu smrti oběšením. Tento trest musel být ze strany senátu uložen jednomyslným usnesením. Jeden z členů senátu byl jako katolík proti trestu smrti. Přednosta dr. Kozák se tak obával nemožnosti uložení tohoto trestu. Nicméně patrně pod dojmem děsivých událostí, jejich líčení bylo obsahem procesu, změnil soudce z lidu názor a rovněž pro trest smrti hlasoval.³⁷⁶

Posledním přáním K. H. Franka bylo jít na popraviště bez pout, kdy této žádosti předseda senátu vyhověl, a to s odkazem na Frankovo chování během hlavního líčení.³⁷⁷

Ve středu 22. května 1946, tři hodiny po dokončení čtení odůvodnění rozsudku a zamítnutí všech žádostí o milost, byl na dvoře věznice před zraky několika tisíc přihlížejících občanů oběšen. Jeho tělo bylo anonymně pohřbeno na hřbitově v Praze Ďáblicích.^{378,379}

Skutečnost, že proces s K. H. Frankem vykazoval vysokou právní úroveň a respektoval pravidla demokratického právního státu, lze ilustrovat prohlášením amerického prokurátora Roberta H. Jacksona, který byl procesu v Praze přítomen. K tomuto uvedl, že by bez obav svěřil proces proti obžalovaným u Mezinárodního soudu v Norimberku takovému soudu, jakému byl svědkem v Praze.³⁸⁰

---

³⁷⁵ DRÁBEK, Jaroslav a Jan DRÁBEK. *Z časů dobrých i zlých*. Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0365-4, s. 108 an.

³⁷⁶ Tamtéž., s. 115.

³⁷⁷ TUNYS, Ladislav. *Noc před popravou: K. H. Frank a jeho obhájce: archivy promluvily*. Praha: J & J, 1995. ISBN 80-901084-4-X, s. 148.

³⁷⁸ SOA Praha, Fond MLS Praha, LS I. 1527/46.

³⁷⁹ FENIKOVÁ, Petra. *Konfiskace v letech 1945–1948 a činnost mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech*. Praha, 2018. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 84–110.

³⁸⁰ DRÁBEK, Jaroslav. *Z časů dobrých i zlých*. Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0365-4, s. 115.

5. K přezkumu rozhodnutí mimořádných lidových soudů v podmínkách soudobého právního řádu

K úplnosti dané problematiky níže popisují možnost přezkumu rozhodnutí vydaných retribučními soudy v podmínkách soudobého právního řádu. Skutečnost, že se jedná o tematiku stále živou, dokládá řada aktuálních soudních rozhodnutí. Ve smyslu hlavního cíle této práce byla tak pozornost zaměřena zejména na možnost přezkumu v důsledku porušení procesních práv obžalovaných.

Tato kapitola byla do práce začleněna za účelem zkoumání otázky, jak i soudobá justice hodnotí řízení před MLS, a to zejména ve smyslu dodržování práv obžalovaných. Dále zkoumá, zda je možno v důsledku porušení procesních práv obžalovaných dosáhnout v aktuálních podmínkách přezkumu rozhodnutí MLS.

Pro tuto práci byla ilustrativně vybrána rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky specifikovaná níže, která detailně popisují způsob a možnosti přezkumu rozhodnutí retribučního soudnictví v podmínkách soudobého právního řádu.

5.1. Stížnost pro porušení zákona

Nejvyšší soud České republiky svým rozhodnutím (sp. zn. 4 Tzn 51/93 ze dne 20. července 1994³⁸¹) zamítl stížnost pro porušení zákona, kterou podal generální prokurátor České republiky v trestní věci obviněného J. A. B., vedené u bývalého Národního soudu v Praze pod. sp. zn. TNs 12/47, s odůvodněním, že rozhodnutí vydané Národním soudem zřízeným dekretem prezidenta republiky č. 17/1945 Sb., jakož i rozhodnutí mimořádných lidových soudů zřízených VRD, nelze přezkoumat v řízení o stížnosti pro porušení zákona podle § 266 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Věc měla následující genezi.

Rozsudkem Národního soudu v Praze ze dne 2. května 1947 sp. zn. TNs 12/47 byl obviněný J. A. B. uznán vinným zločinem proti státu podle § 4 VRD, který měl spáchat tím, že jako československý občan v době od poloviny roku 1939, tedy v době zvýšeného ohrožení republiky v zahraničí, vědomě poškozoval zájmy Československé republiky tím, že se odmítl otevřeně připojit k československému odbojovému hnutí, bránil v tom i svým

---

³⁸¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR – senátu ze dne 20. července 1994, sp. zn. Tzn 51/93 [ASPI ID: JUD4833CZ].

zaměstnancům a jednal tak, že se i se svými závody dostal na anglickou a americkou černou listinu. Podle téhož ustanovení byl odsouzen k trestu těžkého žaláře v trvání 15 roků, zostřené každoročně temnou komůrkou, a dále bylo vysloveno, že pozbývá po dobu trestu občanské cti a ve prospěch státu mu propadá celé jmění. Naproti tomu byl podle § 259 odst. 2 říš. zák. č. 119/1873 Sb. zproštěn obžaloby ze zločinu proti státu podle § 1 a podle § 3 odst. 1 dekretu č. 16/1945 Sb. a ze zločinu vojenské zrady podle § 6 odst. 1 zákona č. 50/1923 Sb. z. a n. na ochranu republiky, které měl spáchat tím, že v době zvýšeného ohrožení republiky, tedy za války, opatřil nepříteli prospěch tím, že dodávkou gumy a jiného zboží podporoval německé hospodářství a zrazoval československé brance od vstupu do československého vojska a dále ve stejné době podporoval nacistické, případně fašistické hnutí tím, že po dohodě s Hermannem Göringem připravoval plán na přestěhování českého národa do Patagonie a v časopisu Zlín uveřejňoval své články obsahující fašistické tendence.

Proti odsuzující části rozsudku Národního soudu podal dne 16. srpna 1993 generální prokurátor České republiky ve prospěch obviněného J. A. B. stížnost pro porušení zákona. Zejména se ve stížnosti akcentovalo porušení procesních práv obžalovaného. Porušení zákona spatřoval ministr v nedodržení ustanovení § 3 a § 258 trestního řádu (výše zmíněného říš. zák. č. 119/1873 Sb.) spočívající v tom, že Národní soud se stejnou pečlivostí nehodnotil důkazy ve prospěch, jako v neprospěch obviněného, a v neprospěch obviněného použil tzv. notorické skutečnosti, aniž by tyto byly nějakým důkazem v hlavním líčení před soudem vůbec zjištěny. Popis skutku považuje za natolik obecně formulovaný, že je fakticky nepřezkoumatelný a nelze z něj ani zjistit, za jaké konkrétní jednání byl obviněný vlastně žalován. Dále měl za to, že nebyla žádným provedeným důkazem prověřena obhajoba obviněného, jak finančně podporoval odbojové hnutí, stejně jako byly ignorovány jím navrhované důkazy k objasnění jeho skutečných postojů v době pobytu v USA a Brazílii.

Na základě uvedených nedostatků generální prokurátor navrhl, aby Nejvyšší soud vyslovil, že byl rozsudkem Národního soudu porušen zákon, v napadené části jej zrušil a vrátil věc k novému projednání a rozhodnutí, případně sám ve věci znovu rozhodl.

Nejvyšší soud dospěl k závěru, že v této trestní věci stížnost pro porušení zákona přípustná není, a za tohoto stavu ji podle § 268 odst. 1 *per analogiam* zamítl, a to z níže vyložených důvodů.

Obviněný J. A. B. byl odsouzen rozsudkem Národního soudu. Ke zřízení Národního soudu došlo dekretem prezidenta republiky č. 17/1945 Sb. Národní soud

i mimořádné lidové soudy představovaly mimořádné soudy stojící mimo soustavu řádných soudů. Národní soud a mimořádné lidové soudy byly podle preambule zřizovacích dekretů určeny k přísné spravedlnosti pro nacisty a jejich zrádné spoluvíníky spočívající v jejich zaslouženém potrestání bez dalších průtahů. Tomuto účelu odpovídala jak hmotněprávní, tak procesní ustanovení těchto dekretů. VRD retroaktivně aplikoval skutkové podstaty zločinů proti státu, zločinů proti osobám a zločinů proti majetku a udavačství na jednání spáchaná v době zvýšeného ohrožení republiky a okupace fašistickým Německem a za tyto zločiny stanovil exemplárně přísné tresty. Na řízení před Národním soudem a MLS se sice podpůrně vztahovala ustanovení trestního řádu z roku 1873, současně však procesní ustanovení obsažená v dekretech č. 16 a 17/1945 Sb. maximální možnou měrou toto řízení zjednodušovala a urychlovala. Procesní úprava řízení před těmito mimořádnými soudy byla podřízena požadavku na krátké řízení bez průtahů a tomu to požadavku odpovídala i speciálně pojatá úprava řádných a mimořádných opravných prostředků a lhůty k vykonatelnosti soudního rozsudku. Podle § 15 dekretu prezidenta republiky č. 17/1945 Sb., nebyl proti rozsudku Národního soudu přípustný žádný opravný prostředek a po novele podle § 15 odst. 2 zák. č. 245/1946 Sb., bylo rozsudek Národního soudu možno do tří dnů napadnout zmateční stížností.

Opatření k potrestání zločinů z období ohrožení republiky a okupace byla tak výjimečná, že byla spojena výlučně s hmotněprávními ustanoveními obsaženými ve VRD, a stejně tak výjimečné byly i procesní postupy určené k úpravě trestního řádu směřující k potrestání obviněných za tam uvedené zločiny. Výjimečnost a neopakovatelnost těchto opatření včetně zřízení orgánů kompetentních k jejich vydávání odpovídaly výjimečnosti a neopakovatelnosti doby, ve které se státní moc rozhodla bezprostředně po skončení 2. světové války tímto zvláštním mimořádným způsobem postihnout zpětně jednání, která označila za trestné. Protože šlo o postupy, které nebyly v souladu s prameny hmotněprávní a procesněprávní jurisdikce, byla jejich účinnost omezena jen na nezbytně nutnou dobu, za kterou byl původně považován jeden rok, jenž byl novelou prodloužen na dva roky. Zánikem účinnosti této mimořádné právní úpravy zanikla i možnost přezkumu stavu touto mimořádnou úpravou založeného. Obecná platná právní úprava už obdobné zločiny neznala a mimořádné postupy k jejich objasnění nepotřebovala.

Podle názoru Nejvyššího soudu proto nelze zpětně na základě stížnosti pro porušení zákona postup a rozhodnutí mimořádných soudů, v tomto případě Národního soudu, přezkoumávat. Postup mimořádných soudů byl z důvodů daných situací a dobou jejich vzniku zcela výjimečný. Činnost Národního soudu a mimořádných lidových soudů je

nutno považovat za období právně uzavřené, nepodléhající kritériím později platného práva, které nezná ani instituty zločinů proti státu v dekretch prezidenta republiky uvedených, ani procesní instituty vedoucí k jejich objasnění a potrestání. Pozdější přezkum rozhodnutí mimořádných soudů lze připustit toliko na základě zvláštního zákona tak, jak tomu bylo podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, při přezkumu rozhodnutí bývalého státního soudu. Přezkum soudních rozhodnutí podle § 266 tr. ř. a násl. je určen výlučně k rozhodnutí řádných soudů.

Tato úvaha dovedla Nejvyšší soud k rozhodnutí, že rozsudek Národního soudu v trestní věci obviněného J. A. B. nelze napadnout stížností pro porušení zákona. Zároveň však soud *obiter dictum* judikoval, že v těchto případech je možné domoci se nápravy návrhem na povolení obnovy řízení.

Shodnou problematikou, tedy možností přezkumu rozhodnutí mimořádných lidových soudů, se zabýval později ve skutkově podobné věci i Ústavní soud České republiky ve svém rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 3031/08 ze dne 23. března 2003³⁸², který potvrdil závěry shora uvedené. Ústavní soud v předmětném rozhodnutí uvedl, že dle platné právní úpravy československého i českého státu byl přípustný přezkum pravomocného rozsudku mimořádného lidového soudu pouze v rámci řízení o obnově.

Ve shora uvedených souvislostech je také nutné poukázat na rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 4 Tz 207/2003 ze dne 11. února 2004.³⁸³

Nejvyšší soud dne 11. února 2004 v neveřejném zasedání zamítl stížnost pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti ve prospěch obviněného A. N., již zemřelého, proti pravomocnému usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 14. října 1949 pod sp. zn. To 396/49, a to z níže uvedených důvodů.

Rozsudkem MLS v Klatovech ze dne 12. září 1946, č. j. Ls 267/46-127, byl obviněný A. N. uznán vinným zločinem udavačství podle § 11 dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů, ve znění zákonů č. 22/1946 Sb. a č. 149/1946 Sb., a odsouzen k pěti letům těžkého žaláře zostřeného jednou ročně tvrdým ložem a k propadnutí poloviny jmění. Rozsudek nabyl právní moci dnem vyhlášení.

---

³⁸² Usnesení Ústavního soudu – senátu ze dne 23. března 2009, sp. zn. I. ÚS 3031/08 [ASPI ID: JUD147844CZ].

³⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR – senátu ze dne 11. 2.2004, sp. zn. 4 Tz 207/2003 [ASPI ID: JUD83927CZ].

Dne 24. ledna 1949 podal obviněný žádost o obnovu uvedeného řízení, kterou Okresní soud v Klatovech v neveřejném zasedání dne 18. července 1949 usnesením č. j. Nt I 105/49-22 zamítl. Stížnost obviněného proti tomuto usnesení zamítl Krajský soud v Plzni usnesením ze dne 14. října 1949 pod č. j. To 396/49-31.

Proti posledně citovanému usnesení Krajského soudu v Plzni podal ministr spravedlnosti České republiky stížnost pro porušení zákona ve prospěch obviněného A. N.

Napadenému rozhodnutí vytýká, že jím byl porušen zákon v ustanovení § 107 odst. 2 věty druhé zák. č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví (dále též jen „ZZS“), v souvislosti s ustanovením § 95 odst. 1 téhož zákona, použitým *per analogiam*, a jemu předcházejícím usnesením Okresního soudu v Klatovech byl porušen zákon v ustanoveních § 107 odst. 1 cit. zák., jakož i § 257 a § 258 trestního řádu z roku 1873 (rovněž *per analogiam*). Stěžovatel toto dovozuje z toho, že rozhodnutí Okresního soudu v Klatovech (ze dne 18. července 1949, sp. zn. Nt I 105/49) bylo učiněno v neveřejném sezení, ačkoli podle § 107 odst. 1 ZZS mělo být učiněno ve veřejném sezení, a dále bylo vydáno za hrubého porušení procesních předpisů. Porady předcházející tomuto rozhodnutí se totiž mimo osob povolaných, tj. předsedy senátu a dvou soudců z lidu, zúčastnili i prokurátor a místní političtí činitelé – jmenovitě okresní velitel SNB, politický tajemník KSČ, zástupce okresního akčního výboru Národní fronty a zástupce místního vedení KSČ – přičemž bylo konstatováno usnesení Okresního národního výboru v Klatovech vyjadřující stanovisko, že obnova řízení nemá být povolena. Usnesení Okresního soudu v Klatovech ze dne 18. července 1949 pak v odůvodnění na vyjádření politických činitelů výslovně odkazuje. Krajský soud v Plzni jako soud stížnostní tato pochybení evidentně zjistil, spokojil se nicméně s konstatováním, že usnesení soudu první stolice je formálně nedostatečně odůvodněno s tím, že ovšem na druhou stranu stížnost není opodstatněna, protože žádná relevantní „nova“ najevo nevyšla. Své přezkumné povinnosti tedy nedostál. Ministr spravedlnosti dále uvádí, že stížnost pro porušení zákona se nezabývá otázkou, zda obnova řízení ve věci měla či neměla být povolena, a „jejím smyslem je pouze docílit toho, aby návrh obviněného N. na povolení obnovy řízení byl soudem procesně korektním způsobem projednán“. Z uvedených důvodů navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 14. října 1949, sp. zn. To 396/49, a jemu předcházejícím usnesením Okresního soudu v Klatovech ze dne 18. července 1949, sp. zn. Nt I 105/49, byl ve shora citovaných ustanoveních zákona o zlidovění soudnictví a trestního řádu z roku 1873 porušen zákon, aby podle § 269 odst. 2 tr. ř. obě citovaná rozhodnutí zrušil, včetně případných dalších rozhodnutí na ně obsahově

navazujících, pokud vzhledem ke změně, k níž zrušením došlo, pozbyla podkladu, a aby dále postupoval podle § 270 odst. 1 tr. ř.

Nejvyšší státní zastupitelství se ke stížnosti pro porušení zákona písemně vyjádřilo tak, že ji nepovažuje za přípustnou, a navrhlo ji podle § 268 odst. 1 písm. a) tr. ř. zamítnout. Důvody pro takový postup spatřuje v tom, že usnesení Okresního soudu v Klatovech ze dne 18. července 1949, sp. zn. Nt I 105/49, a Krajského soudu v Plzni ze dne 14. října 1949, sp. zn. To 396/49, považuje za pakty bez právní síly, protože návrh obviněného A. N. na povolení obnovy řízení byl irelevantní, neboť v jeho věci byla obnova zákonem vyloučena. Proto nedostatky průběhu řízení o tomto návrhu u Okresního soudu v Klatovech (o jehož protiprávnosti není sporu) a u Krajského soudu v Plzni nelze řešit stížností pro porušení zákona. Své úvahy a právní závěry v tomto směru dokládá rozborem ustanovení § 31 odst. 1 VRD v jeho původním znění a ve znění novely provedené zákonem č. 245/1946 Sb. účinným od 9. ledna 1947. Podle jeho názoru v době, kdy byl obviněný pravomocně odsouzen, neexistoval proti rozsudku mimořádného lidového soudu žádný opravný prostředek a později nebylo možno při projednání návrhu obviněného aplikovat procesní normu, jež nabyla účinnosti čtyři měsíce po právní moci odsuzujícího rozsudku. Správnost jeho úvah mají potvrzovat i přechodná ustanovení výše cit. zákona (označená jako čl. III) v § 2 odst. 1, podle něhož v trestním řízení, které do skončení účinnosti dekretů uvedených v čl. III, § 1 bylo pro činy trestné podle retribučního dekretu již zahájeno u soudu (mimořádného lidového soudu, Národního soudu) nebo ve kterém došlo pro tyto trestné činy trestní oznámení úřadu veřejné žaloby (veřejnému žalobci mimořádného lidového soudu, národnímu prokurátorovi) a nebylo právoplatným rozhodnutím ve věci samé skončeno, pokračuje řádný soud podle předpisů o řízení před ním platných. Přitom užije hmotněprávních ustanovení retribučního dekretu. Z toho podle Nejvyššího státního zastupitelství vyplývá, že novela dekretu přímo limitovala užití nových procesních pravidel výlučně na řízení, jež dosud nebyla zahájena, zatímco v případě obviněného A. N. byla již věc pravomocně skončena.

Obhájce obviněného se se stížností pro porušení zákona ztotožnil, avšak nad její rámec navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil také rozsudek bývalého Mimořádného lidového soudu v Klatovech ze dne 18. července 1946, sp. zn. Ls 267/46, a obviněného A. N. podle § 226 písm. b) tr. ř. obžaloby zprostil.

Nejvyšší soud se z podnětu Nejvyššího státního zastupitelství zabýval nejdříve přípustností stížnosti pro porušení zákona.

Jak bylo výše uvedeno, obviněný A. N. byl odsouzen rozsudkem MLS. Již v usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. července 1994, sp. zn. Tzn 51/93 (publikovaném pod R 62/1994 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), bylo uvedeno, že mimořádné lidové soudy, stejně jako Národní soud (zřízený dekretem prezidenta republiky č. 17/1945 Sb.), představovaly mimořádné soudy stojící mimo soustavu řádných soudů. Byly určeny k přísné spravedlnosti pro nacisty a jejich zrádné spoluvíníky spočívající v jejich zaslouženém potrestání bez dalších průtahů. Tomuto účelu odpovídala jak hmotněprávní, tak procesněprávní ustanovení těchto dekretů. VRD retroaktivně aplikoval skutkové podstaty zločinů proti státu, zločinů proti osobám a proti majetku a zločinů udavačství na jednání v době zvýšeného ohrožení republiky a okupace fašistickým Německem a za tyto zločiny stanovil exemplárně přísné tresty. Na řízení před Národním soudem a mimořádnými lidovými soudy se sice podpůrně vztahovala ustanovení trestního řádu z roku 1873, současně však procesní ustanovení obsažená v citovaných dekretech maximální možnou měrou toto řízení zjednodušovala a urychlovala. Procesní úprava řízení před těmito mimořádnými soudy byla podřízena požadavku na krátké řízení bez průtahů a tomuto požadavku odpovídala i speciálně pojatá úprava řádných a mimořádných opravných prostředků a lhůty k vykonatelnosti soudního rozsudku. Opatření k potrestání zločinů z období ohrožení republiky a okupace byla tak výjimečná, že byla spojena výlučně s hmotněprávními ustanoveními obsaženými v dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., a stejně tak výjimečné, jak výjimečná a neopakovatelná byla doba, ve které se státní moc rozhodla bezprostředně po skončení 2. světové války tímto zvláštním mimořádným způsobem postihnout zpětně jednání, které označila za trestné, byly i procesní postupy určené k úpravě trestního řádu směřující k potrestání obviněných za tam uvedené zločiny. Podle čl. 15 nebyl proti rozsudku Národního soudu přípustný žádný opravný prostředek a po novele provedené zákonem č. 245/1946 Sb. bylo rozsudek Národního soudu možno do tří dnů napadnout zmateční stížností. Své úvahy v tomto směru uzavřel Nejvyšší soud konstatováním, že činnost Národního soudu a mimořádných lidových soudů je nutno považovat za období právně uzavřené, nepodléhající kritériím později platného práva. Z uvedených důvodů stížnost pro porušení zákona podanou proti rozsudku Národního soudu shledal nepřípustnou, a proto ji *per analogiam* podle § 268 odst. 1 tr. ř. v tehdy platném znění zamítl.

Byť je situace v této věci poněkud odlišná, protože stížnost pro porušení zákona nesměřuje proti rozhodnutí mimořádného lidového soudu, je nutno některé ze shora uvedených závěrů vztáhnout i na projednávaný případ. Ustanovení § 31 odst. 1 dekretu

prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. v době, kdy byl obviněný A. N. odsouzen mimořádným lidovým soudem, totiž znělo: „*Proti rozsudku mimořádných lidových soudů není opravných prostředků. Žádost o milost kýmkoli podaná nemá odkladného účinku.*“ Tomu bylo nutno rozumět tak, že nebylo žádných opravných prostředků, tj. ani řádných ani mimořádných. To vyplývá jednoznačně z novely citovaného dekretu provedené zákonem č. 245/1946 Sb., kterou byl § 31 odst. 1 změněn takto: „*Proti rozsudku mimořádných lidových soudů není řádných opravných prostředků*“ a § 31 odst. 3 takto: „*Zmateční stížnost k zachování zákona je přípustná.*“ Nově pak byl k § 31 připojen odstavce 4 tohoto znění: „*O návrhu na obnovu trestního řízení rozhoduje sborový soud první stolice, v jehož sídle je zřízen mimořádný lidový soud, který ve věci rozhodl. Přitom se řídí ustanoveními trestního řádu o obnově trestního řízení. Nové hlavní přelíčení se však za podmínek uvedených v § 21 koná před mimořádným lidovým soudem.*“ Podstatné je však znění čl. III, § 2 odst. 1 citovaného zákona, podle něhož „*V trestním řízení, které do skončení účinnosti dekretů uvedených v čl. III, § 1 bylo pro činy trestné podle retribučního dekretu již zahájeno u soudu (mimořádného lidového soudu, Národního soudu) nebo ve kterém došlo pro tyto trestné činy trestní oznámení úřadu veřejné žaloby (veřejnému žalobci mimořádného lidového soudu, národnímu prokurátorovi) a nebylo pravoplatným rozhodnutím ve věci samé skončeno, pokračuje řádný soud podle předpisů o řízení před ním platných. Přitom užije hmotně právních ustanovení retribučního dekretu.*“ Je tudíž nutno přisvědčit názoru Nejvyššího státního zastupitelství, že do přijetí zák. č. 245/46 Sb., účinného od 9. ledna 1947, nebyla ve věcech souzených mimořádnými lidovými soudy přípustná obnova řízení. Tento stav se nezměnil, pokud jde o věci pravomocně skončené do účinnosti tohoto zákona, avšak ani následně po jeho účinnosti, což vyplývá z výše cit. ust. čl. III, § 2 odst. 1. Lze tudíž uzavřít, že obviněný A. N. nemohl v roce 1949 podat právně relevantní návrh na obnovu řízení v jeho trestní věci projednávané a pravomocně skončené rozsudkem Mimořádného lidového soudu v Klatovech ze dne 12. září 1946, sp. zn. Ls 267/46. Pokud přesto Okresní soud v Klatovech návrh obviněného projednal a usnesením jej zamítl a Krajský soud v Plzni následně zamítl stížnost obviněného proti tomuto usnesení, nelze k těmto paktům (jak to výstižně nazval státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství) přihlížet. Proto i pokud byl zákon porušen způsobem uvedeným ve stížnosti pro porušení zákona, nelze rozsudkem Nejvyššího soudu v dané věci učinit výrok podle § 268 odst. 2 věty první tr. ř. Vzhledem k tomu, že stížnost pro porušení zákona byla podána sice proti existujícímu, avšak právně bezvýznamnému rozhodnutí soudu, nezbylo než ji podle § 268 odst. 1 písm. a) tr. ř. jako nepřípustnou zamítnout.

Nad rámec důvodů, které vedly k rozhodnutí zamítnout podanou stížnost pro porušení zákona pro její nepřipustnost, považoval Nejvyšší soud za nutné zdůraznit některé další skutečnosti, jež nebylo možno přehlédnout. Je zcela nesporné, že v roce 1949 došlo u Okresního soudu v Klatovech k nepřipustnému vměšování politických orgánů do řízení, v němž se rozhodovalo o návrhu obviněného A. N. na obnovu, a hrubému procesnímu pochybení, pokud tento soud podaný návrh na obnovu, jenž zjevně považoval za přípustný, projednal v rozporu s platnými procesními předpisy v neveřejném zasedání (sezení). Z hlediska merita věci, tj. zda existovaly důvody pro povolení obnovy řízení, však okresní soud zjevně nepochybil, čehož si byl vědom i předkladatel stížnosti pro porušení zákona, když zdůraznil, že stížnost se nezabývá otázkou, zda obnova řízení ve věci měla či neměla být povolena. Podmínky pro povolení obnovy řízení byly v té době srovnatelné s dnešními. Předpokladem byly nové důkazy nebo skutečnosti soudu dříve neznámé, které by mohly odůvodnit jiné rozhodnutí o vině či trestu. V rozhodnutí napadeném stížností pro porušení zákona, byť nereagovalo na zjevná procesní pochybení soudu prvního stupně, je doslovně uvedeno: *„Odvolací soud dospěl tudíž k závěru, že okolnosti stěžovatelem (A. N.) pro obnovu trestního řízení uvedené a důkazy o nich provedené nejsou skutečnostmi a důkazy, které by samy o sobě nebo ve spojení s důkazy dříve provedenými se jevily způsobitelnými odůvodnit jeho osvobození nebo odsouzení pro čin, jež dlužno posouditi podle mírnějšího trestního zákona. Okolnosti, které odsouzený uvádí, byly v podstatě už známy MLS nebo nemají významu stěžovatelem tvrzeného.“* Ke shodným závěrům posléze dospěl i Krajský soud v Plzni v usnesení ze dne 12. prosince 1996, č. j. 1 Nt 407/95, a Vrchní soud v Praze v usnesení ze dne 26. února 1997, č. j. 10 To 12/97 (o nichž není známo, proč stížnost pro porušení zákona vůbec nezmínily). Uvedené soudy projednávaly návrh na povolení obnovy řízení ve věci A. N. odsouzeného bývalým Mimořádným lidovým soudem v Klatovech pod sp. zn. Ls 267/46, podaný nově v roce 1995 dcerou obviněného paní MUDr. J. M. Krajský soud podle § 283 písm. d) tr. ř. návrh na povolení obnovy řízení zamítl, neboť nezjistil důvody obnovy podle § 278 tr. ř. a vrchní soud stížnost jmenované proti tomuto rozhodnutí jako nedůvodnou podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl. Oběma soudům bylo známo, za jakých okolností rozhodoval Okresní soud v Klatovech o návrhu obviněného na obnovu řízení z roku 1949. V rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 12. prosince 1996, č. j. 1 Nt 407/95, je přesvědčivě vysvětleno, že žádné nové skutečnosti či důkazy ve smyslu § 278 tr. ř. navrhovatelka neuvedla, když jen opakovala tvrzení svého otce v návrzích na povolení obnovy řízení jim dříve podaných. Za této situace není důvodu zpochybňovat rozhodnutí Okresního soudu v Klatovech ze dne 18. července 1949,

sp. zn. Nt I 105/49, v jeho merituu, byt' bylo ucineno za okolnosti vyse uvedenych. Postup navrhovany ministrem spravdnosti, tj. aby navrh obvineneho na obnovu rizeni byl „soudem procesne korektnim zpusobem projednan“, kdyz by podle vseho byl znovu jako neduvodny zamitnut, se takto muze jevit jako nikam nevedouci, a tudiz naprosto samoucelny. Zjevne by totiž prichazelo v uvahu zamitnuti stiznosti pro poruseni zakona podle § 268 odst. 1 písm. c) tr. ř.^{384,385}

V této souvislosti je nutné zmínit kritiku komunistické strany proti rozsudkům nad protektorátní vládou, které vynesl Národní soud, v jejímž rámci komunisté protestovali proti příliš nízkým trestům, které byly tímto soudem uloženy. Motivaci komunistů pro přísné tresty pro domácí kolaboraci lze spatřovat zejména v tom, že ve složení protektorátní vlády ani na jiných důležitých postech neměli své zástupce. Komunisté byli z veřejného života odstaveni již před vznikem protektorátu. Rovněž je také možno spatřovat jejich inspiraci v událostech, které se udály v Jugoslávii, a to před vyhlášením rozsudků ze strany českého Národního soudu. Tamní diktátorský režim Josipa Bróz Tita si vynutil zrušení rozsudku nad generálem Draganem Mihajlovičem, který byl odpůrcem Tita. Na základě nového a zinscenovaného procesu byl generál Mihajlovič odsouzen k trestu smrti a popraven.

Přímo Klement Gottwald, vedoucí představitel komunistické strany, osobně naléhal na tehdejšího ministra spravdnosti Prokopa Drtinu, aby tyto mírné rozsudky byly zrušeny a soud mohl rozhodnout znovu. Ministr spravdnosti za tímto účelem nechal za svůj resort vypracovat písemné stanovisko, jehož hlavními tvůrci byl ministerský rada JUDr. Zdeněk Marjanko a národní prokurátor JUDr. František Tržický. V souladu s tímto stanoviskem jak sám ministr spravdnosti ve svých projevech, tak vláda, byt' s odporem komunistů, prostřednictvím svého prohlášení ze dne 6. srpna 1946 shodně uvedli, že zákonodárce jako tvůrce retribučních předpisů zcela úmyslně nepřipustil žádné řádné opravné prostředky. Úmysl retribučního zákonodárce byl dle odůvodnění ministerstva spravdnosti veden snahou maximálně urychlit soudní řízení, neboť nebyli souzeni obyčejní pachatelé, ale zrádci a kolaboranti. Z těchto důvodů pak obnova procesu nebyla v roce 1946 možná. Současně pak ministerstvo spravdnosti vyložilo, pokud se týká obnovy řízení, že pro tuto

---

³⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR – senátu ze dne 11. února 2004, sp. zn. 4 Tz 207/2003 [ASPI ID: JUD83927CZ].

³⁸⁵ FENIKOVÁ, Petra. *Konfiskace v letech 1945–1948 a činnost mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech*. Praha, 2018. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 60–64.

nejsou splněny podmínky ani v intencích celého právního řádu, nikoli jen optikou retribučních předpisů.³⁸⁶

V rámci boje o změnu rozhodnutí Národního soudu nebyla v názoru jednotná ani odborná veřejnost. Příklad takového rozporu lze ilustrovat článkem profesora mezinárodního práva Karlovy univerzity, JUDr. Antonína Hobzy, uveřejněným v Rudém právu. Hobza se ztotožnil s kritikou rozhodnutí Národního soudu. Národní soud nařkl z chybného výkladu mezinárodního práva. Profesor Hobza byl toho názoru, že již neplatí pravidlo předválečného mezinárodního práva, kdy obyvatelé okupovaného státu jsou povinni formálně se podrobit vůli okupující mocnosti a konat dle jejích příkazů – tedy zásada, která mohla ospravedlnit jednání protektorátní vlády. Ve svém díle *Přehled mezinárodního práva válečného. Dodatek*.³⁸⁷, uvedl, že 2. světová válka nebyl klasický válečný konflikt, jak ho předvíдалo a znalo dosavadní mezinárodní právo. Dle názoru Hobzy to bylo zločinecké spiknutí za účelem páchání válečných zločinů, holý akt násilí, z něhož neplynou fašistické moci práva poskytovaná mezinárodním právem. Z tohoto důvodu pak dle Hobzy není možné aplikovat shora citované pravidlo, ale je nutné pohnat k zodpovědnosti ty, již konali ve prospěch okupantské moci, tedy hlavně protektorátní vládu. Článek vyslovuje obavu, že přijetím tohoto principu jsou tak ohroženy reparace proti nacistickému Německu, pokud by se jednalo o okupaci v relacích mezinárodního práva. Hobza dodal, že Národní soud dále pochybil, pokud se vůbec na mezinárodní právo odvolával, když se zde s ohledem na státní příslušnost souzených mezinárodní prvek nevyskytoval. Závěr článků na jedné straně vystihuje účast Československa v Norimberku, a na druhé straně vyjadřuje politování nad chybnou aplikací mezinárodního práva ze strany Národního soudu. Autor se vyslovuje pro nutnost nápravy příliš mírného rozhodnutí Národního soudu, nicméně neuvádí, jakým způsobem.³⁸⁸

Nutno ale v této souvislosti dodat, že profesor Hobza byl již v té době komunistickým straníkem a spíše než ryzí právní názor lze sledovat jeho politickou motivaci ve snaze podpořit snahu komunistů o revizi rozhodnutí Národního soudu.

O tomto svědčí opačná právní stanoviska jiných právních autorit tehdejší doby. Stanovisko ministerstva spravedlnosti podpořil významný profesor trestního práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, Vladimír Solnař, ve svém odborném článku

---

³⁸⁶ DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9, s. 210–211.

³⁸⁷ HOBZA, Antonín. *Přehled mezinárodního práva válečného: Dodatek*. Praha: Spolek československých právníků Všehrd, 1946.

³⁸⁸ HOBZA, Antonín. Národní soud a mezinárodní právo. *Rudé právo*. 3. srpna 1946, č. 177, s. 1.

uveřejněném v časopisu Právník.³⁸⁹ Podpořil absenci opravných prostředků proti rozhodnutí mimořádných soudů za účelem bezprůtahového řízení a výkonu rozhodnutí. Současně akcentoval vůli zákonodárce vyhradit konečné rozhodnutí soudcům z lidu, již zasedali v senátech mimořádných soudů, přičemž by ale tento laický prvek absentoval u soudu odvolacího, když mimořádné lidové soudy byly pouze jednostupňové. Naproti tomu připustil možnost tzv. mimořádných opravných prostředků jako obnovy řízení, pokud by vyšly najevo nové skutečnosti, či podání tzv. zmateční stížnosti proti rozhodnutí MLS k Nejvyššímu soudu.

Na podporu ponechání rozhodnutí Národního soudu v platnosti jako rozhodnutí definitivního a přijatého v souladu se zásadami právního státu vystoupili dále tehdejší děkan Právnické fakultě Univerzity Karlovy JUDr. Jan Matějka, profesor Arnošt Wenig nebo bývalý ministr spravedlnosti dr. Ivan Dérer.³⁹⁰

S odstupem doby je nutno hodnotit kladně skutečnost, že platnost rozhodnutí Národního soudu a mimořádných lidových soudů byla zachována a zpětně je nebylo možno měnit na základě politické vůle či veřejného mínění, když zákonodárce, jak vyloženo shora, záměrně nepřipouštěl opravné prostředky proti takovým rozhodnutím. Základem moci soudní je primárně její nezávislost na jiných mocech či na veřejném mínění, které se jednak může v průběhu času měnit, jednak může být formováno na základě zkresleně podaných informací. Sama se ztotožňují s názorem ministerstva spravedlnosti, popřípadě s právními autoritami, které jeho obsah zastávaly, a to z několika důvodů.

Primárně zde pro aplikaci řádných opravných prostředků nebyl žádný zákonný podklad, když retribuční zákonodárství úmyslně žádný takový neupravovalo. Připustit možnost takového opravného prostředku *ad hoc* dle politické vůle by bylo zásadním narušením moci soudní a jejího spravedlivého rozhodování. Zvláště proti kritice rozhodnutí Národního soudu přistupuje fakt, že předsedou senátu byl soudce z povolání vázaný svým slibem a soudci z lidu byli jmenováni přímo vládou na základě návrhu zemských národních výborů, a to z řad zasloužilých vlastenců a účastníků domácího a zahraničního odboje. U těchto osob lze stěží spekulovat o jejich sympatiích

---

³⁸⁹ SOLNAŘ, Vladimír. Jsou přípustné tzv. mimořádné opravné prostředky proti rozsudkům mimořádných lidových soudů a Národního soudu? *Právník*. 1946, č. 11, s. 161.

³⁹⁰ DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9, s. 210.

k nacistickému Německu, které by vylučovala jejich nezávislost. Tomu přisvědčuje skutečnost, že proti těmto osobám do vynesení rozsudku nevznesl žádné námitky.

V právním státě nelze *ex post* zpochybňovat rozhodnutí ustanovení soudní moci pouze na základě politické vůle. Soudce je vázán pouze zákony, a nikoliv veřejným míněním, natož pak názory jedné politické strany, v tomto případě komunistů. Zachování platnosti rozhodnutí Národního soudu je pak kontrastem oproti událostem ve v té době již diktátorské Jugoslávii. A projevil se zde rozdíl mezi právním státem a diktátorským režimem, kde je revize rozhodnutí na základě politické vůle možná.

Závěr

Na základě zkoumané matérie je nutno uvést, že i po více než sedmdesáti letech od konce druhé světové války jsou důsledky rozhodnutí MLS nejen předmětem diskuzí historiků, ale v důsledku restitučních opatření a nároků se staly problematikou současného platného práva a také politiky, když jsou do dnešního dne předmětem právních i politických debat.

Celé fungování mimořádných lidových soudů bylo a do dnešního dne je provázeno řadou kritických hlasů. Většina těchto kritiků označovala MLS jako nespravedlivý tribunál a „*narychlo stlučenou justici*“³⁹¹.

S kritiky z větší části nelze souhlasit. Primárně je nutno akcentovat důležitost ustavení a fungování MLS, a to nejen pro uklidnění společnosti tehdejší doby. MLS zejména zabránil divokým lidovým soudům ulice, byť v prvních dnech po osvobození takové nahodilé tribunály bohužel probíhaly.³⁹² Lze zcela po právu říci, že pokud by nebyly ustaveny MLS, takové lidové tribunály by jistě měly mnoho obětí mezi zcela nevinými lidmi. Improvizovaná justice se povětšinou zformovala na ulici a lidé bez právního vzdělání domnělé viníky během několika okamžiků odsoudili a přímo na místě trest smrti vykonali.

Dalším faktem podporujícím existenci MLS byla jakási prevence či odstrašující působení na budoucí válečné provinilce, aby jim bylo známo, že za takové činy, pokud se jich dopustí, je stihne tvrdý trest. Nutnost vypořádat se s nacistickým terorem a domácí kolaborací tak byla podložena i historickými zkušenosti, zejména z první světové války, kdy byly vítěznými mocnostmi sestaveny seznamy asi 900 osob odpovědných za činy spojené s první světovou válkou. Nejvýznamnější osobností na tomto seznamu byl císař Vilém. Tyto seznamy byly předány německé justici k potrestání viníků. Nicméně s ohledem na plynutí času a nezáměr států o odsouzení těchto osob byla souzena jen hrstka osob a uložený trest nevykonal žádný z odsouzených. A právě absence vědomosti o možném potrestání patrně zapříčinila, že mnozí lidé zavrženíhodné činy páchali zcela

---

³⁹¹ TIGRID, Pavel. *Kapesní průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu*. Praha: XYZ, 2013. ISBN 978-807388-756-8, s. 209.

³⁹² NĚMEČKOVÁ, Daniela. Retribuce a mimořádné lidové soud. In: NĚMEČEK, Jan a kol. *Kapitoly z osvobození Československa 1945*. Praha: Academia, 2017. 1938–1953. ISBN 978-80-200-2781-8, s. 147.
HORA, Ota. *Svědectví o puči: z bojů proti komunizaci Československa*. Praha: Melantrich, 1991. Memoáry. ISBN 80-7023-088-6, s. 133 an.

bez zábran, přičemž prevencí mohla být jistě hrozba vysokého trestu.³⁹³ Pro nutnost takové prevence mluvilo i přesvědčení některých nacistických zločinů, kteří se ještě po svém dopadení na konci války domnívali, že budou souzeni nikoli justicí, ale politickou konferencí, a jako političtí vězni a jejich trestem bude maximálně internace na nějakém odlehlém místě. V průběhu války, a to například ještě v roce 1942, takový názor panoval i mezi odbornou veřejností.³⁹⁴ Z těchto důvodů pak byla zkušenost s přísným institucionalizovaným trestáním zcela na místě.

Na vrub kritikům české retribuce lze připsat také skutečnost, že mimořádný způsob potrestání válečných zločinců, velmi podobný jako v českých zemích, zvolily téměř všechny státy, které byly nacistickým terorem zasaženy. Proto tedy Československo nebylo se svými MLS jediným osamoceným ostrůvkem uprostřed Evropy, jak by se mohlo dle retribučních kritiků jevit. V první řadě nalézáme shodu v typu trestaných osob. I v ostatních zemích byli trestáni zrádci, kolaboranti či členové pronacistických organizací, ale také spolupracovníci nacistických bezpečnostních složek a udavači. Povaha jejich deliktů se lišila na základě různých podmínek v jednotlivých zemích.

Shodu nalézáme také v mimořádných soudních tribunálech nebo i v nové hmotněprávní formulaci skutkových podstat retribučních zločinů odpovídajících činům spáchaných jak domácí kolaborací, tak okupanty. I další evropské státy, shodně s Československem, zpřísnily tresty za tyto činy, nebo byli provinilci postihováni zbavením občanských práv či přikázání k výkonu trestu do pracovních táborů. Tuto podobnost je možno vysvětlit tím, že mnohé evropské státy právní základ retribuce připravovaly v exilu, ale započaly s trestáním válečných zločinců ihned po svém osvobození, tedy v časovém předstihu před Československem.

Dekretální zákonodárství bylo z velké části ovlivněno normami mezinárodního práva, které byly vytvářeny vítěznými mocnostmi protiněmecké a protinacistické koalice. Československo tyto normy buď přímo inkorporovalo do svého právního řádu, nebo je

---

³⁹³ DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9, s. 251.

³⁹⁴ KYNCL, Vojtěch. Stíhání válečných zločinců. In: NĚMEČEK, Jan a kol. *Kapitoly z osvobození Československa 1945*. Praha: Academia, 2018. 1938–1953. ISBN 978-80-200-2781-8, s. 143. *Židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945–1948: (sborník příspěvků)*, s. 107.

uskutečňovalo svými dekrety. Dekrety prezidenta republiky, včetně VRD, byly v tomto směru naprosto v souladu s normami jiných států zejména západní Evropy.³⁹⁵

Velkým zastáncem přísného a institucionalizovaného potrestání válečných zločinců byl československý zástupce v Komisi Spojených národů pro válečné zločiny a předseda československé delegace u Mezinárodního tribunálu v Norimberku JUDr. Bohuslav Ečer. Tato osobnost se prolíná téměř všemi částmi práce. Byl jedním z teoretických iniciátorů počátků právní úpravy potrestání válečných zločinů, a to nejen na našem území. JUDr. Ečer mimo jiné prosadil definici útočné války jako válečného zločinu, za jejíž rozpoutání a vedení se zpovídali nacisti před válečným tribunálem v Norimberku. A byl to rovněž JUDr. Bohuslav Ečer, kdo měl zásadní podíl na tom, že K. H. Frank byl postaven a souzen před MLS v Praze.

Současně jsem začleněním kapitoly o této významné osobnosti české retribuce vytvořila kontrast mezi charakterovými rysy této osoby, které nebyly zlomeny ani pod tlakem okolností, a vlastnostmi zrádců a kolaborantů, kteří se podvolili režimu ve valné většině ani ne tak pod tlakem okolností, jako spíše za účelem získání vlastního prospěchu. Tuto část práce bych tedy ráda vyzdvihla také jako připomínku přístupu JUDr. Bohuslava Ečera k životu a k práci, ilustrovaného jeho prohlášením po jednom fyzickém napadení ze strany Němců: „*To mi nevadilo. Hlavní věc je, že jsme prosadili potrestání hlavních zločinců.*“³⁹⁶ K jeho osobnosti je nutné dodat, že ač prosazoval přísné potrestání válečných zločinů, tak ale bez výjimky lpěl na tom, aby jejich potrestání mělo právní základ v nově zformulovaných skutkových podstatách, neboť dobové právo nemělo prostředky, jak tyto zločiny adekvátně soudit a potrestat.

Pokud se pak týká již konkrétního naplnění cílů této práce, pak byla provedena katalogizace procesních práv obžalovaných uplatňujících se před MLS v širším slova smyslu. Tato procesní práva obžalovaných byla rozdělena do dvou skupin dle jejich kmenového zákonného předpisu.

První skupinu tvořila práva zakotvená přímo ve VRD (§ 25–31), kdy z těchto práv bylo patrně nejvýznamnější právo na obhajobu (§ 27 VRD). Toto právo se zachovávalo, i když byl obžalovaný nepřítomen. Soudem mu pak byl ustanoven obhájce z moci úřední

---

³⁹⁵ PAVLÍČEK, Václav. Poválečné dekrety a zákon č. 115/1946 Sb. In: MALÝ, Karel a Ladislav SOUKUP, ed. *Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0863-4, s. 829.

³⁹⁶ EČER, Bohuslav a Edvard CENEK. *Jak jsem je stíhal*. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 15–16.

(§ 26 odst. 4 VRD). Rovněž měl obžalovaný právo, aby věc byla projednána ústně a veřejně za veřejného vyhlášení rozhodnutí (§ 29 VRD).

Do druhé skupiny byla řazena procesní práva obžalovaných zakotvená v tehdy platném trestním řádu.³⁹⁷ Dle ust. § 25 odst. 1 VRD totiž platilo, že tam, kde VRD odkazuje na předpisy řízení řádného. Tím jsou míněny předpisy platného trestního řádu. Tehdy platným trestním řádem byl recipovaný zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád).³⁹⁸ Tento procesní předpis byl na našem území účinný dokonce až do července roku 1950.³⁹⁹ Tento trestní řád poprvé zavedl právo na obhajobu. Trestní řád ve svých ustanoveních také velmi podrobně upravoval v ust. § 429–446 řízení dle stanného práva. Konkrétně do této skupiny práv zakotvených v trestním řádu patřilo například právo nahlížet do spisu (§ 45), vyjádřit se k věci a být vyslechnut (§ 245), předkládat důkazy (§ 246), předvolat svědka (§ 247) nebo právo vyjádřit se k důkazům (§ 255).

Z komparace trestního řádu a VRD je zřejmé, že úprava stanného soudnictví byla z velké části převzata právě do ustanovení VRD. Zejména je nutno poukázat na ustanovení trestního řádu, které umožňovalo přistoupit k jeho aplikaci v případech velkého výskytu vražd, loupeží či žhárství. V takových případech soudní řízení trvalo maximálně tři dny a uložený trest se vykonal do dvou hodin od vyhlášení rozsudku, a to i trest smrti. Rovněž proti takovému rozhodnutí nebylo možno podat opravný prostředek. Nejednalo se o úpravu zcela novou, ale o ustanovení, která byla na našem území účinná již téměř 80 let. Touto skutečností je mimo jiné vyvrácen další argument kritiků, a to absence opravných prostředků, kdy kritici nemožnost podat odvolání připisovali pouze retribuci jako takové. Nicméně, jak uvedeno výše, taková úprava byla v rámci stanného soudnictví běžná.

Za situace, kdy na našem území byla účinná úprava, která v případě mnohosti výskytu vražd umožňovala použít stanné právo se výše uvedeným obsahem, pak činy spáchané během druhé světové války dle mého názoru zcela legitimovaly použití ustanovení VRD.

Obecně se kritika také snažela na zpětnou účinnost trestně právních norem. Je pravdou, že se jedná o prolomení principu právní jistoty, který je pilířem každého právního a demokratického státu. Bohužel ale druhá světová válka byla svým rozsahem a důsledky

---

³⁹⁷ Zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád).

³⁹⁸ Zákon č. 119 ze dne 23. května 1873, jímž se zavádí nový řád soudu trestního. Ročník 1873, částka 119.

³⁹⁹ Trestní řád č. 119/1873 byl zrušen ke dni 1. 8. 1950 zákonem č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řízení).

natolik devastující a nepředvídatelná, že ani právo nebylo na vypořádání se s jejími důsledky připravené. V tomto ohledu pak byla retroaktivita nutností. Dosavadní trestní právo, včetně práva mezinárodního, neskýtalo totiž dostatečnou úpravu pro možnosti potrestání takových bezprecedentních zločinů, které se udály během druhé světové války. Bez příslušné úpravy by pak spousta viníků zůstala bez trestu, neboť spáchaná jednání se neodrážela v žádné trestněprávní skutkové podstatě, nebo by pachatelé dostali v porovnání se svými činy zcela nepřiměřeně mírný trest. Nicméně i přes prolomení principů právní jistoty pak souhrn procesních práv měl za úkol zajistit obžalovaným řádný proces.

Ze studia pak již jednotlivých případů projednávaných před MLS v Praze souhrnně vyplynulo, že procesní práva obžalovaných byla obecně v rámci řízení před MLS dodržována. Například pokud se týká základního, a dle mého názoru nejdůležitějšího práva, a to práva na obhajobu, pak nebylo ani v jednom ze zkoumaných případů dohledáno, že by takové právo nebylo poskytnuto. O tomto svědčí zejména zkoumaná spisová dokumentace. V každém studovaném spise byla založena plná moc advokáta či ustanovení obhájce ex-offo. Pokud s ohledem na stáří spisu taková listina v papírovém spise absentovala, vyplývala činnost obhájce z protokolů z hlavního líčení či ze seznamu obsahu spisu, který původní přítomnost plné moci či ustanovení deklaroval.

Z obsahu spisu také vyplývalo, že úloha obhájce nebyla pouze formální, ale právě naopak. Byť pro advokáta z řad českého národa, který byl mnohdy také osobně stížen nacistickým terorem, nebylo jednoduché hájit takového obžalovaného, pak je nutno konstatovat, že se tito advokáti zhostili své úlohy se ctí. Zcela běžné byly porady mezi obžalovanými a jejich advokáty, na jejichž základě například obhájci navrhovali soudu provedení důkazů pro prokázání nevinu svého mandanta, či za účelem zmírnění trestu. Takové návrhy soud velmi pečlivě zvažoval, a v mnohých případech provedení důkazů, například výslechem svědka, připustil a řádně provedl. Pokud naopak návrhu na provedení důkazů ze strany obžalovaného nebylo ze strany soudu vyhověno, pak se s tím soud ve většině případu vypořádal v rozsudku, kde osvětlil, proč důkaz proveden nebyl. Rovněž soud velmi často na návrh obhajoby nechal vyhotovit znalecký posudek z oboru psychiatrie, a to v případech, kdy obhajoba zpochybňovala příčetnost pachatele, a tedy jeho trestní odpovědnost. I když v mnoha případech bylo zřejmé, že se jedná pouze o účelové tvrzení, přesto soud řádně ustanovil znalce z oboru psychiatrie, který podal posudek, jež se svým obsahem významně nelišil od dnešních posudků. Takto se stalo například ve zkoumaném případě lékaře kolaboranta MUDr. Josefa Chvojky či dvojitého agenta Augustina Přeučila. Oba tyto posudky pak shodně konstatovaly, že pachatelé

jsou za své jednání odpovědni. Nicméně v mnohých případech procesní činnost obhájce ve smyslu návrhů na provedení dokazování či výkladu právních předpisů vedla ke zproštění obžaloby, k zastavení trestního stíhání či alespoň ke zmírnění právní kvalifikace, a tak i následného trestu.

V rámci dodržování procesních práv obžalovaných je nutno vyzdvihnout mimo obhájců také činnost státních zástupců, kteří zastávali úlohu veřejného žalobce. Jejich úlohu je nutno považovat za zásadní, neboť pokud by právě tyto osoby příslušná procesní práva nectily, pak by jejich reálná aplikace byla vyloučena. Velmi častým jevem dle zkoumané spisové matérie bylo zastavení trestního stíhání ze strany státního zástupce ještě před podáním obžaloby, byť byl od policejního orgánu spis na státní zastupitelství předán s návrhem na obžalobu. Veřejný žalobce se řídil obecně ust. § 34 trestního řádu, dle kterého má veřejný žalobce dbát toho, aby se užilo všech prostředků k vyhledání pravdy, a pokud shledal, že trestní spis, respektive důkazy v něm obsažené, nepodávají podklad k obžalobě, měl si vyžádat došetření případu u policejního orgánu. Pokud ani poté zde nebylo prokázáno alespoň základní podezření, pak veřejný žalobce přistoupil k zastavení trestního stíhání či k následnému návrhu na zproštění obžaloby. Takový postup byl popsán například u případu Otomara Pekárka či Jiřího Gajdy, kdy tyto trestní věci byly příkladem zachování procesních práv obžalovaných na úrovni veřejného žalobce nebo předsedy MLS. Tyto subjekty trestního procesu pak naopak napravovaly pochybení policejních orgánů, včetně OVK, které šetření prováděly a připravovaly podklady k obžalobě.

V této spojitosti je nutno zdůraznit velmi častá pochybení právě bezpečnostních složek, které často veřejným žalobcům předkládaly návrhy na obžalobu zcela bez důkazů, nebo prostřednictvím násilí vynucených přiznání. Takové nezákonné postupy měly různé příčiny. Lze mezi ně řadit právní nezdělanost členů bezpečnostních složek a OVK, osobní motivaci (mnohdy majetkovou) či snahu uškodit vyšetřovanému. Zásadní je ale skutečnost, že bezpečnostní složky a OVK byly podřízeny komunistickému ministerstvu vnitra. Je také nutno s ohledem na dobovou situaci doplnit, že uvnitř národa probíhala revoluce ve smyslu odklonu od striktně pojatého byrokratického aparátu, který zahrnoval speciálně vyškolený aparát a nezávislost ve výkonu úřadu. V nově se rodící komunistické společnosti sílil tlak na zmírnění dodržování striktních pravidel ve prospěch efektivity a prosazení cílů nové společnosti, které neměly odraz jen v procesních pravidlech. Současně se stále více prosazoval laický prvek v rozhodování státní správy a justice. Proto tak často přesvědčení

členů OVK o vině podezřelého či jiná motivace zcela převážily nad nutností dodržovat procesní předpisy při vyšetřování.

Největším garantem při dodržování procesních práv obžalovaných byl ale v rámci řízení před MLS soudce z povolání – předseda senátu MLS. Ten byl osobou, která realizovala většinu procesních práv obžalovaných, jako například ustanovení obhájce. Předseda MLS také rozhodoval o procesních návrzích obžalovaných, zejména ve smyslu toho, jaké důkazy navržené obžalovaným budou provedeny. Právě širě provedeného dokazování pak zásadním způsobem ovlivnila rozhodování senátu o vině obžalovaného. Skutečnost prokazující smysl většiny předsedů senátu MLS pro zachování spravedlnosti, včetně šetření procesních práv obžalovaných, jsem dovodila ze zkoumání případů, kdy sám soudce z povolání v některých případech shledal nedostatek důkazů nebo vynucená přiznání a neváhal se postavit policejním složkám řízenými komunisty. Tak tomu bylo v popisovém případě udavačky Anny Velíškové, kdy soudci MLS JUDr. Jiří Liška a JUDr. Karel Černík provedli vlastní šetření a JUDr. Karel Černík neváhal rozšířit obžalobu na dva příslušníky státní bezpečnosti, a to pro nadřování retribučnímu zločinu, když tito policisté zastrašovali svědky a požadovali úplatky.

Dodržování procesních práv obžalovaných zastřešovalo na nejvyšší úrovni ministerstvo spravedlnosti, zejména v době, kdy ministerský post zastával Prokop Drtina. Ten v rámci svého působení mimo jiného zjistil, že ministerstvo vnitra a jemu podřízené bezpečnostní složky navádí zejména zadržené příslušníky gestapa k falešným svědeckvím před MLS proti odpůrcům komunistů. I přes silnou nevěli komunistických poslanců pak Prokop Drtina prosadil pravidla proti využívání takových svědeckvím jako jediných usvědčujících důkazů. Obecně lze Prokopa Drtinu označit jako bojovníka za nezávislost soudů a nedotknutelnost soudců, který se odvážně postavil proti komunistickým snahám zneužít trestání kolaborace k likvidaci politických odpůrců.⁴⁰⁰

K výše uvedeným závěrům jsem dospěla zejména podrobným studiem spisů MLS v Praze. Tyto spisy spojuje jedno, a to velmi podrobné líčení krutosti uplatňované zejména nacistickým aparátem na konkrétních fyzických osobách. Zejména emotivní jsou tak popisy událostí ze strany pozůstalých rodin, kdy jejich bližní byl zbaven života či týrán většinou bez řádného soudu. Na rozdíl od těchto obětí měli nacističtí zločinci či jiní kolaboranti zaručeno, že jejich případ bude projednán ze strany soudu, byť mimořádného.

---

⁴⁰⁰ RIPKA, Hubert, Adriana BOROVIČKOVÁ, Hana POSPÍŠILOVÁ, ed. *Únorová tragédie: svědeckvím přímého účastníka*. Brno: Atlantis, 1995. ISBN 80-7108-098-5, s. 57.

To lze ilustrovat na případu K. H. Franka, kterému se při čekání na svůj proces před MLS v Praze v cele pankrácké věznice dostalo péče od očního či zubního lékaře. K jeho žádostem mu byly z vězeňské knihovny dopravovány knihy a dle dochovaného rozpisu stravování se mu každý den dostávalo i kávy a moučnicku. Nutno dodat, že takových výhod se například obětem masových poprav vykonaných na přímý rozkaz K. H. Franka bez řádného soudu nedostalo. V tomto ohledu je pak nutno ještě více ocenit snahu veřejných žalobců, obhájců nebo předsedů MLS o zachování procesních práv těch obžalovaných, kteří se na českém národu dopouštěli těchto křivd.

Skutečnost, že zejména pak podrobně zkoumaný MLS v Praze nevedl pouhé vykonstruované procesy ve prospěch likvidace politických odpůrců nebo již předem odsouzených nacistů, lze dovodit mimo studium spisové dokumentace také právě komparací trestních případů, které byly předány MLS k vyřízení (10 422), počtu podaných obžalob (4 485) a počtu osvobozených osob (1 728).⁴⁰¹ Skutečnost, že méně než polovina k MLS napadlých případů skončila podáním obžaloby, svědčí o řádné práci veřejných žalobců a vyšetřujících soudců, kteří zkoumali jejich případy optikou řádných procesních pravidel a při šetření práv obviněných. Zejména pak kladli důraz na důkazní situaci, a pokud ve spise nebyl dostatek důkazů svědčících pro vinu obviněného, pak věc vrátili k došetření či sami rozhodli o jejím zastavení. Případně pak v rámci hlavního líčení došlo ke zproštění obžaloby. Nicméně i přes tyto údaje nelze vždy u každého zproštění obžaloby jednoznačně konstatovat, že takový výsledek se udál na základě dodržování procesních práv obžalovaných. Takové kritérium je tedy pouze pomocné. Bezpečný závěr o dodržování procesních práv lze učinit až na základě podrobného studia každého jednotlivého případu.

Rovněž nelze vyloučit excesy v jednotlivých případech, kdy mohla být procesní práva skutečně potlačována, či byly ze strany MLS odsouzeny osoby, které daný skutek nespáchaly.

I v rámci řízení před MLS byly zjištěny justiční omyly, například z důvodu záměny jména nevinně souzeného za skutečného válečného zločince. Takové případy se bohužel vyskytovaly téměř u všech zřízených MLS. Například v Klatovech byl odsouzen občan, který soudu marně tvrdil, že došlo k záměně jmen. Bohužel až po výkonu trestu smrti bylo

---

⁴⁰¹ RIPKA, Hubert, Adriana BOROVIČKOVÁ, Hana POSPÍŠILOVÁ, ed. *Únorová tragédie: svědectví přímého účastníka*. Brno: Atlantis, 1995. ISBN 80-7108-098-5, s. 226.

zjištěno, že obviněný mluvil pravdu.⁴⁰² Případně bylo odsouzení provedeno na základě falešných udání či krivého svědectví.

K tomuto lze uvést, že v každé době docházelo a do dnešního dne dochází v rámci trestního řízení k záměně osoby obžalovaného (nebo trestně stíhaného) se zcela jinou osobu v důsledku shodnosti či podobnosti jmen. Rovněž na základě falešných udání a svědectví dochází, a to i v dnešní době, k odsouzení či k zahájení trestního stíhání proti zcela nevinné osobě. Takové justiční omyly však nelze klást na vrub pouze MLS, byť samozřejmě poválečná chaotická doba takovým událostem poskytovala větší prostor. Dovoluji si dodat, že k excesům podobného typu by zcela jistě docházelo, pokud by válečné zločince soudily řádné soudy.

I přes výše uvedená pozitivní zjištění o dodržování procesních práv je nutno toto všechno obecně vztáhnout pouze na tzv. první vlnu retribuce, která probíhala do 4. května 1947, a to na základě zákona č. 245/1946 Sb., který prodloužil účinnost VRD k tomuto datu, přičemž původní účinnost VRD byla stanovena na dobu jednoho roku od jeho vyhlášení, tj. do 9. července 1946.

Druhá vlna retribuce probíhala na základě zákona č. 33/1948 Sb. z 25. března 1948⁴⁰³, kterým byla obnovena platnost velkého retribučního dekretu, a tím i činnost MLS. Cílem obnovené retribuce byla revize dosud vynesných, a dle názoru komunistické moci příliš mírných rozsudků, ale i postih nově zjištěných případů. V obnovených soudních jednáních převládala nad justičními a morálními hodnotami spíše politická kritéria. Dokladem toho bylo zejména nepřipustná ingerence moci výkonné do moci soudní. Pokyny k provádění retribuce přesněji vymezily pravomoc a úkoly veřejných žalobců, od náležitostí obžaloby, přes pokyny při navrhování důkazů a předvolávání svědků až po vymezení případů, kdy vznikala povinnost informovat ministerstvo spravedlnosti. Oproti předchozímu období první vlny retribuce tyto pokyny umožňovaly resortu ministerstva spravedlnosti širěji zasáhnout do práva na obhajobu, a to z formálně deklarovaného důvodu – zrychlení trestního řízení. Mezi hlavní restriktce stran práva obžalovaných patřila možnost předvolat jen ty nejdůležitější svědky a provedeny měly být jen ty důkazy, které se vztahovaly na okolnosti skutečně rozhodné pro usvědčení

---

⁴⁰² ULČ, Ota. *Malá doznání okresního soudce*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1974, s. 145.

⁴⁰³ Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé. Ročník 1948, částka 15 ze dne 2. dubna 1948, s. 391.

obžalovaného.⁴⁰⁴ Takové omezení pak dávalo příležitost k účelové selekci těch svědků a důkazů, které mohly prokázat nevinu obžalovaného.

Vedle těchto pokynů byly vydány i zásady postupu retribučního oddělení při schvalování návrhů veřejných žalobců a při posuzování zločinů velkého retribučního dekretu.⁴⁰⁵ Pokud byl nástin obžaloby zaslán veřejným žalobcem na ministerstvo spravedlnosti schválen, zaslalo retribuční oddělení opis nástinu obžaloby a zprávu o tom, že podání obžaloby schválilo, příslušnému okresnímu sekretariátu KSČ na vědomí a spisy předalo ihned veřejnému žalobci. V případě neschválení nástinu obžaloby, resp. podání návrhu na zastavení, mělo retribuční oddělení zaslat opis návrhu a stručnou zprávu o svém úmyslu trestní případ zastavit příslušnému okresnímu sekretariátu KSČ, který se k věci měl vyjádřit. Pakliže se do přesně vymezené lhůty sekretariát neozval, toto nevyjádření bylo bráno tak, že „z politického hlediska není námitek“ proti pokynům ministerstva spravedlnosti. V případě nesouhlasného vyjádření sekretariátu mělo retribuční oddělení znovu případ přezkoumat ve smyslu vznesených námitek a svůj konečný návrh předložit kabinetu.⁴⁰⁶ Takový postup, tedy ingerence moci výkonné, byl výrazným zásahem do nestrannosti soudů a nezávislosti moci soudní na ostatních složkách moci. Zásady konečně zdůraznily oproti předchozímu období nové procesní principy, a to například nutnost přihlídnutí k sociálnímu postavení pachatele. Rovněž tato zásada prolamovala princip nestrannosti a spravedlnosti, a to ve prospěch třídní sekce tehdejší společnosti. Rovněž v rámci druhé vlny retribuční docházelo k personálním čistkám v řadách profesionálních soudců, kteří lpěli na původních hodnotách řádného civilního procesu a protivili se komunistické vůli využít MLS k odstranění svých politických odpůrců.

Při existenci výše uvedeného je pak vyloučena jakákoliv úvaha o tom, zda byla v praxi dodržována procesní práva obžalovaných souzených před MLS. Takovou úvahu potvrzuje i dobový zahraniční tisk, který o obnovené retribuci v Československu referoval. Konkrétně například článek v britském Foreign Office⁴⁰⁷, který obnovenou retribuci označoval jako ohrožení nezávislosti a nestrannosti soudnictví, protože senáty soudily

---

⁴⁰⁴ BLAŽEK, Lukáš a Daniela NĚMEČKOVÁ. Analýza revize retribuční v roce 1948 s využitím statistických metod. *Moderní dějiny*. 2018, č. 26, s. 212.

⁴⁰⁵ NA, Praha, fond Ministerstvo spravedlnosti (dodatky), k. 1652, Varia. Zásady postupu retribučního oddělení při schvalování návrhů veřejných žalobců a při posuzování zločinů retribučního zákona (nedatováno).

⁴⁰⁶ BLAŽEK, Lukáš, NĚMEČKOVÁ, Daniela. Analýza revize retribuční v roce 1948 s využitím statistických metod. *Moderní dějiny*. 2018, č. 26, s. 212.

⁴⁰⁷ The National Archives (TNA), London, fond Foreign Office (FO) 371, 71326. Zpráva z 20. května 1948.

převážně politické protivníky a navyšovaly tresty již vykonané, dle jmenovaného periodika, nejkrutějším a nelidským způsobem.⁴⁰⁸

Co se týká konkrétního počtu odsouzených osob v rámci revize retribuice, zde se pak tyto údaje různí. Dle statistiky zpracované autory Blažkem a Němečkovou bylo v rámci obnovené retribuice odsouzeno 1 233 osob. Dle oficiální (nezveřejněné) zprávy ministerstva spravedlnosti byl tento počet diametrálně odlišný, a to 2 384 odsouzených.⁴⁰⁹ Naproti tomu Borák ve své publikaci uvádí 1 244 osob odsouzených v době revize retribuice v celé ČSR, včetně Slovenska. Odkazuje se na statistiky Karla Kaplana. Na české země by připadl počet 807 odsouzených osob.⁴¹⁰

I v takto nízkém počtu se nacházelo určité procento pachatelů, kteří byli v rámci revize retribuice odsouzeni řádně a byli by za své činy uznáni vinnými i v první fázi retribuice. Ale vyjma dnes již známých a prokázaných případů neexistuje žádná exaktní statistika o účelovém odsouzení osob obnovenou retribuicí.

Obnovené retribuici byla přesně vymezena časová hranice jejího působení, a to od 2. dubna 1948 do 31. prosince 1948.⁴¹¹

Při hodnocení aplikační činnosti MLS je nutno zmínit její podmíněnost přijatým zákonným rámcem, který udělil soudu široké pravomoci, které dle kritiků sváděly také k nahodilosti a svévolnosti, navíc zde chybělo druhoinstanční přezkoumání a judikatura. Kritika se snesla i na průběh přípravného řízení. Vyšetřující orgány si v četných případech zajišťovaly výpovědi psychickým i fyzickým násilím. Důkazní řízení bylo často založeno na dobrozdání institucí, které neměly potřebné informace a jejichž nezaujatost nebylo možné garantovat.⁴¹²

Je nutno rovněž doplnit i negativní podmínky, které ovlivňovaly fungování MLS. Těmi byl nejen relativně krátký čas vyměřený k řešení několika tisíc případů, ale také omezené materiální a personální zdroje. Jako velká překážka k řádnému výkonu retribučního soudnictví se ukázal nedostatečně zpracovaný důkazní materiál ze strany

---

⁴⁰⁸ BLAŽEK, Lukáš a Daniela NĚMEČKOVÁ. Analýza revize retribuice v roce 1948 s využitím statistických metod. *Moderní dějiny*. 2018, č. 26, s. 209.

⁴⁰⁹ Tamtéž, s. 223.

⁴¹⁰ BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X, s. 21, s. 74.

⁴¹¹ FILAROVÁ, Petra. *Znárodnění a konfiskace v letech 1945–1948 – činnost mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., s. 58–62, s. 71–73.

⁴¹² KOZÁK, Jiří. Činnost Mimořádného lidového soudu v Liberci 1945–1948. In: MALÝ, Karel a Ladislav SOUKUP, ed. *Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0863-4, s. 597.

zejména vyšetřovacích komisí a jiných orgánů bezpečnosti. Právě lpění na dodržování právních předpisů a práv vyšetřovaných a později obviněných osob ze strany veřejné žaloby a dále retribučních soudců způsobilo, že několik tisíc případů bylo zastaveno či postoupeno k řešení jinému orgánu.

Dalšími problémy, se kterými se MLS musely potýkat, byl tlak ze strany sdělovacích prostředků, kdy zejména případy projednávané před MLS v Praze čelily velkému zájmu veřejnosti. Mnohdy ještě před uskutečněním procesu novinové články podsouvaly rozhodnutí a následně podrobovaly kritice rozsudek, když se neshodoval s veřejným míněním. Tlak na své justiční zaměstnance vyvíjelo i ministerstvo spravedlnosti, které mělo zájem na rychlém řešení retribuce, byť jinak toto ministerstvo vytvářelo ochranu před tlakem komunistického ministerstva vnitra, které se snažilo ovlivnit jejich rozhodování dle stranických potřeb.

I přes veškeré tyto skutečnosti se pracovníci soudů snažili v podmínkách zrychleného retribučního soudnictví držet svých dosavadních profesních zvyklostí, které napomáhaly ke spravedlivému rozhodování a tvořily obranu proti tlakům veřejnosti či politických elit na rozhodování nezávislosti soudů.

Posledním cílem této práce bylo zjistit, zda případné porušení procesních práv obžalovaných v rámci řízení před MLS může mít v podmínkách dnešního platného právního řádu praktický dopad na změnu jeho rozsudku. Jinými slovy, zda porušení procesních práv obžalovaných, může být důvodem pro zrušení či změnu pravomocného rozsudku MLS v podmínkách dnešního platného právního řádu. Zkoumáním tehdejší, ale především současné judikatury Nejvyššího soudu, jakož i Ústavního soudu ČR, je bohužel nutné konstatovat, že nikoliv. Nicméně jak v průběhu 90. let, tak později zde byly snahy, zejména potomků odsouzených retribučních pachatelů, eliminovat rozhodnutí MLS právě s odkazem na porušení procesních práv obžalovaných v řízení před MLS.

Například v rámci řízení před Nejvyšším soudem v Praze⁴¹³ byla projednávána stížnost pro porušení zákona, kdy bylo navrhováno zrušení odsuzujícího rozsudku retribučního soudu právě s odkazem na porušení procesního práva odsouzeného ze strany retribuční justice. Nicméně návrhu nebylo vyhověno a stížnost byla jako nepřijatelná zamítnuta.

---

⁴¹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR – senátu ze dne 20. července 1994, sp. zn. Tzn 51/93 [ASPI ID: JUD4833CZ].

Nemožnost zrušit rozhodnutí retribučního soudu z důvodu porušení procesních práv NS odůvodnil ve zkratce tím, že retribuční soudy představovaly mimořádné soudnictví stojící mimo soustavu řádných soudů a byly určeny k potrestání válečných zločinců bez dalších průtahů. Tomuto účelu odpovídala jak hmotněprávní, tak procesní ustanovení těchto dekretů. VRD retroaktivně uplatnil skutkové podstaty zločinů proti státu, zločinů proti osobám a zločinů proti majetku a udavačství na jednání spáchaná v době zvýšeného ohrožení republiky a okupace fašistickým Německem a za tyto zločiny stanovil exemplárně přísné tresty. Procesní úprava řízení před těmito mimořádnými soudy byla podřízena požadavku na krátké řízení bez průtahů a tomuto požadavku odpovídala i speciálně pojatá úprava řádných a mimořádných opravných prostředků a lhůty k vykonatelnosti soudního rozsudku. Zpočátku nebyl přípustný žádný opravný prostředek.

Opatření k potrestání zločinů z období ohrožení republiky a okupace byla tak výjimečná, že byla spojena výlučně s hmotněprávními ustanoveními obsaženými ve VRD, a stejně tak výjimečné byly i procesní postupy určené k úpravě trestního řádu směřující k potrestání obviněných za tam uvedené zločiny. Výjimečnost a neopakovatelnost těchto opatření, včetně zřízení orgánů kompetentních k jejich vydávání, odpovídaly výjimečnosti a neopakovatelnosti doby, ve které se státní moc rozhodla bezprostředně po skončení 2. světové války tímto zvláštním mimořádným způsobem postihnout zpětně jednání, která označila za trestné. Protože šlo o postupy, které nebyly v souladu s prameny hmotněprávní a procesněprávní jurisdikce, byla jejich účinnost omezena jen na nezbytně nutnou dobu, za kterou byl původně považován jeden rok, prodloužený novelou na dva roky. Zánikem účinnosti této mimořádné právní úpravy zanikla i možnost přezkumu stavu touto mimořádnou úpravou založeného. Obecná platná právní úprava už obdobné zločiny neznala a mimořádné postupy k jejich objasnění nepotřebovala.

Nelze tak zpětně na základě stížnosti pro porušení zákona postup a rozhodnutí mimořádných soudů přezkoumávat. Činnost mimořádných lidových soudů je nutno považovat za období právně uzavřené, nepodléhající kritériím později platného práva, které nezná ani instituty zločinů proti státu v dekretch prezidenta republiky uvedených, ani procesní instituty vedoucí k jejich objasnění a potrestání. Pozdější přezkum rozhodnutí mimořádných soudů lze připustit toliko na základě zvláštního zákona tak, jak tomu bylo podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, při přezkumu rozhodnutí bývalého státního soudu. Zároveň však soud *obiter dictum* judikoval, že v těchto případech je možné domoci se nápravy návrhem na povolení obnovy řízení. V tomto kontextu je pak ale třeba dodat, že důvodem pro obnovu řízení nemůže být porušení procesních práv obžalovaného

v řízení před MLS, ale nové důkazy či skutečnosti, které by mohly zvrátit původní rozhodnutí a které nebyly v době řízení známy.

Tuto oblast zkoumání je tak nutné uzavřít tím, že v podmínkách platného právního řádu nelze prozatím dosáhnout zrušení rozsudku MLS z důvodu porušení procesních práv. Takový je převažující právní názor jak Nejvyššího soudu, tak Ústavního soudu ČR. Nicméně z vlastní advokátní praxe je mi známo několik případů, kdy byl i několik let ustálený právní názor vyšších soudů změněn, a to s příchodem nové právní argumentace.

Z perspektivy retribuční justice byla národní očista velmi složitým a komplikovaným úkolem, který stavěl celý justiční aparát před řadu obtížně řešitelných administrativních, logistických, personálních i morálních problémů.⁴¹⁴

Za dobu působení MLS došlo veřejným žalobcům více než 130 000 trestních oznámení. Přístup k obžalovaným, ale i výše ukládaných trestů, se v průběhu retribuice měnily. S postupem času a s uklidněním poválečné situace byl náhled na obžalované mírnější. Druhá vlna retribuic probíhala v roce 1948 a byla poznamenána silným politickým vlivem jak na vyšetřování, tak na soudní řízení.

I přes výše zmíněné negativní poznatky se domnívám, že rozsudky MLS byly spravedlivým potrestáním pro mnohé, a to nejen nacistické zločince, ale i domácí provinilce, kteří nezůstali v dobách nejtěžších věrni Československu.

Na závěr bych dodala poučná slova předsedy okresního národního výboru Josefa Dvořáka, která vyřkl v souvislosti s prováděním retribuice na Jičínsku: *„Přijde soud tvrdý, ale spravedlivý. Nebude to však soud ulice, ale soud národa. Uvědomme si včas, že lidská čest je nejcennějším statkem člověka. Kdo osočuje nevinného, hraje sám o svou čest. Ukažme v těchto chvílích, snad již dohasínajícího chaosu, že jsme hodni své velké minulosti, i všech těch, kteří především pro ideály lidskosti položili životy. Odhalujme důsledně a nekompromisně ty, kteří se provinili, nezapomeňme však ani na okamžik hájit čest těch, kteří obstáli.“*⁴¹⁵

---

⁴¹⁴ ŠLOUF, Jakub a Daniela NĚMEČKOVÁ. *Mimořádný lidový soud v Praze (1945–1948): retribuce jako služební úkol na hraně možností i profesní cti zaměstnanců justice*. Praha: Academia, 2020. 1938–1953. ISBN 978-80-200-3070-2, s. 11.

⁴¹⁵ JARKOVSKÁ, Lucie. *Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-206-3, s. 29–30.

Seznam zkratek

gestapo	Geheime Staatspolizei (Tajná státní policie)
KSČ	Komunistická strana Československa
MLS	Mimořádný lidový soud
NOF	Národní obec fašistická
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Národně socialistická německá dělnická strana)
NS	Nejvyšší soud
NSKK	Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps (Nacionálně socialistický motoristický sbor)
NSS	Nejvyšší správní soud
ONV	Okresní národní výbor
OVK	Okresní vyšetřovací komise
SD	Sicherheitsdienst (Bezpečnostní služba)
SdP	Sudetendeutsche Partei (Sudetoněmecká strana)
SNR	Slovenská národní rada
SOA	Státní oblastní archiv
SS	Schutzstaffel (Ochranný oddíl)
VDA	Verein für das Deutschtum im Ausland (Spolek pro německé etnické skupiny v zahraničí)
VRD	Velký retribuční dekret

Použité prameny a literatura

Seznam použité literatury

ADAMOVIČ, Karolina a Ladislav SOUKUP. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Dokumenty (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-271-4.

BEDNAŘÍK, Petr. Retribuční soudnictví a český tisk. In: BORÁK, Mečislav, ed. *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu: židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945–1948: (sborník příspěvků)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, s. 23–30. ISBN 80-86224-35-X.

BEŇA, Jozef. *Slovensko a Benešove dekréty*. Bratislava: Belimex, 2002. ISBN 80-89083-22-6.

BENEŠ, Edvard. *Šest let exilu a druhé světové války: řeči, projevy a dokumenty z r. 1938–45*. 7. dopl. vyd. Praha: Orbis, 1947. Stopami dějin.

BLÁHA, František. *Zločin a trest*. Praha: J. Otto, 1946. Ohlasy války.

BORÁK, Mečislav. Kolaborace kněží z Těšínska s okupanty v letech 1938–1945 v materiálech poválečných soudů. In: MALÍŘ, Jiří a Pavel MAREK. *Andros probabilis: sborník prací přátel a spolupracovníků historika prof. PhDr. Miloše Trapla, CSc., k jeho 70. narozeninám*. Brno: Matice moravská, 2005, s. 227–239. ISBN 80-86488-16-0.

BORÁK, Mečislav. Mimořádný lidový soud Moravská Ostrava a projevy antisemitismu v jeho spisech. In: *Poválečná justice a národní podoby antisemitismu. Postih provinění vůči Židům před soudy a komisemi ONV v českých zemích v letech 1945–1948 a v některých zemích střední Evropy. (Sborník příspěvků)*. Praha, Opava: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR a Slezský ústav Slezského zemského muzea, 2002, s. 52–78. ISBN 80-86224-39-2.

BORÁK, Mečislav. Protektorátní novináři před retribučními soudy v letech 1945–1948 (na příkladu Mimořádného lidového soudu v Ostravě). In: HÁJEK, Jan, Jiří KOCIAN a Milan ZÍTKO. *Fragmenty dějin: sborník prací k šedesátinám Jana Gebharta*. Praha: Historický ústav AV ČR ve spolupráci s Ústavem soudobých dějin AV ČR, 2006, s. 507–527. ISBN 80-7286-102-6.

- BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07-X.
- BOUČEK, Miroslav, Marta VARTÍKOVÁ a Miloslav KLIMEŠ. *Program revoluce: ke vzniku Košického vládního programu*. Praha: Svoboda, 1975. Knižnice moderních dějin.
- Československo a norimberský proces: Hlavní dokumenty norimberského procesu o zločinech nacistů proti Československu*. Praha: Ministerstvo informací ČSR, 1946.
- DEJMEK, Jindřich, Jan NĚMEČEK a Jan KUKLÍK. *Historické, právní a mezinárodní souvislosti dekretů prezidenta republiky*. Praha: Medea Kultur, 2003.
- DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři: z poznámek a vzpomínek*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963.
- JARKOVSKÁ, Lucie. *Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*. Praha: Prostor, 2008. ISBN 978-80-7260-206-3.
- DRÁBEK, Jaroslav a Jan DRÁBEK. *Z časů dobrých i zlých*. Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0365-4.
- DRÁBEK, Jaroslav. *Z časů dobrých i zlých*. Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0365-4.
- DRTINA, Prokop a Karel ZAJÍČEK. *Český národ soudí K. H. Franka*. Praha: Ministerstvo informací ČSR, 1947.
- DRTINA, Prokop. *A nyní promluví Pavel Svatý: londýnské rozhlasové epištoły z let 1940–1945*. Praha: Vladimír Žikeš, 1945. Mezinárodní politická knihovna.
- DRTINA, Prokop. *Československo – můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Praha: Melantrich, 1992. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-114-9.
- DRTINA, Prokop. *Na soudu národa: Tři projevy ministra spravedlnosti Dr. Prokopa Drtiny o činnosti mimořádných lidových soudů a národního soudu*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1947.
- DRTINA, Prokop. *O soudcovské nezávislosti, lidovém soudnictví a jiných časových otázkách čs. justice*. Praha: Mladá fronta, 1946.
- DUBOVÁ, Zuzana. *Mimořádný lidový soud Chrudim*. In: *Sborník prací východočeských archivů č. 12*. Zámrsk: Státní oblastní archiv Zámrsk, 2008, s. 259–272. ISBN 978-80-254-4348-4.

- HOBZA, Antonín. *Přehled mezinárodního práva válečného: Dodatek*. Praha: Spolek československých právníků Všehrad, 1946.
- DUDÁŠ, Michal. *Bohuslav Ečer: český lovec nacistů*. Praha: Academia, 2019. 1938–1953. ISBN 978-80-200-3002-3.
- DVOŘÁKOVÁ, Eva a Petr LESJUK. *Československá společnost a komunisté v letech 1945–1948*. Praha: Svoboda, 1967.
- EČER, Bohuslav a Edvard CENEK. *Jak jsem je stíhal*. Praha: Naše vojsko, 1946.
- EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: Orbis, 1946. Stopami dějin.
- EČER, Bohuslav. *Poučení norimberského soudu pro Slováky*. Brno: Zář, tiskové a vydavatelské podniky, 1947. Knižnice politické výchovy.
- EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Zář, 1946. Knihovna Zář. Knižnice politické výchovy.
- EČER, Bohuslav. *Vývoj a základy mezinárodního práva trestního: (se zvláštním zřetelem k československé účasti na potrestání zločinů druhé světové války a zejména na přípravě, zřízení a díle Mezinárodního vojenského tribunálu v Norinberku)*. Praha: V. Linhart, 1948. Sbírká právních pojednání.
- EČER, Bohuslav a Edvard ČENEK. *Jak jsem je stíhal*. Praha: Naše vojsko, 1946.
- FIERLINGER, Zdeněk. *Ve službách ČSR [2. díl]: Od přepadení SSSR do konce druhé světové války*. 3. vyd. Praha: Svoboda, 1949. Gottwaldova knihovna.
- FRANK, Karl Hermann. *Zpověď K. H. Franka podle vlastních výpovědí v době vazby u krajského soudu trestního na Pankráci*. Praha: Cíl, 1946.
- FROMMER, Benjamin. *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*. Praha: Academia, 2010. Novověk. ISBN 978-80-200-1838-0.
- GOTTWALD, Klement. *Deset let: sborník statí a projevů 1936–1946*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1946.
- GRÉZL, Jiří. *Činnost Mimořádného lidového soudu v Olomouci 1945*. Šumperk: Reprotisk, 2007. ISBN 978-80-903905-0-8.
- GRONSKÝ, Ján. *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa (1945–1968)*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-765-8.

- GROSPÍČ, Jiří, Jaroslav CHOVANEC a Juraj VYSOKAJ. *Košický vládní program-program budování lidově demokratického Československa*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977.
- HEJL, Vilém a Karel KAPLAN. *Zpráva o organizovaném násilí*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1986.
- HEJL, Vilém. *Zpráva o organizovaném násilí*. Praha: Univerzum Praha, 1990. ISBN 80-85207-01-X.
- HERBEN, Ivan. *Žalujeme v Norimberku: reportáž o nacistických zločinech proti Československu*. Praha: Athos, 1946. Knihovna svobodného světa.
- HORA, Ota. *Svědectví o puči: z bojů proti komunizaci Československa*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1978.
- HORA, Ota. *Svědectví o puči: z bojů proti komunizaci Československa*. Praha: Melantrich, 1991. Memoáry. ISBN 80-7023-088-6.
- HRUŠKA, Emil. *Pán protektorátu: K. H. Frank známý a neznámý*. 2., přeprac. vyd. Praha: Epoque, 2019. ISBN 978-80-7557-226-4.
- JECH, Karel, Karel KAPLAN, ed. *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945: dokumenty*. Brno: Doplněk, 1995. ISBN 80-85270-41-2.
- JECHOVÁ, Květa. Deník žalobce jako přístupová cesta k porozumění fondu mimořádného lidového soudu anebo jen oklika? In: BORÁK, Mečislav, ed. *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu: Židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945–1948: (sborník příspěvků)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, s. 106–110. ISBN 80-86224-35-X.
- JIŘÍK, Václav. *Klatovské oprátky*. Plzeň: Fraus, 2004. ISBN 80-7238-376-0.
- JIŘÍK, Václav. *Nedaleko od Norimberku: z dějin Mimořádného lidového soudu v Chebu v letech 1946 až 1948*. Cheb: Svět křídel, 2000. ISBN 80-85280-68-X.
- JUSTIN, Petr. Mimořádný lidový soud v Písku 1945–1948. In: *Jihočeský sborník historický č. 71*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2002, s. 98–122. ISBN 80-86260-18-6.
- KAPLAN, Karel. *Dva retribuční procesy: komentované dokumenty (1946–1947)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČSAV, 1992.

KLAUBERT, Tomáš: *Vznik a specifika lidového (retribučního) soudnictva na Slovensku*. In: PEJČOCH, Ivo, Jiří PLACHÝ a kol. *Okupace, kolaborace, retribuce*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky Prezentační a informační centrum MO, 2010, s. 233–238. ISBN 978-80-7278-529-2.

KOCOUREK, Rostislav. *Svět žaluje v Norimberku*. Praha: Fr. Borový, 1946. Knihovna dneška.

KOČOVÁ, Kateřina. Mimořádný lidový soud v Liberci v roce 1948. In: *Fontes Nissae. Prameny Nisy: regionální historický sborník*. Liberec: Technická univerzita, 2004, s. 131–166. ISBN 80-7083-889-2.

KOČOVÁ-LOZOVIUKOVÁ, Kateřina. Mimořádný lidový soud v Litoměřicích – případ Alfred Bauer. In: *České, slovenské a československé dějiny: moderní přístupy k soudobým dějinám*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2006, s. 71–78. ISBN 80-86845-63-X.

KOZÁK, Jiří. Činnost Mimořádného lidového soudu v Liberci 1945–1948. In: MALÝ, Karel a Ladislav SOUKUP, ed. *Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989*. Praha: Karolinum, 2004, s. 579–605. ISBN 80-246-0863-4.

KRÁL, Václav. *Historické mezníky ve vývoji Československa*. Praha: Horizont, 1978. Na pomoc politickému vzdělávání.

KŘEPELKA, Karel. *Dr. Bohuslav Ečer, bojovník za právo a spravedlnost*. Brno: Zář, dříve Novina, 1946. Knihovna Zář. Sběrka životopisů našich ministrů.

KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6.

KUKLÍK, Jan. Dekrety prezidenta republiky v bezprostředně poválečném období roku 1945. In: *Rok 1945 v českých a evropských dějinách: sborník referátů z vědecko-osvětové konference Českého svazu bojovníků za svobodu: 4. října 2000*. Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 2002, s. 83–120. ISBN 80-7005-034-9.

KUKLÍK, Jan. Dekrety prezidenta republiky. In: DEJMEK, Jindřich, Jan KUKLÍK a Jan NĚMEČEK. *Kauza: tzv. Benešovy dekrety. Historické kořeny a souvislosti: (tři české hlasy v diskusi)*. Praha: Historický ústav AV ČR, 1999. ISBN 80-7286-001-1.

KUKLÍK, Jan. Dekrety prezidenta republiky. In: NĚMEČEK, Jan a kol. *Kapitoly z osvobození Československa 1945*. Praha: Academia, 2018. 1938–1953. ISBN 978-80-200-2781-8.

- KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940–1945*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-352-1.
- KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6.
- KÜPPER, René. *Karl Hermann Frank (1898–1946): politická biografie sudetoněmeckého nacionálního socialisty*. Praha: Argo, 2012. Ecce homo. ISBN 978-80-257-0521-6.
- KYNCL, Vojtěch. Stíhání válečných zločinců. In: NĚMEČEK, Jan a kol. *Kapitoly z osvobození Československa 1945*. Praha: Academia, 2018. 1938–1953. ISBN 978-80-200-2781-8.
- MASARYK, Jan. *Volá Londýn*. 2. vyd. Praha: Práce, 1947. Tvář století.
- MIKULE, Vladimír. Dekrety prezidenta republiky a nynější právo. In: *Právní aspekty odsunu sudetských Němců. Sborník*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů Praha, 1995, s. 57–62. ISBN 80-85864-13-4.
- MORAVEC, František. *Špión, jemuž nevěřili*. 3. vyd. Praha: Rozmluvy, 1990.
- MOULIS, Miloslav a Dušan TOMÁŠEK. *K. H. Frank: vzestup a pád karlovarského knihkupce*. 2. rozš. vyd. Praha: Epoque, 2003. ISBN 80-86328-21-X
- NĚMEČEK, Jan a Daniela NĚMEČKOVÁ. *Prototyp zrady: životní příběh Augustina Přeučila*. Praha: Epoque, 2015. Traumata války. ISBN 978-80-7425-281-5.
- NĚMEČEK, Jan a kol. *Kapitoly z osvobození Československa 1945*. Praha: Academia, 2018. 1938–1953. ISBN 978-80-200-2781-8.
- NĚMEČEK, Jan, Ivan ŠTOVÍČEK, Helena NOVÁČKOVÁ, Jan KUKLÍK a Jan BÍLEK, ed. *Zápisy ze schůzí československé vlády v Londýně*. Praha: Historický ústav Akademie věd ČR, 2016. ISBN 978-80-87782-01-9.
- NĚMEČEK, Jan, Ivan ŠTOVÍČEK, Helena NOVÁČKOVÁ, Jan KUKLÍK a Jan BÍLEK, ed. *Zápisy ze schůzí československé vlády v Londýně*. Praha: Historický ústav Akademie věd ČR, 2016. ISBN 978-80-87782-02-6.
- NĚMEČKOVÁ, Daniela. Retribuce a mimořádné lidové soud. In: NĚMEČEK, Jan a kol. *Kapitoly z osvobození Československa 1945*. Praha: Academia, 2017. 1938–1953. ISBN 978-80-200-2781-8.

- PAVLÍČEK, Václav. O dekretch prezidenta republiky v kontinuitě státu a práva. In: SOUKUP, Ladislav, ed. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990*. Praha: Karolinum, 2002, s. 97–141. ISBN 80-246-0217-2.
- PAVLÍČEK, Václav. Poválečné dekrety a zákon č. 115/1946 Sb. In: MALÝ, Karel a Ladislav SOUKUP, ed. *Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989*. Praha: Karolinum, 2004, s. 829–833. ISBN 80-246-0863-4.
- PERNES, Jiří. *Hubert Ripka: tragédie demokrata: život bojovníka za Československou republiku*. Brno: B/P, 2018. ISBN 978-80-7485-170-4.
- PORTMANN, Kateřina, Jitka SUCHÁ a Zdeněk RADVANOVSKÝ. *Mimořádný lidový soud v Liberci a Litoměřicích v letech 1945–1948*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2001. Juvenilia. ISBN 80-7044-326-X.
- POSPÍŠIL, Jaroslav. *Hyeny*. 4. vyd. Vizovice: Lípa, 1998. Otisky (Lípa). ISBN 80-86093-31-X.
- RAJLICH, Jiří. *Na nebi hrdého Albionu: válečný deník československých letců ve službách britského letectva 1940–1945*. Praha: Ares, 2004. Edice leteckých sil. ISBN 80-86158-17-9.
- RAPAVÁ, Ivana. *Mimořádný lidový soud v Mostě v letech 1945–1948*. Ústí nad Labem: Albis international, 2010. ISBN 978-80-86971-22-3.
- RIPKA, Hubert, Adriena BOROVIČKOVÁ, Hana POSPÍŠILOVÁ, ed. *Únorová tragédie: svědectví přímého účastníka*. Brno: Atlantis, 1995. ISBN 80-7108-098-5.
- SOUKUP, Ladislav. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0217-2.
- SOUKUP, Ladislav. Retribuční dekrety prezidenta ČSR dr. Edvarda Beneše. In: SOUKUP, Ladislav, ed. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990*. Praha: Karolinum, 2002, s. 143–150. ISBN 80-246-0217-2.
- STRÁNSKÝ, Jaroslav. *Hovory k domovu*. 2. vyd. Praha: František Borový, 1946.
- SUK, Ivan. *Reportáž o Norimberku: 1945–1946*. Praha: Nová osvěta, 1946.
- ŠLOUF, Jakub a Daniela NĚMEČKOVÁ. *Mimořádný lidový soud v Praze (1945–1948): retribuce jako služební úkol na hraně možností i profesní cti zaměstnanců justice*. Praha: Academia, 2020. 1938–1953. ISBN 978-80-200-3070-2.

TÁBORSKÝ, Eduard. *Naše věc: Československo ve světle mezinárodního práva za druhé světové války*. Praha: Melantrich, 1946.

TIGRID, Pavel. *Kapesní průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu*. Praha: XYZ, 2013. ISBN 978-807388-756-8.

TIGRID, Pavel. *Kapesní průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1988.

TUNYS, Ladislav. *Noc před popravou: K. H. Frank a jeho obhájce: archivy promluvily*. Praha: J & J, 1995. ISBN 80-901084-4-X.

ULČ, Ota. *Malá doznání okresního soudce*. Toronto: Sixty-Eight Publishers, 1974.

ZAJÍČEK, Karel, Jiří ROUBAL a František ČMOLÍK. *Český národ soudí K. H. Franka*. Praha: Ministerstvo informací, 1947.

ZEMAN, Pavel. Česká literatura o retribučním soudnictví. In: BORÁK, Mečislav, ed. *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu: židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945–1948: (sborník příspěvků)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 2002, s. 7–22. ISBN 80-86224-35-X.

Seznam zahraniční použité literatury

BLOXHAM, Donald. Pragmatismus als Programm. Die Ahndung deutscher Kriegsverbrechen durch Grossbritannien. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006, s. 140–179. ISBN 978-3-89244-940-9.

BORÁK, Mečislav. Die tschechoslowakische Retributionsgerichtsbarkeit und die deutsche Problematik 1945–1948. Die Ausserordentlichen Volksgerichte in Moravská Ostrava, Opava a Nový Jičín. In: BRENNER, Christiane a Peter HEUMOS, ed. *Sozialgeschichtliche Kommunismusforschung: Tschechoslowakei, Polen, Ungarn und DDR, 1948–1968: Vorträge der Tagung des Collegium Carolinum in Bad Wiessee vom 22. bis 24. November 2002*. München: R. Oldenbourg, 2005, s. 365–422. Bad Wiesseer Tagungen des Collegium Carolinum. ISBN 3-486-57696-8.

DE MILDT, Dick, MEIHUIZEN, Joggli. Unser Land muss tief gesunken sein--: die Aburteilung deutscher Kriegsverbrecher in Niederlanden. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006, s. 283–325. ISBN 978-3-89244-940-9.

FLEISCHER, Hagen. Endlösung der Kriegsverbrecherfrage. Die verhinderte Ahndung deutscher Kriegsverbrechen in Griechenland. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006, s. 474–535. ISBN 978-3-89244-940-9.

FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006. ISBN 978-3-89244-940-9.

FROMMER, Benjamin. *National cleansing: retribution against Nazi Collaborators in Postwar Czechoslovakia*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. Studies in the social and cultural history of modern warfare. ISBN 0-521-00896-4.

FROMMER, Benjamin. To prosecute or to Expel? Czechoslovak Retribution and the 'Transfer' of the Sudeten Germans. In: THER, Philip a Ana SILJAK, eds. *Redrawing Nations: Ethnic Cleansing in East-Central Europe, 1944–1948*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2001, s. 221–240. ISBN 0-7425-1094-8.

KOČOVÁ, Kateřina a Jaroslav KUČERA. Sie richten statt unser und deshalb richten Sie hart: Die Abrechnung mit deutschen Kriegsverbrechern in der Tschechoslowakei. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006, s. 438–473. ISBN 978-3-89244-940-9.

LAGROU, Peter. Eine Frage der moralischen Überlegenheit? Die Anhdung deutscher Kriegsverbrechen in Belgien. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006, s. 326–350. ISBN 978-3-89244-940-9.

LAMMERS, Karl Christian. Späte und milde Strafen. Die Kriegsverbrecherprozesse gegen Deutsche in Dänemark. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der*

Umang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg. Göttingen: Wallstein Verlag, 2006, s. 351–369. ISBN 978-3-89244-940-9.

LARSEN, Sten Ulgevik. Ahndung des Unvorhersehbaren. Die strafrechtliche Aufarbeitung deutscher Kriegsverbrechen in Norwegen. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg.* Göttingen: Wallstein Verlag, 2006, s. 370–398. ISBN 978-3-89244-940-9.

MOISEL, Claudia. Résistance und Repräsentation. Die Kriegsverbrecherprozesse in der französischen Zone und in Frankreich. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg.* Göttingen: Wallstein Verlag, 2006, s. 247–282. ISBN 978-3-89244-940-9.

TÁBORSKÝ, Eduard. *The Czechoslovak cause: an account of the problems of international law in relation to Czechoslovakia.* London: H. F. & G. Witherby, 1944.

The National Archives (TNA), London, fond Foreign Office (FO) 371, 71326. Zpráva z 20. května 1948.

WŁODZIMIERZ, Borodziej. Hitlerische Verbrechen. Die Anhdung deutscher Kriegs- und Besatzungsverbrechen in Polen. In: FREI, Norbert. *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg.* Göttingen: Wallstein Verlag, 2006, s. 399–437. ISBN 978-3-89244-940-9.

Odborné práce

BITTNEROVÁ, Magdaléna. *Odsun Němců z Liberecka a situace Němců na Liberecku ve stínu odsunu Němců.* Liberec, 2000. Gymnázium a SPgŠ v Liberci.

BURDOVÁ, Michaela. *Mimořádný lidový soud v Klatovech.* Praha, 2007. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

BURDOVÁ, Michaela. *Retribuční soudnictví a Mimořádný lidový soud v Klatovech letech 1945–1948.* Praha, 2008. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

- DUDÁŠ, Michal. *Generál prof. JUDr. Bohuslav Ečer*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jiří Hnilica.
- DUDÁŠ, Michal. *Generál prof. JUDr. Bohuslav Ečer*. Praha, 2017. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jiří Hnilica.
- FENIKOVÁ, Petra. *Konfiskace v letech 1945–1948 a činnost mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech*. Praha, 2018. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.
- FILAROVÁ, Petra. *Znárodnění a konfiskace v letech 1945–1948 – činnost mimořádných lidových soudů v jednotlivých regionech*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.
- HANÁK, Zdeněk. *Předsedové senátů Mimořádného lidového soudu v Jihlavě (Třebíči) a jejich role v retribučním procesu (1945–1947)*. Praha, 2019. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Miroslav Michela, Ph.D.
- HOLEČKO, Vojtěch. *Znárodnění a konfiskace v letech 1945–1948 – činnost Mimořádného lidového soudu v Chebu*. Plzeň, 2015. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. et Mgr. Vendulka Valentová.
- CHADIMOVÁ, Jana. *Mimořádný lidový soud v Poličce ve světle výslechnů*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Dušan Foltýn.
- KOČOVÁ, Kateřina. *Činnost mimořádných lidových soudů. MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice*. Hradec Králové, 2006. Disertační práce. Univerzita Hradec Králové. Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce doc. PhDr. Zdeněk Radvanovský, CSc.
- KUREČKOVÁ, Tereza. *Retribuční procesy v letech 1945–1948 na území ČSR se zaměřením na region Plzeňska*. Plzeň, 2013. Diplomová práce. Západočeská univerzita. Právnická fakulta, Katedra právních dějin. Vedoucí práce JUDr. et. Mgr. Vendulka Valentová.
- NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Mimořádný lidový soud v Praze*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.
- NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Právo a spravedlnost: Kurt Blaschtowitschka před mimořádným lidovým soudem*. Praha, 2014. VII. ročník SVOČ. Studentská vědecká a odborná

činnost. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Prototyp zrady: Augustin Přeučil před mimořádným lidovým soudem*. Praha, 2013. VI. ročník SVOČ. Studentská vědecká a odborná činnost. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Retribuční soudnictví mimořádných lidových soudů ve středních Čechách*. Praha, 2017. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce Prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

NOHEL, Tomáš. *Mimořádný lidový soud ve Znojmě v letech 1945–1948*. Brno, 2009. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta, Historický ústav. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Dvořák, Ph.D.

PŘIBÍK, Adam. *Ženy před Mimořádným lidovým soudem v Mostě a v Plzni v letech 1945–1947*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Vedoucí práce prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.

Seznam použitých periodik

BLAŽEK, Lukáš a Daniela NĚMEČKOVÁ. Analýza revize retribuce v roce 1948 s využitím statistických metod. *Moderní dějiny*. 2018, č. 26. ISSN 1210-6860.

BORÁK, Mečislav. Archivní fondy k retribučnímu soudnictví v České republice. In: *Vězeňství ve střední Evropě v letech 1945–1955. Sborník z mezinárodního semináře konaného dne 25. 10. 2000 v Praze v rámci grantového projektu GA 409/99/2000. Příloha časopisu České vězeňství č. 3/2001*. Praha: Vězeňská služba, 2001, s. 150–175.

BORÁK, Mečislav. Činnost mimořádného lidového soudu Moravská Ostrava v letech 1945–1948. *Časopis Slezského zemského muzea*. Série B, 1995, roč. 44, s. 64–90. ISSN 1211-3131.

Dramatické usvědčování katana Blaschtowitschky. *Rudé právo*. 14. září 1945, č. 109.

EČER, Bohuslav. Hlavní materiálně-právní normy norimberského procesu. *Právník*. 1946, roč. 85. ISSN 0231-6625.

EČER, Bohuslav. Zločiny nacistických právníků: Ze zprávy o procesu proti představitelům nacistické justice před americkým vojenským soudem v Norimberku. *Právní prakse: měsíčník československých právníků*. 1948–1949, roč. 12.

Historické poslání soudu v Norimberku. Právo musí triumfovat nad zlem. Závěrečný projev britského hlavního žalobce. *Rudé právo*. 28. července 1946, č. 172.

JANÁK, Dušan. Činnost mimořádného lidového soudu Opava v letech 1945–1948. *Časopis Slezského zemského muzea*. Série B, 1994, roč. 43, č. 3, s. 245–283. ISSN 1211-3131.

JARIŠ, Milan. Sud'te tvrdě. *Mladá fronta*. 4. 9. 1945, roč. 1, č. 100.

KHÁS, Ladislav. Za retribučním zákonem. *Právo lidu*. 7. 5. 1947, roč. 50, č. 106.

KLÁTIL, František. Sud'te tvrdě, ale spravedlivě. *Svobodné slovo*. 14. 6. 1946, roč. 1, č. 29.

KUKLÍK, Jan a Jan NĚMEČEK. Československá exilová vláda, Britové a atentát na Reinharda Heydricha. *Moderní dějiny*. 2010, roč. 18, č. 2, s. 145–176. ISSN 1210-6860.

Lidové soudy v krátké době zahájí činnost. *Rudé právo*. 10. července 1945, č. 53.

Lidový soud v Praze bude zasedat v nejbližších dnech. Lidičtí zločinci před soud lidu. *Rudé právo*. 10. srpna 1945, č. 80.

Lidový soud v Praze soudí K. H. Franka. *Lidová demokracie*. 23. března 1946, 2. roč., č. 70.

Mimořádné lidové soudy zahájily svou činnost. Lid účtuje s okupanty a zrádci. *Rudé právo*. 15. července 1945, č. 58.

Mimořádný lidový soud v Brně. První rozsudky nad zrádci národa. *Rudé právo*. 28. června 1945, č. 45.

MORÁVEK, Jaroslav. Lidové soudy skončily. *Mladá fronta*. 20. 7. 1946, roč. 2, č. 163.

Nacistický vrah 120 vlastenců popraven. *Rudé právo*. 15. září 1945, č. 110.

Nacističtí vrahové a jejich pomahači budou potrestáni. Mimořádný lidový soud v Praze 3. září. *Rudé právo*. 25. srpna 1945, č. 92.

Nacističtí zločinci jsou odpovědní za nejkrvavější činy dějin. *Rudé právo*. 27. července 1946, č. 171.

Největší nacistický zločinec před soud českého lidu. Co je s K. H. Frankem. *Rudé právo*. 14. července 1945, č. 57.

Nezapomínejme na trestní justici. *Lidová demokracie*. 13. 9. 1945, roč. 1, č. 166.

Pardubičtí advokáti nebudou přijímat obhajoby před lidovými soudy. *Rudé právo*. 21. července 1945, č. 63.

PLACHÝ, Jiří. Vizovická Mata Hari. *Securitas imperii*. Praha: ÚDV, 2006, č. 14, s. 440–453. ISSN 1804-1612.

PLUHAŘ, Ladislav. Slovo k očistě národa. *Práce*. 6. 5.1947, roč. 3, č. 105.

První soud nad německými válečnými zločinci ve Francii. *Rudé právo*. 14. července 1945, č. 58.

První výslechy tisícinásobného vraha českého národa. Čsl. vláda požádala o vydání K. H. Franka. *Rudé právo*. 7. června 1945, č. 27.

Před započítím činnosti mimořádných lidových soudů. Všem okresním národním výborům. *Rudé právo*. 27. července 1945, č. 171.

Sensační výslech nacistických zločinců. Daluge usvědčuje K. H. Franka ze zločinů. *Rudé právo*. 4. srpna 1945, č. 75.

SOLNAŘ, Vladimír. Jsou přípustné tzv. mimořádné opravné prostředky proti rozsudkům mimořádných lidových soudů a Národního soudu? *Právník*. 1946, č. 11. ISSN 0231-6625.

Váleční zločinci co nejdříve před soud. *Rudé právo*. 29. července 1945, č. 70.

Veřejná poprava nacistického katana v Praze. *Rudé právo*. 7. září 1945, č. 103.

Zahájení procesu před lidovým soudem v Praze. Spravedlnost bude přísná a tvrdá. *Rudé právo*. 2. září 1945, č. 99.

Zloduch K. H. Frank v Praze. Největší nacistický zločinec odevzdán Američany československým soudům – Československu bude vydán také Tiso. *Rudé právo*. 8. srpna 1945, č. 78.

Seznam použitých právních předpisů

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé. Ročník 1946, částka 95 ze dne 7. 12. 1946.

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé. Ročník 1948, částka 15 ze dne 2. dubna 1948.

Výnos ministerstva spravedlnosti č. j. 59011/II6/IV/1 ze dne 16. března 1946.

Zákon č. 105 ze dne 4. října 1945, o zřízení očistných komisí pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců. Ročník 1945, částka 48 ze dne 30. 10. 1945.

Zákon č. 119 ze dne 23. května 1873, jímž se zavádí nový řád soudu trestního. Ročník 1873, částka 119.

Zákon č. 126 ze dne 27. října 1945, o zvláštních nucených pracovních oddílech. Ročník 1945, částka 53 ze dne 15. 11. 1945.

Zákon č. 137 ze dne 27. října 1945, o zajištění osob, které byly považovány za státně nespolehlivé, v době revoluční. Ročník 1945, částka 57 ze dne 26. 11. 1945.

Zákon č. 149 ze dne 8. července 1946, o prodloužení účinnosti dekretů presidenta republiky o mimořádném lidovém soudnictví. Ročník 1946, částka 62 ze dne 8. 7. 1946.

Zákon č. 17 ze dne 19. června 1945, O Národním soudu. Ročník 1945, částka 9 ze dne 9. 7. 1945.

Zákon č. 22 ze dne 26. ledna 1946, jímž se schvalují, mění a doplňují předpisy o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. Ročník 1946, částka 9 ze dne 19. 2. 1946.

Zákon č. 245 ze dne 18. prosince 1946, jímž se mění a doplňují dekrety presidenta republiky o mimořádném lidovém soudnictví a prodlužuje jejich účinnost Ročník 1946, částka 106 ze dne 30. 12. 1946.

Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR – senátu ze dne 19. února 1947, sp. zn. R II 163/46 [ASPI ID: JUD4628CZ].

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR – senátu ze dne 21. května 1948, sp. zn. Rv I 489/47 [ASPI ID: JUD207018CZ].

Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 7. března 1950, sp. zn. R III 352/49 [ASPI ID: JUD187621CZ].

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR – senátu ze dne 17. července 1953, sp. zn. Cz 56/53 [ASPI ID: JUD10157CZ].

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR – senátu ze dne 25. 5. 1955, sp. zn. Cz 186/55 [ASPI ID: JUD161840CZ].

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR – senátu ze dne 22. srpna 1958, sp. zn. Cz 251/58 [ASPI ID: JUD166632CZ].

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR – senátu ze dne 20. července 1994, sp. zn. Tzn 51/93 [ASPI ID: JUD4833CZ].

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 9. prosince 1996, sp. zn. 29 Ca 363/95 [ASPI ID: JUD12325CZ].

Usnesení Nejvyššího soudu ČR – senátu ze dne 11. února 2004, sp. zn. 4 Tz 207/2003 [ASPI ID: JUD83927CZ].

Usnesení Ústavního soudu – senátu ze dne 23. března 2009, sp. zn. I. ÚS 3031/08 [ASPI ID: JUD147844CZ].

Seznam archivních záznamů

NA, Praha, fond Ministerstvo spravedlnosti (dodatky), k. 1652, Varia. Zásady postupu retribučního oddělení při schvalování návrhů veřejných žalobců a při posuzování zločinů retribučního zákona (nedatováno).

NA, Praha, fond Ministerstvo spravedlnosti (nezpracováno), k. 20, Hlavní líčení – nedodělky.

SOA Praha, Fond MLS Praha, karton č. 143, LS 1/46.

SOA Praha, Fond MLS Praha, karton č. 144, LS 22/46.

SOA Praha, Fond MLS Praha, karton č. 23, LS 1/45.

SOA Praha, Fond MLS Praha, karton č. 23, LS 4/45.

SOA Praha, Fond MLS Praha, karton č. 66, LS 506/46.

SOA Praha, Fond MLS Praha, karton č. 686, LS 2/45.

SOA Praha, Fond MLS Praha, LS 1/46.

SOA Praha, Fond MLS Praha, LS 4/45.

SOA Praha, Fond MLS Praha, LS I. 1527/46.

SOA Praha, Fond MLS Praha, LS I. 174/46.

SOA Praha, Fond MLS Praha, LS V. 1892/46.

SOA Praha, Fond MLS Praha, LS VII 4/46.

SOA, Praha, MLS Praha, I. Ls 32/45.

SOA, Praha, MLS Praha, Ls 1422/45.

SOA, Praha, MLS Praha, Ls 30/45.

Seznam použitých internetových zdrojů

Stenoprotokol z 55. schůze Ústavodárného Národní shromáždění republiky Československé, 29. května 1947. Prohlášení ministra spravedlnosti dr. Drtiny podle § 64 jedn. řádu o činnosti a výsledcích retribučního soudnictví. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2016-08-15]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/055schuz/s055005.html>

TRENČANSKÁ, Nad'a. gen. JUDr. Bohuslav Ečer. In: *Valka.cz* [online]. 2007 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_12304.html

Vizovická Mata Hari. *Česká televize* [online]. Praha, 2005 [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1186450336-vizovicka-mata-hari/>

Seznam příloh

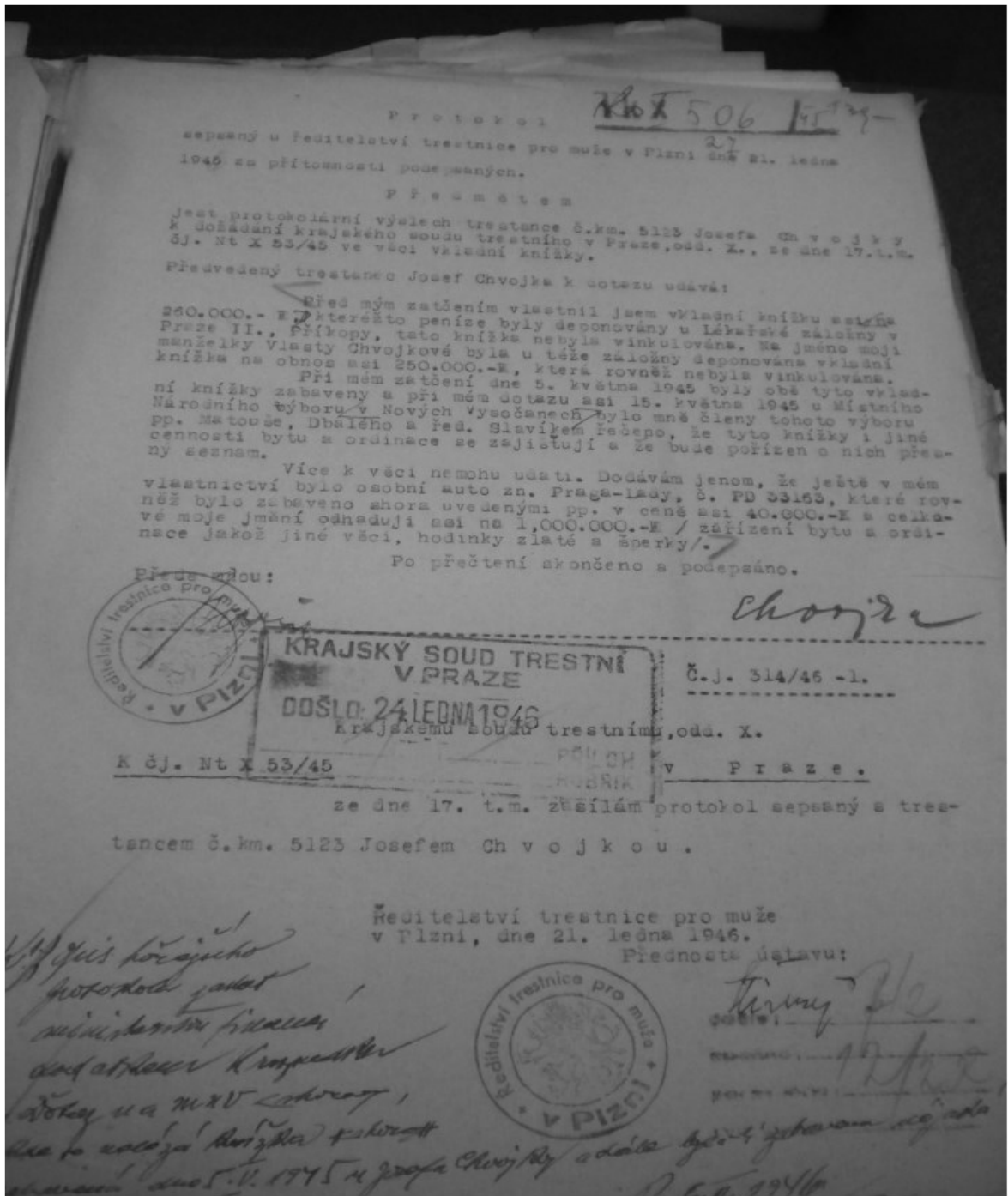
Příloha č. 1: Práva obžalovaných dle zákona č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád).....	236
Příloha č. 2: Protokol o prohlášení odsouzeného MUDr. Jana Chvojky o majetku pro účely konfiskace ze dne 21. ledna 1946	238
Příloha č. 3: Žádost Dr. Kurta Blaschtowitschky ze dne 19. září 1945 o propuštění jeho manželky z výkonu vazby.....	239
Příloha č. 4: Poradní protokol senátu Mimořádného lidového soudu v Praze ze dne 13. a 14. září 1945 v trestní věci obž. Kurta Blaschtowitschky.....	240
Příloha č. 5: Protokol o popravě odsouzeného obž. Kurta Blaschtowitschky ze dne 14. září 1945	241
Příloha č. 6: Žádost Věry Söhnelové ze dne 26. září 1946 o propuštění Artura Söhnela z výkonu trestu.....	242
Příloha č. 7: Zatýkací rozkaz na Augustina Přeučila ze dne 1. června 1945	243
Příloha č. 8: Usnesení Polního soudu I. stolice u 1. československého armádního sboru v Praze ze dne 15. října 1945	244
Příloha č. 9: Plná moc pro JUDr. Jaroslava Mellana ze dne 19. listopadu 1945	245
Příloha č. 10: Založení plné moci podáním ze dne 21. listopadu 1945 (SOA, Praha, MLS Praha, Ls 1422/45, č. 1. 1a)	
Příloha č. 11: Dopis Viliama Gerika ze dne 29. března 1946 adresovaný MLS v Praze ve věci obžaloby na Augustina Přeučila	247
Příloha č. 12: Dopis Jiřině Vanišové ze dne 11. října 1945	249
Příloha č. 13: Ustanovení JUDr. Kamila Reslera ze dne 15. března 1946	251

Příloha č. 1: Práva obžalovaných dle zákona č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád), aplikovatelná před MLS

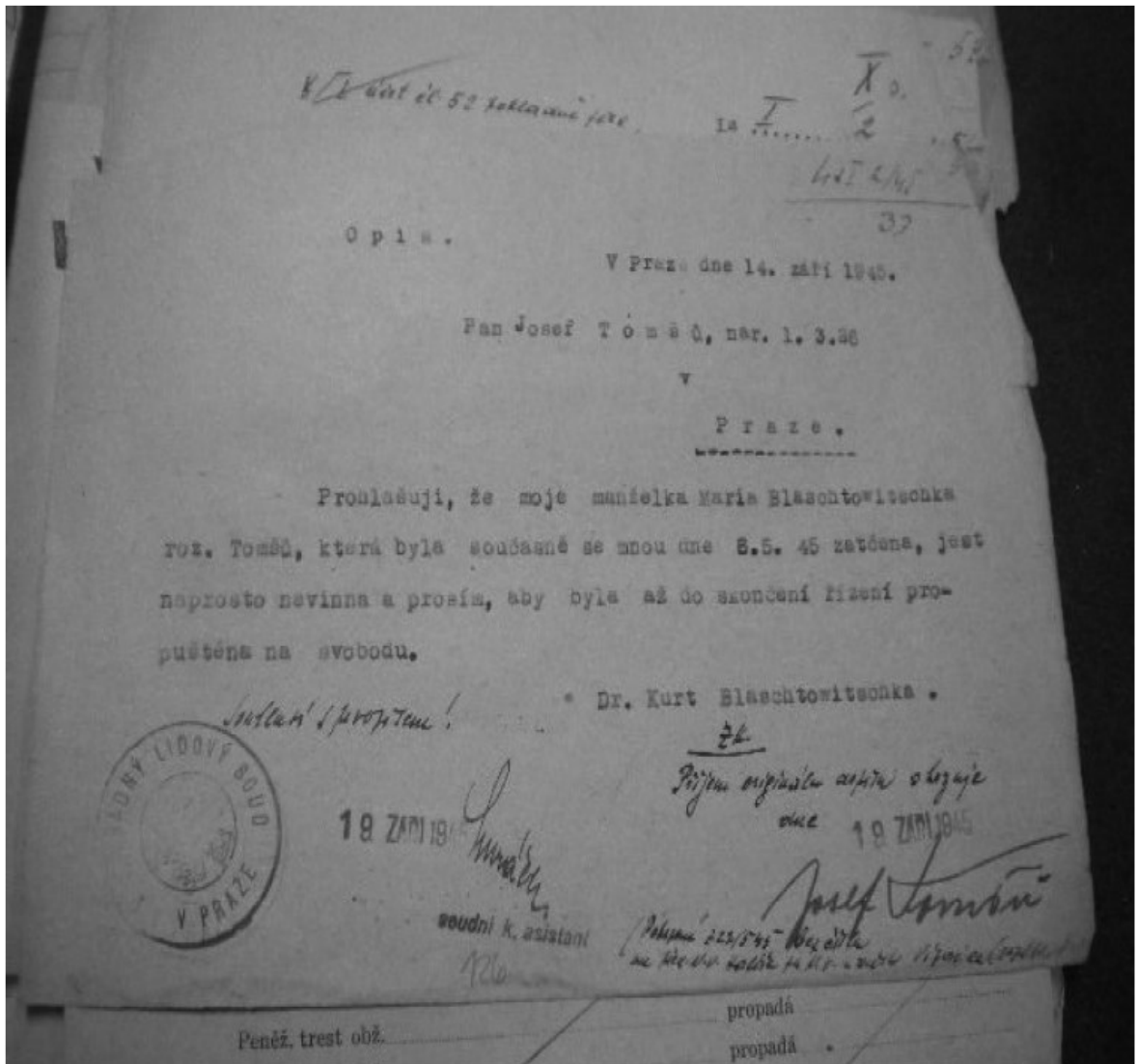
Číslo paragrafu	Název práva	Znění paragrafu
§ 38	Presumpce nevinny	Ten, kdo jest v podezření nějakého činu trestného, pokládán býti může za obviněného teprv od té chvíle, když byla na něho obžaloba podána aneb návrh učiněn, aby naň zavedeno bylo vyšetřování přípravné. Za obžalovaného budiž pokládán ten, proti němuž nařízeno bylo hlavní přelíčení.
§ 39 § 41	Právo na obhajobu	Obviněný může sobě v každé věci trestní vzíti obhájce a zvoliti zaň každého, kdož zapsán jest do seznamu obhájců v některé zemi radou říšskou zastoupené. Nezletilému nebo opatrovanci může otec, poručník nebo opatrovník i proti jeho vůli obhájce zříditi. Když se obviněnému obžaloba dodává, má se mu poučení dáti, že má právo zříditi si obhájce. K hlavnímu přelíčení před soudem porotním budiž obviněnému z povinnosti úřadu obhájce zřízen, nechť-li by si ho sám vzíti.
§ 45	Právo nahlížet do spisu	Po dodání spisu obžalovacího může však obviněný mluvit s obhájcem i v nepřítomnosti osoby soudní, a oba mají právo, pod dohledem ve spisy nahlédnouti aneb z nich přepisy sobě zdělati, až na protokoly o poradách soudu. Požadají-li za to, má se jim vydati zdarma přepis protokolů o soudním ohledání, přepis dobrého zdání znalců a původních listin k trestnému činu se vztahujících.
§ 97	Právo být přítomen při prohlídce	Státní zástupce nemá výkonů vyšetřovacích předsebráti, pod neplatností. Když soudce vyšetřující obviněného neb svědky řádně vyslychá, nemá býti přítomen ani žalobník ani obhájce. Mají však právo, býti přítomni při ohledání, při hledání v domě a při prohlížení papírů a pojmenovati věci, ku kterým se tyto výkony vyšetřovací mají vztahovati. K tomu konci má tedy soudce vyšetřující vůbec žalobníkovi prvé dáti věděti, že bude tyto výkony předsebráti; vzešlo-li by však nebezpečnoství z prodlení, může je předsevzítí, aniž mu dal prvé o tom věděti.
§245	Právo se k celé věci vyjádřit, uvádět podrobnosti, být vyslechnut	Potom vyslechne předsedící obžalovaného o obžalobě. Odpoví-li obžalovaný k obžalobě, že není vinen, má mu předsedící připomenouti, že má právo, proti obžalobě ve spojení vyložiti, jak se věc zběhla, a po každém průvodu uvést, co se mu vidí příhodno. Odchyluje-li se obžalovaný od svého předešlého seznání, má tázán býti, z které příčiny to činí. V případě tomto, i také kdyby obžalovaný odpovědi odepřel, může dáti předsedící přečísti protokol o jeho předešlém seznání sepsaný, buď celý nebo z části.
§ 246	Právo předkládat důkazy	Po vyslyšení obžalovaného přivést se mají důkazy v pořádku od předsedícího ustanoveném, a to krom zvláštních případností nejprvé důkazy, uvedené od žalobníka.

		Žalobník i obžalovaný mohou v běhu hlavního přelíčení od průvodů upustiti, a však jen když druhá strana k tomu svolí.
§ 247	Právo předvolat svědka a být přítomen při výslechu svědků	Svědkové a znalci předvolávají se jeden po druhém, a vyslychají se u přítomnosti obžalovaného. Před vyslechnutím mají se napomenouti, aby pověděli pravdu. Znalcům, kteří již přísahu vykonali a svědkům, kteří již v řízení přípravném byli vzati pod přísahu, má se připomenouti svatost přísahy učiněné
§ 255	Právo vyjádřit se k důkazům	Obžalovaný a jeho obhájce mají právo k tomu odpověditi. Vidí-li se státnímu zástupci, soukromému žalobníkovi nebo účastníkovi něco na to odpověditi, náleží obžalovanému a jeho obhájci na všecken způsob míti řeč závěrečnou.

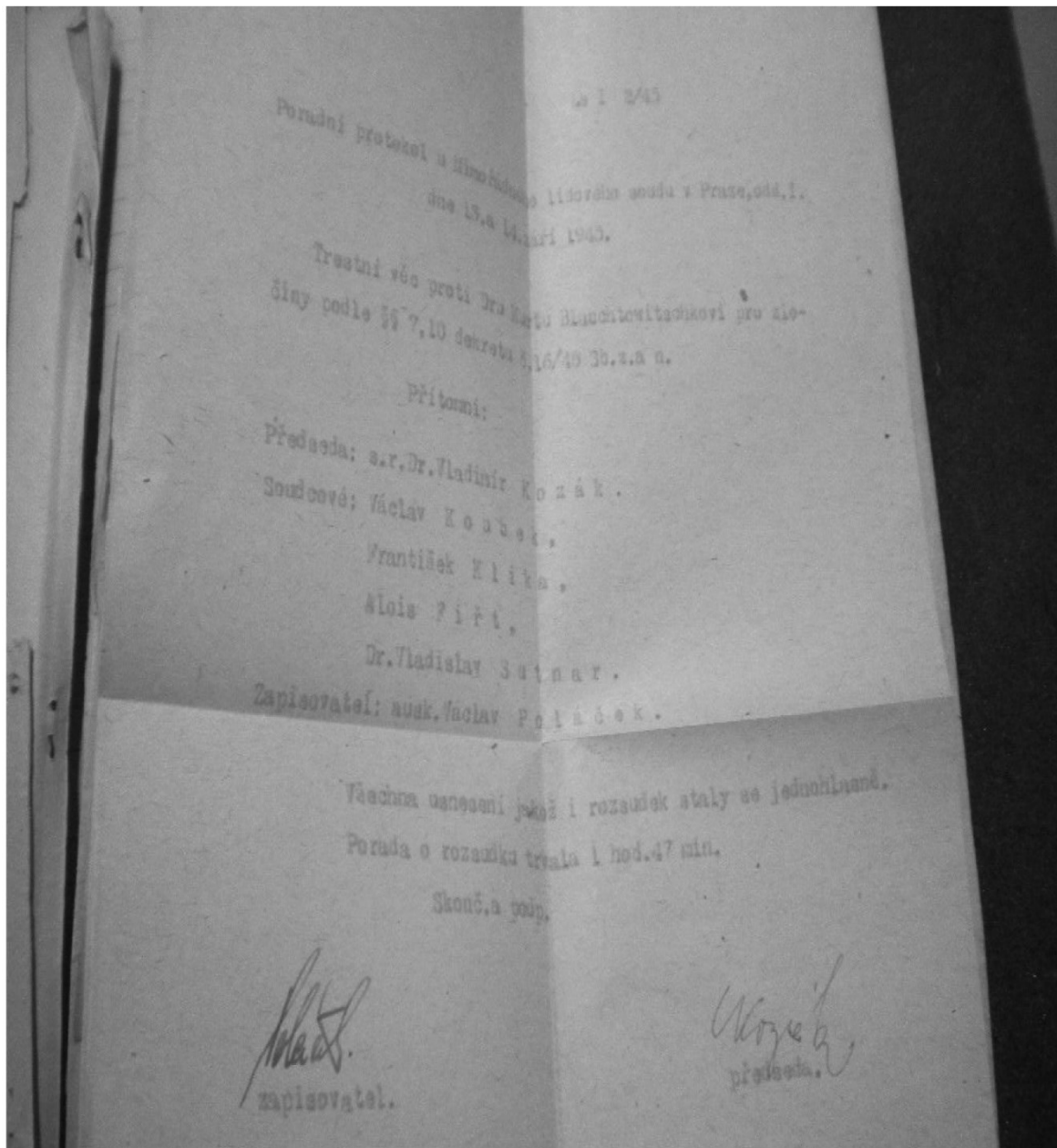
Příloha č. 2: Protokol o prohlášení odsouzeného MUDr. Jana Chvojky o majetku pro účely konfiskace ze dne 21. ledna 1946 (SOA, Praha, MLS Praha, I. Ls 32/45, č. 1. 139)

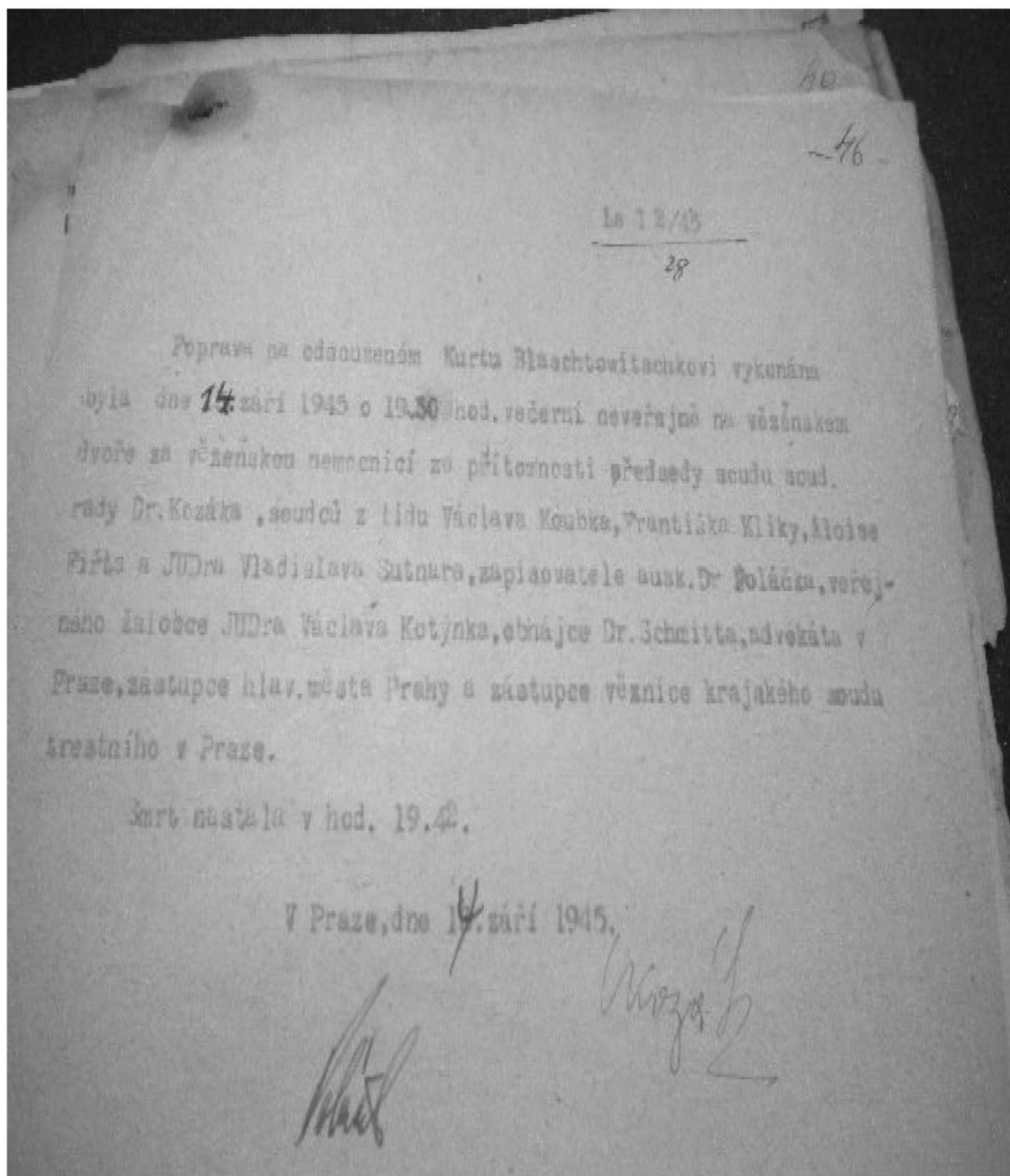
Příloha č. 3: Žádost Dr. Kurta Blaschtowitschky ze dne 19. září 1945 o propuštění jeho manželky z výkonu vazby (SOA Praha, Fond MLS Praha, karton č. 686, LS 2/45, č. 1. 595)

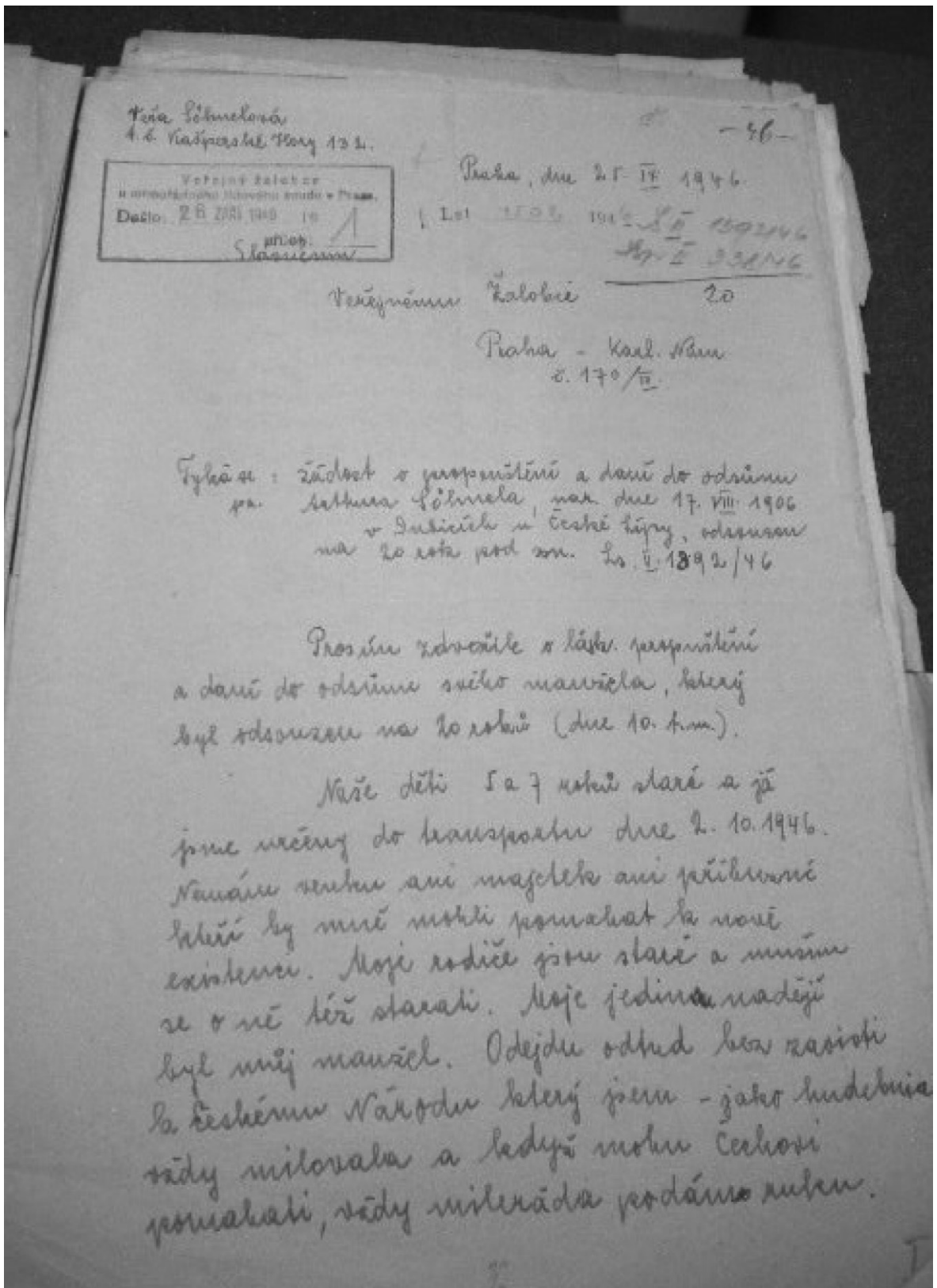
Příloha č. 4: Poradní protokol senátu Mimořádného lidového soudu v Praze ze dne 13. a 14. září 1945 v trestní věci obž. Kurta Blaschtowitschky (SOA Praha, Fond MLS Praha, karton č. 686, LS 2/45, č. 1. 601)

Příloha č. 5: Protokol o popravě odsouzeného obž. Kurta Blaschtowitschky ze dne 14. září 1945 (SOA Praha, Fond MLS Praha, karton č. 686, LS 2/45, č. 1. 46)

Příloha č. 6: Žádost Věry Söhnelové ze dne 26. září 1946 o propuštění Artura Söhnela z výkonu trestu (SOA Praha, Fond MLS Praha, LS V. 1892/46, č. 1. 46)

Příloha č. 7: Zatýkáací rozkaz na Augustina Přeučila ze dne 1. června 1945 (SOA, Praha, MLS Praha, Ls 1422/45, č. 1. 31)

Čs. polní prokurátor ^{1. div.} ~~v SSSR~~ Pr. 1303/45-~~15~~-01.

Vazba! ZATYKACÍ ROZKAZ P₁₅ 714/45 31

Čs. polní prokurátor ^{1. div.} ~~v SSSR~~ uvádí ve smyslu § 177 v. tr. ř. vyšetřovací vazbu na
čel. Přeučil Augustina,
pro podezření ze zločinu podle § 6, č. 1, 2, 3 z. č. 50/23 Sb. z. a n. s.

a to z důvodu uvedených v § 171 č. 2-4 v. tr. ř.

Obviněného nechť převezme správce věznice pol. soudu ^{1. div.}

S. V. 1. 6. 1945
Doruč.:
pol. soudu ve spise
vel. MNO, hl. správa OBZ.
správci věznice

Čs. polní prokurátor ~~v SSSR~~ ^{1. div.}
kpt. just. JUDr. Fr. Vohryzek.
Gabula Gabriel
Kpt. Gabula

to. polní soud 1. div.
S. V.
Fasciklami k publikaci věci podle § 148 v. tr. por.
S. V. 1. 6. 1945.
to. polní prokurátor
Kpt. Gabula

118

Příloha č. 8: Usnesení Polního soudu I. stolice u 1. československého armádního sboru v Praze ze dne 15. října 1945 (SOA, Praha, MLS Praha, Ls 1422/45, č. 1. 170)

POLNÍ SOUD I. STOLICE
u 1. ČS. ARMÁDNÍHO SBORU V PRAZE

170

Pv 714/45-IX
734 23p

U s n e s e n í .

Polní soud I. stolice u I. armádního sboru v Praze p o s t u p u -
je k návrhu polního prokurátora u I. armádního sboru v Praze v trestní
věci proti čet. Augustínu P ř e u š i l o v i pro podezření ze zlo-
činu zraždy vojenského tajemství podle § 6, č. 1, 2 zák. č. 50/33 Sb., zlo-
činu zběhnutí podle § 183, 198 v. tr. z. a zločinu udavačství podle de-
kretu presidenta republiky ze dne 19. 6. 1945 č. 16/45 spisy veřejnému
mu žalobci u mimofádného lidového soudu v Praze k případnému návrhu pod-
le § 21 shora citovaného dekretu. Obviněný se ponechává až do dalšího
rozhodnutí v zajišťovací vazbě tohoto soudu.

D ů v o d y :

U podepsaného soudu bylo k návrhu polního prokurátora I. arm. sbo-
ru v Praze provedeno vyhledávací řízení proti obviněnému pro podezření
ze zločinu podle § 183, 198 v. tr. z. a zločinu podle § 6, č. 1, 2 zák. č. 50/33
Sb. zák. a n. Podle výsledku provedeného vyhledávacího řízení jest obvi-
něný též důvodně podezřelý ze zločinu udavačství podle dekretu presiden-
ta republiky ze dne 19. 6. 1945, č. 16/45 Sb.

Polní prokurátor navrhuje svým přípi-sem ze dne 9. 10. 1945 postou-
pení spisu veřejnému žalobci u mimofádného lidového soudu v Praze k
návrhu dle § 21 shora citovaného dekretu.

Soud tomuto návrhu vzhledem k povaze činů a době jejich spáchání
vyhověně rozhodl jako ve výroku tohoto usnesení.

V Praze, dne 15. října 1945.

Přednosta polního soudu:
škpt. just. JUDr. František Vohryzek

František Vohryzek

Příloha č. 9: Plná moc pro JUDr. Jaroslava Mellana, advokáta, ze dne 19. listopadu 1945 (SOA, Praha, MLS Praha, Ls 1422/45, č. 1. 1 b)

ADVOKÁT
JUDr. JAROSLAV MELLAN
obhájce ve věcech trestních
V PRAZE VI, čp. 50, RAŠINOVO NÁBŘEŽÍ
Telefon 423-93

h Nls 1 324 145 16

Mocný list,

**JUDr. Jaroslava Mellana, advokáta v Praze VI.,
Rašínovo nábřeží čp. 50**

zmocňuji^{ena}, aby^{me} ve věcech trestních, zvláště v trestní věci

a úřadů i mimo úřad zastupoval, veškeré úkony v trestním řízení se naskytující za^{me} podnikal, zejména za^{me} soukromé trestní žaloby a trestní oznámení podával, v trestním řízení smíry jakéhokoli druhu za^{me} právoplatně uzavíral, odvolání a zmateční stížnosti, žádosti o obnovu a stížnosti pro zachování zákona podával, v trestních věcech peníze a hodnotu peněz za^{me} přijímal a o tom ve jménu^{me} potvrzení neb kvitance vydával a vůbec aby vedle této zvláštní plné moci ve jménu a zastoupení^{me} ve věcech trestních tak jednal jak to sám za nejpřiměřenější uzná.

Taktéž jemu právo uděluji^{ena}, aby za sebe v těchto trestních věcech jiného zmocněnce dle svého uznání ustanovil.

Za to zajišťuje se panu **JUDr. Jaroslavu Mellanovi**, náhrada jeho výloh a namáhání rukou společnou a nerozdílnou a svoluje se, aby odměna i výlohy ty ve smyslu § 88 j. n. v místě jeho úředního sídla zapraveny a po případě zažalovány byly.

Tomu na svědomí následuje^{me} vlastnoruční podpis.

V Praze, dne 19./11. 1945.

*Prencil Augustin
jako otec Augustina Prencila
ml.*

Ustanovuji za sebe s tímže zmocněním p.

63

Příloha č. 10: Založení plné moci podáním ze dne 21. listopadu 1945 (SOA, Praha, MLS Praha, Ls 1422/45, č. 1. 1a)

ADVOKÁT
JUDr. JAROSLAV MELLAN
OBHAJCE VE VĚCÍCH TRESTNÍCH
V PRAZE-VI. čp. 50.
RAŠÍNOVO NÁBŘEŽÍ, STANICE EL. DRÁHY č. 4, 17 a 21
u železničního mostu
TELEFON 42393 M./B.
ŠEKOVÝ ÚČET 16.434
Na telefonické příkazy neběže se zřetelem!

NLS I 324/45 1a

MIMORÁDNÝ LIDOVÝ SOUD
V PRAZE
DOŠLO 21. XI. 1945
1 KRÁT 11 m. PŘÍLOH
RUBRIK

Slavnému
Krajskému soudu trestnímu
subkomise při KVNB
v Praze.
.....

Augustin P ř e u č i l , rolník, T ř e b s í n , č.62,
p.Netvořice, jako otec Augustina P ř e u č i l a, narozeného 3./7.
1914 v Třeb sí n ě, p.Netvořice, soudní okres Neveklov, polit.
okres Benešov, příslušný tamtéž, katolík, ženatý, z rodičů
Augustina a Marie, roz. Řehákové, t.č. v tamní vazbě, cela č.
92-III.A, práv.zast.:

ADVOKÁT
JUDr. JAROSLAV MELLAN
OBHAJCE VE VĚCÍCH TRESTNÍCH
V PRAZE VI., RAŠÍNOVO NÁBŘEŽÍ C. 50
TELEFON 423-92

zkládá plnou moc pro svého syna Augustina
P ř e u č i l a, žádá, aby témuž byla předložena
k spolupodpisu, po té do aktu založena a
aby zvolený obhájce o všech usneseních
soudních, jmenovitě o termínu hlavního
přelíčení včasné vyrozuměn byl.

Byla-li, či bude-li věc postoupena jinému úřadu, prosí, aby toto
podání včetně plné moci tomuto nově příslušnému úřadu postoupeno
bylo.

V Praze 19./11.45. *62* Augustin P ř e u č i l .

Příloha č. 11: Dopis Viliama Gerika ze dne 29. března 1946 adresovaný MLS v Praze ve věci obžaloby na Augustina Přeučila (SOA, Praha, MLS Praha, Ls 1422/45, č. l. 453–454)

V Praze dne 29. III. 46

L.S. č. 683
Viliam Gerik
III/A - 92

60
Výšetřujícímu soudci u L.S.
panu Dr. Filipovskému

Vážený pane doktore!

Dovoluji si obrátiti se na
na Vás s následující nálehavou žádostí.
Dověděl jsem se, že vyšetřovatel Gustav Přeučil má mít dne 14. IV. s. r. hlavní přelíčeni před Lidovým soudem. Jelikož je mi známo, že jmenovaný byl gestapem nasazen proti mně a byl jsem jím sledován, dále, že se vcloučil do rodiny obchodníka Tomana v Dejvicích, aby vypátral jaké styky s touto rodinou já jsem měl; na jeho návod bylo dcerou Tomana učiněno na mně u gestapa udání (dokonce falešné.) Bylo mu totiž gestapem přislíbeno, že jestli se mu podaří prokázat, že podnikám něco ilegálního proti nim, bude jemu přivícena ona částka 5 mil. S tímto se Přeučil pochlubil u K. Čurdy, kterému dokonce s radostí řekl, že již to má." Dalším důležitým bodem, který rovněž u přelícení musí být objasněn, jest: Přeučilovi je známo, proč a od koho bylo gestapo více mně ~~proháněno~~, že podává proti

453

mim. Je nutné, aby Převčil doznal, jakým způsobem a kde se dověděl o skutečnosti, že při zatčení gestapem jsem ukryl u sebe - přes podrobnou důkladnost osobní prohlídky - jed. (lethalovou tabletku), a že tato tabletky byla u mne později při prohlídce gestapem nalezena. (za té doby totiž pojalo gestapo vůči mně nedůvěru.)

Je mi také známo několik fakt, týkajících se přímo mého případu a pohlídám na velmi důležité aby byl Převčil k uvedených věcí usvědčen. Vyžaduje to nejenom můj zájem ale hlavně pravdivé osvětlení určitých bodů. Mohu ostatně osobně rozvésti věci podrobněji.

Prosím tudíž důtklivě, aby takleto zpráva byla Vámi postoupena veřejnému žalobci Gustavu Převčilovi a žádám zdvořile, abych byl jak já, tak také Karel Čurda předvolán jako svědek proti J. Převčilovi k jeho přelíčení.

~~Velmi~~ Doufám, že této věci věnujete náležitou pozornost.

Ke spisu proti.

Gustavu Převčilovi

10. 11. 47
87

Viliam Jerik

Čtvrtek 11/10.45

Moje Jiřko!

Děveť zlatých přívami
odkazuje protěný pozdrav. Jiřincho
nepovstěj si nikoho k tělu ani
Záchrannou kamarádku z vězení,
můjším z Bartolomejské, ublížila
byš mi každým slovením,
Smíhješ membru i kdyby přivít
a angličt přívami ke tvárce se vrtajem
ke smie smíhješ membru, protože ty
nie nevíš a ani by dělal zvěř.
Kdyby přivít, angličt meli dech
~~nikomu~~ nikomu nevíš.

Libá te truj furber.
Lozobraniji Rhojzu - Matka si moje
vrochice.

Spaldo ikneob - dopis na černo tento. 163

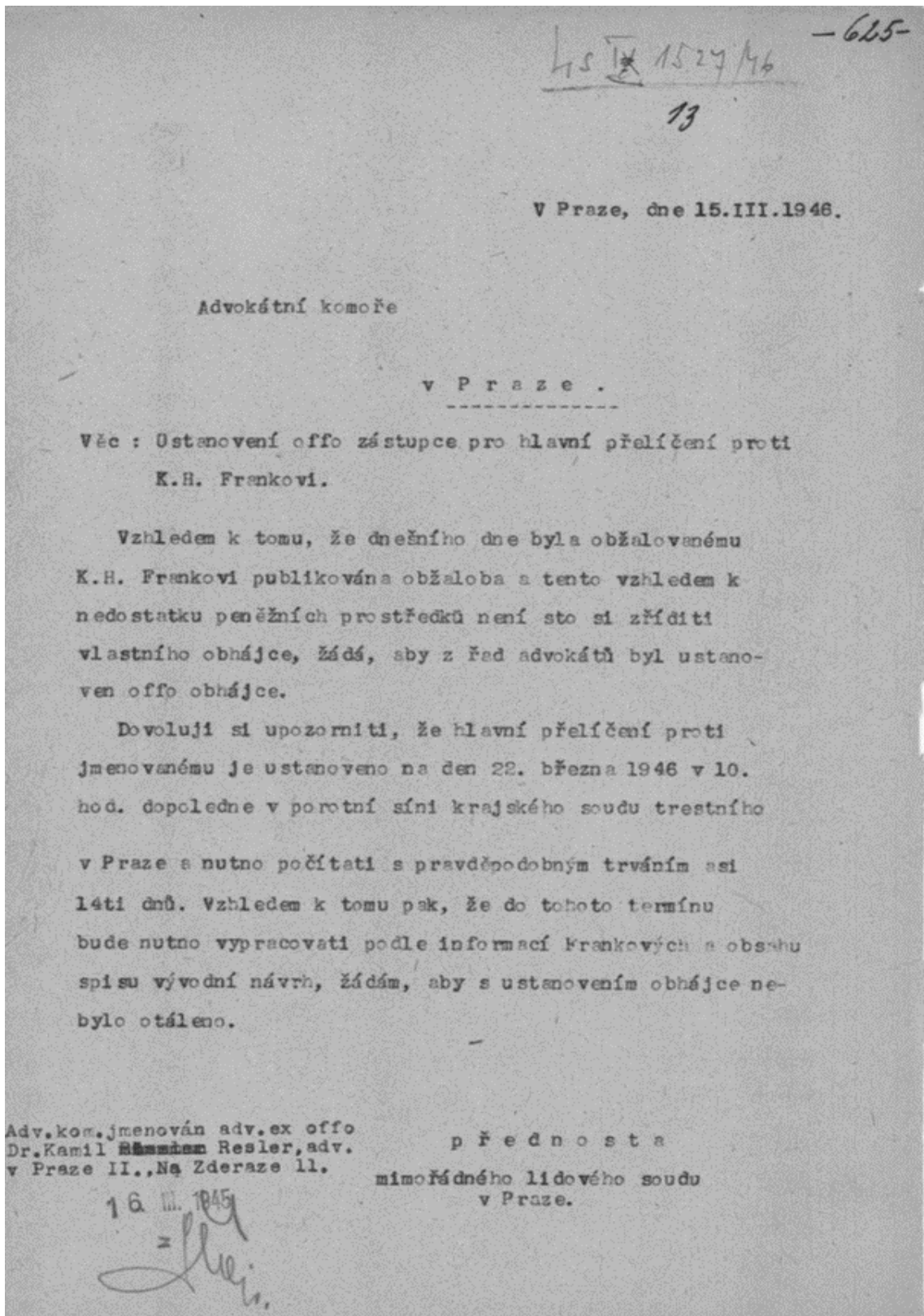
Bydlo klidná, jisto chci žít
zbytek života jen s tebou,
všimni a čkej mo dušo
kluk, přijdu si pro tebe
jako moje duša všimni
mám te silně rád, co chudá
pro mě kluků nikoli te nepřes
ani nepustím.

Jsem nyní klidný, měřím
si plně z dušou a spěvů nikoli
sme myslím, jedine ty sme spomíná
as rukou z mými do hospody.

Moje milou zlatou jistě
jste jichou zbraní a líba
jeji kluk Jarka.

Příloha č. 13: Ustanovení JUDr. Kamila Reslera ze dne 15. března 1946 (SOA Praha, Fond
MLS Praha, LS I. 1527/46, č. 1. 625)

Činnost mimořádných lidových soudů v období let 1945–1948

Abstrakt

Cílem mé disertační práce bylo zhodnocení činnosti mimořádných lidových soudů v období let 1945–1948, které byly zřízeny na základě dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. z 19. června 1945, o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, který se nazýval také velký retribuční dekret. Zvláštní důraz byl kladen na zkoumání matérie procesních práv obžalovaných v rámci řízení před těmito soudy.

Práce ve své první, spíše teoretické části, popisně identifikuje a podrobuje rozboru procesní práva pachatelů, která byla spojena s řízeními před retribučními soudy. Sám velký retribuční dekret odkazoval na použití tehdy platného trestního řádu, kterým byl zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád). Bylo tak nutno zkoumat, která další procesní práva, mimo ta uvedená přímo v textu dekretu, se v řízení uplatňovala.

Za tímto účelem byly využity mimo zákonných norem i prováděcí předpisy, a to nejen na úrovni vyhlášek, ale byly vytěženy i směrnice, pokyny či výkladová stanoviska, která podrobněji rozváděla poměrně strohá ustanovení dekretu, a zároveň reagovala na aktuální výkladové problémy dané doby.

Následně je v druhé části popisován podrobný průběh retribučních případů projednávaných před mimořádnými lidovými soudy, zejména pak ve vztahu ke skutečnosti, zda procesní práva byla v praxi reálně aplikována a dodržována, nebo byla jen prázdnou proklamací.

Ačkoliv byli souzeni váleční zločinci a domácí kolaboranti, kteří se zásadním způsobem provinili na českém národu, pak se jim v obecné rovině dostalo šetření jejich procesních práv. Obžalovaní měli vždy svého obhájce; pokud si ho ne zvolili, byl jim předsedou senátu přidělen z úřední povinnosti. Pachatelé se dále mohli dle svého uvážení k věci vyjádřit a navrhnout důkazy k prokázání své nevině. Soud pak v mnohých případech vyslyšel řadu svědků na podporu obhajoby či nechal zpracovávat znalecké posudky z oboru psychiatrie, když obžalovaní namítali svou nepřítetnost.

K naplnění cílů práce byly využity také archivní prameny, zejména ze Státního oblastního archivu Praha, Fondu MLS Praha, kde jsou uloženy spisy konkrétních případů projednávaných před MLS. Dané archivní prameny jsou cenné v tom směru, že obsahují

podrobný a konkrétní popis projednávané věci, kdy až na základě studia jednotlivých spisů lze vyslovit závěr, jakým způsobem byla vlastně procesní práva dodržována.

Posledním cílem bylo zjistit, zda případné porušení procesních práv obžalovaných v rámci řízení před mimořádnými lidovými soudy může mít v podmínkách dnešního platného právního řádu praktický dopad na změnu jeho rozsudku. Jinými slovy, zda porušení procesních práv obžalovaného může být důvodem pro zrušení či změnu pravomocného rozsudku retribučního soudu v podmínkách dnešního platného právního řádu. Zkoumáním dobové, ale hlavně aktuální judikatury Nejvyššího soudu a dále Ústavního soudu ČR je bohužel nutné konstatovat, že nikoliv. Nicméně jak v průběhu 90. let, tak i později zde byly snahy, zejména potomků odsouzených pachatelů, eliminovat rozhodnutí právě s odkazem na porušení procesních práv obžalovaných v řízení před MLS.

Důvodem nemožnosti takového přezkumu je dle závěrů soudní praxe mimořádnost právního rámce retribučního soudnictví. Jediným prostředkem, jak se dnes domoci zrušení rozsudku mimořádného lidového soudu, je obnova řízení. V takovém případě je ale nutno tvrdit a prokázat skutečnosti způsobilé zvrátit napadené rozhodnutí. Současně však takové skutečnosti nemohly být známy v původně projednávané věci.

Jako nepostradatelný doplněk retribučního soudnictví jsem do své práce vložila pojednání asi o nejvýznamnější osobnosti retribuče, a to nejen v rámci Československa, a to o JUDr. Bohuslavu Ečerovi. Důležitost této části spatřuji zejména v popisu utváření mezinárodního základu retribučního soudnictví, na kterém se JUDr. Ečer podílel mimo jiné jako člen Komise Spojených národů. Nezastupitelnou roli sehrál také při formulaci skutkových podstat válečných zločinů, jako bylo vedení útočné války či členství ve zločineckých organizacích.

Dovoluji si uzavřít, že ačkoliv retribuční soudnictví skončilo svoji činnost před více než sedmdesáti lety, tak stále i v současné době vzbuzuje právní, politické i společenské debaty. Dokladem toho jsou mnohá soudní rozhodnutí, kterými se v dnešní době potomci odsouzených retribučních zločinců snaží zvrátit odsuzující rozsudky těchto mimořádných poválečných soudů.

Klíčová slova:

Mimořádný lidový soud

Retribuce

Konfiskace

Activities Extraordinary People's Courts in the period 1945–1948

Abstract

The aim of my dissertation was to evaluate the activities of extraordinary people's courts in the period 1945–1948, which were established on the basis of Decree of the President of the Republic No. 16/1945 Coll. on the punishment of Nazi criminals, traitors and their helpers and on the extraordinary people's courts of June 19, 1945, also called the Great Retribution Decree. Particular emphasis was placed on examining the substance of the defendants' procedural rights in proceedings before these courts.

The work, in its first rather theoretical part, descriptively identifies and analyses the procedural rights of offenders, which were associated with proceedings before retribution courts. The large retribution decree itself referred to the application of the then valid Criminal Procedure Code, which was Act No. 119/1873 Coll., Which introduces a new code of the Criminal Court, as amended (Criminal Procedure Code). It was thus necessary to examine which other procedural rights, in addition to those set out directly in the text of the decree, were applied in the proceedings.

For this purpose, in addition to legal norms, implementing regulations were used, not only at the level of decrees, but also directives, instructions or interpretative opinions, which elaborated in more detail the relatively strict provisions of the decree, but also responded to current problems of interpretation.

Subsequently, the second part describes the detailed course of retribution cases heard before extraordinary people's courts. Especially in relation to the fact whether procedural rights were actually applied and observed in practice, or were only an empty proclamation.

Although war criminals and domestic collaborators were tried, who were fundamentally guilty of the Czech claim, they generally received an investigation into their procedural rights. The defendants always had their lawyer, if they did not choose him; he was assigned to them *ex officio* by the chairman of the senate. The perpetrators could also, at their discretion, comment on the case and propose evidence to prove their innocence. In many cases, the court interrogated a number of witnesses in support of the defense or had expert opinions in the field of psychiatry prepared when the defendants objected to their insanity.

Archival sources were also used to fulfill the aims of the work, especially from the State Regional Archive in Prague, the MLS Prague Fund, where files of specific cases discussed before the MLS are stored. The archival sources in question are valuable in that they contain a detailed and specific description of the present case. When it is only on the basis of the study of individual files that a conclusion can be drawn as to how the procedural rights were observed.

The last aim was to find out whether a possible violation of the procedural rights of the accused in the proceedings before the extraordinary people's courts may have a practical impact on the change of his judgment in the conditions of the currently valid legal order. In other words, whether the violation of procedural rights by the defendant may be a reason for annulment or change of the final judgment of the retribution court in the conditions of the current legal order. Unfortunately, by examining the contemporary, but mainly current case law of the Supreme Court and the Constitutional Court of the Czech Republic, it is necessary to state that it is not. However, both during the 1990s and later, there were efforts, especially the descendants of convicted offenders, to overturn the decision with reference to the violation of the procedural rights of the defendants in the proceedings before the MLS.

The reason for the impossibility of such a review is, according to the conclusions of court practice, the exceptional nature of the legal framework of retributive justice. The only way to get the judgment of the Extraordinary People's Court set aside today is to reopen the proceedings. In such a case, however, it is necessary to state and prove the facts capable of reversing the contested decision. At the same time, however, such facts could not be known in the present case.

As an indispensable supplement to the retribution judiciary, I have included in my work a treatise on perhaps the most important figure in retribution, not only in Czechoslovakia, namely JUDr. Bohuslav Ečer. I see the importance of this part especially in the description of the formation of the international basis of retributive justice, on which JUDr. Ečer participated, among other things, as a member of the United Nations Commission. He also played an irreplaceable role in the formulation of the facts of war crimes, such as aggressive wars or membership in criminal organizations.

I dare to conclude that, although the retributive judiciary ended its activities more than seventy years ago, it still provokes legal, political and social debates. This is evidenced by the many court decisions that, today, the descendants of convicted retribution criminals, seek to reverse the convictions of these extraordinary post-war courts.

Keywords:

Extraordinary people's court

Retribution

Confiscation